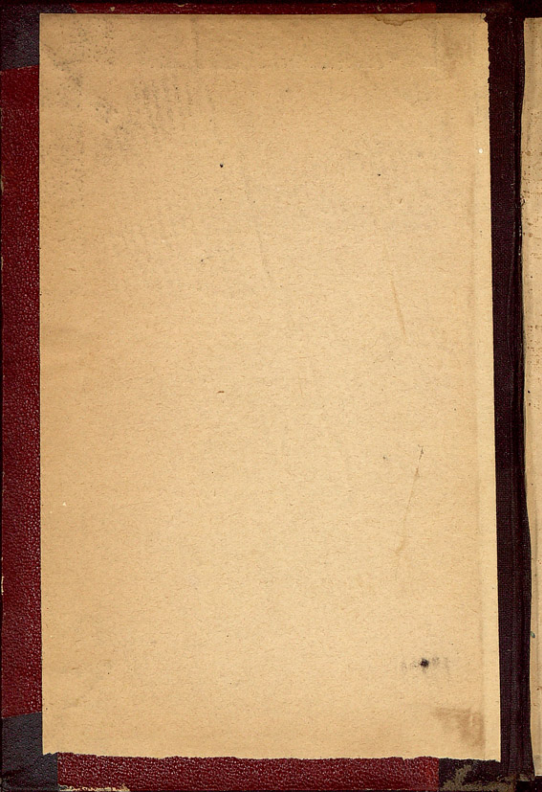

СIII.

51.211

2

Д. К.

КРАТКА
ГЕОГРАФИЯ.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СОФИЯ.

57
1938.

КРАТКА

Будл. Сп. 138.

ГЕОГРАФИЯ

МАТЕМАТИЧЕСКА, ФИЗИЧЕСКА
И ПОЛИТИЧЕСКА.

Отъ

И. АНДРЕЕВА.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА - СОФИЯ.

БУКУРЕЩЬ.

Во I. Копайниговск. Книгопечатн.з.

1851.

57
1938.

G. 5A. 2M

X 99/5 199

116
36

ПРѢДИСЛОВІЕ.

Тая земля на която живѣемъ е обла, валчяста, сир. прилична на единъ голѣмъ ваякъ или клѣбо. Нейны-ты части по равнинѣ-тѣ и' като сѣ различни имѣтъ и всякаквы имена, потрѣбны да ги знае человекъ; затова е излѣзла на свѣта наука Географія, т. е. что описува забѣлѣзва на тѣхъ различни мѣста положенія-та и имена-та. За изученіе неж наукѣ пишѣтся много книги на дълго, и скратено както е направена тая, раздѣлена на двѣ части; и за по'лесно запомневаніе на собствены-ты имена, что срѣща человекъ изъ вѣтрѣ, испоразмѣсена е съ всякаквы любоиспытны откѣснуванія и петевны нѣчта отъ другы науки, та край тѣхъ може ученикъ, колко малкъ и да е, да ги запомнева яко добрѣ, като има отпрѣди си и земевиды (*γεωγραφικὸς χάρτης*), неизбѣжны привсяко ученіе на вышереченѣ-тѣ наукѣ. Отъ тѣхъ земевиды мы още нѣмаме на Българскы, затова училища-та можѣтъ се улеснявать колко за сега съ иностраны, доклѣ ся сподобимъ съ такывы и на нашъ языкъ. А зачтото ся вижда, че всякому е прилично да познава свои-ты мѣста на които живѣе по'харно отъ другы, затова и въ тѣхъ книгѣ ся попродължи колко ся можѣ за Турскѣ-тѣ царщинѣ, описаніе-то на която може съ врѣмя да ся умножи повече.

При печатаніе-то до вторж-тж часть послѣдвахъ
въ измѣстваніе-то на словца-та доста грѣшны, по-
главы-ты отъ конто да ся видять всякому заблѣ-
жены сж отъ край книгж-тж, връху изданіе-то на
коикто ся погрыжихъ колкото ми простихъ сегашны-
ты обстоятелства да стане что годѣ добричка отъ
всякж странж. Менѣ пакъ ще е весма драго, ако
видя, че ся въведе въ наши-ты училища и послу-
гува на ученици-ты като единъ изводъ Географіж.
Слѣдъ всичко това идж отъ странж на Българскы-
ты млади момци да поблагодаря съ все сръдце на
оныя что помогнжжж та излѣзе на свѣтъ тая книга,
на конто честны-ты имена, за да бжджтъ вѣчна спо-
мень, напечатахъся въ нейный край, и нека вѣр-
вать на-здраво, че това е най голѣмо-то добро,
което може стори нѣкой въ сегашно врѣмя на Бль-
гарскый нашъ народъ.

И. АНДРЕЕВЪ.

20 Априлія, 1851.

Г р ѣ ш к ы .

Образъ.	Рядъ.	Напечатано с.	Чети.
2	22	ды	зды
4	14	колото	колкото
17	33	грѣж	крѣж
18	30	расторяджтъ	распоряджтъ
22	2	кошк	кошкто
25	27	кляти	клати
43	25	сплжники	сплжнники
46	7	замж	земж
47	8	съ	сь
52	36	Папы	Папу
61	30	6,5000	6,500
62	11	Гималайски	Ималайски
"	14	различн	различны
"	16	гольминж	гольминж
64	31	казяме	казатме
"	32	ростяжтъ	растяжтъ
68	14	наречваны	наречвана
74	19	бѣлтъйско	Бѣлтъйско
76	16	хлявое	хлябове
97	6	жители	жителе
101	36	житител	жител
112	23	кай	край
119	27	дрѣжяж	дрѣжяж
124	37	Идрійски	Иорійски
150	12	Австрійска	Австрійска
152	11	най	най
153	7	Римскій	Римскый
155	17	ж	и
156	24	ерьѣж	ерьѣж
159	8	завъзденіе	завъдениѣ
164	37	масть	мазь
174	"	па	па
177	10	1839	1389
179	9	около	около
186	19	имѣ	имѣ
201	12	замж	земж
214	"	и	е
"	33	а	и
232	32	жявано	жявана
238	13	странж	стражж
254	8	жельзани	жельзани
257	5	открыж	открыж
263	32	Испанія	Испанія

№	Назва	Висота	Ширина	Глибина
1	Лінійні	10	10	10
2	Лінійні	10	10	10
3	Лінійні	10	10	10
4	Лінійні	10	10	10
5	Лінійні	10	10	10
6	Лінійні	10	10	10
7	Лінійні	10	10	10
8	Лінійні	10	10	10
9	Лінійні	10	10	10
10	Лінійні	10	10	10
11	Лінійні	10	10	10
12	Лінійні	10	10	10
13	Лінійні	10	10	10
14	Лінійні	10	10	10
15	Лінійні	10	10	10
16	Лінійні	10	10	10
17	Лінійні	10	10	10
18	Лінійні	10	10	10
19	Лінійні	10	10	10
20	Лінійні	10	10	10
21	Лінійні	10	10	10
22	Лінійні	10	10	10
23	Лінійні	10	10	10
24	Лінійні	10	10	10
25	Лінійні	10	10	10
26	Лінійні	10	10	10
27	Лінійні	10	10	10
28	Лінійні	10	10	10
29	Лінійні	10	10	10
30	Лінійні	10	10	10
31	Лінійні	10	10	10
32	Лінійні	10	10	10
33	Лінійні	10	10	10
34	Лінійні	10	10	10
35	Лінійні	10	10	10
36	Лінійні	10	10	10
37	Лінійні	10	10	10
38	Лінійні	10	10	10
39	Лінійні	10	10	10
40	Лінійні	10	10	10
41	Лінійні	10	10	10
42	Лінійні	10	10	10
43	Лінійні	10	10	10
44	Лінійні	10	10	10
45	Лінійні	10	10	10
46	Лінійні	10	10	10
47	Лінійні	10	10	10
48	Лінійні	10	10	10
49	Лінійні	10	10	10
50	Лінійні	10	10	10
51	Лінійні	10	10	10
52	Лінійні	10	10	10
53	Лінійні	10	10	10
54	Лінійні	10	10	10
55	Лінійні	10	10	10
56	Лінійні	10	10	10
57	Лінійні	10	10	10
58	Лінійні	10	10	10
59	Лінійні	10	10	10
60	Лінійні	10	10	10
61	Лінійні	10	10	10
62	Лінійні	10	10	10
63	Лінійні	10	10	10
64	Лінійні	10	10	10
65	Лінійні	10	10	10
66	Лінійні	10	10	10
67	Лінійні	10	10	10
68	Лінійні	10	10	10
69	Лінійні	10	10	10
70	Лінійні	10	10	10
71	Лінійні	10	10	10
72	Лінійні	10	10	10
73	Лінійні	10	10	10
74	Лінійні	10	10	10
75	Лінійні	10	10	10
76	Лінійні	10	10	10
77	Лінійні	10	10	10
78	Лінійні	10	10	10
79	Лінійні	10	10	10
80	Лінійні	10	10	10
81	Лінійні	10	10	10
82	Лінійні	10	10	10
83	Лінійні	10	10	10
84	Лінійні	10	10	10
85	Лінійні	10	10	10
86	Лінійні	10	10	10
87	Лінійні	10	10	10
88	Лінійні	10	10	10
89	Лінійні	10	10	10
90	Лінійні	10	10	10
91	Лінійні	10	10	10
92	Лінійні	10	10	10
93	Лінійні	10	10	10
94	Лінійні	10	10	10
95	Лінійні	10	10	10
96	Лінійні	10	10	10
97	Лінійні	10	10	10
98	Лінійні	10	10	10
99	Лінійні	10	10	10
100	Лінійні	10	10	10

КРАТКА ГЕОГРАФИЯ.

ЧАСТЬ ПРВА.

Въ в е д е н і е.

1. Наука дѣто борави за описаніе на Земѣ-тѣ ся нарича Географія. Часті-ты на Земно-то кѣбо мо- гѣть ся размыслева спорядѣ различни видове; затова и Географія ся дѣли на три най-главны части: на Козмографіѣ (или математическѣ Географіѣ), физи- ческѣ Географіѣ и политическѣ. Козмографія или Ма- тематическа Географія казува за голѣминѣ-тѣ и об- раза на Земѣ-тѣ и за сношенія-та и' камѣ други- ты страны на Вселеннѣкѣ. Физическа Географія ис- пытва съобразеніе-то на Земно-то кѣбо, раздѣлено на Сушы и Морета, и обыколено отъ въздуха. А По- литическа най-послѣ, като размыслева Земѣ-тѣ какѣ жилище человекѣ, учи ны кои дѣленія на дръжавы имѣть по неѣ человекѣ-ти съставены, населены-ты градове въ тѣхъ, народонаселеніе-то, вида на упра- вленіе-то, вѣрѣ-тѣ, образованіе-то и проч. на всякой народѣ.

ОТДѢЛЪ I.

Козмографія.

2. И съ едно просто съгледваніе разумѣваме, че всички-ты разсѣяны звѣзды по небо-то ся вртятъ около Земж-тж въ единъ день и еднж ношь, сирѣчь въ разстояніе на 24 часове. На-истинж гядаме най-свѣтло-то отъ всички-ты звѣзды, Сльнце-то, да изгрѣва всякой день отъ еднж странж, нареченж Въстокъ, да изминува всичко-то пространство на небо-то и да отйва захожда въ наспоряднж-тж странж, нареченж Западъ, и пакъ да ся заврѣща сутрѣнж на Въстокъ. Сжще-то съгледваме, че правятъ и всички-ты други звѣзды: виждатся что, като ся движять въ исто-то разстояніе на врѣмя-то, описувать кржгове около Земж-тж, и това обще движеніе ся вижда что става около еднж точкж, която си стои неподвижна както ось или вѣзель. Той ся нарича Полюсь, и ся познава отъ еднж звѣздж, весма близо до него, затова и тя ся нарича Полярна Звѣзда.

3. Отъ друго такожде просто съгледваніе ся разумѣва, че Сльнце-то и Луна-та, двѣ по-главны звѣды на Небо-то, не стоятъ заякнжто на едно мѣсто, золкото спротивъ други-ты звѣзды: Сльнце-то напрѣдкнжува всякой день малко камъ въстокъ като ся движе успорядно колко-то спротивъ обще-то движеніе на Вселеннжж, съ такъвъ начинъ что нито захожда нито изгрѣва то всякога съ иеты-ты звѣзды. Притова точки-ты на неговы-ты въстокъ и западъ не сж всякога сжщи-ты, обаче ся приближывать или отдалявать отъ Полюса спорядъ часове-ты на годинж-тж; тья промѣны на положеніе-то ся опирать въ едны прѣдѣлы, които гы не надминува никога тая най-свѣтла звѣзда. Така отъ тья съгледванія достигнжло да размыслевать, че Сльнце-то има едно дневно движеніе обще съ други-ты звѣзды на небо-то; о-

свѣтъ това има и друго едно свое движеніе, което става успорядно съ прьво-то. Луна-та като промѣнява положеніе-то си относително колкото спротивъ други-ты звѣзды и спротивъ Слънце-то, доказва такожде, че има и тя едно свое движеніе.

4. Малко нѣчто ако вникне нѣкой, увѣрявася, че между звѣзды-ты, които ся виждатъ распрѣснхты по небеснѣ-тѣ тврдь, по-много-то оставатъ всякога въ еднакво положеніе относително колкото спротивъ други-ты; затова тыя ся наричатъ неподвижны звѣзды; други на-противъ промѣняватъ мѣсто и ся скитатъ съ нѣкой начинъ по Небеса, че описуватъ единъ кръговитъ пѣтъ, на когото центръ е Слънце-то. Така дѣто ся движатъ звѣзды ся наричатъ Планеты, отъ които нѣкои ся виждатъ и загубватъ спорядъ неопрѣдѣлены врѣмена; и зачтото много пѣти сѣ сподирены съ единъ косъ или свѣтлѣ опашкѣ, затова ся наричатъ Кометы или косматы. Звѣздобройци-ти като сѣ употрѣблявали добры орждія увѣрилися, че Планеты-ты сѣ облы, валчясты; че, освѣтъ движеніе-то имъ около Слънце-то, имѣтъ и друго едно движеніе прѣвратително въ само себе; а на-около много отъ тѣхъ, като на центръ, движатся други небесны тѣла, както и тыя ся прѣврътятъ около Слънце-то; тыя тѣла ся наричатъ Спѣтници на Планеты.

5. Лесно ся проумѣва что движеніе-то на звѣздовито-то небо около Земѣ-тѣ може ся истлъкува на два начина: или, че небо-то съ неподвижны-ты звѣзды, Слънце-то, Планеты-ты и Спѣтници-ты ся врьти около Земѣ-тѣ въ разстояніе на 24 часове; или, че и Земя-та е както и Планеты-ты: сирѣчь обла е и тя, врьтися около Слънце-то, и едноврѣменно ся прѣвръща около себе. Това прѣдполагвано, явно е что, Земя-та като показва едно-по-друго всички-ты точки отъ равнинѣ-тѣ си въ различни-ты страны на небо-то, всички-ты тыя явленія щѣтъ ставатъ, както и да ся врьташе небо-то около Земѣ-тѣ.

6. Това ся случява сѣще така, и истина е. Отъ внимателно испытаніе възъ всичкы-ты небесны явленія ся доказа, че и Земя-та е Планета спорядъ всичко подобна на другы-ты Планеты: обла е; врьтися около себе въ двадесять и четьре часове, и около Сльнце-то въ 365 дни и $\frac{1}{4}$ или въ едижъ годинж; и най-послѣ что Луна-та е нейнѣ спѣтникѣ, съ такъвъ начинѣ чтото дневно-то движеніе на Небо-то, и годишно-то врьтеніе на Сльнце-то не сѣ дѣловиты, а ся виждатъ намѣ такывы по измамж на чюства-та ни, конто управя здравъ умъ.

Отъ опрѣдленіе-то на Козмографіж (1) излазя, че тя размыслева Земж-тж о двѣ: а.) самж Земж-тж по себе; в.) относительно колтото спротивъ другы-ты тѣла.

Г Л А В А I.

ЗЕМЯ-ТА ПРИЕМВАНА ПО СЕБЕ.

§. А'. Образъ и голѣмина на Земж-тж.

7. Така Земя-та е почти обла, валчяста; врьтеніе-то и' около себе става отъ *E* камъ *E'* (чрът. 4), сирѣчь отъ Западъ камъ Вѣстокъ около едижъ умственж линіж *III'*, нареченж Ось. Два-та края на неж Ось ся наричатъ Полюси, и сочѣтъ камъ двѣ точки на Небо-то вижданы неподвижны (2). Единый отъ Полюсы-ты, насочванж камъ неподвижж-тж звѣздж, нареченж полярж (2), зовеса Арктический Полюсь *II*, зачто тя е отъ съставеный отъ много звѣзды звѣздовникѣ, нареченж Малка Мечка; а другый Полюсь, казваса Антарктический Полюсь *II'*, както успоряденъ на Арктический.

8. За да прѣдставлявать относительно-то положе-

ние за различни-ты мѣста на Земѣ-тѣ, наумихъ си четыре точки най-пръвы или начялы, които ся наричатъ главны страны на свѣта, и сѣ тѣя: Вѣстокъ, Западъ, Сѣверъ и Югъ. — Вѣстокъ или утро е оная страна дѣто изгрѣва Слънце-то, откамъ кождо вѣе Вѣсточный вѣтръ. — Западъ или вечеръ е оная страна, която е срѣща Вѣстокъ, дѣто захожда Слънце-то, откамъ кождо вѣе Западный вѣтръ, зефиръ, вечерникъ. — Сѣверъ или полунощ е оная страна, която е срѣща очи-ты ни, кога откамъ дѣснѣ-тѣ ни рѣкъ е Вѣстокъ, а откамъ лѣвѣ-тѣ Западъ, откамъ кождо вѣе Сѣверный вѣтръ, горнякъ. — Югъ или пладне е оная страна, която е срѣща Сѣверъ, дѣто Слънце-то отийва най-высоко, и откамъ кождо вѣе Южный вѣтръ, долякъ. Между тѣя 4 начялы точки прѣдполагать другы 4 срѣдни: една, между Западъ и Югъ, наречена Западо-южна; втора, между Сѣверъ и Западъ — Сѣверо-западна, отдѣто вѣе и Сѣверо-западный вѣтръ, порязъ; третя, между Сѣверъ и Вѣстокъ — Сѣверо-вѣсточна; четвърта, между Югъ и Вѣстокъ — Юго-вѣсточна. Наумихъ си още осемъ между пръвы-ты, сирѣчь начялы-ты и срѣдни-ты, и другы изъ по между тѣхъ шестнадесять точки, чото всичкы-ты заедно ставать 32, на които съединение-то съставлява забѣлжены-ты вѣтрове връху компаса (чрѣт. 1). Така говорятъ: че нѣкое мѣсто стои камъ Сѣверъ, камъ Югъ, камъ Вѣстокъ, камъ Западъ, или С. З. (Сѣверо-западно), С. В. Ю. З. и проч. на друго нѣкое, кога стои колкото спротивъ това мѣсто, както точки: Сѣверъ, Югъ, Вѣстокъ, Западъ и проч. стоять колкото спротивъ центра на всичкы-ты тѣя линіи.

9. Земя-та е обла; за увѣреніе на това имае много доказателства. Кога като плава нѣкой, да речемъ, приближава до крайморія да имѣть планины, почнува испрѣвъ да заглядва връха φ (чрѣт. 2) на тѣхъ планины, послѣ срѣдѣ-тѣ δ , послѣ долу полы-

ты и най-послѣ полянк-тж; и пакъ обратно, кога ся отдалечява, испрѣвъ загубва лице-то на полянк-тж, послѣ полы-ты на планины-ты, послѣ срѣдж-тж, и най-послѣ връха. Причина на това явленіе не може бы друга токо облость-та на Земж-тж, на коикто нагрѣбена-та равнина испропада между виждано-то нѣчто и око-то на гядателя. Ако земя-та бяше площь както $\alpha\beta$ (чрѣт. 3), явно е что планина $\alpha\phi\chi$, отъ коикто за примѣръ ся отдалечяваме камъ $\epsilon\eta\zeta\theta$ като си отійваме, щяше ся заглядва по-малкж по причинж на мѣрканіе-то; а щяхме иж гядаме отъ връха до полы-ты цѣлж дѣклѣ стигне толко си малка, чтото да не може вече да иж распознава око.

10. Тая сжща облость на Земж-тж (чрѣт. 2) е оная, която опира погляда ни, кога намѣрвани въ растворено мѣсто гядаме на-сждѣ, и образува око-ло насъ единж кръгж, който въспира погляда ни да ся распространи по-надалечъ. Тоя кръгж ся нарича Оризонть, и може отъ единж странж да ся распро-странява, а отъ другж да ся опира спорядъ наше-то положеніе или прѣмѣстваніе, на такъвъ начинж, чтото мы сме всякога въ центра му. Точка-та на Небо-то дѣто ся срѣща въ тоя центрж, и пада слѣдъ това на-право възъ главж-тж ни δ , наричяся Зенить, а пакъ друга-та дѣто стои діаметрално ней — Надирь.

11. Друго второ доказателство за облость-тж на Земж-тж имаме прѣмѣстваніе-то, което на всичкы-ты звѣзды, и най-паче на Полярнж-тж (2), вижда пжтникж отъ Сѣверж камъ Югж. На-истинж, ако той пристѣпа на-напрѣдъ камъ Сѣверж, вижда Полярнж-тж звѣздж да ся въздвига повыше отгорѣ на оризонта, и всякога това въздвиганіе става сравнено съ пжтя, когото той прави като напѣднува; ако на-противъ пристѣпа камъ Югж, Полярна-та звѣзда ся снижява малко по малко, и ако той си послѣдва пжтуваніе-то и настане до α , достигнува до края да иж не вижда вече. Отъ това второ я-

вленіе, което е до край сравнено съ прьво-то до-казвася такожде, че е обла равнина-та на Земѣ-тѣ, и что тая облость пропада между звѣздѣ-тѣ и пѣт-ника (чрѣт. 2).

12. Тѣя две явленія, отъ които прьво-то ся виж-да спорядъ всичкы-ты посокы, сирѣчь отъ Вѣстокъ камъ Западъ, ако трѣгне нѣкой, или отъ Сѣверъ камъ Югъ; а второ-то само отъ Сѣверъ камъ Югъ, ста-вать всякога спорядъ истый начинъ. Притова прѣд-мѣти-ти ся възвышавать или снижавать, показватся или изгубвать, почти всякога еднакво и сравнено съ прѣмѣстваніе-то на зрителя имъ; оттова трѣбваше да размыслять, че облость-та на Земѣ-тѣ е на-сѣдѣ подобна, и что приличя на клѣбо. На това раз-мыслеваніе ся увѣрихъ испрьво: отъ прѣплаванія о-коло Земѣ-тѣ, ставаны спорядъ различни посокы, зачто пѣтници отъ Вѣстокъ или отъ Западъ ся за-врѣщать отъ напоряднѣ-тѣ странѣ; и второ, отъ образа на земѣ-тѣ сѣикѣ въ станваны-ты намѣ-ста лунны затулванія. Тѣя затулванія ся случявать, кога Луна-та прѣмине задъ Земѣ-тѣ (или съ дру-гы рѣчи, кога Земя-та дохожда между Лунѣ-тѣ и Слънце-то); тога си Земя-та вѣспира слънчевѣ-тѣ свѣтлость да стигне въ нѣкоиж кой-годѣ странѣ на Лунѣ-тѣ, та оттова остава тъмна и засѣчянѣ; а сѣика-та на Земѣ-тѣ, отвьрлевана възъ Лунѣ-тѣ, виждася всякога крѣговитѣ, каква и да е страна отъ земѣ-тѣ равнинѣ ся случи прѣдмѣтъ на Лунѣ-тѣ; това е вѣрно доказателство, че тя е обла.

13. Кога ся увѣримъ еднажъ, че Земя-та е обла, можемъ проумѣемъ и съ кой начинъ е възможно да ся прѣмѣри и продлѣженіе-то и'. Полагася раздѣле-на, както и всяко друго нѣчто дѣто е крѣговито, на 360 равны чясти, които ся наричять стѣпове, всякой стѣпъ пакъ раздѣленъ на 60 минуты, и вся-кая минута на 60 секунды, и зачтото възвышаваніе-то или снижаваніе-то на звѣзды-ты (11) сѣ всякога

приблизително спорядъ пѣтя когото прави зритель-тъ по Земѣж-тѣ, разумѣвася что и звѣздовита-та коруба на небо-то, дѣто ся вижда кръговита, може ся раздѣли и тя на 360 стѣпове, тъкмо сравнены съ оныя на Земѣж-тѣ. Така оттова сме ся увѣрили что, кога отійвани камъ Полюса виждаме Полярнѣж-тѣ Звѣздж възвышаванѣ еднѣ отъ 360 части на Небо-то, мы весьма явно приближихме камъ Полюса еднѣ отъ 360 части на земнѣж-тѣ равнинѣ; и пакъ на-противѣ, като глѣдаме Полярнѣж-тѣ Звѣздж снижаванѣ еднѣ отъ 360 части, кога си отійваме камъ Югъ, изваждаме, че сме ся отдалечили отъ тамъ и изврѣвали еднакъ часть по земнѣж-тѣ равнинѣ.

14. Оттова проумѣваме такожде что, ако отъ еднѣ странѣ можяхме ся научи съ нѣкое какво да е орѣдіе колко ся е възвышила или снижила една звѣзда, и отъ другѣж-тѣ да прѣмѣримъ по Земѣж-тѣ разстояніе-то, което трѣбваше да прѣбродимъ за да ся промѣни положеніе-то на звѣздж-тѣ спорядъ прѣво-то прѣмѣрено количество, щемъ ся научи оттова и на самѣж-тѣ Земѣж голѣминѣж-тѣ; зачто не остава вече друго нѣчто да правимъ, токо да умножимъ найдено-то количество съ число-то дѣто показва сношеніе-то на частицѣж-тѣ камъ цѣло-то. За примѣръ: единѣ пѣтникѣ, увѣренѣ за положеніе-то на Полярнѣж-тѣ Звѣздж въ Паризѣ, отійва камъ Сѣверѣ, доклѣ види неѣж Звѣздж по-высоко единѣ стѣпѣ; кога стигне на онова мѣсто исходилѣ е тъкмо еднѣ отъ 360 части на Земѣж-тѣ или единѣ земный стѣпѣ; мѣри съ веригѣ, или съ друго нѣкое съчево, разстояніе-то между Паризѣ и Аміенѣ, да речемъ, дѣто стигнѣ, и намира, че сѣ повече отъ 57,000 тоазы. Така оттова заключава, че Земя-та е 360 пѣти по-голѣма отъ 57,000 тоазы. По-голѣма-та прѣмѣрена до днесъ дѣга на Равноденственный кръгѣ, съдрѣжава powyше отъ дванадесѣть стѣпове, отъ Форментерѣ, островѣ на Испаніѣж, до Дюнкеркѣ на Францѣж.

15. Казахме по-горѣ, че облость-та на Земж-тж е почти подобна на-сждѣ (12). Обаче ако бѣше на-истинж съвршено подобна, трѣбваше всякога да ходимъ на равно разстояніе отъ Сѣверъ камъ Югъ, и да виждаме что ся промѣнява и положеніе-то на звѣзды-ты подобно спорядъ равно количество. На-противъ, ако имаше части на Земж-тж едни повече и други по-малко облы, тогава щѣше дотрѣбва да направимъ по-много или по-малко пжть за да ся възвыши Звѣзда-та спорядъ равно количество, зачото причина-та за прѣмѣстваніе-то на Звѣздж-тж е облость-та на Земж-тж. Явно е что, кога равнина-та ся случи да е по-малко обла, щемъ ся принудимъ да измениемъ по-много пжть за да видемъ равно-то прѣмѣстваніе; и обратно, ще дотрѣбва намъ да измениемъ по-малко, кога равнина-та е повече обла.

16. Обаче на-истинж съ съгледали что, колкото напрѣднува нѣкой камъ Сѣверъ, стжнове-ти достигувать да ставать още по-голѣмы; сирѣчь, съ други рѣчи, че трѣбва нѣкой да измение едно разстояніе още по-голѣмо за да види изъ между него еднж звѣздж да ся възвыши или снижи спорядъ единъ стжпъ. Притова сж ся увѣрили съ прѣмѣрванія, станваны камъ южны-ты мѣста, че стжнове-ти, достигувать по-малкы. Оттова навѣрно ся заключава, че Земя-та е спляскана или прѣтиснжта камъ полюсы-ты и нагрѣбена, отъ дѣто прѣминува Равноденственный кръгъ, когото мыслимъ, че забыкаля Земж-тж, отдалеченъ сжще така отъ Полюсы-ты. Намѣрили сж что въ Лапландіж, откамъ сѣвернж-тж странж на Европж, стжпъ-тъ е 57,192 тоазы, и надминува 440 тоазы стжпа по Равноденственный.

17. Сравненіе-то на прѣмѣрванія-та станжлы въ различни страны на земно-то клжбо, и най-паче въ Францж, доказахж что Земя-та е спляскана на Полюсы-ты до едно отъ 308; сирѣчь, ако прѣположимъ діаметра на Равноденственный съставенъ отъ 308

части, Ось-та на Земя-тж има само 307, чото разлика-та на два-та диаметра е 21,000 тоазы или около девять левгы. Колко важна и да е тая разлика, мжно е да их начинем чувствителнж и възь направены-ты клѣба, съ които прѣдставляваме образа на цѣлж-тж ни Земя, по причинж на тѣхно-то умалываніе; зашто тая разлика възь едно направено клѣбо, което има двѣ ноги диаметръ, прѣчникъ, щяше бжде една линія, или едно отъ 144 на ногж-тж; затовагы правять до край облы, и описаны-ты връху тѣхъ линіи сж кръговиты. Наричять образа на Земя-тж объль, валчясть, сир. какъ близень до образа на клѣбо.

18. Неравности-ты на Земя-тж не измѣнявать николко тоя образъ, както можяше нѣкой да приеми като смисли, че има планинскы брьда, зашто и по-высокы-ты отъ извѣстны-ты планины пѣмжть повече высочинж отъ 7,400 метры: това е едно отъ 1720 на земный диаметръ; чото връху нѣкое клѣбо дѣто има 1 метръ диаметръ, тья планины нещяхж имжть по-голѣмж высотж отъ едно отъ миллиметра. От-това става явно что тья неравности на Земя-тж едва сж чувствителны толко си, колко грапы-ты на едик кожж отъ портукаль.

19. Еднажъ като познахж разстоянія-та на земно-то клѣбо подробно, тога сѣ можяхж да измыслять съставленіе-то, спорядъ тья разстоянія, за едик мѣрж направенж на якъ основж; и това ся изврши прѣди нѣколко годинѣ въ Францѣ. Раздѣлихж окръжностъ-тж на земно-то клѣбо на 40 милліоны равны части, и едик-тж и четвъртинж на десять милліоны; всякоя едик отъ тья части нарекохж метръ. Тоя метръ, като ся намѣри равенъ съ три ноги, 11 линіи и $\frac{1}{3}$ прія ся за единицж, а пакъ нежъ като умножихж едно слѣдъ друго съ десять направихж десиметра (10 метры), миллиметра (1000 метры) и проч. Французскый метръ, ако и опрѣдленъ за прѣмѣрваніе на длъжины, употрѣбихж го послѣ, като пріяхж или дѣ-

лите-ты, или умножяваны-ты му числа, за съставленіе на мѣры-ты и разстоянія-та, на сумы-ты и на влажны-ты сжщества, на равнины-ты и проч.

§ В'. Кръгове прокарвани възъ клѣбо-то.

20. Като има потрѣбж да припознавать части-ты на Земно-то клѣбо и да относять връху него различни положенія на Слънце-то, спорядь часове-ты на годинж-тж, принудихжся да измыслять раздѣленіе-то му съ много кръгове употрѣбляваны весма често. И зачтото и обла-та коруба на небо-то, спорядь всичкы-ты пейны страны, срѣщася съ равнинж-тж на Земж-тж (9), лесно ся разумѣва, че всичкы-ти начрътявани кръгове връху клѣбо-то ни прѣдполагатся, че ся срѣщать съ приличны кръгове, които раздѣлявать небо-то спорядь истый начинь, и сжще така ся наричатъ.

Тя кръгове сж два вида: едни ся наричатъ най-голѣми кръгове, зачтото имжть всичкж-тж величинж, коикто може приеми кръгъ връху клѣбо-то; и това става кога кръгъ-тъ има центръ сжщій центръ на клѣбо-то, и отгова го раздѣля на две равны полуклѣба; други ся наричатъ малкы кръгове, зачто центръ-тъ имъ стои вѣнъ отъ центра на Земж-тж възъ едикъ каквж да е точкж на ось-тж и'.

21. Най голѣми кръгове сж Екваторъ и Меридіанъ; а малкы сж параллели-ти на Екватора. Наричася Екваторъ кръгъ EE' (чрѣт. 4) что забыкала Земж-тж, сжще така отдалеченъ отъ два-та полюса, и ихъ дѣли на две равны полуклѣба, отъ които онова что е камъ Арктический Полюсъ наричася Сѣверно полуклѣбо; а другото, Южно. Тоя кръгъ ся зове още и Равноденствена линія; зачто, кога Слънце-то ся намира връху пейж, тога съ става Равноденствіе, сирѣчь ноци-ты бывать равны съ дни-ты. Небесный Екваторъ дѣли и той небо-то спорядь сжщій начинь (20).

22. Меридианъ на нѣкое мѣсто е една линія, която прѣминува отъ единый до другый Полюсь, като заминува и прѣзь само-то мѣсто; наричяся Меридианъ, зашто дѣто го посрѣща кръгъ-тъ на небо-то заминува прѣзь онѣжъ точкѣ, на коѣж-то Слънце-то ся намира, кога е пладне на онова сѣще-то мѣсто.

Точка-та на пладня е съвсѣмъ относителна, и не беспрѣдѣлна. За нѣкое мѣсто дѣто стои камъ вѣстокъ на друго едно, Слънце-то изгрѣва по-напрѣдъ и слѣдъ това стига по-напрѣдъ въ срѣдѣ-тъ на виданный си връвежъ. Така точки-ты на пладня сѣ различни по мѣста-та, конто стоятъ относително едно камъ друго спорядъ посекъ-тъ на Вѣстокъ камъ Западъ, и обратно; а разлика-та на часа, по който на всяко мѣсто става пладне е тъкмо спорядъ раздалечи между две таквы мѣста. Та, зачтото Земята ся врти около ось-тъ си въ 24 часове (6) и нейна-та окръжностъ ся дѣли на 360 стѣпове (13), явно е, че тыя 360 стѣпове прѣминувать едно-по-друго прѣдъ Слънце-то изъ между 24 часове, и слѣдъ това на всякой единъ часъ прѣминувать 15° . Даклемъ на две мѣста, отдалечены изъ по между 15 стѣпове, разлика-та на пладня имъ ще е единъ часъ; сирѣчь, кога на по-вѣсточно-то мѣсто е пладне, на друго-то спротивъ него, ще е единадесятый часъ прѣди пладня. Оттова ся заключава, че пладне става на сѣщѣ-тъ минутѣ по вси мѣста дѣто стоятъ подъ истый Меридианъ отъ единый Полюсь до другый. Меридиани-ти сѣ различни, не само на две мѣста 15 стѣпове единъ отъ другъ кога сѣ отдалечены, обаче и по вси мѣста изъ между имъ колко близо и да ся случать единъ отъ другъ; така Меридиани-ти можтъ да сѣ бесчетни.

23. Всякой отъ Меридианы-гы продѣжяванъ камъ успорядѣ-тъ странѣ на клѣбо-то, съставлява единъ цѣль кръгъ, който, колкото камъ мѣсто-то прѣзь което заминува, дѣли окръжностъ-тъ на клѣбо-то на

две полукълба: на вѣсточно и западно; обаче така рѣчь полукълбо не е, спорядъ тоя разумъ, въ беспрѣдѣлно значеніе, както кога ся спомынава на Равноденственный (21); съвсѣмъ е различна и относителна колкото спротивъ всякой единъ отъ Меридіаны-ты на всяко мѣсто. (Виждъ по-долу 28).

24. Между малкы-ты кръгове или параллелны-ты на Равноденственный ся различавать съ особены имена: два-та тропика и два-та полярны кръга.

Тропици сж два кръга отдалечени на равно отстояние отъ Равноденственный. Единый ся намира въ сѣверно-то полукълбо (21) и ся нарича лѣтець тропикъ, зачто Слънце-то ся намира по него лѣтъ, или на Рака, зачто по него чясъ на годинж-тж Слънце-то ся вижда да е срѣщо звѣздовникъ нареченъ Ракъ; а другый ся нарича зимець тропикъ, или на Козерога, зачто Слънце-то ся вижда зимѣ срѣщо звѣздовникъ Козерогъ.

Единый отъ полярны-ты кръгове ся нахожда въ Арктический Полюсь, и ся нарича Арктический Полярный кръгъ; а другый въ Южный, и ся нарича Антарктический Полярный кръгъ; всякой единъ е далечъ отъ своя полюсь, колкото и тропици-ти отъ Равноденственный.

25. Друзи-ти параллелни, като нѣмать свое имя, сж въ ряда на Меридіаны-ты, сирѣчь бесчетни и тыя (22); зачто отъ единый Полюсь до другый може нѣкой възъ самый Меридіанъ да прѣдположи параллелны кръгове толко си, колкото сж и неговы-ты различни точки. Тыя параллелни кръгове влязять въ употребленіе за да показвать намъ колко е далечъ едно мѣсто отъ Равноденственный и отъ полюса.

§. Г. Длъжина и ширина.

26. Тыя различни кръгове: Равноденственный, Меридіани-ти и Параллелни-ти, давать ни способъ, какъ

да забълъжваме подробно положеніе-то на мѣста-та връху земно-то клъбо. Това е толко си достойно прилично, колкото за облость-тѣ на Земж-тѣ (11) бы най-потрѣбно да намѣримъ нѣкои основны кръгове, на които можяхме относя всичкы-ты други.

27. Равноденственный е единъ отъ тѣхъ кръгове. Отстояніе-то дѣто го отдѣля отъ Полюса и съставлява четвъртинж-тѣ на всичкж-тѣ окръжностъ, раздѣлено е на 90 стѣпове, забълъжваны отъ равномѣрны параллелны кръгове най-пръвы или кръгове на ширинж, които ся умалывать по малко, спорядъ колкото ся приближывать камъ полюсы-ты. Отстояніе-то между параллелны-ты е подраздѣлено и то на минути и секунды, съ такъвъ начинъ чтото може нѣкой да покаже подробно колко е далечъ едно мѣсто отъ Равноденственный въ всяко едно отъ две-ты полуклѣба (21); това отстояніе ся казва ширина на едно мѣсто. Зачтото Равноденственный е общій прѣдѣлъ, камъ който отнасяме тѣжъ ширинж, затова ся и дѣли ширина-та на Сѣвернж и Южнж, спорядъ полуклѣбо-то въ което стои спомянено-то мѣсто.

28. Даклемъ ширина е отстояніе-то на едно кое да е мѣсто отъ Равноденственный; ширина-та, колко е възможно по-голъма-та, е подъ Полюсы-ты; а на Равноденственный е ничто. Тоя способъ показва само възъ кой параллелный стои нѣкое мѣсто; зачтото Параллелни-ти забыколявать клѣбо-то, ничто не щяхме зная, ако не можяхме покажемъ едноврѣменно и въ кождъ точкж на единъ кой да е Параллелный ся срѣща положеніе-то на то мѣсто.

29. Затова ся сговорихж да приемать единъ отъ Меридіаны-ты, когото нарекохж пръвый Меридіанъ, и употрѣблявать като неизмѣненъ прѣдѣлъ както и Равноденственный. Видяхме (23) что и отъ Меридіаны-ты всякой единъ, продължыванъ камъ другж-тѣ странж на полуклѣбо-то, съставлява голѣмъ кръгъ (20) да дѣли Земж-тѣ на две полуклѣба: Вѣсточно

и Западно. Всяко едно отъ тѣхъ полукълба има 180 стѣпове; даклежь ся прѣдполага раздѣлено на 180 най-прѣвы Меридіаны, на които изъ по между отстояніе-то, като е единъ стѣпъ, подраздѣлявася на минути и секунды; отъ тѣхъ ся показватъ колко стѣпове и минути далечъ отъ прѣвый Меридіанъ, или камъ вѣстокъ или камъ западъ, стои нѣкое мѣсто. Това отстояніе ся нарича Дължина, която ся дѣли на Вѣсточнѣ и Западнѣ, както ся случи мѣсто-то, за което ся говори, да е въ едно или въ друго полукълбо.

30. Така дължина на едно мѣсто е негово-то отстояніе отъ прѣвый Меридіанъ; а не може надмине 180 стѣпове, и е ничто въ всичко-то продѣленіе на реченый Меридіанъ. Като приемаме дължинѣ-тѣ заедно съ ширинѣ-тѣ имаме тога си способъ, какъ да опрѣдѣляваме подробно всяко положеніе; зачото отъ една страна, ширина-та показва намъ възъ кой паралелный стои едѣ кое мѣсто; а отъ другѣ, познаваме отъ дължинѣ-тѣ колко то мѣсто е отдалечено отъ прѣвый Меридіанъ, и слѣдъ това въ коѣхъ точкѣхъ на паралелный стои; зачто точка-та, дѣто Паралелный ся прѣсачя съ Меридіана, е искано-то мѣсто.

31. Броеніе-то на ширинѣ-тѣ ся почнува отъ Равноденственный, който е кръгъ опрѣдѣленъ и неизмѣняванъ; а на дължинѣ-тѣ не може ся започне освѣнъ отъ кръгъ нагласяванъ спорядъ шеніе-то ни; затова и Географи-ти всички не сѣ на единъ умъ за избирание-то на прѣвый Меридіанъ. По заповѣдь на Лудовика IV. искахъ да избержъ като за такъвъ прѣминуваный прѣзъ островъ Ферро, единъ отъ наречены-ты Канарскы; обаче много народи отъ Европѣхъ напустнѣхъ него, и нѣкои отъ тѣхъ приематъ за прѣвъ Меридіанъ заминуваный прѣзъ своѣхъ-тѣ имъ звѣздопазницѣ. Французи-ти приематъ заминуваный прѣзъ Паризъ. Англичяне-ти заминуваный прѣзъ Гринвичскѣ-

тѣ звѣздопазници, която е близо до столицѣ-тѣ имѣ Лондонѣ.

32. За да приеми нѣкой право познание за положеніе-то на единѣ градѣ, трѣбва пръвѣ да научи кой Меридіанѣ сѣ употрѣбили за да му забѣлѣжват дѣжинѣ-тѣ, и да иѣ приведе на дѣжинѣ-тѣ отъ Паризѣ; това е лесно, кога познава разликѣ-тѣ на Меридіанѣ-ты. Знае, да речемѣ, че Гринвичѣ стои 2 стѣпа и 20 мин. камѣ Западѣ отъ Паризскій Меридіанѣ; кога сѣ даде дѣжина-та на Москвѣ да е $37^{\circ} 32'$ камѣ вѣстокѣ на Гринвичѣ, трѣбва, за да иѣ докара вѣ дѣжинѣ-тѣ отъ заминуванный меридіанѣ прѣзѣ Паризѣ, да извади $2^{\circ} 20'$ отъ $37^{\circ} 32'$, и така остава $35^{\circ} 12'$. На-противѣ, ако мѣсто-то стояше камѣ западѣ отъ Гринвичѣ, трѣбваше да прибави $2^{\circ} 20'$. Така тыя дѣланія достигнуват вѣ прибавленіе и изважданіе на разликѣ-тѣ отъ Меридіанѣ-ты.

33. Паралелни-ти или кръгове-ти на ширинѣ-тѣ стават по-малки, колкото повече приближават камѣ Полюсы-ты (27); а Меридіани-ти или кръгове-ти на дѣжинѣ-тѣ, като заминуват отъ единий до другий Полюсѣ, всички-ти сѣ почти равнодѣлгы; и всички-ти имѣ стѣпове почти равни, безѣ да сѣ смѣта малка-та разлика, която произхожда отъ сплясканіе-то на кълбо-то (17). Зачтото стѣпове-ти на ширинѣ-тѣ сѣ броят по Меридіанѣ-ты, истина е, ако речемѣ что всички-ти тыя стѣпове сѣ приблизительно равни.

34. Обаче работа-та не е така и за стѣпове-ты на дѣжинѣ-тѣ. Тѣ сѣ броят по паралелны-ты; всякой паралелный, колко малкѣ и да е, дѣлси всякога на 360° ; дакле тыя стѣпове сѣ едно слѣдѣ друго по-малки спорядѣ колкото приближаваме до Полосѣ-ты; отгорѣ имѣ паралелный достигнува да е единѣ бѣлѣгѣ, на когото ширина-та е 90 стѣпове, а дѣжина-та ничто. Затова исто така е истина, ако кажемѣ что стѣпове-ти на дѣжинѣ-тѣ не

съ стѣпове на най-голямъ кръгъ токо на Равноденственный, и отъ него камъ Полюса всякога ся смалявать.

§. Д. Какъ ся опрѣдѣлявать длѣжина и ширина.

35. Зачтото длѣжина и ширина съ основа на Географич-тѣ, понося да знаемъ способа, что употрѣблявать за опрѣдѣленіе-то имъ.

Познавать ширинѣ-тѣ съ уприличеніе-то на тоя начинѣ: Отстояніе-то отъ Равноденственный на едно мѣсто, или ширина-та му, равно е съ възвышеніе-то отъ Оризонта на Полюса. Ако за примѣръ ся намира подъ Равноденственный EE' (чрѣт. 5) небесный Полюсъ (прѣдполагаѣтъ что тукъ ся забѣлѣжава тѣкмо подъ Полярнѣ-тѣ Звѣздѣ) виждася право на Оризонта; затова възвышеніе-то на Полюса е ничто, зачто и тая ширина е ничто.

Зачтото прѣмѣстваніе-то на Полярнѣ-тѣ Звѣздѣ е спорядъ станвано-то пхтуваніе по Земнѣ-тѣ (11), явно е что, ако нѣкой отъ Равноденственный E отійва какъ Полюса P единѣ стѣпѣ, Звѣзда-та, която бѣше по-напрѣдѣ на оризонта, ще ся покаже по-высоко единѣ стѣпѣ; ако ли нѣкой трѣгне напрѣдѣ 2, 3, 4 стѣпове, и Звѣзда-та ще ся вижда възвышавана 2, 3, 4 стѣпове, и слѣдователно до Полюса, дѣто ще е отгорѣ надъ Оризонта тѣкмо 90° , сирѣчь на възвышеніе равно съ ширинѣ-тѣ. Даклемъ възвышеніе-то на Полюса въ нѣкое мѣсто ще е равно съ ширинѣ-тѣ на то мѣсто.

36. Така за да познаемъ ширинѣ-тѣ на нѣкое мѣсто, доста е да можемъ прѣмѣримъ, съ нѣкое оръдіе, възвышеніе-то на Полюса надъ Оризонта. Затова употрѣблявать обыкновенно една четвъртинѣ грѣгъ $Г A B$ (чрѣт. 6), раздѣленѣ на минуты и секунды. Основа $A B$ ся тура право камъ оризонта H , а на центрѣ A е поставена една двигателна ли-

нія *A A*, и ся влачи отъ *B* до *G*. Упикваме направо края му *A* камъ полярнѣ-тѣ Звѣздѣ *E*, прѣбройваме обзеты-ты стѣпове между *A* и *B*; сборъ-тъ имъ е възвышеніе-то на Звѣздѣ-тѣ и на Полюса отгорѣ надъ оризонта *H*, и това е равно съ ширинѣ-тѣ на мѣсто-то. Съ тоя начинъ като ся намѣри възвышеніе-то 45° да речемъ, заключаваъ что и мѣсто-то, дѣто става съгледваніе-то, отдалечено е 45° отъ Равноденственный.

37. Разлика-та между Меридіаны-ты на две мѣста ся опрѣдѣлява отъ онѣхъ на пладненскій чясъ, или съ на другы-ты часове что сѣ на сѣщи-ты тѣхъ мѣста; чтото, ако едно е отдалечено отъ друго 15 стѣпове, разлика-та на врѣмя-то, спорядъ което става на всяко мѣсто пладне, е единъ чясъ (22). Отъ това ся заключава что, колкото пѣти може нѣкой да знае кой чясъ е въ сѣщѣ-тѣ минутѣ на две различни мѣста, познава и колко е разстояніе-то что е между исты-ты Меридіаны на тѣхъ мѣста; въ това достигнува разврѣзваніе-то на прѣдложеніе-то за дължинѣ-тѣ.

38. Употрѣблявани-ти способи за познаніе на различнѣ-тѣ отъ часове-ты сѣ наречени-ти годишни чясовардителе и сравненіе-то на сѣщи-ты астрономически съгледванія, станваны въ две мѣста разложены подъ различни Меридіаны.

39. Чясовардителе-ти сѣ чясовници съврѣшено распорядени, които ся не промѣняваъ николко въ разстояніе на много мѣсяци; оставяъ ги на еднакъвъ чясъ, като ги расторядѣтъ камъ Слънце-то, кога ся нахождатъ на мѣсто-то, отгдѣто ся потеглеватъ, което полагаме да е Паризъ. Чясовардители-тѣ слѣдува да показува всякога чяса, что е въ реченый градъ, въ какво и да е мѣсто ако го прѣнесе пѣтникъ. Кога той стигне на мѣсто-то, на което иска да познае дължинѣ-тѣ, съгледва и приема чяса на Пладня показванъ отъ Слънце-то въ него

мѣсто; послѣ го сравнява съ показаный часъ отъ часо-
совардителя, който е по онѣхъ минутъ истый что е
былъ въ Паризъ; оттова ся намира разлика-та на
часове-ты слѣдователно и раздалечь-тъ на Мери-
діаны-ты.

40. Нека положимъ з. п. че пѣтникъ, потеглень
камъ вѣстокъ, намира что по минутъ-тѣхъ, кога е
пладне на мѣсто-то дѣто стигнѣхъ, часовардитель-тъ му
показва 9 ч. и 30 м., сир. 2 ч. и 30 м. по'-малко. За-
чтото единъ часъ е равенъ съ 15 стѣпове (22), у-
множаются 2 ч. и 30 м. съ 15, излазъ-тъ $37^{\circ} 30'$
сѣ дължина-та камъ Вѣстокъ на паризскый Меридіанъ.

Разумѣвася что, ако пѣтникъ ся потегли камъ
Западъ, часовардитель-тъ му щяше показва единъ
часъ повече спорядъ 15° .

41. Ако бѣше възможно да ся не развалятъ ни-
кога часовардители-ти, щяхъ даватъ намъ сръдство
за да познаваме съ яко голѣмъ подробность дължи-
ны-ты; обаче за съзиманы-ты въ тѣхъ измѣны отъ
промѣняванія-та на студъ-тѣхъ и топлинѣ-тѣхъ, не мо-
жемъ ся обвѣрваме до край на тѣя орѣдія; така при-
бѣгнуваме едноврѣменно и възъ съгледваніе-то на
Небесны-ты явленія, както на затулванія-та.

42 Нека положимъ з. п. че едно Лунино затулва-
ніе ся види въ три различни градове: въ Филадел-
фіѣхъ, Паризъ и Москвѣхъ; по часа на затулваніе-то
съгледователи-ти въ Паризъ имѣтъ полунощъ; онія
въ Филаделфіѣхъ 5 ч. $10' 24''$ сутрѣшны; онія въ Мос-
квѣхъ 2 ч. $20' 48''$ сѣще така слѣдъ полунощъ. Виж-
даме прѣво, че Филаделфія стои камъ Западъ отъ
Паризъ (въ Америкѣхъ), зачто часове-ти врьвятъ на-
задъ; Москва стои камъ Вѣстокъ, зачто часове-ти
врьвятъ напрѣдъ; обаче спорядъ колко? умножи 5 ч.
 $10' 24''$ и 2 ч. $20' 48''$ сѣще така съ 15, и щешъ
намѣришь, че дължина-та на Филаделфіѣхъ е $77^{\circ} 36'$
камъ Западъ отъ Паризъ; и на Москвѣхъ $35^{\circ} 12'$ камъ
Вѣстокъ.

43. Освѣнь Луны-ты затулванія употрѣблявать още и други Небесны явленія; както: затулванія на Слънце-то, на спятници-ты Юпитеровы и проч. всякога спорядъ сѣщи-ты начала.

Всичкы-ти тыя способности ся сливать въ това, сир. да намѣримъ съ врѣмя разликъ-тъ на Меридіаны-ты за да ѣж прѣобрьнемъ въ стапове.

§. Е'. Къжба и Земевиди.

44. Спорядъ тоя способъ намѣрохъ длъжинъ-тъ и ширинъ-тъ на най-главны-ты мѣста на Земѣ-тъ; а съ прѣмѣрванія станваны мѣстно, събрахъ въ тыя опрѣдѣлены мѣстоположенія мѣста-та изъ между и още съобразеніе-то на земли-ты; отъ тѣхъ можяхъ да испишътъ и изображенія на Земѣ-тъ. Тыя изображения сѣ цѣлы или частны. Пръвы-ты ся наричатъ Къжба и разстлаты къжба; а вторы-ты Земевиди или Харты общи или частны. Така на правилный Земевидъ Вѣстокъ ся намира отъ дѣснъ-тъ странъ като ся поглядне на него, отъ лѣвъ-тъ Западъ, отгорѣ Сѣверъ, а отдолу Югъ.

45. Другадѣ опрѣдѣлихме что е къжбо (17); а разстлаты-ты къжба различавать само спорядъ това, че Земя-та ся исписува на равнище, дѣто, за да ся прѣдстави что Земя-та е обла, пишътся Параллелни-ти и Меридіани-ти измѣтнхти, както щяхъ ся видять нѣкому кога гляда къжбо на весма далечно отстояніе; това да наречемъ Исписъ. Исписи-ти сѣ различни, обаче всички-ти достигувать въ това, за да прѣдставать сир. колко е възможно съ по-малко грѣшкѣ единъ облъ равнинъ връху другъ разстлатъ. Такъвъ видъ на разстлато къжбо ся нарича Разстлато полукъжбо, зашто въ него ся прѣдставлявать отдѣлено едно отъ друго Вѣсточно-то и Западно-то Полукъжбо.

46. Другъ видъ на разстлато къжбо е наречено-

то Меркаторово отъ имя-то на математика что го е исмыслилъ. По него меридіани-ти ся прѣдставляють съ правы равностойны линіи, и прѣсѣчваны полѣгато отъ параллелны-ты на Равноденственный; него употребляють повече Мореплавателе-ти.

47. Зачтото е невъзможно да ся изобразять връху разстлаты-ты клѣба всичкы-ты подробности на мѣста-та освѣнь само ако имъ даде нѣкой пространства весма голѣмы и прѣгрѣдны, измыслихъ частны Земевиды или Харты, които изобразяють колко годѣ голѣмы страны на Клѣбо-то, подлагваны и тыя въ нарядбы-ты на исписы-ты (45). Всеобщы ся наричатъ, кога прѣдставляють цѣло-то на нѣкое голѣмо мѣсто или дръжавъ; и частны или особени, кога изобразяють само еднѣ странѣ. Тѣ пакъ ся наричатъ хорографическы, ако прѣдставляють еднѣ область съ всичкы-ты и' достойнозначителны мѣста; и топографическы, или и географическы, кога описатель-тъ испише и всичкы-ты усамотены жилища и раздѣленіе-то на полета-та. Има още и друзи Земевиды; както Мореплавателскы-ти или гидрографическы-ти правени за мореплавателе-ты, дѣто съ вниманіе ся забѣлѣжвать крайморія-та и дълбини-ты на воды-ты; Минералогическы, връху които ся забѣлѣжва естество-то на земны-ты настѣлы; родове-ти на дѣто ся намирать по тѣхъ руды, минералы и проч.

48. Всякой Земевидъ, голѣмъ или малъкъ, става спорядъ нѣкое сношеніе или опрѣдленіе колкото спорядъ истиннѣ-тѣ величинѣ на Земно-то Клѣбо; и това сношеніе ся показва съ нареченѣ-тѣ стлѣбѣ. Тая стлѣба е линія изъ отдолу на всякой земевидъ раздѣлена равномѣрно, на коѣто дължина-та и прѣградкы-ты показвать съ колко разстояніе, приемвано връху земевида, е равно нѣкое число на мили, левгы или миллиметры; и това помага намъ да прѣцѣняваме отстоянія-та на мѣста-та, и заедно да ся научяваме Земевидъ-тъ колко е по-малъкъ отъ изобразено-то мѣсто.

49. Ето единъ примѣръ. Нека прѣдположимъ единъ Земевидъ възъ стлѣбж-тж на коиктж единъ миллиметръ има длѣжинж на единъ сантиметръ; явно е что отстоянія-та, пріемваны на него Земевидъ, щѣтъ сж по-малкы отъ истинскы-ты на изображены-ты мѣста спорядъ единъ десиметръ, сир. щѣтъ бждѣтъ десять миллионы пѣти по-малкы.

Употрѣбляваны-ты мѣры за прѣцѣняваніе на отстоянія-та ся наричатъ пѣтническы мѣры и различавать отъ едикъ Дръжавж въ другж. Въ Францж употреблявахж като за таково нареченж-тж общж левжж, обземаж почти двадесять и пять пѣти въ единъ стѣпж, и девять хиляды пѣти въ земжж-тж окръжностъ. Днешны-ты мѣры сж десиметръ и миллиметръ (19). Наречена-та Географическа миля е шестдесятата-та часть отъ единъ стѣпж на Меридіана, сир. равна съ едикъ минутж.

Г Л А В А II.

Земя-та пріемвана спорядъ сношенія-та и' камъ Небесны тѣла.

50. Видѣхме что Небесны-ты тѣла ся дѣлятъ на два распознателны ряда: на неподвижны Звѣзды съставены спорядъ звѣздовници; и на движимы или Планеты, които имжтъ Слънце-то центръ на движеніе-то имж (4). Тия Планеты съставляватъ заедно съ Слънце-то нареченж-тж Планетиж системж, и сж всичкы-ты тъмны или другосвѣтны, сир. пріемать свѣтлость что сж отлѣсква отъ друго самосвѣтно тѣло, Слънце-то.

Планеты-ты ся подраздѣляватъ още на две а.) на общи Планеты, които ся прѣвврѣтатъ той часъ около Слънце-то: такывы сж наречваны-ты собствено Планеты и Кометы; в.) на Планеты повторны или Спѣтници (4).

Математическы-ты науки имѣть способъ какъ да ся увѣри иѣкой за голѣмшиѣ-тѣ на всичкы-ты тыя тѣла и за отстоянія-та чтогы отрѣдѣлявать отъ насъ, кога едноврѣменно и съглядваніе-то доказва врѣмя-то на движеніе-то имѣ.

§. А'. Слънце.

51. Слънце-то, най-свѣтла-та Звѣзда отъ планетнѣ-тѣ системѣ, виждася что има образъ почти обля. Бѣльци-ти, конто ся съглядвать врѣху блюдо-то му, катося виждать что ся прѣмѣствать и пакъ ся заврѣщать въ смѣж-тѣ точкѣ, давать ни да разумѣемъ что и то има едно движеніе на врѣтежъ около своѣж-тѣ ось, станвано въ 25 дни и 12 часове; діаметръ-тѣ му обзема въ себе 111 пѣти земный, и е равенъ съ 319,000 левгы. Слънце-то е около 1,400,000 пѣти по-голѣмо отъ Земѣж-тѣ; виждася на очи-ты ни толко си малко, зачто е отдалечено отъ насъ повече отъ 12,000 земны діаметры, или около 34,000,000 левгы.

§. В'. Наименованія на собствено наречены Планеты.

52. Планеты-ты сѣ подложены на две движенія: едно-то е движеніе възврѣтително около ось-тѣ имѣ, за което сѣ ся увѣрили съ исты-ты срѣдства, както и за Слънце-то (51); а друго-то движеніе врѣтително около Слънце-то (4). Тыя две движенія ставать на всичкы-ты безъ исключеніе отъ Западъ камъ Въстокъ. Това нагласеніе происхожда отъ прѣвыты причины, съ конто Сътворителева рѣка опрѣдѣли движенія-та на планеты-ты; и това е най-достойно-значително-то на явленія-та, отъ колкото гядаме въ системѣ-тѣ на Вселеннѣж.

До днесъ всичкы-ты Планеты, колко знаемъ, сѣ

единадесять: Слънце, Меркурий, Венера, Земя, Марсъ, Юнона, Палада, Церера, Веста, Юпитерь, Сатурнь, Уранъ. Шестъ отъ тѣхъ сѣ были извѣстны отъ старо врѣмя; останѣлы-ты пять; сир. Юнона, Палада, Церера, Веста и Уранъ ся открихѣ прѣди нѣколко годинѣ.

53. Нѣкои отъ тѣхъ сѣ по-малкы отъ Земиж-тѣ: Меркурий е една отъ десятѣ-тѣ и часть; Венера, девята-та и часть; Марсъ, пята-та и часть; а Юнона, Палада, Церера и Веста, сѣ толко си малкы, что не е възможно да ся познахѣ подробно прѣмѣрванія-та на голѣминѣ-тѣ имѣ, и ся наричатъ телескопическы Планеты; зачто не е възможно да ся видятъ другояче освѣнь сѣ много силы (много увеличителны стѣкла) телескопы.

Другы-ты сѣ по-голѣмы отъ Земиж-тѣ: Юпитерь 1,470 пѣти; Сатурнь 890, и Уранъ 77 пѣти.

Врѣтеніе и образъ тѣхни.

54. Меркурий, Венера и Марсъ ся врѣтятъ около своѣж-тѣ ось почти едноврѣменно сѣ Земиж-тѣ, сир. въ единъ день; Юпитерь и Сатурнь близо въ $\frac{1}{10}$ на деня, или около въ 10 часове. Оттова ся разумѣва, като сѣ толко си по-голѣмы отъ Земиж-тѣ (53), че врѣтеніе-то имѣ е най-чврѣсто. Врѣтеніе-то на Юпитера сравнено сѣ онова на Земиж-тѣ е 26 пѣти по-чврѣсто; на Сатурна 22 пѣти; на Урана не ся знае още.

55. Отъ сѣглядваніе ся е доказало, че всичкы-ты тѣхъ Планеты сѣ еднообразны сѣ Земиж-тѣ, сир. че камъ Равноденственный имѣ сѣ грѣбѣасты (издуты), и сплясканы камъ Полюсы-ты. Притова сѣ ся увѣрили, че това сплясканіе е почти спорядъ чврѣстинѣ-тѣ на врѣтеніе-то имѣ. Юпитерь и. п. която ся врѣти около себе 26 пѣти по-чврѣсто отъ Земиж-тѣ, спляскана е $\frac{1}{12}$ или двадесять и пять пѣти повече

отъ неѣ, оттова трѣбва да заключаваме, че движеніе-то на въртеніе-то е причина-та на сплясканіе-то имѣ.

На-истинѣ известно е что тѣла-та дѣто ся въртять около нѣкой центръ, опъватся да ся отдалечять отъ него съ по-много чврѣстинѣ, колкото и движеніе-то имѣ е по-бръзо: това ся наричи дѣйствиѣ на оттласкателнѣ силѣ; тя стои противъ дѣйствиѣ-то на тяжесть-тѣ, или на привлекателнѣ-тѣ силѣ, която привлачя камъ центра. Затова на всякоѣ Планетѣ, както и на Земѣ-тѣ, страна-та что е близо камъ Равноденственный, дѣто движеніе-то е най-бръзо, трѣбваше да ся отдалечи отъ центра, сир. да ся изопне или изгрѣби, а това изгрѣбваніе не можаше стане, освѣнь зачто смѣщество-то на Планеты-ты было испрѣвъ проточно.

56. Дѣйствиѣ-то на оттласкателнѣ-тѣ силѣ опираѣ противъ онѣѣ на тяжесть-тѣ, трѣбва да стои срѣца и на изврѣшваніе-то и; оттова тѣла-та трѣбва да изгубвать подъ Равноденственный что годѣ отъ тяжесть-тѣ, коѣто имѣть въ другѣ странѣ на нѣкоѣ Планетѣ; на това сѣ ся увѣрили Физици-ти като употребихѣ махалце-то на часовници-ты. Махалце-то отдалечявано отъ полѣгатѣ-тѣ камъ оризонта и разлюлявано, клатися камъ неѣ полѣгатѣ възврнувано отъ тяжесть-тѣ; колкото по-много е тяжесть-та, толко си по-голѣма е и чврѣстина-та съ коѣто ся клати. Така сѣ съглядали что, подъ Равноденственный, на нѣкой часовникѣ махалце, да има опрѣдѣленѣ длѣжинѣ, клатися по-полегка отъ колкото въ мѣста по-близни камъ Сѣверѣ; затова ся принудявать да му правять различны длѣжины спорядъ мѣста-та, кога искать да прави махканія за еднакво количество на врѣмя-то. Тоѣ опытѣ, като доказва умалываніе-то на тяжесть-тѣ подъ Равноденственный, доста е само да докаже, че и Земя-та на-истинѣ ся върти около своѣѣ-тѣ ось.

57. Врѣтеніе. На планеты-ты врѣтеніе-то около

Слънце-то става въ по̀-много или въ по̀-малко врѣ-
ми, сравнено съ отстояніе-то имъ отъ него. Мер-
курий прави врьтеніе-то си въ 88 дни; Венера, въ
224; Земя-та, въ 365 дни и 6 часове или въ единъ
годинъ; Марсъ, въ единъ годинъ и 321 день; Юпи-
теръ, въ 11 годинъ и 315 дни; Сатурнь, въ 29
годинъ и 164 дни; Уранъ, въ 83 годинъ и 52 дена.

58. Пжть-тъ или чръта-та, която описувать Пла-
неты-ты около Слънце-то, не е кръговита, обаче е
като дльгнестъ или стиснжтъ кръгъ; това ся нари-
чя елиписъ (чрът. 7), на когото голъмый діаметръ
ся наричя голъма Ось, а малкый *АА*, малка Ось,
а точка-та на прѣсичваніе-то *К*, центръ. Слънце-то
не ся нахожда тькмо въ центра на тья елиписы, а
въ единъ точкж възъ голъмж-тж Ось, нареченъ Ве-
стж, *Е'*, малко нѣчто отдалеченъ отъ центра; това
разстояніе *ЕК* да наречемъ Отсрѣднуваніе. Оттова
ся заключава, че Планеты-ты не сж всякога еднакво
отдалечены отъ Слънце-то; обаче нѣкога сж по̀-бли-
зо, нѣкога по̀-далечъ. По̀-малко-то имъ отстояніе
ся наричя Перигеліе, и по̀-голъмо-то Афеліе; а срѣд-
не-то отстояніе е половина-та на сбора отъ две-ты
отстоянія. Само на Земя-тж чръта-та има свое имя,
наречено еклиптика.

Отстоянія на Планеты отъ Слънце.

59. Като приемать какъ сравнително опрѣдленіе
дльжинж-тж на земный діаметръ, да е 2,860 левгы,
намѣрили колко отъ тѣхъ да турять на рядъ, единъ
слѣдъ другж, чтото да ся испльне равно-то количе-
ство за отстояніе-то на всякож Планетж отъ Слън-
це-то. Така спорядъ тоя начинъ на изговорено-то
смѣтнуваніе, Меркурий е отдалеченъ отъ Слънце-то
4,800 діаметры; Венера, 9,600; Земя-та, 12,000
(51); Марсъ, 19,000; Юпитеръ, 65,000; Сатурнь,
110,000; Уранъ, 242,000. Оттова виждаме, че тья

отстоянія сж почти едно камъ друго, както тыя числа: 4, 7, 10, 15, 52, 95 и 192.

60. Чръты-ты (58) на Планеты-ты не ся намирать всички-ты въ едижъ равнинѣ, сир. параллелны по между; на-срѣща нѣкой сж полѣгнухты колкото спротивъ другы-ты, както ся прѣдставляють на 12 чрът; точки-ты дѣто ся срѣщать крайща-та имъ, наричятыся възле. Това полѣгнуваніе (изваждатся телескопически-ты Планеты, които имжть по-голъмо полѣгнуваніе), не надминува 8-ты стѣпове и отъ двѣ-ты страны на еклиптикѣ-тѣ, сир. на Земж-тѣ чрътѣ; съ такъвъ начинъ чтото врьтеніе-то имъ става извѣтрѣ въ едижъ опасъ широкъ 16 стѣпове, прѣзъ срѣдѣ-тѣ на когото заминува еклиптика-та; тоя опасъ ся наричя Зодіакъ.

61. Зодіакъ-тѣ ся е нареклъ така отъ рѣчь ζῳον, животно, зачто на него ся изобразяють 12 звѣздовници, които имжть имена отъ различни животны (чрът. 13). Слънце-то φ, като остава неподвижно въ кѣта на еклиптикѣ-тѣ $HEH\Sigma$, вижда ни ся отъ прѣврьтительно-то движеніе на Земж-тѣ, че заминува едно по друго прѣдъ всякожъ отъ 12 зодіи; а по свръшеваніе-то на годинѣ-тѣ ся вижда намъ что, като измине всичко-то продѣженіе на Зодіака, завръщася пакъ въ сѣщѣ-тѣ точкѣ, отъ дѣто си е отійшло прѣминѣлѣ-тѣ годинѣ; обаче дѣловито е Земя-та что изминува тоя пакъ.

62. Звѣздовници-ти или бѣлѣжки-ты на Зодіака като сж 12 колко и мѣсяци-ти на годинѣ-тѣ, Слънце-то ся вижда да изминува по едижъ звѣздовникъ всякой мѣсяць, и три на всяко врѣмя отъ годинѣ-тѣ.

Ето имена-та на звѣздовници-ты и на годишны-ты врѣмена въ които ся поерѣщать:

Пролѣть. — Овежъ, ♈. Теля, ♉. Близнаци, ♊.
Лѣто. — Ракъ, ♋. Львъ, ♌. Дѣвойка ♍.

Есень. — Кѣпоны, ♎. Скорпіонъ, ♏. Стрѣлецъ, ♐.

Зима. — Козерогъ, ♑. Водолей, ♒. Рыбы ♓.

§. Г. Кометы.

63. Кометы-ты различавать отъ собственно наречены-ты Планеты спорядъ това, че чрты-ты имъ описувать елипсы весма дългы или дълговаты, и что оны прѣминувать Небесно-то пространство на-сѣдѣ, и нѣкои ся движять отъ вѣстокъ камъ западъ. Въ перигелія-та си заминувать весма близо до Слънце-то, и въ афелія-та си ся отдалечяватъ въ бескрайно разстояние. Нѣкога въ перигелія-та си нагорящаватся толко си, чтото имъть горящиѣ хиляды пѣти по-силнѣ отъ посвѣтлено желѣзо; тая горящина трѣбва да извѣтрява вещество-то имъ. И на-истинѣ съглядватся кометы, на които пушила-та имъ сѣ толко си мѣглывы, чтото прѣзъ тѣхъ не ся виждать звѣзды-ты. Въ таково състояние е и опашка-та, виждана по-много пѣти слѣдъ тѣхъ, что имъ е дала и наименованіе; по права рѣчь ся вижда, че тя е отъ весма голѣмѣ-тѣ горящиѣ испарвано-то вещество на Кометѣ-тѣ, което тя влече подирѣ си. Спорядъ нѣкои случае можъть Звѣздобройци-ти да прѣдкажъть на едны кометы възвръщаніе-то имъ; обаче мыслять, че нѣкои отъ тѣхъ описувать чрты, не елипсы, а другъ видъ изгръбены наречены иперболы (на които две-ты крайща ся не сѣляватъ никога), и слѣдъ това такывы кометы не можъть ся заврѣжъ пакъ да ся видять.

§. Д. Спѣтници.

64. Спѣтници или сподирници наричатъ нѣкой небесны тѣла, които ся врѣтять около Планеты-ты како ся движять отъ западъ камъ вѣстокъ, кога тыя си ся врѣтять около Слънце-то. До днесъ е познато само за четьре планеты да имъть спѣтници; спрѣчь: Земя-та, Юпитеръ, Сатурнъ и Уранъ.

Спѣтникъ на Земѣ-тѣ е Луна-та; обаче за неѣкъ щемъ говоримъ слѣдъ това по-надлъго.

Юпитеръ има четири спътници, които ся rozpoзнаватъ само съ телескопы-ты. Прѣвратително-то имъ движеніе около себе е равно съ врьтеніе-то имъ около Юпитера. Това врьтеніе не е многоврѣменно; зачото на по-близній камъ Юпитера ся изврѣшва въ единъ день и 18 ч. а на най-далечній, въ 16 дни и 16 часове.

65. Оттова ся заключава, че тия спътници трѣбва да испадать и въ часты еклипсы; и зачото Луни-ти сѣ весма рѣдки, Звѣздобройци-ти и обыходители-ти употрѣблявать най-често на спътници-ты за намѣрваніе на длѣжинѣ-тѣ, спорядъ способа что го прѣдказахме (41).

66. Тия спътници помагать подобно да извѣстивать намъ чврѣстинѣ-тѣ, съ коихто стига до насъ свѣтлость-та отъ небесны-ты тѣла; и ето съ кой начинъ:

Като е познато добрѣ врѣмя-то за врьтеніе-то на всякой спътникъ, лесно е да прѣдкажемъ часа, минутѣ-тѣ и секундѣ-тѣ, спорядъ които единъ отъ спътници-ты ще пропадне въ планетнѣ-тѣ сѣнкѣ и да пострадае затулваніе. Обаче ся е съглядало что, кога Юпитеръ е въ Z' (чрѣт. 8) отъ другѣ-тѣ странѣ на Слънце-то колко-то спротивъ Земѣ-тѣ, кога ся намира тя на γ , затулванія-та заминувать по-полегка, отъ колкото трѣбваше; и на-противъ, кога ся намира отъ сѣщѣ-тѣ странѣ съ Земѣ-тѣ на Z , тия заминувать по-скоро. Въ прввый случай укѣсняваніе-то е всякога неизмѣнно $16' \frac{1}{2}$. По правѣ рѣчь можемъ размыслева, че това укѣсняваніе происхожда по причинѣ на врѣмя-то, което разнася свѣтлость-тѣ доклѣ измине чрѣтѣ $\gamma\gamma'$ на Земѣ-тѣ; обаче половина-та на тѣхъ чрѣтѣ, или отстояніе-то на Слънце-то отъ Земѣ-тѣ, е 34 милліоны левгы (51); а діаметръ-тъ или ось-та е 68 милліоны; дакле свѣтлость-та изминува около 4 милліоны левгы за единъ минутѣ или 68,000 за единъ секундѣ; что на

свѣтлость-тѣ чврстина-та е около миллионъ пѣти по-гольма отъ гюлле на тона.

67. Сатурнъ има седямъ спжтници такожде най-близо до него; освѣнь тѣхъ има още и единъ пръ-стенъ что го запасва какъ съ поясъ, вижданъ да образува отъ вьнь и отъ двѣ-ты страны като двѣ гривни (чрѣт. 9). Тоя пръстенъ е сѣчясть както и сама-та планета (50), зачто и дакарва отъ него сѣнкъ лесно различяванъ. Не е прилѣпенъ отгорѣ на Планетъ-тѣ; а ся врьти около неѣ въ 10 ч. и $\frac{1}{4}$; и зачтото діаметръ-тѣ му е двадесять и три пѣти по-гольмъ отъ земный, заключава ся оттова что ся прѣ-врьща 23 пѣти по-чврсто; а ширина-та му ся вижда да е равна съ $\frac{1}{3}$ отъ діаметра на Планетъ-тѣ.

Уранъ има шесть спжтници, които не ся виждатъ токо съ най-добры телескопы.

§. Е'. Врьтеніе на Земѣ-тѣ около Сльнце-то.

Врьмена на годинъ. Земѣ-та ся врьти около Сльнце-то въ разстояніе на еднъ годинъ (57), като ся прѣврьта едноврьменно и около себе въ разстояніе на едно денноощіе. Прьво-то движеніе докарва на-слѣдваніе-то на деня и ноць-тѣ; друго-то, промѣ-нъ-тѣ на годишны-ты врьмена и неравенство-то на дни-ты и нощи-ты.

68. Тья две сѣтнешны явленія извиратъ собственно отъ слѣдни-ты двѣ причипы:

а.) Ось-та на Земѣ-тѣ (57) не е полѣгата възъ чрѣтѣ-тѣ; полѣгваніе-то и не ся измѣнява освѣнь съ нѣкой начинъ едва чюствителенъ;

в.) Два-та края на земнъ-тѣ Ось, сирѣчь два-та Полюса, гьдять всякога камъ исты-ты точки на небо-то.

69. Отъ тья слѣдува что сѣ две врьмена на годинъ-тѣ, по които два-та края на Ось-тѣ сѣ от-

далечени на равно отъ Слънце-то, и други две пакъ, по които единый отъ два-та Полюса ся намира по-близенъ камъ Слънце-то. Спорядъ тѣя истълкуваны начяла, нека намыслимъ сега Земѣж-тѣ прѣврѣтителнѣ около Слънце-то.

70. Пролѣтно равноденствие (чрѣт. 10). По това врѣмя на годишнѣ-тѣ два-та Полюса III ако и всякога сѣ отклонени колкото спротивъ еклиптикѣ-тѣ, сир. чрѣтѣ-тѣ на Земѣж-тѣ EE' , отстоятъ на равно отъ Слънце-то H . Зари-ты на това свѣтилище падать полѣгато въ странѣ-тѣ что е отдалечена на-равно отъ два-та Полюса, и описувать съ заврѣтеніе-то на Земѣж-тѣ кръгъ Ii нареченъ Равноденственный (21); всичка-та половина на земно-то клѣбо отъ единый до другий Полюсъ е угрѣяна, а друга-та половина е тъмна. Така Равноденственный и всички-ти Параллелни ся прѣсачять на двѣ равны части отъ линіѣ PP' , что въспира свѣтлость-тѣ; отгдѣто по всичко-то лице на Земѣж-тѣ става равенство на деня и ношѣ-тѣ, и това ся казва Равноденствие; наричяся пакъ Пролѣтно, ако Слънце-то ся вижда намъ тога си да е въ зодіѣ Овенъ (62).

71. Лѣто (чрѣт. 11). Отъ деня на Равноденствие-то земна-та Ось, зачтото варди исто-то положеніе както спротивъ непрѣдѣлно-то разстояніе, нахождася, по причинѣ на движеніе-то и камъ врѣтежя; малко по малко какъ спротивъ Слънце-то, камъ което Арктический Полюсъ ся обрѣща по малко, и Антарктический ся отдалечява спорядъ исто-то сравненіе; Слънчевы-ты зари слѣдъ това прѣстанвать да докачвать Равноденственный Ii както испрѣвѣ, и ся виждать да възлѣзять камъ Сѣверъ, и начрѣтавать отъ день на день по-малки Параллелны, доклѣ най-послѣ да опишѣтъ тропика на Рака $\tau\tau'$ $23^{\circ} \frac{1}{2}$ камъ Сѣверъ на Равноденственный (24). Това врѣмя на годишнѣ-тѣ да наречемъ повраткы, зачто Слънце-то ся

вижда тамъ да постоѣва за да ся възврне назадъ камъ Равноденственный.

Въ това врѣмя на годиниж-тъ Арктический Полюсь отійде камъ Сльнце-то, колко и то ся вижда да е приближило камъ него; а Земя-та ся угрѣва всякога на половинж, а не вече изъ цѣло отъ единый Полюсь до другый. Свѣтлость-та стигнува 23° $\frac{1}{2}$ отвѣдъ Арктический Полюсь, или на полярный кръгъ, когото описува тога си съ денно-то врте-ніе; и остава пакъ отсамъ Антарктический Полюсь 23° $\frac{1}{2}$ въ Полярный Антарктический кръгъ.

72. Угрѣяно-то полуклѣбо $А\lambda$ не прѣсачя вече параллелны-ты на равны чѣсти, съ такъвъ начинъ что Сльнце-то угрѣява въ повыше отъ половинж-тъ на сѣверно-то полуклѣбо $ІІи$ и по-малко на южно-то $ІІи$. Даклемъ дни-ти сж по-голѣми отъ нощи-ты, и между тѣхъ разлика-та за всяко мѣсто на сѣверно-то полуклѣбо е весма явна спорядъ отстояніе-то на то мѣсто отъ Равноденственный. Зачто, на Равноденственный $Іи$, който ся прѣсачя на двѣ равны чѣсти $Іх$ и $хи$ съ линіж $А\lambda$ дѣто въспира свѣтлость-тъ, дни-ти сж равни съ нощи-ты; обаче спорядъ колкото ся отдалечяваме отъ Равноденственный, разстояніе-то между линіж-тъ что извршева свѣтлость-тъ $Ах$ и отъ половинж-тъ на Ось-тъ $Пх$ става на прѣднувателно по-голѣмо; оттова, зачтото $\delta\varphi$ е по-голѣмо отъ $\chi\gamma$, явно е что въ едно мѣсто дѣто стои подъ тропика $\tau\tau'$, дни-ти щѣтъ бѣдѣтъ малко по-голѣми нежели въ друго-то мѣсто что лежи подъ параллелный $\chi\gamma$.

73. Есень. Той чѣсь слѣдъ врѣмя-то на поврат-кы-ты, Ось-та на Земиж-тъ начнува да ся прѣмѣства само колкото спротивъ Сльнце-то (71). Арктический Полюсь ся отдалечява отъ Сльнце-то, а Антарктический приближява; Земя-та най-послѣ ся заврща въ исто-то положеніе, въ което ся намѣри

но Пролѣтно-то равнодецствіе (чрѣт 10); отгдѣто ся раждать пакъ сѣщи-ты явленія.

74. Зима. Земля-та като слѣдува беспрѣстанно своя пѣть, достигнува съ прѣмѣстваніе-то на ось-тѣ си, колкото спротивъ Слънце-то, въ положеніе до край успорядно на онова, дѣто ся нахождаше прѣзь лѣтны-ты повратки. Исты-ты явленія ся испораждать, обаче въ противно положеніе; съ такъвъ начинъ что-то речены-ты за Арктическо-то полуклѣбо ся уприличяватъ и на Антарктическо-то, и обратно; зашто е весма явно, че и две-ты полуклѣба имѣтъ едно слѣдъ друго зимѣ-тѣ и лѣто-то.

75. А умноженіе-то и умаленіе-то на топлинѣ-тѣ происхождать отъ тѣхъ двѣ причины; които сега лесно можемъ проумѣемъ: а.) Прѣзь лѣто-то Слънчевы-ты зари докачвать повыше полѣгато сѣверно-то полуклѣбо; а прѣзь зимѣ-тѣ дохождать повыше полѣгигты кога ся намира Слънце-то въ тропика на Козерога $\tau\tau'''$; в.) Прѣзь лѣто-то, кога дни-ти сѣ по-голѣми, Слънце-то остава по-многo врѣмя възь о-ризонта, а топлина-та не токо има доста врѣмя, что-то да си промине прѣзь малкы-ты нощи, обаче и всякой день ся прибавя друга нова. Прѣзь зимѣ-тѣ ся намѣствать двѣ-ты причины обратно.

76. Колко за стѣпа на топлинѣ-тѣ что дръжи въ различны-ты мѣста на земно-то клѣбо, дѣлять ихъ спорядъ него на пять рѣмици или поясы наречены: единый ся именува горящъ и ся нахожда между двата тропика; два-та хладни, между тропици-ты и полярны-ты кръгове; а друзи-ти два най-послѣ студени, нахожданъ всякой единый между Полярны-ты кръгове.

77. Траяніе на дня. Дни-ти растѣтъ спорядъ колкото ся отдалечява нѣкой отъ Равноденственный (72), съ такъвъ начинъ что-то порастваніе-то на по-голѣмый день различява въ всякоѣ ширинѣ. Подъ Равноденственный всякога е день-тѣ 12 часове, зачтото

тоя кръгъ ся прѣсача винагы на двѣ равны части отъ линиѣ-тѣ дѣто опрѣдѣлява свѣтлость-тѣ; а въ Полярный кръгъ е 24 часове, зачото прѣзъ деня на повраткы-ты слънчевы-ты зари стигать въ 23° отъ другъ-тѣ странъ на полярный кръгъ, чото той цѣль ся угрѣва. На Полюса най-малкый день е шесть мѣсяци, зачто отъ пролѣтно-то Равноденствие до есенско-то въ сѣверный Полюсь грѣе беспрѣстанно Слънце-то, и взаимно пакъ има шесть мѣсяци нощъ, като остава неугрѣтъ отъ есенско-то Равноденствие до пролѣтно-то.

78. Климатъ. Затова ветхы-ти Географци имали раздѣлено между Равноденственной и Полюса разстояние-то на 30 части, наречены Климаты (сир. наклоненія), отъ които 24 ся находжали между Равноденственной и Полярный кръгъ, и 6 между него и Полюса. Први-ти ся наричатъ получастни климаты, зачото показвать, че най-голѣми-ти дни растѣтъ по половинѣ чась; втори-ти ся зовѣтъ мѣсячни, зачото това порастваніе е на единъ мѣсяць.

79. Положеніе на клѣбо-то. Отъ наклоненіе-то на Земнѣ-тѣ Ось слѣдва естествомъ за да ся не виждать отъ вси страны на Земнѣ-тѣ звѣзды-ты, че правять вижданный имъ пѣтъ по едиѣ истѣ посокъ; оттова ся родихъ и прѣдставителны-ты изговарванія за различны-ты положенія на клѣбо-то; сирѣчь: параллелно Клѣбо, право Клѣбо, полѣгато Клѣбо.

Жителе-ти подъ Равноденственной имѣтъ право клѣбо; зачто тыя, като имѣтъ Полюсы-ты право на Оризонта (35), глѣдять звѣзды-ты да ся възвышявать полѣгато въ него Оризонтъ. Тыя ся наричатъ Амфисциѣ, зачото достигнувать да имѣтъ сѣнкъ-тѣ отъ тѣло-то имъ едно-по-друго то камъ Сѣверъ, то камъ Югъ. Отвѣдъ Равноденственной Полюси-ти почнувать да ся възвышявать отгорѣ надъ Оризонта, спорядъ колкото приближява пѣкой камъ тѣхъ; звѣзды-ты ся виждать да ся възвышявать полѣгнѣто и

да описувать полѣгнжты линіи колкото спротивъ Оризонта. Така клжбо-то е что годѣ, обаче всякога, полѣгнжто между Равноденственный и Полюсы-ты.

Параллелно клжбо не стои посрѣдѣ токо подѣ два-та Полюса; тамъ звѣзды-ты описувать линіи параллелны съ Оризонта. На прѣдмѣты-ты дѣто ся нахождатъ по тыя мѣста сѣйки-ты, спорядѣ повратки-ты, врьтятся около сѣщи-ты прѣдмѣты; затова тамкашни-ти ся наричатъ перисции.

80. Траяніе на годишны врѣмена. Зачтото Земля-та описува еллиписъ, на когото кѣтъ не е центръ-тъ (58), проумѣвася что Равноденствена-та линія не трѣбва да го дѣли на двѣ равны части; оттова слѣдува что дѣжина-та на четыре-ты годишны врѣмена не може бѣде сѣща-та. Прѣзь лѣто-то Земля-та е повече отдалечена отъ Слънце-то около $\frac{1}{32}$, зачто по чяса на лѣтны-ты повратки ся нахожда въ η (чрѣт. 13) дѣга $\epsilon\eta$, изминѣла-та прѣзь пролѣть-тѣ, и ηE прѣзь лѣто-то е по-голѣма отъ дѣгы EN и $H\epsilon$; оттова пролѣть-та и лѣто-то сѣ двѣ врѣмена по-голѣмы на годинѣ-тѣ; зачто смѣтатъ:

Отъ пролѣтно-то Равноденствіе до лѣтны-ты повратки	92 д. 22 ч. и 14'
Отъ лѣтны-ты повратки до есенско-то Равноденствіе	93 „ 13 „ „ 34'
Отъ есенско Равноденствіе до зимны повратки	89 „ 16 „ „ 35'
Отъ зимны повратки до пролѣтно Равноденствіе	89 „ 1 „ „ 47'

81. Освѣнь това имана-та разлика въ траяніе-то на годишны-ты врѣмена не происхожда само отъ онѣж въ величинѣ-тѣ на двѣ-ты дѣгы $EN\epsilon$ и $E\eta\epsilon$, обаче отъ сѣществувано-то въ неѣж еллипсоидно движеніе на небесны-ты тѣла, зачтото това движеніе набрѣзвава ставано близо до кѣта; съ такѣвъ начинѣ что една дѣга 2° приемваны заедно възъ EN и $\epsilon\eta$, ще измине по-скоро по HE ; и по-полегкѣ по $\epsilon\eta$.

82. Оттова слѣдува, че пѣть-тъ на Слънце-то не е еднакъвъ и равенъ спорядъ всички-ты врѣмена на годинѣ-тѣ, и что удвоение-то на две-ты движенія, на въртене-то и на възврѣтене-то, не вардятъ всякога исто-то сношеніе. Това е най-главна-та причина, отъ кождо ся случява да става нѣкога пладне по-скоро, и другъ пѣть по-късно. Часовници, на които движеніе-то е еднакво, кога съ направени яко добръ, не ся съгласяватъ всякога съ слънчевы-ты показалкы. Врѣмя-то что го показватъ тѣя наричяся срѣдне; явявано-то отъ показалкы-ты е истинно-то врѣмя; разлика-та между двѣ-ты ся наричя равнолѣтіе; най голѣма-та отъ разликы-ты е около 16'.

83. Годишно траяніе. Отъ прѣдказаны-ты става явно, че година-та е врѣмя отъ възврѣтене-то на Земя-тѣ около Слънце-то.

Звѣздобройци-ти различяватъ двѣ години:

A'. Звѣздна година; така ся наричя врѣмя-то, что употрѣблява Земя-та да ся възврне до край въ точкѣ-тѣ дѣто е между Слънце-то и сѣщѣ-тѣ звѣздѣ, отъ кождо си отійде заминѣлѣ-тѣ годинѣ; както отъ E въ ϵ (чрѣт. 13) точкѣ, която е до край между Слънце ϕ и звѣздѣ E''' : тая година е 365 дни, 6 часове, 9' и 10''.

B'. Година на повраткы-ты или на Равноденствія-та, е изминувано-то врѣмя между две равноденствія или двѣ повраткы, равна съ 365 дни, 5 ч. 48' и 45'', или по-малка отъ другѣ-тѣ 20' и 25''; тя ся наричя и Гражданска година, зачто обще неѣж употрѣбляваме.

84. Тая разлика произлазя отгдѣто точка-та на Равноденствіе-то дохожда малко прѣди Земя-тѣ, излѣзла отъ бѣлѣгъ E , да ся заврне въ истый бѣлѣгъ; това ся наричя прѣдхождане на равноденствія-та. Ако равноденствіе-то е станѣло тѣлѣ годинѣ, кога Земя-та бѣше въ ϵ , прѣзь горнѣ годинѣ ще ся случи, Земя-та да е въ γ ; слѣдъ нѣколко годинѣ въ

β , послѣ въ α , и слѣдовательно, чтоо Земля-та о-става назадъ нечувствительно възъ чрътж-тж си. То-ва оставаніе назадъ е единъ стжпъ въ разстояніе бли-зо на 72¹/₂ години; така щжтъ дотрѣбвать около 2,160 годинъ да остане назадъ единъ зодіж, и около 26,000 годинъ да измине чрътж-тж си обратно.

85. Оставаніе назадъ на неподвижны. Оттова ся проумѣва, че положеніе-то на звѣзды-ты по Зодіа-ка ся вижда да ся промѣнява всякъ годинъ, колко-то спротивъ Слънце-то, като остава назадъ отъ не-го. На-истинж ако Земля-та по Равноденствіе-то е вида Слънце-то тжж годинж да ся срѣща въ звѣ-здж E''' на Зодіака, тая звѣзда забѣлжваше въ эклиптикж-тж мѣсто-то на Равноденственж-тж точкж; обаче прѣзъ горниж-тж годинж, зачото звѣзда-та ще е въ γ по часа на Равноденствіе-то, Земля-та ще ви-ди Слънце-то да ся срѣща въ звѣздж γ' , подирѣ ще го види въ β' и слѣд. Така ще и ся види, че звѣ-зда-та остава назадъ отъ Слънце-то, колкото и тя остава назадъ отъ точкж ϵ' на чрътж-тж и'. Даклемъ е явно что, кога като отійди назадъ единъ дванаде-сятж часть отъ чрътж-тж и ще ся намѣри въ α , ще види Слънце-то въ ϵ' и звѣзда E''' ще ся покаже что е отійшла назадъ, по всичкж-тж джжж $E''' \alpha'$ на самж-тж и' чрътж. Така въ разстояніе о тридесять пжти на 72 години, или на 2,160, точка-та на Ра-вноденствіе-то α' ще врьви прѣди звѣздж-тж E''' е-динъ цѣлж Зодіж. И ако нѣкой прѣдположи, че тая точка бжше отъ началю въ прьвый стжпъ на Овена, слѣдъ изминуваніе-то на горѣречены-ты години, ще ся намѣри въ прьвый стжпъ на зодіж Рыбы.

86. Това явленіе е дало причинж за да различа-вать бѣлжцы-ты или Зодіи-ты отъ звѣздовниці-ты на Зодіака. Имена-та на прьвы-ты слѣдятъ пжти на Слънце-то, и врьвятъ напрѣдъ, както и то колкото спротивъ звѣзды-ты; имена-та на вторы-ты на-противъ ся отдавать на сжщи-ты звѣзды, и слѣдовательно о-

ставать назадъ. Така слѣдять да казвать, както съ говорили и въ начало на Астрономіѣ-тѣ, пролѣтно-то Равноденствіе става, кога Слънце-то е въ α' стѣпъ (или въ пръвѣй домъ) на Зодіѣ Овенъ, обаче дѣловито ся срѣща въ пръвѣй стѣпъ на Звѣздовникъ рыбы. Разлика-та на напрѣднѣ-тѣ годинѣ ще стане по' -гольмѣ.

86. в'. Година на Равноденствія-та или гражданска-та е както казахме, равна съ 365 дни, 5 ч. 48' и 45" (83), сир. Земя-та извршева около Слънце-то възвръщеніе-то си въ толко си врѣмя. Обаче като ся смѣтне година-та само за 365 дни, случаяся да ся намира Земя-та въ заключеніе-то на чѣтыре-ты години назадъ останаѣта около 24 часове или единъ день, и 25 дни въ свръшка на единъ вѣкъ; това прѣмѣства ряда на годишны-ты часове. За исправленіе на това измыслихъ по врѣмя-то на Іулія Кесара Римского да прибавувать на всякъ чѣтыртѣ годинѣ единъ день прѣзъ мѣсяць Февруарія, и да наричатъ неѣ годинѣ високошиѣ, като прѣдположатъ, че обыкаленіе-то на Земя-тѣ ся извршева въ 365 дни и 6 цѣлы часове. Оттова происхожда, чтово въ три годинѣ еднѣ слѣдъ другѣ смѣтнуваны по 365 дни, Февруарій да има 28, а пакъ на чѣтыртѣ-тѣ смѣтнуванѣ по 366 Февруарій да има 29 дни.

Календаръ съ тоя начинѣ исправенъ наречеса Іуліанскій, когото послѣ пріяхъ и Христіяни-ти; обаче слѣдъ заминуваніе на 15 вѣка съглядахъ, че пролѣтно-то равноденствіе (дѣто испрѣвѣ ся падаше на 21 Марта, и слѣдъ което бѣше опрѣдѣлено да празнувать великденъ) дохождаше десять дни по' -напрѣдъ. Затова дотрѣбва друго исправленіе, което направи нареченый Григоріанскій календаръ, станать така: зачтото въ всякоѣ чѣтыртѣ годинѣ ставанѣ высокошиѣ, сир. отъ 366 дни, прибавятъ три чѣтыртинѣ отъ часа повече на истиннѣ-тѣ (зачто трошческа-та година не съдръжыва 365 д. и 6 часове цѣ-

лы), а тыя три четвертины испльнявать три дни въ разстояніе на четыре вѣкове, въспрїяхъ да оттъмнувать тыя три дни на всякой періодъ отъ четыре вѣкове, безъ да направить послѣднїхъ-тѣ годиныхъ на всякой отъ три-ты прьвы высокошнѣ, кога спорядъ ряда имъ сѣ дѣловито высокошны, обаче само онѣхъ на четвертый. Сирѣчь, години 1700 и 1800 ся смѣтнѣхъ по 365 дни, както и 1900 ще ся смѣтне подобно; обаче 2000 ще бѣде высокошна да има 366 дни.

Това исправленіе съ коѣто ся утъкмѣва гражданската година съ тропическѣ-тѣ, станѣто на 1581 слѣдъ Р. Х. по врѣмя-то на Римскый Папѣ Григорїя П', и въведено отъ него прѣзъ неѣхъ годиныхъ, отъ коѣто извадихъ десять дни, въспрїяся частно отъ всичкы-ты западны Христїяны; така исправеный календаръ, наречеса Григорїанскый за распознаваніе отъ Іуліанскый, когото дръжать отъ Вѣсточнѣ-тѣ Цркъвѣ Христїяни-ти: Българе, Русси, Сръби, и Гръци. Оттова происхожда между два-та календари дванадесять дни разликѣ въ мѣсяца; чтото, мы кога имаме 1-й день на мѣсяца, западни-ти имѣтъ 13-й; та за това въ много мѣста ся задрѣжа обыкновеніе въ писма да ся забѣлѣзва о две мѣсяць-тѣ така: $\frac{1}{13}$ Марта, т. е. прьвый спорядъ ветхый и 13-й спорядъ новый календаръ.

§. S'. Луна и нейны движенїя.

87 Възврѣтеніе. Луна-та е на Земѣ-тѣ сплѣтнїкъ и описува около неѣхъ единъ еллипсисъ (58). Точка-та на тоя еллипсисъ, дѣто Луна-та ся нахожда най-близо на Земѣ-тѣ, наричяся перигелїе; а оная, по коѣто ся намира най-далечъ, — афелїе. Тоя сплѣтнїкъ е далечъ отъ насъ 86,000 левгы; неговый діаметръ е малко по-голѣмъ отъ четвертнїхъ-тѣ на Земный, и спорядъ всичко е 49 пѣти по-малѣкъ отъ Земѣ-тѣ, и 65 мил. пѣти по-малѣкъ отъ Слънце-

то. Луна-та има около своѣж-тѣ Ось и прѣврѣтительно движение, на което трайніе-то е равно съ онова отъ възврътєніе-то, затова има всякога едиктѣ си странѣ обрѣнѣтѣ камѣ Земѣж-тѣ.

88. Възврътєніе-то на Лунѣж-тѣ, колкото спротивѣ точкѣж-тѣ камѣ коѣто ще смисли нѣкой да срѣща тоя спѣтникѣ, е періодическо или синодално. Періодическо ся нарича, кога ся смѣта врѣмя-то, което употреблява Луна-та догдѣ ся съедини съ едикъ звѣздѣ и съ Слънце-то; като з. п. измине чрѣтѣ Σ γ ϵ (чрѣт. 14), да ся заврѣне въ съединєніе съ Слънце-то H и съ звѣздѣ E' ; това врѣмя е 27 дни и 7 часове. Зачтото въ трайніе-то на 27 д. и 7 ч. Земѣ-та трѣкаляна по чрѣтѣж-тѣ си стигнува отъ Γ до γ , Луна-та като дохожда въ Σ , не е вече между Земѣж-тѣ и Слънце-то; обаче да ся намѣри пакѣ въ таково положєніе трѣбва да изврѣви дѣгѣж $\Sigma\sigma$, та прави още 2 д. и 5 часове повече, които притурвани въ прѣвы-ты 27 д. и 7 ч. правятъ 29 д. и 12 ч. и това е синодално-то възврътєніе или лунный мѣсяць *).

89. Фазы. Луна-та е тъмно тѣло и прѣема свѣтлость-тѣ отъ Слънце-то. Като ся възврътѣва около Земѣж-тѣ показва ни подѣ различны видове угрѣянѣж-тѣ си странѣ, и отъ това происхождатъ наречєны-ты и фазы, т. е. различни-ти образи, подѣ кои-

*) Періодическо Луно възврътєніе ся нарича отъ едикъ заблѣженѣж точкѣ на самѣж-тѣ и чрѣтѣж пакѣ въз истѣж-тѣ точкѣ намѣстѣваніе-то и ставано въ 27 д. и 7 ч. Синодално възврътєніе ся нарича врѣмя-то, по което Луна-та отъ едно съединєніе съ слѣнце-то ся намѣстѣва пакѣ въ друго съединєніе колкото спротивѣ съгладателе-ты и отъ Земѣж-тѣ; обаче докѣмъ направи едно періодическо възврътєніе Луна-та истрѣкаляна по всѣкѣж-тѣ си чрѣтѣж, Слънце-то по еклиптикѣж-тѣ ся вижда что изминува по восточно около 27°; затова Луна-та да ся съедини пакѣ съ Слънце-то, сир. да испадне тѣкѣмъ между Слънце-то и Земѣж-тѣ, трѣбѣва да измине 27° въ 2 д. и 5 ч. и да изврѣше синодалный си періодъ.

то ся глѣда отъ Земѣ-тѣ. По'-главны отъ тѣхъ фазы сѣ осемь въ разстояніе на $3\frac{1}{2}$ дни въспріемваны една слѣдъ другѣ.

90. Нека е въ чрътежъ 15 *H* Слънцето, *ГЕ* Земя-та, *NO KO' PO' K' O'''* чръта-та на Лунѣ-тѣ. Кога Луна-та е въ *N* ся намира между Земѣ-тѣ и Слънце-то, половина-та страна тъмна-та *αβγ*, е възвръхъта камъ Земѣ-тѣ. Мы тогава не можемъ видѣмъ Лунѣ-тѣ и тѣхъ точкѣ наричатъ новолуніе или съединеніе. Послѣ два дена откамъ западъ на Слънце-то начнува да ся вижда еднѣ малкѣ странѣ на угрѣяно-то Луино полуклѣбо, какъ малкѣ сръпъ.

91. Слѣдъ нѣколко дни като стигне Луна-та въ *O*, една часть отъ угрѣяно-то и полуклѣбо ся вижда отъ Земѣ-тѣ, какъ по'-широкъ сръпъ; това ся нарича прѣва осмина на Лунѣ-тѣ, зашто ся вижда осма-та и часть, или четвъртина-та отъ угрѣяно-то полуклѣбо.

92. Седямъ дни слѣдъ точкѣ-тѣ на съединеніе-то Луна-та изминува четвъртинѣ-тѣ на чрътѣ-тѣ си до *K*; половина-та отъ угрѣяно-то и полуклѣбо е възвръхъто камъ Земѣ-тѣ; и тога си, наречена прѣполвена, е прѣва-та четвъртина или прѣва-та и квадратура.

93. Въ *O'* Луна-та показва $\frac{5}{8}$ часть отъ угрѣяно-тѣ и странѣ, а въ *P* ся вижда всичко-то полуклѣбо; тога си ся нарича пълнолуніе, или нейно противостояніе, като что е възвръхъто всичко-то угрѣяно полуклѣбо камъ Земѣ-тѣ.

94. Въ вторѣ-тѣ половинѣ на възврътеніе-то *P K' N*, исты-ты явленія ставатъ, обаче обратно: сирѣчь въ *O''* е третя-та осма часть, и тога си ся виждатъ $\frac{5}{8}$ отъ угрѣяно-то полуклѣбо: въ *K* ся вижда половина-та, и е послѣднѣ-та четвъртина; въ *O'''* послѣднѣ-та осмина, дѣто не ся вижда токо четвъртина-та, която отъ день на днь ся смалява, доклѣ

ся завърне Луна-та въ *N*, дѣто пакъ става невидима; сир. има неугръбяно-то си полукълбо възвръх-то камъ Земя-тж. Отъ пълнолуние-то поченватъ две-ты рожчета на сръпа да ся виждатъ възвръхъты камъ западъ, кога слѣдъ новж-тж Лунж гьдять камъ въстокъ; обаче това ся разбира само отъ едно виждане на 15 чрътежъ.

95. Луна-та, трькаляна по чрътж-тж си отъ западъ камъ въстокъ, вижда ни ся что всякой день о-става много по-назадъ отъ Сльнце-то. Прѣзь деня, да речемъ, на новж-тж Лунж, ти захожда едноврѣменно съ Сльнце-то; нѣколко дни послѣ ся вижда отгорѣ надъ оризонта въ *O* около захождане-то на Сльнце-то, и по прѣвж-тж четвъртинж *K*, ся нахожда тькмо възъ Меридіана и грѣе насъ послѣ шесть часове. По пълнолуние-то пакъ тя въстичя, кога захожда Сльнце-то, и послѣ вече ся не вижда да изгрѣва токо слѣдъ негово-то захождане. При послѣднж-тж четвъртинж изгрѣва по-срѣдъ ноць, и при послѣднж-тж осминж въстичя малко прѣди изгрѣване-то на Сльнце-то.

96. Затулванія. Ако чръта-та на Лунж-тж бжше възъ истж-тж равнинж заедно съ еклиптикж-тж, явно е что при съединенія-та (90) Луна-та щжше всякога да закрыва отъ насъ Сльнце-то съ пропадануване- си; а при противостояніа-та (93), щжше испада тя въ сѣнкж-тж на Земя-тж. Въ прѣвый случай щжхме имаме сльнчево затулваніе; въ второй лунно затулваніе; и всяко отъ тья две явленія щжше става единъ пжть по всякой періодъ, или възврътене на Лунж-тж.

97. Обаче чръта-та на тоя спѣтникъ е полѣгнжтъ около пять стѣпове колкото спротивъ еклиптикж-тж, затова Луна-та ся нахожда то отгорѣ и', то отдолу и', и сльнчева-та свѣтлость докачва безъ прѣпятствіе и Земя-тж и спѣтника и'. Луна-та да речемъ, Σ (чрът. 16), е малко по-долу отъ ли-

ніж $НГ$, съ такъвъ начинъ чтото сѣнка-та ΣO не може падне отгорѣ на Земѣ-тѣ G , и Σ пакъ е малко по-горѣ надъ G , така чтото сѣнка-та $Г O'$ на Земѣ-тѣ не може стигне Лунѣ-тѣ. Даклемъ затулванія-та не могатъ станѣть, освѣнь въ случай, по който Луна-та, въ часа на съединеніе-то или на противостояніе-то, нахождася по истѣ-тѣ чрѣтѣ на Земѣ-тѣ, сир. въ единъ отъ двѣ-ты точки наречены възле, дѣто чрѣта-та и ся прѣсачя отъ земѣ-тѣ; затова и тая чрѣта ся е нарекла еклиптика. Нѣкога ся срѣща тоя случай, зачтото тѣя възле ся движять задішкомъ отъ западъ камъ вѣстокъ по еклиптикѣ-тѣ, съ такъвъ начинъ что съединеніе-то или противостояніе-то ся случяватъ нѣкога по часа, кога Луна-та ся случи да ся намѣри въ единъ отъ речены-ты възле, и тога си става затулваніе. Движеніе-то задішкомъ на възле-ты ся изврѣшева въ 223 лунны періоды или въ 18 годинѣ и 10 дни; тогася ся заврѣщатъ пакъ на сѣще-то положеніе колко-то спротивъ Земѣ-тѣ и спротивъ Слънце-то; това наричатъ кръгъ луны.

98. Лунны-ты затулванія сѣ плъны и неплъны: плъны быватъ, кога Луна-та ся затулва изъ цѣло отъ земѣ-тѣ сѣнкѣ, която, въ отстояніе-то дѣто ся намира тоя стѣпникъ, е около $2\frac{1}{2}$ пакти по-широка отъ діаметра му; неплъны пакъ, кога една часть отъ Лунѣ-тѣ ся случява да испадне вѣтрѣ въ издѣлготѣснѣ-тѣ сѣнкѣ на Земѣ-тѣ (чрѣт. 17).

Слънчевы-ты затулванія сѣ и тѣя: плъны, неплъны и колелаты. Плъны-ты и колелаты-ты ся случяватъ, кога Земя-та, Луна-та, и Слънце-то стоять възъ истѣ-тѣ линіѣ, обаче съ тѣхъ разликѣ, че въ пръвый случай Луна-та е въ перигеліе (87) и Земя-та въ афеліе (58). Того съ Слънце-то ся вижда по-малко катю е вече по-далечъ, а Луна-та по-голѣмъ, пакъ по-близо до насъ; слѣдъ това тя може пропаднувана да засѣнчи всичко-то блюдо на Слън-

це-то, и сѣнка-та и' ся простира до Земж-тѣ. Въ второй случай на-противъ, Земя-та е въ перигеліе, а Луна-та въ афеліе; Слънце-то ся вижда по'-го-лѣмо а Луна-та по'-малка, затова тя не може да за-сѣничи изъ цѣло блюдо-то на Слънце-то, обаче не-гово-то блюдо ся искрайщва на около, и изобража-ва едно свѣтликаво колело: това е колелато затулваніе.

3'. Звѣзды и распространеніе на Вселеннѣж.

99. Названы-ты неподвижны звѣзды наричатся та-ка, зашто ся не видять намъ, сравняваны по между, че промѣнявать мѣсто (4). Тѣхный брой е безче-тень. Съ просто око като гядаме не можемъ съ-зрѣмъ освѣнь около до двѣ хиляды; обаче кога гя-даме съ добры телескопы въ разстояніе-то на нѣ-колко стѣпове открывае толко си, чтото можемъ прѣдположимъ, че въ всичко-то пространство на не-бо-то щяхме видемъ 75 мил. звѣзды. Звѣздоброй-ци-ти гы различавать отъ свѣтлость-тѣ имъ и гы дѣ-лять на звѣзды 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, и 8 голѣми-нѣж. Притова още ся съгядвать въ продлженіе-то на небо-то много бѣлѣци възбѣлизнявы, конто нари-чатъ тѣмлявы звѣзды; и нѣкой сж купове отъ малкы звѣзды натрупаны единъ до другъ яко близо. На-реченый Млѣчный пѣть (кумово-то сѣно), сирѣчь, оный безряденъ рѣмыкъ възбѣлый, вижданъ что опа-сва изъ около небо-то какъ поясъ, сж купове отъ много звѣзды тѣмлявы.

100. Нека прѣдположимъ (чрѣт. 18) что ся на-мираме на една полянѣ въ τ , отгдѣто да гядаме десять левгы далечъ высокы-ты звѣнилници на црѣ-квы-ты отъ две села E и E' . Тыя звѣнилници щѣтъ ся покажѣтъ намъ да сж близо една до другѣ; а колкото приближаваме до тѣхъ, раздалечъ-тѣ дѣто раздѣля една звѣнилницѣж отъ другѣ, ще ся вижда

намъ по`-голѣмъ, и умноживаніе-то на тоя раздалечъ ще е сравненъ съ пѣтя, по когото врьвимъ кога приближаваме камъ села-та. Ако прѣмѣстваніе-то ни отгорѣ по тоя пѣтъ е най-малко, една нога да речемъ, т. е. едно отъ 140,000 на цѣлый раздалечъ, явно е что и взаимный раздадечь на точки $E \epsilon'$ ще е най-малкъ и нечувствителенъ намъ; ако пакъ наше-то прѣмѣстваніе бѣше бескрайно малко, както една линія отъ прѣстъ (едно 20,000,000) отдалеченіе-то на точки-ты взаимно ще е сѣще така бескрайно малко. Сега да намѣстимъ въ истѣ-тъ чрътъ други прѣдмѣты. Нека си наумимъ, че двѣ-ты точки $E \epsilon'$ сѣ на двѣ неподвижны звѣзды, и τ да е положеніе-то на Земѣ-тъ въ единъ отъ крайове-ты на чрътъ-тъ и $\tau \tau'$. Тая чръта има діаметръ 68,000,000 левгы (66); кога Земя-та е въ τ , ще ся намѣри 68,000,000 по`-близо до звѣзды-ты $E \epsilon'$ или кога ся нахожда при τ' ; слѣдователно изъ по между раздалечъ-тъ на двѣ-ты звѣзды ще ся покаже по`-голѣмъ, освѣнь само ако діаметръ $\tau \tau'$ е бескрайно малкъ колкото спротивъ линіи-ты и отстоянія-та τE , $\tau \epsilon'$; и така е на истинѣ дѣло-то. Зачто, ако при τ намираме что звѣзды-ты $E \epsilon'$ сѣ отдалечены изъ между 2° , по τ' ся намира пакъ отстояніе-то имъ тѣкмо сѣще-то. Оттова ся заключава, че линія $\tau \tau'$ е бескрайно малка колкото спротивъ τE , $\tau \epsilon'$, или съ други рѣчи, че 68,000,000 левгы сѣ една точка само сравняваны съ отстояніе-то на звѣзды-ты отъ насъ. Ако разлика-та бѣше само половина секунда, тѣя звѣзды щѣтъ сѣ отдалечены отъ насъ 430,000 пѣти повече нежели Слънце-то, сир. 30 диліоны левгы. Обаче тая разлика не е нито половина секунда; доклеми отстояніе-то имъ е още по`-голѣмо.

101. За тѣхъ причинѣ и два-та полюса на Земѣ-тъ, коѣ-годѣ странѣ и да има тя на чрътъ-тъ си, сочѣтъ всякога камъ исты-ты точки на небо-то. На-истинѣ, ако спорядъ точкѣ τ (чрът. 19) земный

Полюсъ α гледа камъ Полярнѣ-тѣ Звѣздѣ ϵ , кога Земя-та дойди въ τ' , Полюсъ α' трѣбваше да сочи или да ся срѣща съ ϵ , и Полярна-та звѣзда трѣбваше да ся вижда прѣмѣстена спорядъ всичко-то изминѣ-то разстояніе отъ Земѣ-тѣ. Обаче Полюсъ-тѣ сочи камъ неѣ всякога; дакле мѣ ся заключава что линія $\tau\tau'$, сир. діаметръ-тѣ на замѣ-тѣ чрътѣ, е една точка колкото спротивъ бескрайно-то отстояніе на звѣздѣ-тѣ. Ако си намыслимъ едно кѣбо, да има діаметръ равенъ съ земѣ-тѣ чрътѣ, т. е. 68,000,000 лев. то кѣбо ще е 14,000 диліоны пѣти по'-голѣмо отъ Земѣ-тѣ и около 11 мил. пѣти по'-голѣмо отъ Слънце-то; обаче таковото кѣбо гледвано отъ звѣзды-ты, щяше е една точка безъ продѣженіе, и невѣзможно бѣше да ся види отъ тамъ, ако нѣмаше живнѣ и своѣ свѣтлость. Това доказва намъ, че звѣзды-ты не могатъ бѣди освѣнѣ самосвѣтны тѣла; негли и тыя сѣ други Слънца, край които, какъ около центръ, движатся равночетны системы планеты.

Дакле мѣ идрогическо-то кѣбо, дѣто населяваме, и на което голѣмина-та ся видя намъ изъ начало толко си голѣма, на е друго освѣнѣ една нераздѣлна точка всрѣдъ бескрайно-то пространство, въ което всеина рѣка на Сътворителя постави бескрайный четъ на небесны-ты тѣла.

О Т Д Ъ Л Ъ П.

ФИЗИЧЕСКА ГЕОГРАФІЯ.

Г Л А В А І.

Обще дѣленіе на Земѣ Равнинѣ.

102. Като поглядне челоуѣкъ врѣху нѣкое земно разстлато кѣбо вижда неравно раздѣленѣ Земѣ-тѣ

на суши и воды. Суши-ты обемать около една трѣть часть на земнѣ-тѣ равнинѣ; а воды-ты, другы-ты двѣ трети. Отъ две-ты полуклаба сѣверно-то само по себе обема $\frac{4}{5}$ на суши-тѣ; а южно-то, закрывано почти изъ цѣло съ воды, обема другѣ-тѣ $\frac{1}{5}$.

103. Суши-ты сѣставляють весьма голѣмы пространства земли не прѣсѣчваны отъ морета; тыя ся наричатъ тога съ Суши или голины; или пакѣ има страны суши обыколени отсѣдѣ съ воды, и тога съ ся наричатъ Острови. Събраніе Острови да стоятъ въ море наричяся Архипелагъ отъ по'-новы-ты, или купъ острови.

Верѣдъ морета-та нѣкога ся намирать плитки мѣста, конто да наречемъ прѣсечливы могылы и сплавеи. Каменіе едва кога стигать равнинѣ-тѣ на водѣ-тѣ, наричяся подмоли; и скалы, кога ся видѣть извѣнѣ неж. Брѣгове-ти близо до крайморія, дѣто морето ся хляска съ силѣ, наричяся зѣбере.

104. Спорядъ образа, когото имѣть нѣкои страны на суши-ты или на воды-ты, по него и ся наричатъ. Казвася Мысь (Бухть) една страна Земля издадена вѣтрѣ въ море-то, която ако е низка и ся свръшева на изъ остро, наричяся Кранце, или Языкѣ, ако е равна; ако ли е высока, зовеся собственно Мысь. Единѣ островѣ, что ся сѣднѣява съ Суши-тѣ по нѣкой языкѣ или шнѣ земнѣ наричяся Полуостровѣ; той языкѣ или шнѣ ся наричя Провлакѣ.

105. Кога воды имѣть голѣмо пространство па ся простирать верѣдъ Суши, това продлѣженіе на водѣ-тѣ ся наричя Вѣтрѣшно море или Срѣдиземно. Кога то продлѣженіе е по'-малко, казвася голѣмѣ Заливѣ, Завой; ако е още по'-малко Губа, послѣ Пазуха, Пристанище, Затокъ и проч., кога могѣть приставать въ тѣхѣ наздраво корабе. Една часть отъ море опрѣдѣлявана между двѣ земли наричяся Пролѣвѣ; кога е весьма тѣсна Бродѣ, Прѣходѣ и проч.

§. А'. Г о л и н ы.

106. Броятъ три по'-главны Голины: на старый Свѣтъ, на Новый, и Океаниѣ.

107. Голина-та на Старый Свѣтъ ся нарича така, зашто тя е была мѣсто рождение на человѣческий родъ, и отъ старо врѣмя бѣше позната. Тя обема три распознателны Голины: Европѣ, Азиѣ съединявана съ прѣвѣ-тѣ откамъ Вѣстокъ, и Африкѣ откамъ Югъ, что ся съединява и тя съ вторѣ-тѣ прѣвѣ Суезский Провлакъ.

108. Европа, по'-малка отъ други-ты двѣ, обема 15 части, — 4 лежать откамъ Сѣверъ: а.) Острови Британскы, които обемать Англіѣ (Инглитеррѣ), Шотландіѣ и Ирландіѣ; в.) Данія (Данимаркія); г.) Швеція съ Норвегіѣ; д.) Европейска Россія простирвана отъ сѣверъ камъ югъ по всичкѣ-тѣ ширинѣ на Европѣ. — Седямъ въ срѣдѣ-тѣ: а.) Франца; в.) Холландія; г.) Белгія; д.) Швейцарія; е.) Пруссія; с.) Германія и з.) Австрія. — Четыре откамъ Югъ: а.) Испанія; в.) Португаллія; г.) Италія, д.) Европейска Турція, отъ кождо е отдѣлено грѣчко-то кралевство. Политическы ся раздѣля Европа на 61 различни дръжавы; сирѣчь: Самодръжавы, Царства, Княжества и проч. както щемъ говоримъ другѣдѣ (199). Дръжава ся нарича земя колко годѣ распространена, обземана подъ едно имя, и да има едны общи закони и едно само Управление.

109. Азія обема въ западны-ты си страны: а.) Азіатскѣ Турціѣ и въ южны-ты Аравіѣ; в.) Персіѣ; г.) земи-ты на Афгане-ты и Болусы-ты; д.) Индіѣ (Индостанѣ). Въ срѣдѣ-тѣ: а.) Кинѣ или Китай (камъ Сѣверъ отъ Индіѣ), и в.) Великѣ или Китайскѣ Татаріѣ; г.) Туркестанскѣ или независимѣ Татаріѣ и Тибетѣ. Камъ Вѣстокъ островы Японскы. Камъ Сѣверъ Азіатскѣ Россіѣ простирванѣ по всичкѣ-тѣ сѣвернѣ странѣ на Азиѣ.

110. Африка ся прѣсича отъ Равноденственный на двѣ голѣмы части: Сѣвернѣ и Южнѣ. Сѣверна-та часть обема откамъ Сѣверь Египеть, странѣ-тѣ на Баркѣ и Варваріѣ (Триполь, Тунисъ, Алжиръ и Самодръжавѣ Мароко); задѣ тѣхъ срѣдиземно ся простира непромѣнувана-та пустыня Захара. Камъ Югъ ней Сенегамбія, горня или Сѣверна Гвинея и Нигриція. Камъ Вѣстокъ на тыя и откамъ Югъ на Египеть стои Нубія, Абиссинія и земля-та на Сомавлыты, съврѣшвана въ Гвардафуй, Сѣверо-вѣсточный мысъ на Африкѣ въ Индійскый Океанъ. — Южна-та часть простирвана като тригленикъ отвѣдъ Равноденственный обема по южно-то крайморіе: Долнѣ Гвинеѣ, землѣ-тѣ на Отентоты-ты, простирванѣ и до Срѣдиземны-ты страны, и Капо, дѣто е и мысъ Добра-Надежда, най-южный въ Африкѣ. Камъ вѣсточно-то крайморіе около Индійскый Океанъ лежать: Кафрія, крайморіе-то на Софалѣ, Мозамбикѣ и Зангвебарѣ. Срѣдиземны-ты страны на реченый тригленикъ сѣ мѣста още неизвѣстны.

111. Нова-та Голѣнна, така наречена, зачто останѣ неизвѣстна до 1492 л., обема Америкѣ, раздѣляванѣ на двѣ: на сѣвернѣ и южнѣ, конто ся съединяватъ съ Панамскый Провлакъ. Тя пріе прѣкора отъ Америка Веспузія, който открь прѣкон крайморія; а зачтото Генувезъ Христофоръ Колумбъ првѣ стигнѣ по море на неѣ, бѣше праведно да ся назове отъ него Колумбія.

112. Въ Сѣвернѣ Америкѣ сѣ: Русска Америка, Гренландія, Нова Британія, наречени-ти Съединени Щати, Мексика, Текса и Гватимала вѣзъ мыса; а останѣла-та страна е населена съ дивы народы. Южна Америка обема десять дрѣжавы, тыя сѣ: Колумбія, Гвіана, Бразилія, Перувія, Боливія, Парагвай, Урагвай, Лаплата, Кили (Чили) и Патагонія.

113. На Океаніѣ е нейна Нова Холландія, която е островъ равенъ спорядъ голѣминѣ-тѣ съ Евро-

иѣ, оттова за голѣмо-то и пространство ся нарече и Голина. Тя съ острова-ты что сѣ камъ Югъ въ Азіѣ, и съ оныя въ голѣмый Океанъ, съставлява еднѣхъ пятѣхъ часть на свѣта, която отъ нѣкои ся нарича Океанія; отъ други пакъ срѣдоморскый или морскый свѣтъ, подраздѣляванъ на Нотазіѣ, Австраліѣ и Полинезіѣ.

114. Отъ нѣкои изданки на Голины-ты ся провлачатъ на-вѣтрѣ въ море-то крайща или мысове, отъ които по-главни сѣ тѣя:

115. Въ Европѣ: Нордкапъ, въ Норвегіѣ; Лизардъ, въ Англіѣ; Финистеръ, въ Испаніѣ; Сентъ-Вицентъ, въ Португаліѣ; Пассаро, въ Сициліѣ на югъ. Тейнаръ и Малей въ южнѣ-тѣхъ странѣхъ на Полинезіѣ;

116. Въ Азіѣ: Расъ-ель-гать, въ Аравіѣ; Коморинъ, въ Индіѣ; Лопатка, въ Азіатскѣ Россіѣ;

117. Въ Африкѣ: Бонъ, въ Варваріѣ; Боядоръ и Бѣлый, въ Сахарѣ; Зеленый, въ Сенегамбіѣ; Палмскый, Триконечный, Лопецъ, въ Гвинейѣ; Добра-Надежда и Игленный е най-южный; Гвардафуй е най-вѣсточный;

118. Въ Америкѣ: Фаревель, въ Гренландіѣ; Флорида, въ Флоридѣ; Катошь, въ Мексико; Съверный, въ Гвіанѣ; Хорнъ, най-южный въ Ю. Америкѣ. — Святого Лука, въ Калифорніѣ, и Западный въ Рос. Америкѣ.

§. В'. Морета и острови.

119. Горѣречены-ты три Голины сѣ като голѣми острови прохладани изъ около отъ едно вънкашно море названо Океанъ, когото дѣлятъ на пять Океаны или вънкашны морета: Испрьво е Атлантический Океанъ, който има Европѣ и Африка откамъ Вѣстокъ и Америкѣ откамъ Западъ; — Великий Океанъ между Америкѣ камъ Вѣстокъ и Азіѣ камъ Западъ

е по-гольмо-то море на Идрогическо-то кльбо на-
зоваванъ още Тихый Океанъ и Южно море: — Ин-
дійскый Океанъ, който като яко голъмъ трапъ ся за-
ключява между Азіѣж откакъ Сѣверъ, между Африкѣж
откакъ Западъ и Новѣж Холландіѣж откакъ Вѣстокъ; —
Две-ты Ледовиты морета (наричваны и Ледовити О-
кеани) ся нахождать около два-та полюса; Сѣвер-
но-то Ледовито море ся съединява съ Атлантическый
Океанъ откакъ Западъ на Норвегіѣж; и съ Великый
Океанъ прѣзь проливъ Беринговъ, който отдѣля А-
мерикѣж отъ Азіѣж.

120. Атлантическый Океанъ образява: а.) въ Ев-
ропѣж съ проливъ Зундъ наречено-то Балтійско мо-
ре, отъ което ся дрѣжять Ботническый заливъ, Фин-
скый и Зюдерзее, въ Холландіѣж; Нѣмско или Сѣ-
верно море, между Англіѣж, Холландіѣж и Германіѣж,
Британско море или Ламаншь разливано между Ан-
гліѣж и Францѣж, отдѣлявано отъ неѣж съ проливъ или
бродъ Па-де-Кале; — в.) Между Европѣж и Африкѣж
дѣто ся съединява прѣзь проливъ Гибралтарскый,
образява Срѣдиземно море, отъ което ся дрѣжять
много голъми заливи, както: Венеціанскый или Адри-
атическо море, Сидра или Сиртъ и Кабесъ въ Афри-
кѣж, и Архышелагъ или Бѣло море; послѣ продѣжя-
ванъ камъ Сѣверъ ся съединява прѣзь Дарданелскый
или Галиполскый проливъ съ Мраморно море и съ
Черно море прѣзь Царійградскый (Босфоръ) проливъ,
и прѣзь Таврическый или Кафскый проливъ съ Азов-
ско море; г.) Въ Америкѣж образява Мексиканскый
заливъ или Антилско, Корайбско, море; заливъ Святого
Лаврентія, Баффиново море и Гудзоновъ заливъ откакъ
Сѣверъ. Великый Океанъ образява въ Америкѣж Чръ-
веникаво море или Калифорнскый заливъ, между Ка-
лифорніѣж и Мексико; послѣ Панамскый заливъ; а
пакъ въ Азіѣж, Каспійско море, Охотско море и Тон-
кинскый заливъ.

121. Индійскый образява прѣзь Бабъ-ель-Ман-

дебский проливъ Чръвено море или Аравійскій заливъ, между Аравіѣ и Африкѣ; Оманско море, въ крайща-та на Аравіѣ; Персіѣскій заливъ, и най-послѣ Бенгалскій заливъ, между два Индіѣскы полуострова. А Сѣверный ледовитый Океанъ образява въ Европѣ Сѣв. Бѣло море, и въ Азіѣ, Обскій заливъ.

Верѣдъ тыя морета ся находять бесчетни острови, едни въ самотіѣ, а друзи близо по между и отдѣлно, конто наричатъ купъ острови или Архыпелагъ, Островникъ.

122. Въ Атлантическій Океанъ, като почнемъ откакъ Сѣверъ, срѣщаме Ферерскы острови подвластны на Даніѣ; Шотландскы, Оркадскы, на Англіѣ, Ирландіѣ и проч. наречени Британскы острови. Асорскы откакъ Западъ на Испаніѣ, Канарскы, на Зеленый мысъ, на Възнесеніе, и на Святѣ Еленѣ. Камъ западъ и близо до Америкѣ Террановѣ, Кралевскій, Лукайскы, Сендоминго, Кубѣ, Ямаикѣ, и Антилскы въ Мексиканскій заливъ, и Бермудскы.

123. Великій Океанъ е разсѣянъ отъ купъ острови. По-главни отъ тѣхъ сѣ: опасный Архыпелагъ, острови Дружескы, Мореплавателскы, Пріятелскы, Нова Зеландія, Нова Калидонія, Милгравскы, Маріянскы, Кралевскы, Сандвигскы, Алуціанскы, близо до Сѣверо-западны-ты крайморія на Америкѣ, Курилскы и острови Японскы близо до Азіѣ.

124. Въ Индіѣскій Океанъ ся намирать: островъ Мадагаскаръ, Коморскы, Бурбонъ, Иль-де-Франсъ камъ крайща-та на Африкѣ; Родриго, Сешелскы и Цейланъ близо до Азіѣ.

125. Между Индіѣскій и Великій Океанъ има сѣще така острови, отъ конто най-гольмый е Нова Холландія. Той ся отдѣля отъ земѣ Гвандеминъ откакъ Югъ съ Басскій проливъ. Камъ Сѣверъ ся намирать острови Молукскы, Сондскы и Филиппинскы; земя-та на Папвы-ты, или Нова Гвинея, Нова Ирландія, и Соломонови острови.

126. Въ Сѣвернѣ Ледовитѣ морѣ ся намирать: Ирландія; Спицбергъ въ 80° на ширинѣ, и Нова-Земля откамъ Сѣверъ на Азіѣ.

Съ тоя начинъ земно-то кѣбо състои отъ двѣ главны части: една е яка, сир. суша-та; а друга проточна, съставена отъ морета. Обаче прѣди да спомянемъ за всякойжъ отъ тыя, трѣбва испрѣвъ да кажемъ малко нѣчто за атмосферж-тѣ (въздуха) что обвива и двѣ-ты речены части.

Г Л А В А II.

А т м о с ф е р а (въздухъ).

127. Атмосфера-та става отъ събраніе-то на всичкы-ты влаги что обвивать кѣбо-то; тыя влаги или въздухообразны тѣла може ты раздѣли нѣкой на три: прѣво е собствено назоваванный въздухъ; послѣ пары-ты и въздухообразны-ты влаги. Колкото явленія ставать въ атмосферж-тѣ обще ся наричать метеори, раздѣлявани на огненны, водны и свѣтлы; наука что казва за тѣхъ наричяся Метеорологія.

128. Въздухъ. Въздухъ-тъ, что съставлява по-гольмж-тѣ часть на атмосферж-тѣ, сложенъ е собствено отъ три други въздухообразны сщества: отъ кислородъ, искусствена стихія за дышаніе на живны-ты тѣла, отъ водородъ, и отъ малко въглеродъ. Никое отъ две-ты послѣдни е искусствено за дышаніе, обаче съединяваны съ прѣво-то съставлявать духовитж и огненнж смѣсь.

129. Въздухъ-тъ е проточно тѣло, влажно, прозирно, прѣгаво, врьвовато и тяжко; по-легко е 770 пѣти отъ водж. Тяжесть-та на единъ стлѣпъ въздухъ, пріемванъ отъ най-горній край на атмосферж-тѣ до морскж-тѣ равнинж, тегли колко стлѣпъ

водж равнобренъ, и высокъ 32 ноги, или колко стлпъ живакъ высокъ 28 прстие. Въ това сж ся увбрили съ казванный Барометръ, измысленъ отъ Флорентійца Торричеллія, Галилеевъ ученикъ. Барометръ е стьклена цбвъ възврѣжта или прѣкривена изъ отдолниж-тж странж, която е отворена; наплъневася съ живакъ, послѣ ся прѣврѣща, а живакъ-тъ ся смѣка, обаче ся въспира въздушно на высотж 28 прстие; зачто тяжесть-та на атмосферскый стлпъ, като дѣйствиува въ отворены-ты уста на цбвъ-тж съ натискваніе-то си, издвига стлпа на живака. Кога ся възкачи человекъ, наврѣхъ нѣкоиж планинж и да има барометръ, съгядва что живакъ-тъ спада на 27 прс. 26, 25 и слѣдователно, спорядъ высочинж-тж на коиж-то ще ся възкачи; зачтото длжина-та на въздуховитый стлпъ ся смайва, така и тяжесть-та му, отгдѣто натиска по-малко прѣзъ уста-та на цбвъ-тж живака. Отъ гядъ, спорядъ това начяло, може человекъ съ барометра да познае и высочинж-тж на планины-ты, обаче трѣбватъ много прѣдсмѣтнуванія, зачто гжстота-та на въздуха не е сжща-та по вси высочины.

130 На-истинж въздухъ-тъ е прѣгавъ и врьвовать, сир. може да обдрѣжява малко или повече продълженіе кога ся налѣга или распуща ненатиснжтъ. Обаче по-отдолни-ти пластове на атмосферж-тж натисквани отъ по-врѣхни-ты, слѣдува да сж по-гжсти и по-тяжки, а по-высоки-ты да сж по-легки; чтото ако нѣкой, като ся възкачи на едно разстояніе, види да спада на барометра живакъ-тъ единъ прсть, трѣбва пакъ да ся възкачи повыше отъ врьво-то за да спадне другъ единъ прсть живакъ-тъ. Учени-ти мыслятъ, че всичка-та высота на атмосферж-тж не надминува едно разстояніе отъ 18 или 20 левги или 70—90 миллиметры.

131. Разлика-та на гжстотж-тж отъ атмосферскы-ты пластове е повече причина-та на студа, что го

чувствува ивкой на-врхъ голѣмы высочины; зашто тамъ въздухъ-тъ като е по-рѣдкъ прокарвася отъ слнчевы-ты зари безъ да ся сгрѣе отъ тѣхъ чувствително. Отъ тѣхъ причинѣ по-высоки-ты планины и оныя что сж подъ Равноденственный, сж испозакрты съ снѣгове и ледове неразмрзнуваны никога, кога высочина-та надминува единъ уреченъ прѣдѣлъ. Тая высочина ся смалява спорядъ колко и ширина-та, или отстояніе-то на мѣсто-то отъ Равноденственный, ся увеличява. Подъ Равноденственный прѣдѣли-ти на всягдашны-ты снѣгове сж около 2,400 тоазы высоки, и само 4,400 тоазы подъ 45° .

132. Атмосфера-та прѣкрѣшва съ гѣстотѣ-тѣ си слнчевы-ты зари и гы отльскува до насъ, кога Слънце-то не е още отгорѣ надъ оризонта или е вече отдолу подъ него; оттова происхожда едно обстоятелно порастваніе на деня по разсвнуваніе-то и смрѣкнваніе-то съ нареченѣ-тѣ зорѣ и дрѣзгавинѣ. Отъ траяніе-то на това порастваніе намѣрохъ способъ да познаѣтъ, че всичка-та высота на атмосферѣ-тѣ не надминува 18 или 20 левгы. Съ въздушны-ты клѣба стигнѣхъ да излѣзатъ възбогъ до 3,600 тоазы високо въ атмосферѣ-тѣ.

Отъ тѣхъ причинѣ ставатъ и ралични свѣтли метеори; какъ: сѣверно-то сіяніе, което е лскава свѣтлость въ сѣверны-ты мѣста и грѣе много врѣмя въ Атмосферѣ-тѣ слѣдъ захождане-то на Слънце-то; Зодіална-та свѣтлость е сжще таково явленіе, случявано около Равноденственный; послѣнца и луны, отъ които ся вижда намъ что гядаме много Слънца и много Луны; небесна-та дѣга, която става отъ слнчевы-ты зари кога ся прѣкрѣшватъ и отльскватъ отъ капкы-ты на падваный дѣждь.

133. Пара. Пара-та става отъ испаренія-та, които слнчева-та топлина изважда или истеглева отъ различны-ты по Земѣ-тѣ тѣла; и повече отъ водны-ти протоки. Издвигася на въздухъ, зашто е по-

легка отъ него, и прави мъглы-ты и облаци-ты: едны-ты, кога ся распростиратъ врѣхъ земнѣ-тѣ равнинѣ; а облаци-ты, кога сѣ метеори въ нѣкаквѣ высотѣ. Тѣя пѣры като ся отпущатъ падатъ на дѣждѣ, на когото капкы-ты, кога сѣ полузамръзныты, наричатся Снѣгъ; кога сѣ изъ цѣло замръзныты, ставатъ Градушка. Роса-та е сгѣстнѣла пѣра отгорѣ възъ истиннѣло тѣло; ако ся случи то тѣло да е доста студено, росата замръзва, и тога сѣ ся именува Слана *).

134. Количество-то на падванѣ-тѣ водѣ въ дѣждѣ различава спорядѣ климаты-ты. Въ Паризѣ вали всякѣ годинѣ 24 прѣстѣ дѣждовнѣ водѣ; сир. толко си, колко трѣбва да покрѣе лице-то на цѣлѣ Земнѣ, ако всичка-та испадана вода въ разстоянѣ-то на годинѣ-тѣ ся събирваше заедно; въ Сендомингѣ вали 150 прѣстѣ. Въ обще падвано-то количество на водѣ-тѣ ся умножава спорядѣ колкото приближава камѣ Равноденственнѣй. Между тропици-ты валиятъ періодически дѣждове, па дрѣжатъ 4, 5 и 6 мѣсяци, затова докарватъ и періодически приливы на дѣ-то ся находитъ по горящѣй поясь рѣкы-ты; какъ: на Нилѣ, на Гангѣ и проч.

135. Вѣтърѣ. Вѣздухъ завѣянъ что-годѣ врѣло наричяся Вѣтърѣ. Въ Атмосферѣ-тѣ ся случаватъ едны движенѣя та прѣмѣстватъ нѣкои нейны страны. Причина на тѣя движенѣя е то, че ся развала равномѣрность-та по нѣгдѣ на атмосферѣ-тѣ, или зачто чясть пѣры станѣхѣ дѣждѣ, или зачто топлина-та на единѣ стлѣпѣ вѣтърѣ ся промѣни, та прилѣзе

*) Падани-ты звѣзды ся види да сѣ пѣры запалованы отъ само-себе въ въздушнѣ высотѣ. А блещукани-ты огнѣе, особенно происхождатъ на блатѣ и гробѣе отъ само-запалованѣ на изгнѣлы пѣры (фосфорически). По тѣмъ наши-ти на-пустѣ трѣсятъ и манѣ; зачто никога закопано сребро и злато не може пустѣе огнѣ, нито Расковничѣ сѣщѣстоува на свѣта сѣ косто да ся може извади и манѣ.

нѣчто праздно что да е. Въ таквъ случай единъ другъ стлѣтъ вѣтръ ся завѣва за да испльне ста-нѣлж-тѣ праздность; оттова прѣмѣстваніе происхо-ждать вѣтрове-ти, на които сила-та е толко си вече по-гольма, колко и измѣстены вѣтръ вѣе по-врѣ-ло. Кога той изминува 24 ноги въ една секунда, вѣтръ-тѣ е буанъ; кога 45—50 ноги, тога съ ся нарича буре; а кога е вѣтрушка, изминува 60—80 ноги въ една секунда и 120, и тога съ искореня-ва дръвие и събаря къщя.

Вѣтрове-ти дѣто прѣминувать прѣзь пространны пустыни пѣсечливы нагорящены отъ Сльнце-то, вѣхтъ горящи и задухны и вредовны, наричавы тога съ съ свои имена; както: Саміель въ Аравіж и Хамсъ въ Египеть, които исподавать человекы и добытци.

136. Вѣтрове-ти сѣ постоянны и общи, кога причина-та что гы искарва е постоянна, и вѣхтъ въ голѣмо разстояніе мѣсто едноврѣменно; другоаче сѣ и наричаты непостоянны и частны вѣтрове. Два-та по-главны постоянны вѣтра сѣ годишни-ти, на-речваны Ализъ и Муссонъ.

137. Прѣви-ти вѣхтъ между тропици-ты отъ Вѣс-токъ камъ Западъ. Тыя ставать отъ дожданны вѣтръ стѣ Полюсы-ты за да испльне праздность-тѣ, ставанъ отъ докарванъ-тѣ голѣмъ маринъ въ ат-мосферж-тѣ между тропици-ты отъ сльнчевы-ты за-ри. Полярный вѣтръ, който нѣма прѣпятствие за движеніе отъ Сѣверъ камъ Югъ, не подлежи той часъ въ Прѣобрѣтително-то движеніе, което има толко съ силж около Равноденственный; затова отъ начало за-вѣва по-полегжъ и така ся вижда да вѣе отъ Вѣс-токъ камъ Западъ.

Муссонъ влада по Индійскый Океанъ, шесть мѣ-сяци като вѣе откамъ Юго-западнж странж, и дру-гы шесть откамъ Сѣверо-вѣсточнж, обаче по на-спротивенъ рядъ камъ Сѣверъ и Югъ на Равноден-ственный, безъ нѣкои весьма малкы измѣняванія. Об-

ща-та причина е отъ Вѣстокъ къмъ Западъ движеніе-то, което, събирваю съ причини-ты отъ крайморія-та на Голины-ты и на Островы-ты, поражда сетнины много испозащлетены.

138. Въздухообразны влаги. Тья невидимы влаги, които сж испоразлѣны въ Атмосферѣ-тѣ и въ различни-ты тѣла на Земѣ-тѣ, искарвать нѣкои явленія достойны за вниманіе. Илектрическа-та влага и магнина-та сж по-заблѣжителны, като да различавать особено въ Физическѣ Географіѣ.

139. Что илектрическо-то вещество е весма много въ Атмосферѣ-тѣ, показвася явно отъ грѣмотевицѣ-тѣ. Тоя страшенъ метеоръ не е друго освѣнь изврѣшеваніе-то на едно илектрическо пушканіе, на което свѣтлость-та е свѣтковица-та, а грѣмежъ-тъ грѣсковица-та.

Други явленія, на които причина ся има илектрика-та, сж огненны-ты клѣба, и тья страшни метеори, стрѣлкани нѣкога съ толко сѣ чврѣстицѣ, что-то изминувать 5—6 левгы въ еднѣ секундѣ, сир. съ колко брѣзинѣ изминува и Земя-та чрѣтъ-тѣ си. Тѣхъ сподирвать бухтенія или грѣмеле, и падать и каменіе отъ въздуха, които ся наричатъ Разбойни, Аеролити. Тья ся имать въ обще откѣсеци отъ малки и невидемы Планеты скытваны въ бескраино-то пространство; обаче почетка-та и излазъ-тъ на тья каменіе сж още невѣрни.

140. Втора влага е магнитна-та; познавана само отъ изврѣшеванія-та си, отъ които най-полезна-та е свойство-то на нареченый камыкъ Магнитъ. Една игла магнитисана, ако ся положи отгорѣ на нѣчто съ такъвъ начинъ что-то да може на него да ся възврѣща безъ прѣпяствіе, управа всякога единый и край камъ Арктический Полюсь, и другой камъ Антарктический; така като ся положи съ такъвъ начинъ вътрѣ въ копанкѣ съставлява нареченый мореплавателскый или магнитный компасъ (пусулѣ), когото имать

управникъ на пхтя имъ мореплавателе-ти и обыходители-ти. Магнитна-та игла показва две явленія: отклоненіе-то и и наклоненіе-то. Отклоненіе-то и състои въ това, че игла-та не ся управа всякога тъкмо камъ Полюса, или съ други рѣчи, не врьви спорядъ влеченіе-то на Меридіана; обаче като ся отклонява то камъ западъ, то камъ въстокъ, измѣнявася въ различни мѣста, въ различни врѣмена на годинъ-тѣ, и още въ различни часове на деня; намиратся по земно-то клѣбо мѣста, дѣто отклоненіе-то е ничто. А наклоненіе-то е пакъ таково: игла-та, като стои подъ Равноденственный оризонтална, наклонява камъ Земѣ-тѣ сѣверный си край, спорядъ колкото приближава иѣкой камъ Арктический Полюсь, чтото подъ самый Полюсь ще достигнѣ полѣгата въ оризонта. Камъ пладия на Равноденственный ся наклонява антарктический край на иглѣ-тѣ; затова мореплавателе-ти, за да увардятъ на иглѣ-тѣ оризонтално-то и положеніе, принудяватся много пхти да заляпяватъ малкы кѣсчета воськъ въ наспорядный и край.

Г Л А В А III.

Опрѣдѣленіе Земны суши.

141. Равнина-та на суши-ты по Идрогическо-то клѣбо не е плоска, обаче ся вижда да има трапове и грѣбеле, и полета или поляны. Най-высокы-ты и грѣбеле ся наричатъ планины. Планины-ты сѣ голѣми купове Земѣ высокы, които съставляватъ повече центра на еднѣ голинѣ, или на голѣмѣ земѣ, или на голѣмѣ островѣ, па имѣть наклоненія дѣгы и равны, или ненадѣсены; най-голѣмы-ты отъ такывы планины сѣ въ Тибетъ всрѣдъ Азіѣ, отгдѣ-то си имѣть най-голѣмы-ты рѣкы изворы-ты; въ Америкѣ планина при Пастъ е по-забѣлѣжителна-та.

142. Планины-ты на-противъ имѣть грѣбавы стрѣвнища и что годѣ надвѣсены; высокы-ты страны или връхове-ти имѣ ся наричатъ отъ тѣхнѣи образъ различно; както: брьда, зѣбы, рога, пика и проч. Нѣкога ся намирать усамотены планины; обаче образывать то купове, то беспрѣстанны рядове, които въ всякоѣж Голинѣ ся виждатъ съединявани въ единѣ общѣ центрѣ. Тѣя рядове, и всяка планина особено, раздѣлятсѣ изъ по между съ валевы, които ся наричатъ поляны и вѣдоли, кога имѣть голѣмо пространство и малко дѣбнѣж, или хлѣмове и прѣслаби, кога сѣ дѣбоки и стрѣвни; а кога сѣ накычени съ голѣмы дръвѣе ся зовѣтъ Горы, Шумаци, Гѣсталаци и проч. Прѣходи-ти прѣзъ планины-ты ся наричатъ Клисурѣ и Вратници; кога сѣ много высокы, наричатсѣ вратове или дѣфели въ обще. По-низкы-ти връхове на планины-ты ся наричатъ чюкы, и отъ тѣхъ по-низкы-ти — рѣтове, брѣгове, мѣлове, могылы и проч. а затворена-та страна на земѣ-тѣ, простирвана край поляны-ты, наричѣся рѣбра или полы.

143 Поляны-ты что сѣ малко выше надъ море-то ся наричатъ низкы, както сѣ Саваны въ Америкѣ: наричатъ гы высокы, кога ся находитъ на-връхъ высокѣж планинѣж, както поляны-ты въ Квито, что стоятъ 15,000 тоазы отгорѣ надъ морскѣ-тѣ равнинѣж. Приличны тѣмъ сѣ посрѣдъ Азѣи наречены Степи, пѣсечливы поляны или испорастлы съ буренакъ, или съ расталаци шумаци.

144. Рядъ планинскы Брьда. На всякоѣж Голинѣ има пѣкой си срѣдовитѣ рядъ планинскы брьда, отъ които като отъ центрѣ излазѣтъ и ся разрѣбръвать друзи-ти имѣ рядове, провлачвани изъ Голинѣ-тѣ спорядъ различны посокы, и съставляватъ поляны и полета отъ различно пространство. Така въ Европѣ Алпи сѣ срѣдовитый рядъ, что съставляватъ планинѣж доста голѣмѣж изъ между Швейцарѣи, Германѣи, Францѣж и Италиѣж. на които по-главный връхъ е Мон-

тебланко, 4,770 метры высокъ, или около 15,000
 ноги; тая е най-высока Европейска планина. Отъ той
 рядъ ся провлачатъ: Юра, Вогезки, и Северскы въ
 Францѣ; Пиринейскы между Францѣ и Испаниѣ; И-
 бирійскый рядъ въ Испаниѣ. — Апенинскы въ Ита-
 лиѣ; Стара-планина (Емусъ, Балканъ) въ Турциѣ;
 Карпатскы въ Австриѣ; Дофринскы въ Швециѣ; пла-
 нины Поія и Уралскы, что отдѣляють Европѣ отъ
 Азиѣ, и Кавказскы между Черно и Каспійско море.

145. Въ Азиѣ: Кавказскы, и Таврскы въ Азиат-
 скѣ Турциѣ; Уралскы между Европѣ и Азиатскѣ Рос-
 сѣ; Гатскы въ Индиѣ; Импалайскы, отдѣляють Индиѣ
 камъ Сѣверъ отъ Тибетъ, и Тибетскы всрѣдъ Азиѣ,
 дѣто ся намирають най-высоки-ты отъ вси планины на
 Идрогическо-то кѣлбо, конто сѣ по-высоко около
 8,700 м. или 26,800 ноги отъ равнинѣ-тѣ на мо-
 ре-то; Алтайскы между Азиатскѣ Россѣ и Китай.

146. Въ Африкѣ: Атлантическы, простирваны на-
 дълѣ при крайморія-та на Срѣдиземно море; Лун-
 ны камъ юго-западъ въ Абиссиниѣ; Луната, въ Ка-
 фрѣ, и Гвинейскы планины наречены Конгскы.

147. Въ Сѣвернѣ Америкѣ: Апалахскы или Ал-
 леганскы въ Съединены Щаты; Скалисты или Юж-
 ны, край дължинѣ-тѣ на Великий Океанъ, простир-
 ваны отъ Сѣверъ камъ Югъ; — Въ Южнѣ Америкѣ:
 Маттогроскы, въ Бразилиѣ; Кордиліера въ Андскы
 край дължинѣ-тѣ на Великий Океанъ; най высокый
 връхъ е нареченый Невадскый на Соратъ высокъ 7,696
 м. а названа-та Шимборазо имана като най-высока
 нѣма повече отъ 6,5000 м. или 20,000 ноги высочинѣ.

Въ вси-ты горѣизложены планинскы рядове на-
 мѣрваны въ различны-ты голины на В. и Н. Свѣтъ
 ся сѣглядва единъ рядъ като най-прѣвъ и прѣворож-
 денъ, въ когото ся сѣврзувать друзи-ти. Такѣвъ
 рядъ най-прѣвъ ся въсприема единъ, който закачанъ
 отъ Беринговъ проливъ гаче ли отъ центръ стои рас-
 простирванъ камъ южно-то полукѣлбо спорядъ двѣ

посоки, като прѣминува отъ една страна цѣлъ Америкѣ надлъжъ стига въ мысъ Хорнъ, който отдѣля два-та океана, Атлантически и Тихий; отъ друга страна прѣзъ цѣлъ Азіѣ и Африкѣ достига въ мысъ Добра-Надежда, който отдѣля сѣще така два океана: Атлантически и Индійскій. Съ тоя начинъ прѣдѣля Вселеникѣ на двѣ части тая връвлица отъ планины, въ които ся съединяватъ различни-ти планински рядове отъ всякоѣ Голинѣ, около срѣдѣ-тѣ на които достигуватъ най-высоки; както: Алпы въ Европѣ, Гималайски и Тибетски планины въ Азіѣ. Отъ тѣхъ пакъ като ся сѣгледватъ подобно центръ въ всякоѣ Голинѣ распростиратся неговѣ-ти различни планински рядове, които провлачвани спорядъ различни посоки съставляватъ по мѣста-та планины-ты отъ различнѣ высочинѣ и гелѣминѣ, чуки-ты, хлѣмове-ты, поляны-ты и полета-та на различно пространство, съ които ся прѣдѣля съобразеніе-то възъ равнинѣ-тѣ на населениѣ-тѣ Земѣ, пѣстрися климатъ-тѣ на поляны-ты колко-то камъ топлинѣ или студъ, дебелинѣ или тънкость, влажность, или сухость и рѣдкость на въздуха, чястность или връмость или умѣренность на вѣтрове-ты и слѣд., които имѣтъ вліяніе и въ естественый и въ политическый животъ на жителе-ты, както и за порожденіе-то на техни-ты естествены и умствены силы. Тѣя естествены дѣленія на планины-ты ся употрѣбляватъ повече и въ естествены-ты слокове на дръжавы-ты още и на самы-ты народы.

148 Волкани. Между планины-ты има и нѣкои огнедышны, сир. исврѣлятъ огнь по врѣмя, и дымъ беспрѣстанно. Кога ся случяватъ избухнуванія-та на огня, поврщатъ не само огнь, обаче и пепель, сгорящены каменіе, лавы или растопены вещества, които слазятъ като огнены рѣкы отъ рѣбра-та на тѣхъ планины. Чясто заедно съ избухнуванія-та ся случяватъ и земетрѣсенія, станваны отъ наблѣсканы-ты пары въ

вжтрѣшны-ты растворы, распространяваны отъ топлинѣ-тѣ на огньа.

По'-главни-ти волкани сѣ: Етна въ Сицилиѣ, Везувый въ Италиѣ, Хекла въ островъ Исландиѣ, подвластенъ на Даниѣ, Котонаксъ и Антисанъ въ Кордиерѣ, която има повече отъ 50 волканы; планина Святого Иліа въ Россійскѣ Америкѣ, пико Тенерифъ въ едноимный островъ, что е отъ Канарскы островы въ Африкѣ и проч.

149. По'-высоки-ти врѣхове на планины-ты сѣ беспрѣстанно покрыти съ снѣгове (131). На пролѣтъ сѣ откасвать прѣсны, конто падваны съ трясъкъ въ поляны-ты, съсипвать что и да ся случи отъ прѣди имѣ. Отъ умноженіе-то на студа (131) и отъ тѣнкость-тѣ на въздуха (130) въ най-высоки-ты страны не може живѣе нѣкой тамъ. Затова по'-высоко-то мѣсто, населено-то въ Европѣ, е Ксено на великого Сентбернарда, на планинѣ Альпы высокоѣ 7,500 ногы; а въ Америкѣ е Антисанска-та гостилница въ Кордиерѣ, на высочинѣ 12,600 ногы, и градъ Потоза 12,500 ногы.

150. Произведенія. Земны-ты произведенія ся дѣлятъ на два голѣмы отдѣла, отъ конто едный е за орѣдны-ты тѣла, съставены отъ платъ на якы страны, конто имѣтъ влажности да мръдять; (всичкы-ты тѣла ся раждать отъ приличны-ты имѣ, умноживатся и ся расипвать въ опрѣдѣлены врѣмена); другой е за минералны-ты тѣла или ископаемы-ты, съставены отъ натрупаны частици, конто нѣмѣтъ друго нѣчто изъ по между токо сношенія-та на съединеніе-то. Наука что казува за всичкы-ты тѣла ся нарича Физическа Исторія, раздѣлявана на много отдѣлы.

151. Орѣдны-ты тѣла съставляватъ два отдѣла: за животны-ты и за растенія-та, или, както казвать по'-нови-ти, царство на животны-ты и царство на растенія-та. Наука наречена Зоологія испытва прѣ-

во-то. То съдържава: а.) Бозайны-ты или Животородны-ты, сир. животны-ты что ся раждать отъ приличны-ты имъ живы, и ся отхранять съ млько; тыя вси-ты сѣ почти косматы; в.) Гадины-ты что носятъ яйца, отъ които ся измѣтвать шлци-ти имъ; вси-ты сѣ врьковаты и имѣть свойство да врьчатъ по въздуха: г.) Амфиби-ты, что живѣють и въ въздухъ и въ водѣ, па носятъ яйца и тыя; наричатся и влачевиты по-право, зачто едны отъ тѣхъ като имѣть валчесто тѣло плѣзять както зми-ты; други имѣть весма кжсы крачка и едва плѣзять и тыя по земѣ-тѣ, както: костенурки-ты, гущере-ти, жабы-ты; вси-ты тыя сѣ почти гнѣздовиты; д.) Рыбы-ты, что живѣють въ водѣ отъ море или отъ рѣкѣ и езеро па сѣ луспавы. Нѣкои голѣмы животны, приличны съ рыбы-ты тапа не могатъ живѣють освѣнь да ся наврѣтатъ въ водѣ, обаче имѣть потрѣбѣ да въздышѣть и въздухъ, отдѣлятся отъ ряда на рыбы-ты, зачто сѣ животородны бозайны, оттова ся оставать на ряда между бозайны-ты, както: фалены-ты, фоки-ты; делфини-ти и други наречены кытовиты и собствено Амфиби; е.) Животны-ты наречены бескрѣвны или бѣлокрѣвны, сир. насѣкомы-ты, бо-болечки-ты, что врьчатъ, или не, както: пѣтеругы, щурци, мравки, октоподи, миды, раци, и най-послѣ животорастенія-та что живѣють вѣтрѣ въ воды, и съставляватъ сѣтнешнѣ-тѣ огрѣлицѣ отъ отдѣла на животны-ты.

Растително-то царство е прѣдмѣтъ на наукѣ Фитологичѣ. Растенія-та сѣ и тыя ордны тѣла, както казахме по-горѣ, и ся наричатъ растенія, колкото като ростѣть отъ Земѣ-тѣ живѣють и вирѣють, па прѣмать мьзгѣ-тѣ си прѣзь много устия (сир. кореніе); тыя нѣмѣть чюство нито произволително движеніе, както животны-ты, обаче оставать вкоренены, дѣ израстѣть. Растенія-та ся дѣлятъ на дрѣвие, дрѣвца и буряны. Дрѣвие-ты имѣть стѣбло високо, кло-

нове, връхаре и листіе. Дръвца-та едва имжть малко стьбльце, корендакъ, връхарца и листіе; буряни-ти имжть листіе и единъ мъзгавъ растакъ. Всичкы-ты растенія имжть листіе, всягдашно цвьте и сьмя, отъ което като ся посьжть въ земж-тж израствать пакъ.

152. Минералны тьла или ископаемы сж всички-ты колкото съставлявать якж-тж кожж на Земж-тж, раздьяваны на четьре най-главны отдьлы: Прьвый е за рьзгавы сжщества, между конто ся распознавать дьто сж като соль; както: аммоніакъ, нитрій, кашна-та соль, (която ся нарича и морска, кога ся съсырва отъ морскж водж, и каменна (копана) соль, кога ся ископава изъ земж-тж дьто ся нахожда весьма много въ рудници-ты), стища, варь, мраморь, алабастръ и проч.; Второй е за земны сжщества, въ конто ся полагають на рядъ и безцьни-ти каменіе; Третій е за огневиты сжщества, както: земны и каменны кжглища, асфаль, кехлибарь и проч. тютюрть, алмазь и проч. И четвьртый е за металы-ты, конто сж 28 и ся дьяють на металы и полуметалы. Поглавни-ти отъ тьхъ сж: платина, най-тяжкый отъ всички-ты металы, злато, сребро, жельзо, мьдь, свинець (коршюмъ), елавъ (калай), живакъ и проч.

153. Отъ тья тьла едны ся намирать доста по всичкото лице на Земж-тж; други сж свойствены на нькое мьсто, и не ся простирать по-далечь отъ нькой климаты. Въ обще въ по-топлы-ты климаты растьжть и меризливы растенія, както: пиперь, москокардь, канела, зинживерь, енибахарь, камфора, захоротрьсть, кафе, тамянь; птици что имжть най-льскавь и най-пьстръ перошинькъ; както: папагала, райскы птици, и колибры; най-гольми добытьци и звьрове; както: филъ, носорогъ, львъ, тигрь, зебра, камилопардадь, камила, камилско птиче, крокодилъ, и най-ядовиты зхмин.

Бубы-ты, червен-ти, что вьжть копринж, и пче-

лы-ты не можть живѣть токо въ умѣрены климаты; на-противъ пакъ бѣлы-ты мечкы, ренове-ти, рогачи-ти живѣть въ сѣверны-ты и студены-ты мѣста. Орисъ не расте по'-нататакъ отъ 47° на ширинь. Лозіе-то не узрѣва плода си отвѣдъ 50° , безъ мѣста-та около Рейнъ, дѣто ся попродлѣжава малко по'-горѣ отъ вышеречены-ты стѣпове. Жито не става вече отвѣдъ 55° , обаче рѣжь и ячемыкъ растіть и на по'-высокъ ширинь.

154. Видъ на земны пластове. Като раскопаемъ въ равнинѣ-тѣ на Землѣ-тѣ нѣкож дѣбинѣ намираме различенъ видъ взаимны пластове, които много пѣти ся простиратъ на голѣмо разстояніе мѣсто па имжть различнѣ дебелинѣ.

155. Дѣлятъ земны-ты пластове (да сж или полянскы или планинскы) спорядъ естество-то имъ: а.) На прѣваци, съставляваны въ обще отъ най-тврѣдото сѣщество на камыка, нареченъ Гранитъ. Отъ него състоять собствено най-высокы-ты и най-голѣмы-ты планины; не ся намира въ тѣхъ никаквѣ оставкѣ или отъ животно или отъ растеніе; в.) На втораци, распорядены на рядовны стивы, па имжть много оставкы отъ животно и отъ растенія, и повече морскы насѣкомы, които свидѣлствувать, че море-то е оставило нѣкога и най-высокы-ты планины; тыя пластове ся намирають разлѣгнжты възъ прѣваци-ты; г.) На тритаци, които по'-много ся намирають край полы-ты на планины-ты отъ втораци-ты, и състоять отъ трохы на два-та другы вида распорядены на стивы; д.) На пластове отъ волканскы вещества (148). Тыя състоять отъ исврѣлены вещества изъ волканскы-ты планины, които водны испрѣвѣ и раступены, казваны лѣвы, послѣ истинваны ся сгѣствявать и укоравявать, па приемать различны образы. Всичкы-ты вышеречени видове на земны-ты пластове покрыва най-много наречена-та сыта или растителна земя, сир. способна за никнуваніе на растенія-та.

156. Трохы-ты отъ сѣщества-та отъ животны-ты или отъ растенія-та, или отъ укаменяванія-та, что ся намирать въ втораци и тритаци пластове, показвать ни работы много любопытны. Намиратся стивы насѣкомы и рыбы отгорѣ на планины двѣ хиллада тоаза высокы; и това доказва, че сѣ стигнали до такъвж высотж морскы-ты воды. Пѣкои отъ тья животны днесь живѣжтъ въ морета весма много отдалечены отъ мѣсто-то, дѣто ся намирать заврены. Сѣще-то ся сѣглядва и за растенія-та. Повече тья ся отдѣлять на родове или видове, които сѣ изчезнж-ли, или не ся намирать вече освѣнь въ другж странах на свѣта. Най-послѣ добытци-ти, както копаемый филь прѣкоренъ маммутъ, и много други сѣ изчезнж-ли до край отъ лице-то на земж-тж; всичко това свидѣтельствува что земно-то клжбо е пострадало много измѣняванія.

Г Л А В А IV.

В о д ы.

157. Таково е съчиненіе-то въ обще на сухж-тж часть отъ земно-то клжбо; а пакъ не суха-та негова часть ся задржжя отъ воды-ты. Вода-та е сѣщество проточно, прозирно, което има като свойствено едно весма голѣмо мръданіе, прѣдставлявано подъ три вида: а.) какъ кораво тѣло, кога му ся оттъмне топлина-та, и тога съ става ледъ; в.) какъ влажно, кога има доста топлинж, чтото да ся задржжять частици-ты му раздѣлены и тога си е казвана-та вода; г.) какъ проточно или въздухообразно, кога съ весма голѣмж топлинж ся прѣобразява на парж.

158. Вода, кога е въ влажно-то свое състояніе,

тегли всякога камъ по-низки-ты мѣста, т. е. камъ по-близны-ты до центра на Земѣ-тѣ. Кога стои на стрѣвно мѣсто, прѣмѣствася и слазя на-долу, сир. тече както казваме; обаче кога не намѣри вече стрѣвно, запирася, и тога си равнина-та и е тѣкмо оризонтална или паралелна съ оризонта, сир. полѣгата възъ едиж правж линиѣ, която ся свѣршева въ центра на Земѣ-тѣ. Това ся нарича равномѣрность на равнинѣ отъ водѣ.

Дѣлятъ водѣ-тѣ на гидрогыческо-то клѣбо на водѣ морскѣ и водѣ на сушѣ.

159. Морска вода. Тя съединявана спорядъ нѣкое весма голѣмо продлѣженіе забыкала всичкы-ты голины, наречваны съ едно обще имя Океанѣ, който ся раздѣля на много морета (119).

Соленость-та е съ коѣто ся распознава морската вода, която спорядъ мѣста различява, и всякога е по-малка въ вѣтрѣшны-ты морета отъ изливаны-ты въ тѣхъ рѣкы. Соль-та, что ся намира въ морскѣ водѣ, прави иж да има повече тяжесть нежели обща-та водѣ спорядъ 103. 100; (сир. равенъ обемъ солена вода, 100 литры, да речемъ, тегли тѣкмо съ 103 литры сладкѣ водѣ). Начяло-то на тѣжъ соленость не е познато; обаче полза-та отъ неѣ е чисто явна, зачто вѣспира, увардева, морскѣ-тѣ водѣ отъ вѣвоняваніе. Морскый лѣдъ ся размѣрзява на сладкѣ водѣ.

160. И топлина-та и не е вядомъ еднаква. Испрьво различява спорядъ мѣста-та, послѣ спорядъ дълбинѣ-тѣ на море-то, дѣто и тя ся измѣнява много; зачто и равнина-та на морско-то дѣно прѣдставлява исты-ты травпове и могылы, каквыто има и равнина-та на сушѣ-тѣ. По-голѣмы-ты скандалиѣ (вжже съ мѣры), чтогы врьлихж за прѣмѣрваніе на морскѣ дълбинѣ, не стигнѣхж повече отъ 780 тоазы или $\frac{1}{3}$ левгѣ. Доказано е что вода-та истинива сравнено съ дълбинѣ-тѣ спорядъ нѣкое напрѣднуваніе чювствително, съ такъвъ начинъ чтото ся заключава

за дьно-то на весма дьбоки морета да е на-сждь замрьзжто *). Подь 60° на ширинж всичкы-ти заливи замрьзнувать до край прьзъ зимь. Подь 70° ледове-ти плавать отгорь всякога; подь 80° стьпъ морета-та сж за всякога поляны ледь.

161. На много видове движениа ся подлага влажно-то сьщество на водж-тж: едны оть тьхъ имжть влияние само връху равнинж-тж на водж-тж; други, въ еднж часть оть обема и'; и други, въ цьлый нейнж обемь.

Прьвы-ты происходят оть движениа-та на Атмосферж-тж, конто люльжть равнинж-тж на водж-тж. Дьга вьялица и тиха истрькалева легко по-горниты стивы на влагж-тж еднж оть другж, както сж наречены-ты дьговльна. Ако сж по-силны и по-врьлы, правать вьляна-та. Една гольма вьялица минутна причинява буры-ты, по конто вьляна-та нькога ся издвигать на гольмж высотж; обаче и тога си, както сж ся увьрили оть опытъ, вода-та остава неразжтена въ дьбннж стотинж ногы.

162. Вторы-ты ся наричать течения, раздьяваны на общи и частны. Общи-ты течения сж две: а.) Полярно-то течение, което влече воды-ты оть Полюсы-ты камь Равноденственный. Кога има това, доказвася оть носение-то на ледове-ты при Полюсы-ты, конто ся влачат плавешкомь оть Сьверь камь Югь, доклъ ся растопять оть топлинж-тж; в.) Тропическо-то течение, между тропици-ты влачено оть Вьстокъ камь Западъ спорядь движение противно камь вьзврьтение-то на земно-то кьбо; причина-та му е прилична съ онжж на вьтерь ализь (137). И това става оть воды-ты на Полярно-то течение, конто стигваны между тропици-ты не ся подлагать завчясъ на

*) Така мыслехж; обаче опытъ-ть доказа противно-то. Въ какьж и да е дьбннж да сж стьзли, не сж намьрили дьно-то на морс-то замрьзжто.

възврътительно—то движеніе на Земѣ—тѣ, побръзванъ повече спорядъ колкото приближава нѣкой до Равноденственный. Така ся виждатъ уплътваны камъ Западъ, зачто оставатъ нѣколко врѣмя почти застояны.

163. Това голѣмо течение, като докачва въ различни страны противо голины и купъ острова, ражда много други частны теченія, отъ които най—главны—ты сѣ: а.) Въ Атлантическии Океанъ наречено—то Заливно течетіе, което врьви отъ Югъ камъ Сѣверъ спорядъ дльжинѣ—тѣ на вѣсточны—ты крайморія въ Сѣвернѣ Америкѣ; Бразиліанско—то течение врьви камъ Югъ около вѣсточны—ты крайморія и до южный край на Южнѣ Америкѣ; в.) Въ Великий Океанъ друго голѣмо течение, врьви отъ Югъ камъ Сѣверъ около вѣсточны—ты крайморія на Новѣ Холландіѣ, и друго отъ Сѣверо—вѣстокъ тече камъ юго—западъ около крайморіе—то на Африкѣ.

164. Кога две противны теченія ся посрѣщнѣтъ, обръщатся заедно и две—ты, и правятъ еднѣ морскѣ вѣтрушкѣ. Такава е Харивда въ Сициліѣ, и Малщромъ въ Норвегіѣ. Нѣкога ся случява да имѣтъ различни стивы на нѣкой годѣ объемъ воды противны врьвежи; сир. едны при равнинѣ—тѣ да течѣтъ камъ Вѣстокъ; другы въ 20 или 30 ноги дльбинѣ да имѣтъ друго течение камъ Западъ или камъ Сѣверъ; тыя сѣ наричатъ противотеченія.

165. Движенія—та что имѣтъ влияние възъ цѣлый объемъ на воды—ты ся наричатъ Палиррея, или приливъ и отливъ; тыя сѣ рядовны, така да речемъ, люлѣнія на воды—ты, възвръщаны два пѣти прѣзь дена. Воды—ты ся издуватъ около еднѣ четвъртинѣ на дена и ся разливатъ по крайморіе—та; това ся наричя приливъ. Като стигнѣтъ въ най—голѣмъ стѣпъ на издуваніе—то имѣ, оставатъ въ исто—то състояние нѣколко минуты, по които е най—голѣмо разливаніе—то; послѣ малко по малко ся стеглеватъ, и тога си става отливъ. Като ся оттеглятъ въ най—послѣдній

стѣпъ, оставать така нѣколко врѣмя, по което ся казва, че воды-ты сѣ стеглены; послѣ закачать пакъ движенія-та спорядъ истый рядъ. Зачтото всякога ставать рядовны; давать ни да проумѣемъ, че происхождать отъ нѣкоихъ главнѣхъ причинѣхъ. Срѣдній прѣдѣлъ на траяніе-то имъ е единъ день и 50 минуты; това врѣмя е тѣкмо равно съ онова колко употрѣблява Луна-та да ся възврне на Меридіана; и зачтото неравенства-та, на които ся подлагать Палиррей-ты, сѣ спорядъ всичко приличны на оныя отъ Лунѣ-тѣ, не остава омысль что тя имъ е причина-та. Оттова слѣдува что, ако днесъ най-гольмо разливаніе ся случи по пладня, утрѣ ще стане по 12 ч. и 50 м. слѣдъ пладня; вдругый день по 1 ч. и 4 м. и слѣдовательно.

166. Обаче Луна-та сама не дѣйствува възъ Палиррей-ты; и Слънце-то има нѣкое чювствително дѣйствіе въ тѣхъ. На-истинѣ сѣ съгядва, че по-гольмы-ты Палиррей ся случавать по соединенія-та и противостоянія-та (90 и 93), зачто тога си дѣйствіе-то на Слънце-то ся соединява съ онова отъ Лунѣ-тѣ; по-малкы-ты ся случавать по четвъртины-ты (92), зачто дѣйствіе-то на единый свѣтилникъ ся бори съ онова отъ другый.

167. Палиррей-ты ставать рядовно въ распространены и растворены морета; много прѣпятствія можть разжтатъ ряда имъ. Въ Великий Океанъ Палиррей-ты сѣ около двѣ ноги, кога въ нѣкои крайморія, както въ Французскы-ты на Ламаншь, сѣ нѣкога 40—50 ноги; въ малкы-ты морета, както въ Срѣдиземно, ставать весьма малко чювствителны.

168. Друго едно чюдно явленіе е фосфорисваніе-то на морето, което повече ся съгядва между тропици-ты. Равнина-та на водѣ-тѣ ся вижда да блещука, като нѣкой сребрьненъ платъ. На всяко едно цамбурированіе, удряніе-то на лопатѣ-тѣ, или плисканіе-то на ладіѣ-тѣ дѣто пори влѣна-та, изважда

множество искры. Другъ пѣтъ морето ся вижда бѣло като млѣко, чрвено като огнь, или сиво като пепель-тъ. Тья различни явленія происходятъ, по-многого пѣти, отъ едно бесчетно множество малкы животинкы, които имѣтъ свойство, като свѣтулки-ты, да ся лѣщятъ съ една живнѣ свѣтлость, или съ различни-ты цвѣтове (бои) да промѣняватъ цвѣтъ на морскѣ-тъ равнинѣ.

Г Л А В А V.

В о д ы С у ш и.

169. Тья воды ся раждатъ отъ оныя на Океана, които прѣобразяваны на пѣры (133), двигатся на въздухъ и съставляватъ облаци-ты, растопявани и они послѣ на дѣждъ. Съглядали сѣ, че высокы-ты планины привлечать облаци-ты; и зачтото връхове-ти имѣ ся намирать въ най-студенѣ странѣ на атмосферѣ-тъ (131), тамъ отгорѣ ся раступяватъ пѣры-ты по-спорно на водѣ падваны или на снѣгъ. Отъ тѣхъ ся съставляватъ леденици-ти или купове ледове и снѣгове укостени, които растопявани и подновявани беспрѣстанно ставатъ спорны изворы воды; затова тья планины сѣ по-главни-ти водоемы, така да ся рече, на воды-ты по суши-ты.

170. Воды-ты прокаравать равнинѣ-тъ на Земѣ-тъ, кога капять вѣтрѣ въ неѣ, и ся събирать въ водоемы; послѣ отъ тамъ като истичать правать изворы-ты. Извори-ти ся наричатъ всягдашни или не-прѣстанни, ако течѣтъ беспрѣстанно всякога; прѣ-станни, ако теченіе-то имѣ ся подлага на нѣкои прѣсѣкванія или прѣсѣхнуванія періодически; минерални, ако воды-ты имѣ съдрѣжватъ нѣкои раступены металически сѣщества. Наричатся и цѣровити, кога

сж полезны воды-ты за изцѣряваніе на нѣкои болести. Тѣя воды сж студены или горящи; въ послѣдній случай ся казвать бани или топлы воды просто.

171. Зачото воды-ты на течѣть, освѣнь что теглять всякога камъ по'-долни-ты или по'-близни-ты страны до центра на Земж-тж (158), низкы-ты мѣста сж щерни на много изворы, отъ конто ся съставлява една долчинка, вада. Много долчинкы съединяваны заедно съставлявать рѣкыцж; много рѣкыци съединены правать едно голѣмо течение воды, наречено рѣка, кога варди исто-то имя, доклѣ ся втече въ море-то. Мѣсто-то дѣто ся съединявать двѣ рѣкыци, наричяся сливаніе. Казваны-ты дѣсны, или лѣвы страны, или брѣгове, на една рѣкж, сж относителны колкото спротивъ дѣто слазя по неж рѣкж человекъ, или обрѣжтый камъ изворы-ты и. Продлженіе-то или събраніе-то на всички-ты стрѣвны страны отъ конто истичать съединяваны-ты воды въ една рѣкж или въ рѣкыцж, наричяся Виръ или Язъ. Виръ-тъ на една рѣкж ся казва прѣванъ; на една рѣкыцж, вливанъ въ рѣкж е вторанъ; на една долчинкж, сир. по'-малкж отъ горнж-тж рѣкыцж, казвася тританъ. Прѣдѣли-ти что отдѣлять два близны вира ся наричатъ прѣдѣлны бѣлѣжки на воды-ты. На голѣмы-ты вирове прѣдѣлны бѣлѣжки сж повече рядъ планинскы брѣда.

Стеченіе или сливаніе наричатъ съединеніе на двѣ рѣкы или рѣкыци; вливаніе или устіе казвать мѣсто-то, дѣто рѣка ся истича въ море. Нѣкога ся случява да ся раздѣля една рѣка на два рѣкава малко по'-горѣ отъ вливаніе-то и, както Нилъ въ Египеть: тога си между два-та рѣкава и на крайморіе-то обземано-то мѣсто ся наричя Делта отъ образа на грѣцко-то слово.

172. Кога воды-ты что течѣть ся намирать въ нѣкое мѣсто, удобно да дръжи доста количество отъ тѣхъ, съставлявать тога си едно цѣло, което спо-

рядъ негово-то продлженіе ся казва езеро. Има много езера да приймають еднѣ или много рѣкы и не ся разливають никога, зачто по сравненіе на продлженіе-то имѣ станвано-то испареніе отъ Слънце-то стига за оттъмнуваніе на останванѣ-тѣ водѣ. Глибове-ти, блата-та, сѣ събраніе воды плитки, които ставать отъ воды-ты дѣто нѣмать отъ нигдѣ да ся вливать нито да ся истичать.

173. Въ Европѣ по-главны рѣкы сѣ: Рейнѣ, Маасѣ, Шелда между Францѣ и Германіѣ; Дунавѣ, тече прѣзъ Германіѣ, Австріѣ и Турціѣ; Рона, Сена, Лоарѣ и Гаронна течѣтъ въ Францѣ; Ебро, Миніо, Гвадалквивирѣ, Гвадіана, Таго, въ Испаніѣ; По, Ечѣ, Арно, Тибрѣ, въ Италиѣ; Везерѣ, въ Германіѣ; Одерѣ, въ Пруссіѣ; Висла, въ Лѣхїѣ; С. и З. Двина, Нева, Волга, Уралѣ, Донѣ, Днѣпрѣ, Днѣстрѣ, въ Россіѣ.

Отъ вышеречены-ты рѣкы ся вливать: С. Двина въ Сѣв. Бѣло море; въ Бѣлгійско море: З. Двина, Нева, Висла и Одерѣ; въ Черно море: Днѣпрѣ, Днѣстрѣ и Дунавѣ, а Донѣ въ Азовско море; въ Каспійско море: Волга и Уранѣ. Въ Сѣверно (Нѣмско) море: Рейнѣ, Елба, Везерѣ, Маасѣ и Шелда; Сена въ Ламаншѣ. Въ Антлантический Океанѣ: Лоарѣ, Гаронна, Миніо, Гвадіана, Гвадалквивирѣ и Таго. Въ срѣдиземно море: Ебро, Рона, Арно и Тибрѣ; По и Ечѣ въ Адриатическо море.

Рѣкыци или отстранены рѣкы има повыше отъ 30 да ся вливать въ горни-ты рѣкы; както: Аарѣ, Неккарѣ, Майнѣ и Мозель ся вливать въ Рейнѣ; Іоанна, Марна и Оаза ся вливать въ Сенѣ; Изарѣ, Иннѣ, Драва, Сава, Тисса и Прутѣ ся вливать въ Дунавѣ и проч.

174. Въ Азіѣ, Ефратѣ и Тигрѣ течѣтъ въ Азіатскѣ Турціѣ, па ся вливать въ Персійскій заливѣ; Индѣ и Гангѣ, въ Индіѣ; Ава и Комбойя въ землѣ Бирманскѣ и въ Сіамско царство; Кіангѣ-Го и Го-

ангъ - Го, въ Кытай; Сахалинъ или Амуръ въ Кытайскѣ Татаріѣ; Лена, Енисей, Обь, въ Азіатскѣ Россіи, вливаны въ Сѣв. Ледовитое море; Зихвонъ и Сирь текутъ изъ сръдѣ-тѣ и ся вливать въ Аралско озеро.

175. Въ Африкѣ тече Нилъ и прохлажда Абисиніѣ, Нубіѣ и Египетъ, па ся влива въ Сръдиземно море; Нигеръ тече изъ вѣтрѣшны-ты мѣста отъ Западъ камъ Вѣстокъ; Сенегаль и Гамбія врьвятъ камъ Западно-то крайморіе; Оранжъ и Зайра въ Конго; Куама или Замбезе и Квилмангъ текутъ камъ вѣсточно-то Крайморіе и ся вливать въ Индійскій Океанъ.

176. Въ Сѣвернѣ Америкѣ тече Миссисипи, която приема Миссури и Огіо, и ся влива въ Мексиканскій заливъ; Рио-Негро и Святого Лаврентія ся вливать въ Атлантическій Океанъ; Колумбія, въ Тихій. Колорадъ ся влива въ Калифорнійскій заливъ; Ведсо и Де-ла-варъ текутъ прѣзь Съединены Щаты.

Въ Южнѣ Америкѣ тече най-гольма-та отъ рѣкы-ты па Свѣта, Амазонска, съ коюто ся съединява Ореноко прѣзь рѣжавъ Касикиаре. Ла-Плата извира отъ Бразиліѣ и като погльща много отстранены рѣкы прохлажда неѣ и Парагвай и Ла-Платъ, па ся влива въ Атлантическій Океанъ, както и рѣка Амазонска.

177. По-главы езера въ Европѣ сѣ: Женевско, продѣлвано отъ Ронъ; Констанско, продѣлвано отъ Рейнъ; Лаго-Маджере, продѣлвано отъ Тессинъ и ся влива въ По; Перуджіо и Целано, въ Италиѣ; Балатонъ, въ Австріѣ; Меларъ и Венеръ, въ Швеціѣ; Онежско, Ладожско и Имень въ Россіѣ.

178. Въ Азиѣ е наречено-то за голѣмнѣ-тѣ си Каспійско море, въ което ся вливать Волга и Заякъ; въ Сиріѣ Мрътво море, въ което ся влива рѣка Иорданъ; Аралско море погльща и то Зихвонъ и Сирь; и най-послѣ Байкалъ, въ Сибирь. — Въ Африкѣ е

Дембея, въ Абиссиніѣ, разцѣпвано отъ Ниль, и Моравы, въ Кафріѣ. — Въ Сѣвернѣ Америкѣ има ты езера: Врѣхне, Уронъ, Мичиганъ, Онтарио и Еры, които вливаны едно въ друго съставлявать рѣкѣ Святого Лаврентія. Езера Виннипегъ, Орія и Робско сж по'—камъ Сѣверъ. — Въ Южнѣ Америкѣ имениты езера сж: Маракайбо въ Колумбіѣ, и Титикака въ Перу.

179. Въ обще по'голѣмы-ты рѣкы слазять отъ по'—высокы-ты планинскы рядове (169). При всичко има и на това нѣкои исключенія, отъ които по'—главна-та е Волга най-голѣма отъ рѣкы-ты въ Европѣ, что тече въ Россіѣ, и извира изъ малкы планины, отгдѣто слазять и другы-ты рѣкы на Россіѣ (175).

180. Нѣкога ся случява теченіе-то на воды-ты да промѣни надвѣсено равнинѣ-тѣ на равномѣрность-тѣ си: тога си вода-та пада съ силѣ и прави единъ скокъ, или водопадъ, или прагове, хлявове, кога има много взаимны скокове вода-та. По'—чютовити въ Европѣ скокове сж на рѣкѣ Рейнѣ въ Швейцаріѣ, и Белинскый въ Терно на Италиѣ. Въ Америкѣ е Ниагарскый водопадъ между езера Еры и Онтарио (178). Кога промѣняваніе-то на равномѣрность-тѣ отъ равнинѣ-тѣ става по'—малко надвѣсено, скачаніе-то на водѣ-тѣ ся казва Брѣзей. Такыви сж хлявове-ти на Ниль въ Асуанъ.

ЧЯСТЬ ВТОРА.

ПОЛИТИЧЕСКА ГЕОГРАФІЯ.

Прѣдварителны познанія.

Политическа Географія приема и испытва земното кльбо както жилище на человѣческого рода. Така износя да направимъ начяло неѣж часть, като кажемъ

что годъ за различны-ты племена отъ конто състои
человѣческий родъ.

181. Племена человѣческаго рода. Человѣкъ по
образъ Божій сътворенъ, не показа изъ начало умно-
жяванъ съ дѣторожденіе-то никакъ достойно забѣ-
лжителнѣ разликъ, станжѣ на неговы-ты прѣродителе.
Отъ прьвы-ты и ветхы-ты народы человѣци-ти при-
личяхъ на всичко изъ по между си; обаче влияніе-
то на различны-ты климаты, на хранѣ-тѣ и на бо-
лести-ты, показахъ явствено, или въ цвѣта или въ
образеніе-то на человѣци-ты, чюствителны разли-
кы, конто съ всичко това нѣмжѣ нѣчто отъ тога съ
и прадѣдно. Така съ всичкы-ты тѣя разликы, чело-
вѣци-ти съставляватъ единъ родъ и ся относятъ въ
единъ и сѣщій видъ, раздѣляванъ на пять различно-
сти или племена.

182. Отъ прьво-то племя человѣци-ти населяватъ
най-срѣдовиты-ты мѣста на ветхий свѣтъ. Тѣя сѣ
отъ наречено-то бѣло или кавказско племя, и тѣх-
ны-ты различителности сѣ да имжѣ кожѣ-тѣ на тѣ-
ло-то бѣлѣ, косѣ длѣгѣ и рудѣ, и лице длѣгова-
то. — Отъ второ-то ся казватъ Татарско или Мон-
голеско племя, на което ся относятъ вси Азіятци, что
населяватъ мѣста-та отвѣдъ Гангъ. Имжѣ жлѣтъ цвѣтъ,
косѣ чернѣ и коравѣ, главѣ четвѣртитѣ, лице ши-
роко и кости на челости-ты издадены на странѣ. —
Американско-то племя, има кожѣ съ мѣдночрвени-
кавъ цвѣтъ, и населява цѣлѣ Америкѣ; сгрѣшена е
мысль-та на дѣто казватъ, че отъ това племя нѣ-
мжѣ николко брадѣ. — Малайско-то племя, има чер-
новатъ цвѣтъ на кожѣ-тѣ си, длѣгѣ и правѣ косѣ,
и населява острова Сондскы, Малукскы, Филиппин-
скы и всичкы-ты острова въ Великий Океанъ. — Най-
послѣ отъ пято-то племя сѣ Арапи-ти или Негри-
ти, конто имжѣ какъ различителности цвѣтъ чернѣ
и черникавъ, косѣ чернѣ, кѣсѣ и кѣдрѣ, чело из-
дуто, носѣ дебелъ, и жуны издуты; населяватъ цѣ-

лж западнѣ и южнѣ Африкѣ, и ся намирать распрѣснѣти и въ Мадагаскарѣ, въ повѣ Холландіѣ, въ Вандіеменскѣ землѣ и проч. Обаче Арапи-ти на тѣя две послѣдны мѣста различавать отъ другы-ты, зачто нѣмѣють косѣ кѣдрѣ, а ся закривява коса-та имѣ на кривизи.

183. Ввичкы-ти отъ тѣя различны племена заедно пріемвани сѣставляють единѣ сборѣ около 900 милліоны человекѣ, отъ конто 240 ся смѣтать въ Европѣ, 500 въ Азіѣ, 90 въ Африкѣ, 48 въ Америкѣ, и 22 въ Океаніѣ.

184. Языци. Все отъ различны-ты племена на человекескый родѣ сѣ обдарени сѣ чудеснѣ силѣ да сричать гласове, и да прѣдавать единѣ другому мысли-ты и свои-ты нужды словомѣ. Говорени-ти языци по цѣлый свѣтѣ ся относятъ на два отдѣла: въ единый ся полагають прѣвообразни-ти или майкы языци; въ другой, производни-ти *).

185. Старый Грыцкый языкѣ ся распрѣснѣ ветѣхъ по цѣлый почти тога си познать свѣтѣ сѣ грыцкы-ты прѣселенія, послѣ сѣ великого Александра и сѣ наслѣдници-ты му. Латинскый ся прострѣ и той сѣще така много заедно сѣ завладѣнія-та на Римляне-ты. Санскритскый или ученый языкѣ на Индіяне-ты, има яко голѣмо сношеніе сѣ Славянскый, Турскый, Нѣмскый, Грыцкый, Латинскый и Исландскый. Това доказва, че всичкы-ти вышеречени языци имѣють едно обще происхожденіе. Говорени-ти языци въ Индіѣ произлѣзохѣ собствено отъ Санскритскый, священѣ языкѣ на Брамане-ты. Отъ Латинскый ся преобразихѣ: Французскый, Италианскый, Португалскый и Испанскый. Отъ Нѣмскый произлязохѣ Английскый, който е смѣсенѣ

*) Говорени-ти по цѣлый свѣтѣ языци броятъ ся обще до двѣ хыл. а нарѣчія-та имѣ до 5 хыл. тѣхѣ дѣлятъ на пять голѣмы отдѣлы отъ нѣтъ-ты страны на свѣта, сир. на языци Азіатскы, Европскы, Африканскы, Американскы и Океанскы; всякой отдѣлѣ отъ тѣя ся подраздѣлява на челяди.

съ ветхый Келтскый и Галлскый, Холландскый, Датскый и Шведскый. Отъ Славянскый (говоренъ сега отъ 80 мил. души) ся преобразихъ: Българскый, Русскый, Лѣхскый, Бохемскый и Сръбскый. Французскый языкъ е обще-употрѣбителенъ въ Европейскѣ-тѣхъ дипломатіяхъ.

186. Арабскый, отъ когото Турскый и Персійскый ся заемнихъ много, влада въ голѣмъ часть на Азіяхъ и Африкахъ; тоя языкъ и Еврейскый, Сирианскый, Финическый, така и Халдейскый, происходятъ отъ едно смѣще начало. Малайскый языкъ ся говори по вси острова на Нотазіяхъ и на Великий Океанъ. Различны-ты нарѣчія на Татары-ты и повече Ойгурскый языкъ, отъ когото ся родихъ Турскый, Манжурскый и Тибетскый, говорятся по цѣлѣхъ срѣднихъ Азіяхъ; Кытайскый и Японскый сѣхъ различни языци писвани съ еднаквы слова.

187. Вѣры. Вѣры-ты сѣхъ различни способи, съ които чловѣци-ти правять явствено, дѣто чувствовать благоразуміе-то камъ едно Сщество, което надминува чловѣческо-то естество. Вѣнкашны-ты дѣланія, които съдръжява всяка вѣра, казватся исповѣданіе. И тыя вѣры можеть ся раздѣлять на два голѣмы отдѣла: на многобожество и еднобожество.

188. Многобожество-то състои въ исповѣданіе-то на много богове; Фитиизмъ, сир. поклоненіе на одушевлены и неодушевлены нѣчта, които ся мыслять какъ смѣщества да имѣть божество. Това многобожество и най-лошаво-то, така да ся рече, отъ вси и ся исповѣдва отъ всички-ты още дивы народы. Звѣздопоклонство-то ся намира още въ нѣкои усамотены племена чловѣци, кога другъ пѣтъ владаше на много мѣста. Баснословно-то многобожество ся исповѣдаше отъ Египтяне-ты, Ветхы-ты Гръци, Римляне-ты и Келты-ты. Браминска вѣра влада въ Индіяхъ. Будиска (вѣра на Буда) ся дръжи въ Сіамъ, Цейланъ, между Бирмане-ты и въ Кытай;

Шаманска, която има за началникъ Далай-Ламжъ, распръсната е въ Татарскъ и въ погрѣдѣльны-ты и мѣста отъ Азіатскъ Россіѣ.

189. Единобожество-то, дѣто не приема освѣнь одного Бога е: а.) Іудейска-та вѣра основана на ветхый Завѣтъ. Тя ся дѣли на две исповѣданія: една е на Коранты-ты, които не припознавать другъ книгъ за господственъ токо Ветхый Завѣтъ; втора е на Раббинисты-ты, които отдавать почаять и на казванъ-тъ книгъ Талмудъ. — в.) Вѣра Христіанска, открита отъ Спасителя нашего Ісуса Христа сына Божія. Добродѣтелно-то и дѣйствіе ся распръснъ и влада въ най-образованы-ты мѣста, сир. въ цѣлѣ Европѣ (безъ Турско) и въ вси страны на вселенныхъ, дѣто Европейци основахъ прѣселенія.

190. Тя ся дѣли на два голѣмы отдѣла, отъ които пръвый е Гръцко-Россійска или Вѣсточна Православна Цръква, что влада въ Россіѣ и въ Гръцїѣ, и часть въ Турциѣ; в.) Латинска или Западна Цръква, что ся раздѣли на двѣ части: на Цръквѣ нареченъ Католическѣ Апостолскѣ и Римскѣ, та влада въ Италиѣ, Францѣ, Испаниѣ, Портогаллиѣ, Ирландиѣ, и въ прѣселенія-та Испанскы, Портогалскы и Французскы; (Папа е господарь или духовень началникъ нейнъ); на Протестанскѣ, които не припознавать господарство-то Папы. Съставлявать и неѣ три голѣмы ересы: Лютеранска, влада въ Пруссіѣ, Германиѣ, Даниѣ и Швециѣ; Калвинска влада въ Швейцаріѣ, Германиѣ и Холландіѣ; и Англичанска Цръква, въ Англиѣ, която сяне различава отъ други-ты Протестанскы ересы, освѣнь зачтото уварди Іерархіѣ-тъ на Владыци-ты. Всякой отъ три-ты вышеречены ересы ся раздѣля пакъ на много други

191. Исламство или Моаметанска вѣра основана на 620 л. слѣдъ Х. отъ Моамета, влада въ Африкѣ, въ Европейскѣ Турциѣ и въ голѣмъ часть на Азиѣ.

192. Спорядъ смѣтнуванія станжты приблизително, познаваме что отъ 900 мил. (183) населены по землж-тж челоѳци, около 300 мил. сж Християне, 125 мил. Моаметанци, 5 мил. Евреи и 470 мил. Язычници, сир. Браминскы, Будайскы, Шаманскы и Фетишизскы и проч.

193. Управы. Съединеніе на челоѳци подложены на еднаквы навыци или обыкновенія, съставлява едиж общинж. Ти покорявани на едни законы, на едно Управление, съставляватъ едиж народъ, едиж дръжавж, на имжть своиж управж. На народы-ты различны-ты управы сж три видове: а.) Република, така ся нарича оная управа, кога власть-та е въ ржцѳ-ты на самый народъ; обаче видъ-тъ на тжж управж не е възможно да сжществува въ голѳмы народы; и въ малкы-ты кога е, послѣдвася всякога отъ размжтванія и безчинія. Аристократія ся казва, кога народъ-тъ избира оныя что имъ ся дава власть-та на ржцѳ-ты прьвенци неговы, не между всичкы-ты гражданицы безъ разликж, а между по'-добры-ты. (Ако лица-та что управляватъ народа сж малцина, то такава управа ся нарича Олигархія); в.) Монархія, кога власть-та е въ ржцѳ-ты на одного самого. Монархія-та быва или наслѣдствена, кога Монархъ-тъ, царь или князь, става по правдинж отъ едиж челядь; или по изборъ, ако ся избира безъ разликж между много челяди. Обаче по изборъ монархія ся послѣдва отъ беспрѣстанны размжтванія; а наслѣдство-то на монархж-тж уздравява общій миръ.

Монархія-та е размѣсена, кога на монарха власть-та ся противовѣси отъ съставленія челоѳци да посрѣдствовать между него и народа; или кога ползы-ты на народа сж опрѣдѣлены съ нѣкож политическж новоуправж (*σύνταγμα*), или съ хрисовулъ отъ прѣдѣлы-ты на когото монархъ-тъ не може излѣзе, и ся прѣдирвать тыя ползы отъ законоположителны

събранія *). Тѣя сж две на всякъ монархіѣх распоряденѣх добръ: едно-то ся казва събраніе на старыты, или высокій Съвѣтъ съставляванъ отъ членове да имѣтъ неж власть повече догдѣ сж живи; друго-то, ся нарича събраніе общества, или съвѣтъ на прѣдставителе, събирвано отъ прѣдставителе избирваны отъ народа съ жребы; събирвани-ти въ тѣхъ гражданци имѣтъ сребрьно състояніе не по-малко отъ едно количество опрѣдѣлено отъ закона **). Монархія-та пакъ бѣва неопрѣдѣлена или деспотическа, кога шеніе-то на монарха е най-высокъ законъ, или понѣ ся не противовѣси съ законоположенія; г.) Съвръзъ или съвръзана управа ся съставлява отъ съединеніе-то на много независимы дръжавы, подложены на едно по-горне начялство, избирвано отъ тѣхъ. Такъжъ управѣ имѣтъ Съединени Щаты на Сѣвернѣх Америкѣх и Швейцаріѣх.

194. Народонаселеніе. Сила-та на всякоѣхъ дръжавѣх произхожда отъ стойность-тѣх на произведенія-та отъ занаятскій, рѣководѣльный и тръговскій нейнѣх поминокъ, и отъ множество-то на жителе-ты и. Въ само-то пространство не състои сила-та на дръжавы-ты. Всякоя дръжава, която има 500—600 жителе въ едикъ четвъртитѣх левгѣх на продълженіе-то и, смѣтася какъ добръ населена; дѣто ся сподѣля по-горенъ брой отъ вышереченый, тамъ народонаселеніе-то ся смѣта голѣмо.

195. Въ обще ся е съглядало, че на всяко мѣсто, дѣто брой-тѣх на жителе-ты можаше ся умножи безъ прѣпятствіе, удвоявашеся въ 25 или 30 години, както въ Съединены Щаты на Сѣвернѣх Америкѣх; и пакъ че остава почти народонаселеніе-то неумножявано, или понѣ малко ся умножява, тамъ,

*) Видѣ-тъ на тѣхъ монархіѣх ся казва самоуправна монархія или политическо царствоуваніе.

**) Това опрѣдѣлено количество ся казва уцѣнскіе.

дѣто стига въ такъв стѣпъ, чтото да е равномерно съ поминоти-ты, които мѣсто-то може принесе на неговы-ты жителе. Въ Паризъ число-то на ражданы-ты прѣзь годинѣ надминува онова на дѣто умирають спорядъ $\frac{1}{9}$ на-близо. Раждатся по-много мъжкы дѣца: нежели женскы спорядъ имано-то сравненіе приблизительно на 21 камъ 20. А зачто-то болеститы, войны-ты, длгы-ты пктуванія, грабять по-много мъжіе нежели жены, намираются малко нѣчто по-много жены-ты.

196. Человѣческий животъ ся вижда, че ся прѣдѣля на 80 или 90 годинѣ, ако и да имаме примѣръ за человекы да сѣ живѣяли 120, 130 и 150 годинѣ. Изъ обще отъ нѣкой брой дѣца, рождены прѣзь единъ день, една-та му четвертина умира прѣвж-тѣ годинѣ, а половина-та му около двадесятѣ-тѣ; съ такъв начинъ чтото срѣдній прѣдѣль врѣху дръжаніе-то на человекский животъ не надминува 30 годинѣ.

197. Стѣпове на образованость. Колко спорядъ стѣпа на образованость-тѣ или спорядъ начина на живѣяніе-то народи-ти ся наричатъ различно. Ако не познавать занаята на писмо-то, или всичкій тѣхень поминокъ състон въ рыболовство и ловь, казвается дивы; ако ли пакъ, като познавать занаята на писмо-то, нѣмжть и нѣкакво събраніе отъ познанія и просвѣщенія, наричатся варваре или полуобразовани; образовани пакъ ако имжть поставены тѣхны-ты знанія съ такъв начинъ, чтото отъ нихъ да съставлявать науки, ако имжть извршены всичкы-ты витлическы, механическы, занаяты, и ако боравять и съ тѣкы-ты. Колко спорядъ способа на живѣяніе-то народи-ти ся наричатъ катуны, ако живѣжть скытвани отъ пашѣ на пашѣ, и сѣ прѣдадени на скотовѣдство и овчярство; ораче, ако ся залѣгать въ уработваніе на земж-тѣ въ мѣста, дѣто стоять и живѣжть; рыболовцы или рыбоѣдцы, ако ся залѣгать само въ рыболовство; диваци, ако живѣжть вжтрѣ

въ пещеры, вмѣсто да си правятъ къщи за потрѣбж-тж си.

178. Политическа Географія размыслева по лицето на Земж-тж различни-ты общества, не само въ сегашно-то имъ състояніе, обаче и въ заминкло-то имъ. Затова ся дѣли и тя, както Исторія-та, на двѣ голѣмы различителны части: на Ветхж Географіж, или описаніе на земны-ты страны познаты отъ ветхы-ты Грьци и Римляне; и на Географіж по-новж или сегашнж. Има и друга Географія между по-горни-ты двѣ, и такъва е наречена-та на срѣдній вѣкъ; обаче тя нѣма таково естество, чтото да ся смѣсти въ тжж книгж.

О Т Д Ъ Л Ъ Ш.

Краткы познанія

отъ

В Е Т Х Ж Г Е О Г Р А Ф І И Ж.

199. Стари-ти не познавахж николко всичко-то пространство на населенж-тж Земж. Освѣнь что нѣмахж никакво познаніе за Америкж, незнаяхж и още голѣмж часть на ветхий свѣтъ. Въ Европж з. п. всичка-та сѣверна и вѣсточна страна, почти отъ Албж и до Одеръ, бѣше имъ непозната. Подобно така незнаяхж и много страны на Азіж. Една чръта прѣкарвана отъ крайще-то на Каспійско море до полуостровъ Малакж, ще забѣлѣзва намъ прѣдѣлы-ты на познаванж-тж имъ странж отъ Азіж; обаче и за много мѣста извѣтрѣ въ тжж линіж разложены, имахж завалны и распомѣсены мысли. Отъ Африкж познавахж само крайморія-та на Чръвено море и на Срѣдиземно, и весма малко отъ вѣтрѣшны-ты и мѣста.

Много е съмнително, ако сж правили нѣкога прѣплаваніе на Африкѣ, ако и да има такъва рѣчь. Както и да е работа-та, то прѣплаваніе, ако и да ся е извършило нѣкога, не имъ упозна истинскій образъ на тоя распространень Полуостровъ, когото прѣдполагахъ тригленъ и не продлъжяванъ отвѣдъ Равноденственый.

200. Прѣди военный врьвежъ на Великого Александра въ Азіѣ, и плаваніе-то на Птоломейци-ты въ Индійско море; прѣди навлазваніе-то на Римляне-ты въ Францѣ, въ Британіѣ и Германіѣ, и прѣди военный врьвежъ на Елія Галла въ Аравіѣ, географически-ты познанія на стары-ты бяхъ много повече опрѣдѣлены.

201. Отъ речены-ты ся разумѣва, че познатый Свѣтъ отъ стары-ты ся продлъжяваше повече отъ Вѣстокъ камъ Западъ, нежели отъ Сѣверъ камъ Югъ; затова нарекохъ длъжинѣ отъ Вѣстокъ камъ Западъ посокж-тѣ, и ширинѣ другж-тѣ отъ Сѣверъ камъ Югъ. Увардихме и мы тыя изговоре, ако и за насъ нѣмжтъ спорядъ това вече никакъвъ разумъ.

202. Стари-ти, право да ся каже, не бяхъ упознали подробно другы мѣста освѣнь разложены-ты около Срѣдиземно море, което наричахъ вътрѣшно море или наше море. Всичкж-тѣ земѣ отвѣдъ Черно море наричахъ ѣж тогавашни-ти Гръци Скытѣ, и Скыты жителе-ты, които испослѣ ся нарекохъ Сармати и Сармати.

Забѣлж. Подробно-то описаніе на тоя отдѣлъ отъ Ветхъ Географіѣ ся остави за другъ пѣть.

О Т Д Ъ Л Ъ IV.

ГЕОГРАФІЯ СЕГАШНА.

Г Л А В А I.

Е В Р О П А.

203. Видѣхме (108), че Европа ся дѣли на 15 чясти, подраздѣляваны на дръжявы.—Четыре сж камъ Сѣверь: Британскы острови, Данія, Швеція и Норвегія, и Европейска Россія; — Седямъ въ срѣдѣ-тѣ: Франца, Холландія, Белгія, Германія, Пруссія, Австрія и Швейцарія; — и 4 камъ Югъ: Испанія, Португалія, Италия и Европейска Турція заедно съ Гръціѣ. Тая Голина е по-малка отъ други-ты, сравнявана спорядъ свое продлъженіе съ едиѣ третіѣ чясть отъ Африкѣ и съ едиѣ четврътѣ отъ Америкѣ, съ едиѣ пятіѣ отъ Азіѣ и съ пятнадесятѣ-тѣ чясть отъ населенѣ-тѣ земіѣ; обаче тя само обема 240,000,000 жителе, сир. четврътинѣ-тѣ отъ всичкы-ты жителе на идрогыческо-то кѣлбо, кога има равнинѣ едва 490 хыл. четврътиты левгы, на гы надминува спорядъ образованіе-то, рѣкодѣліе-то и трѣговіѣ-тѣ.

Европа има прѣдѣлы: камъ С. Ледовито море; камъ З. Атлантический Океанъ; камъ Ю. Срѣдиземно море; камъ В. Черно море и Азовско, още и Азіѣ, отъ коѣто іѣ отдѣлятъ Уралскы планины, р. Кавказъ и Уралъ.

За собствены-ты и морета и заливы, мысове, планины и горы, рѣкы и езера, говорихме вече въ Физическѣ Географіѣ (119 и 120, 124, 144, 173 и 177).

Жителе въ Европѣ, Вѣра, Управа, произведеніе.

Сегашни-ти жителе на Европѣ можѣть ся приемать, че происхождатъ, съ нѣкои малкы исключенія, отъ два главны рода. Отъ тѣхъ пръвый е Герман-

ский (Шьмский), на когото изродъ е Келтский родъ; а второй е Славянский родъ. Народи-ти, что населявать западны-ты страны на Европѣ, сръдиземны-ты и часть сѣверны-ты, происходить отъ собственно Германский родъ, смѣсенъ съ ветхы-ты Келты въ Францѣ, въ Велико-Британиѣ и въ Сѣверны-ты мѣста на Италиѣ; и въ Южны-ты и мѣста съ Пелазгы-ты, и съ Иберы-ты въ Испаниѣ. Отъ Славянский родъ сѣ жителе-ти въ вѣсточны-ты мѣста, както: Българе, Русси, Сръби, Лѣси, Бохемци, Моравци, Илирийци, Кроати, Далматинци и проч. часть на дѣто населявать Унгаріѣ (Венгриѣ) и Венди-ти въ Германіѣ. Друзи народи что не сѣ отъ вышеречены-ты два рода сѣ: Гръци-ти, изрожденци отъ ветхы-ты Гръци, и Турци-ти отъ Азиѣ прѣселени въ Европѣ прѣди 4 вѣка; подобно и Маджаре-ти въ Унгаріѣ, Финландци-ти и Лапландци-ти сѣ три народи очевидно Монголко происхождение; и най-послѣ что сѣ населени около полы-ты на Пиренейскы планины. Басци-ти, на конто языкъ-тъ нѣма никакво сношеніе съ другы-ты познаты языци. Ебреи-ти живѣють распръснжти по цѣлѣ Европѣ и сѣ най-много собственно въ Лѣхиѣ и Германіѣ.

Исповѣданіе имѣть жителе-ти на Европѣ Христіанскѣ вѣрѣ, освѣнь Ебреи-ты и Турци-ты, что сѣ Моаметанци, и нѣколко язычници населены въ Лапландіѣ и въ нѣкои мѣста на Южнѣ Россіѣ. Въ Христіанскѣ-тѣ вѣрѣ раздѣляванѣ на три голѣмы отдѣлы, както казахме (190), намирася и христіанската община на Европейци-ти раздѣлена на три исповѣданія: на Вѣсточнѣ Православнѣ Цръквѣ, на Западнѣ и Протестанскѣ. На Вѣсточнѣ-тѣ Православнѣ Цръквѣ, нареченѣ и Гръцко-Россійскѣ, послѣдователе сѣ что населявать вѣсточны-ты мѣста въ Европѣ; както: Русси-ти, Българе-ти, Сръби-ти, Гръци-ти и часть отъ жителе-ты на Вѣсточнѣ Австриѣ. На Западнѣ-тѣ сѣ послѣдователе что населявать юж-

ны-ты и западни-ты мѣста, а на Протестанскѣ-тѣ — сѣверны-ты. По`-многого отъ дръжавы-ты, освѣнь Россіѣ, имѣть управы рядовны и свободны, новоуправны княжества и кралевства; нѣколко имѣть и Републики, както Швейцарія, Ханзеатскы-ти градове и проч.

Европа разложена почти цѣла въ умѣренный сѣверный поясъ (между 36° и 72° на сѣв. ширинѣ) има здравъ и благорастворенъ климатъ, освѣнь нейны-ты крайны сѣверны страны, что сѣ най-студены. Вѣтрѣшны-ты морета что ихъ раздѣлять и различны-ты рѣкы что минувать прѣзь неѣж умѣрвать на-сѣдѣ топлинѣ-тѣ на вѣрмя-то и задрѣжывать влажность-тѣ, която ползува пикинуваніе-то на растенія-та. Плодоносіе-то и е по`-долне отъ плодоносіе-то на нѣкои страны отъ другы-ты голины; обаче и тѣхны-ты бескрайны и гладны пустыни въ неѣж ся не намирать; а ученіе-то и прилѣжаніе-то на жителе-ты и за орачество-то доплѣнявать естественѣ-тѣ родливостъ отъ другы-ты голины. Затова Европа е плодоносна на всичкы-ты по`-добры и по`-полезны въ живота орачески произведенія, по`-многого отъ конто жителе-ти и прѣсадихѣ отъ другы-ты голины. Жита, грахъ, овошкы, хубаво вино, ленъ, памукъ, оризъ, и всичкы-ты полезны въ челоуѣчскый животъ растенія, и добытъкъ пуша спорно; а былы растенія малко, и отъ звѣрове-ты има страшны само мечкѣ и влѣкъ. Отъ минералны-ты има малко злато и сребро, а много желѣзо, свинець, елавъ, стипцѣ, каменны въглища, соль и проч. А жителети съ изученіе-то си въ занаяты-ты и науки-ты обработевать не само тѣхны-ты произведенія, обаче и оныя отъ другы-ты голины, конто като гы прѣнасвать съ хиляды кораби по вси страны на свѣта, боравять распространенѣ трѣговинѣ. Затова съ тѣхны-ты рѣкодѣлія, науки и образование надминувать всичкы-ты жителе на вселенинѣ, и ставать имъ у-

пѣтници въ занаяты-ты и науки-ты, и на вси искусства за образованый животъ.

Различни-ти народи въ Европѣ, като прѣтрьпяхъ много нападения и бойеве изъ по между си, достигнѣхъ най-послѣ, съ тѣхный си успѣхъ камъ образование-то, да устроятъ свободны управы, безъ нѣколко отъ тѣхъ, и рядовны Управления, да ся грыжятъ съ мирны способы, за порождение-то на орачество-то, на рѣкодѣлие-то и на тръговѣж-тѣ, да наспорятъ вещественно-то и нравственно-то благополучіе на управляваны-ты. Вси тѣя народи като исповѣдватъ по добро щастіе Христіянство-то имѣтѣся като членове отъ едижъ голѣмъ челядь, залѣгвани съ взаимный миръ камъ свое-то имъ добро поминуваніе и благополучіе съ взаимно-то промѣняваніе на произведенія-та отъ работы-ты имъ. Морета-та что забыкалятъ Европѣ и ся вдаватъ въ различны-ты и страны, голѣмы-ты и плавателны рѣкы дѣто ся разврѣивать изъ нежъ, сцѣляваны съ искусствены прокопы, колскы пѣтица прокарваны на-сѣдѣ, и рядове различны желѣзници устроены въ срѣдиземнѣ Европѣ, улесняватъ изъ срѣдѣж-тѣ и зимнодаваніе-то на различны-ты произведенія, и набрѣзывать съобщеніе-то на различны-ты народы съ паровиты кораби и кола. Тѣя народи, като е станжло така лесно сношеніе-то, мѣнятъ си не само тѣхны-ты произведенія, обаче и познанія-та, изврѣшваны взаимно камъ искусства-та за образованый животъ.

§. А'. Сѣверны страны.

204. БРИТАНСКЫ ОСТРОВИ или съединено Кралевство на Велико-Британіѣ.—Това силно Кралевство наречено общо и Англія (Инглетерра), разложено е въ С. З. странѣ на Европѣ между Сѣверный и Атлантический Океанъ, камъ С. на Францѣ, камъ З. на Нидерландіѣ и Даніѣ. То състои: а') отъ два

гольмы острова: отъ о-въ нареченъ Велико-Британіѣ, (който обема Англіѣ и Шотландіѣ), и отъ о-въ Ирландіѣ; в.) и отъ много други малки острова. Народоначеленіе-то на Британскы-ты острова възлазя до 24 мил. отъ които 13 мил. и 800 хыл. жители има Англія заедно съ Валлійско Княжество; два и половинѣ мил. Шотландія; 7 1/2 Ирландія и 200 хыл. малки-ти острова. Всичка-та равнина на това Кралство ся смѣта 15,800 четвр. левгы.

205. Англія обема южнѣ-тѣ странѣ на Велико-Британіѣ. Земя-та е повече равнице и на мѣста съ рѣтове, безъ С. и Ю. З. страны, които сѣ планисты; обаче и тѣя планины нѣмѣтъ высочинѣ повече отъ 4 хыл. ноги отгорѣ надъ морскѣ-тѣ равнинѣ. Множество добытци и овцѣ, които пуцать хубовѣ вълнѣ, крѣмятъся въ тамкашны-ты паши. Жито и други есенскы посѣвки ставать спорно, обаче не сѣ доста за прѣхранваніе на жителе-ты отъ не намираніе орачески рѣцѣ; зачто работливый народъ намира да работи съ повече ползѣ въ распространены-ты заведенія на рѣководѣліе-то. Климатъ-тѣ на тѣѣ земѣ е повече влаженъ нежели студень. Дъждовети зимѣ и мъгла-та сѣ беспрѣстанны, а лѣтѣ единъ день ясенъ и топлѣ, е рѣдко явленіе въ Англіѣ; затова и отъ южны-ты мѣста овошкы-ты не ся ващать тамъ ако ся посадять, и само-то гроздіе мъчно узрѣва. Така вино по тѣя мѣста не става, а вмѣсто него правять и употрѣблявать весма много пиво (ячемычнѣ водѣ).

Тая земля има главны рѣкы: Темзѣ, Севернѣ, които течѣтъ Ю. З., Хамберѣ, въ които ся вливать Трентѣ и Узѣ, и Твидѣ, която истича отъ прѣдѣлы-ты на Шотландіѣ. Дѣлися на двѣ части: една ся нарича собствено Англія; а друга, Валлійско Княжество; заедно и двѣ-ты ся дѣлять пакѣ на 52 графства обземваны въ седамъ отдѣлы, прѣзъ които вся-

къ годинѣ заминувать сѣдници за раздаваніе на правдинѣ-тѣ.

206. Въ Англіѣ има главни градове: Лондонъ столица разложенъ възъ Темзѣ, която съ заминуваніе-то си прѣзъ срѣдъ дѣли го на двѣ неравны страны, Сѣвернѣ и Южнѣ, сѣвляваны по между имъ съ два желѣзны моста, четири каменны, и единъ подземень прѣходъ отдолу подъ рѣкѣ-тѣ, направень прѣди нѣколко годинѣ и наречень Тоннель. Отъ тѣхъ по-великолѣпный е Вестминстерскый, широкъ 44 ноги и дългъ 1242. — Въ сѣвернѣ-тѣ странѣ на града е разложенъ нареченый Ситы и Вестминстеръ; а въ южнѣ-тѣ е Саутверкъ. Ситы има изгледъ на единъ ветхъ градъ съ тѣсны и раскривены улици, дѣто всичкы-ти тяжкы трѣговци си имѣтъ писалници-ты, ако и да не живѣють тамъ. Вестминстеръ е истинска-та столица на кралевство-то, съ широки и правы на строй улици, и къща по-хубавы, дѣто живѣють голѣмци-ти, краль-тъ съ наддворници-ты си, тяжкы-ти трѣговци и боярци-ти; ношемъ тая страна ся усвѣщава по-видѣло съ влагѣ газъ, нареченый въглеродъ, изважданъ отъ въглища. А третя-та часть на града, Саутверкъ, е на-гледъ до край рѣкодѣльный отъ бескрайно-то множество на фабрики-ты въ него.

Въ Ситы, ако и да е по-ветха-та страна на града, нѣма много общи направи. Върѣдъ него на връхъ моголѣ стои най-великолѣпна-та црква Святого Павла, стзидена въ разстояніе на 35 годинѣ (отъ 1675—1710 л.) подобно на цркъвѣ Святого Петра въ Римъ. Това зданіе е най-великолѣпный споманъ на архитектурѣ-тѣ въ Англіѣ, дълго 500 ноги, широко 250 и високо 340; върѣдъ него най-великолѣпна-та му коруба има діаметръ 145 ноги. Лондонскый стлѣпъ, приличень на ветхо градище, въ когото ся намирать различни направи и забыколенъ съ прокопъ плънь водѣ, докарванъ отъ Темзѣ,

Отъ ветхо врѣмя былъ жилище на царіе-ты, а сега има въ него пазилница на ветхы пушкы, тъмница, и скривалище на безцѣны-ты каменіе и другы драгоценны украсенія на коронж-тѣ, и на тайны-ты архивы на Управленіе-то, още и гробница-та на ветхы-ты царіе. Друга третя спомянь е единъ голѣмъ боръ или стлѣпъ, по дорическж архитектурж, 200 ноги высокъ, въздвигнжтъ на мѣсто-то, дѣто въ 1666 л. избухнж пожаръ та направи на пепель 13 хыл. кѣщя.

Въ Вестминстеръ сж кралевства-та, различни палати, отъ които е и нареченый Сентъ-Жемскый палать, жилище-то на царіе-ты, Академія-та, Британскый Музей заедно съ библиотекж-тѣ, въ кождо има 60 хыл. рѣкописанія, Университетъ-тѣ, и най-послѣ Вестминстерскый монастырь гыздава готтическа направа близо при Темж, дѣто има хубава црква, и гробове-ти на краліе-ты отъ рода что царува нынѣ. На-срѣщж него има и друга готтическа направа, въ кождо ставать празднискы-ти обрядове за коронаваніе-то на краліе-ты, и близо ней сж и домове-ти на Общенскый и Лордскый Съвѣтъ.

Въ Саутверкъ едва има три общи зданія чютовны: Палать-тѣ на Кентбрійскый Архыепископъ, Гължбарникъ-тѣ за длѣжници-ты и болница-та за луды-ты.

На кѣсо да речемъ, Лондонъ е по-голѣмый, по-населенный и най-трѣговскый градъ на свѣта слѣдъ Пекинъ съ 1,600,000 жителе. Разложенъ близо при устія-та на Темж, дѣто стигувать приливи-ти на море-то, има най-голѣмый и най-задухный заливъ на свѣта съ множество искусствены пристанища, въ които ся смѣствать хыляды трѣговскы кораби, па донасятъ всичкы-ты произведенія на вселеникж и изнасятъ всякакво рѣкодѣліе за вси страны на свѣта. Затова гляда нѣкой всякой день хыляды человѣци да работять въ два-та края на рѣкж-тѣ, въ пристанища-та, въ залива, и повече отъ десять хыляды ла-

дѣн да прѣминувать и прѣнасять всякой дѣнь различны-ты стоки, хранѣ и пѣтници.

Друзи забѣлѣжени градове на Англіѣ сѣ: Юркѣ (26 хыл. жителе) ветхѣ градѣ и по'-главенѣ на сѣверны-ты мѣста въ Англіѣ, и другѣ пѣть второй градѣ на королевство-то, сѣдалище е на одного отъ два-та Англичянскы архыепископы, въ когото има и най-великолѣпна црква. Ливерпуль (216 хыл. ж.) единѣ отъ най трѣговскы-ты градове въ С. З. крайморія камѣ Ирландско море. Манчестерѣ (237 хыл. ж.) и Бирмингамѣ (150 хыл. ж.) и два-та града разложены въ срѣдиземны-ты мѣста и сѣвршено рѣководѣли. Бристоль (104 хыл. ж.) крайморскый и трѣговскый градѣ. Гринвичѣ (44 хыл. ж.) вѣзѣ Темзѣ близо при Лондонѣ, прочюте градѣ за звѣздопазилицѣ-тѣ му, отгдѣто ся пріема и прѣвый Меридианѣ на Англичяне-ты (31). Фалмутѣ (12 хыл. ж.) най-западный заливѣ на Англіѣ; близо до него е Эксетерѣ (10 хыл. ж.), който борави голѣмѣ трѣговиѣ съ сукна. Плимутѣ (74 хыл. ж.) и Портсмутѣ, (63 хыл. ж.) вѣзѣ Ламаншѣ, две най-главны пристанища за военно-то мореплаводство. Кембриджѣ (21 хыл. ж.) и Оксвордѣ (20 хыл. ж.) най-главны за университеты имѣ. Дуврѣ (15 хыл. ж.) на-противѣ Кале, най-близный пѣть за въ Францѣ.

207. Шотландія ся прѣдѣля отъ Англіѣ съ р. Твидѣ и Солвайскый затокѣ; земля-та е планиниста пѣлна отъ езера и рѣкыци. По'-главны-ты сѣ: Фортѣ, вливанѣ въ едноимный му затокѣ; Те, Клейдѣ сѣдиняванѣ съ Фортѣ прѣзѣ плавателенѣ проконѣ. Това мѣсто е раздѣлено естествомѣ на двѣ различителны страны: на планины и на поляны, на които жителе-ти различаватъ едни отъ другы спорядѣ обыкновенія-та и языка.

208. Тая зема е сподѣлена на 32 графства, отъ конто 15 сѣ разложены камѣ С. на Фортѣ и 17 камѣ Ю. всяко графство е раздѣлено пакѣ на общины, на

всякожъ отъ конто прѣдсѣдательствува единъ Шерифъ (народенъ сѣдникъ). Множество-то на жителе-ты надминува $2\frac{1}{2}$ миллионы, отъ конто една часть населениява планинскы-ты мѣста, и говорятъ още Ерскый языкъ, на когото написани были Оссіановы-ты поемы.

209. По'-главни градове сж: Едимбургъ, столица на Шотландіѣ, едикъ левгжъ далечъ отъ море-то разложенъ възъ р. Фортъ, на има 178,000 жителе, Университетъ и заточный градъ Литъ. Глазго, въ Клайдж, извѣстенъ по неговый Лицей и по хубавы-ты му книгопечатни; има 202,000 жителе. Песли (60 хыл. ж.) възъ Те, съ голѣмы фабрики за копринены и памучны платна. Ебердинъ (50 хыл. ж.), съ удобно пристанище и съ два Лицея подъ имя университетъ. Бербикъ (20 хыл. ж.) крѣпкъ уграденъ градъ, най-последній камъ Англіѣ.

210. Ирландія ся прѣдѣля отъ Англіѣ съ проливы Святого Георгія и Ирландскый, на има powyше отъ 7 мил. жителе. Буйни-ти дѣждове задрѣжывать множество голѣмы езера и долчинки, отъ конто по'-главны сж Шаннонъ, която като тече почти прѣзь цѣлѣ Ирландіѣ отъ С. камъ Ю. вливася въ море-то съ весма широко устие; съ нежъ сж: Бенъ, Бойнъ и Фойль. Между много любопытны чудеса на естество-то ся съглядва Исполинскый пѣтъ, който е отъ весма голѣмжъ грамаджъ отъ Базалтически каменіе.

211. Тоя островъ ся дѣли на 32 графства обземваны въ четыре голѣмы провинціи, отъ конто: камъ С. что е ся казва Олстеръ; камъ З. Коннатъ; камъ В. Ленстеръ и Монстеръ камъ Ю. Исповѣданата ебра е Папистаска-та.

212. По'-главни градове сж: Дублинъ (300 хыл. ж.) крайморскый градъ прохладанъ прѣзь срдѣ отъ Лиффъ, е вторый градъ на Британско-то кралевство, въ когото има множество хубавы зданія и памятници, и единчкый Университетъ на Ирландіѣ, основанъ по 1591 л. Ботаничскжъ градинжъ, Библиотекжъ и

Музей. Коркъ юговъсточень, съ удобно пристанище и тръговскый градъ (107 хыл. ж.). Лимрикъ камъ С. възъ Шаннонь (67 хыл. ж.) Галве крайморскый и тръговскый градъ. Кылкенъ тръговскый и чютовить градъ отъ срѣдиземны-ты на острова. Армагъ е сѣдалище на Митрополита и Архыепископа Ирландского.

Малкы острови сж:

213. а'. Камъ С. и З. на Шотландіѣ ся намирать Шотландскы острови 46-на брой, отъ конто нѣкои сж ненаселени. По-главный отъ тѣхъ ся нарича Мейландъ, на когото малорасли-ти коніе сж за любопытство въ Англіѣ. Оркадскы малко далечь отъ Шотландіѣ; Помонъ ся нарича най-гольмый отъ тѣхъ. Вестерскы, отъ конто по-главни сж: Левый, Скый, Милъ и Стаффа, прочють отъ базалтическѣ-тѣ въ него пещерѣ нареченѣ Фингалскѣ.

214. Камъ З. на Англіѣ ся намирать острови Манъ и Англези; Ю. З. Сорлинскы, за конто мыслехъ нѣкои да сж Касситерійскы на ветхы-ты. Вигтъ въ залива на Ламаншь, а камъ крайморія-та на Францѣ сж: Іерсъ, Говернезь и Алдернѣ.

215. Обаче въ Европѣ Британскы-ты мѣста съставляватъ едиѣ малкѣ чясть на Англіѣскѣ-тѣ силѣ. Въ другы-ты страны на свѣта нейны-ты прѣселенія, и най-паче въ Азіѣ завладанія-та, конто обежать двѣ-ты треты чясти на Индіѣ, Цейланъ, Маллакѣ, и другы острови, населявани повече отъ сто милліоны чловѣци; морска-та и сила, състоявана отъ 1100 военны кораби, отъ конто 225 сж линейны *), и отъ

*) Линейны кораби ся наричатъ, что имѣтъ повече отъ 80 топове; колкото имѣтъ отъ 80 до 20 казватся фрегаты; а конто заноситъ по-малко отъ 20 наричатся корветы, брикове, котеры и проч. Въ военно время Англіѣска-та флота има потребѣ отъ

30 хыл. тръговскы, что прѣнасятъ въ бескрайно далечны мѣста на вселенныхъ рждѣля-та отъ свопты и фабрики, и произведенія-та отъ прѣселенія-та и, леснота-та на вѣтрѣшно-то съобщеніе и на прѣнасаніе-то на тръговин-ты съ множество колескы пѣтища или желѣзници и проконы, това всичко съставлява на Англійскый великанъ несравнявано-то богатство и неговѣ-тѣ непобѣдимѣ силѣ.

Като размысли нѣкой величество-то на Англійско-то Кралевство, что владѣе толко си земли въ цѣлѣ вселенныхъ, цвѣтвно-то състояніе на рждѣліе-то, и распространеніе-то на тръговинѣ-тѣ, по правдѣ ще сяка, че тоя народъ е най-благаткый и най-богатый на свѣта. Така, на-истинѣ има много богатство и маніе у тоя народъ, обаче е струпано въ рждѣ на малко души; въ само Англиѣ има повече отъ 50 челяди, отъ които всякоя има годишенъ приходъ по осемь мил. франгы, и на нѣколко други стотинѣ челяди-ты получватъ 1 до 2 мил. фр. годишенъ приходъ; отъ тѣхъ многото живѣють съ великолѣпіе или съ беспримѣрно разглезваніе; обаче въ Англиѣ ся намирать и много хылады челоувѣци въ съврѣшено оскѣдѣніе, които нѣмѣють нито хлѣба си. Затова има и наречена-та за сиромасы дань, сбирвана всякъ годинѣ до 200 мил. фр., и пакъ не достига да изцѣри най-прѣвы-ты нужды на голы-ты сиромасы; зачто десята-та чясть отъ народонаселеніе-то на Англиѣ съ истина сиромасы, които нѣмѣють съ что да си поминѣють живота!!!

Англійска-та управа е новоуправно, синтагматическо, кралевство. Краль-тѣ има законоположителнѣ-тѣ власть; а да ся законополага и опрѣдѣлява за

100 хыл. матрозы и 40 хыл. войскѣ; на днешенъ чясъ има и военны пароплувы 140, силомѣ на 34,500 коніе, и рядовнѣ войскѣ 162 хыл. отъ които едва 50 сѣ въ Велико-Британиѣ, а останкѣла-та въ Англійскы-ты завладѣнія.

ряда на дань-тж ся дръжи отъ две събранія, отъ които едно ся нарича высокій Съвѣтъ или събраніе на старци-ты и Лорды-ты (тыя сж 426); а друго, събраніе общества, състоявано отъ 658 прѣдставителе, избирваны отъ народа. — Управна вѣра е Англиканска-та исповѣдвана собствено отъ жателе-ты на Англіѣ; а въ Шотландіѣ дръжатъ Пресвитеріанскѣ-тж; тыя и двѣ-ты сж отдѣли отъ Протестанскѣ-тж. Ирландци-ти сж почти вси на западно-то исповѣданіе.

Историческо. Англія, казвана и Британія, завладѣся отъ Римляне-ты около 78 л. послѣ Р. Х. и ся остави въ 448 л. — Британци-ти, притѣснявани отъ народы-ты на Шотландіѣ, призовали помощ-тж на Англосаксонци-ты, които като отійше обладали тѣхъ земѣ на іѣ нарекли Англіѣ; а ветхы-ти жителе побѣгнѣли въ Валлійско княжество, и въ едик область на Францѣ нареченѣ отъ тѣхъ Британіѣ. По 1066 л. Нормандскій князь Вилхелмъ, наименованный копіе-владѣлецъ, облада Англіѣ съ Норманци-ты си; отъ тога си кралевство-то не прѣтърпева николко нападнуваніе отъ чюжды, обаче ся умножи, като докачи едно-по-друго Ирландско и Шотландско, и другы распространены завладѣнія по вси страны на вселеннѣѣ, чтото всичко-то негово народонаселеніе ся смѣта до 150 мил. Годишний му приходъ е 1585 мил. фр. и общенскій дългъ 20 хыл. мил. Часто ся нарича Британска самодръжава или съединено кралевство на Велико-Британіѣ и Ирландіѣ.

216. ДАНІЯ или Данимаркія е камъ В. на Англіѣ забыкавана отъ Германіѣ и Балтійско море. Състои отъ три голѣмы части различителны: а.) отъ Ютландіѣ; в.) отъ островы въ Балтійско море, и г.) отъ Исландіѣ и Ферерскы островы; има народонаселеніе 2,100,000 и пространство 142,200 хылиметры или 2,000 четвр. левгы. — Управленіе новоуправно, дръ-

жана вѣра е Лютеранска-та, годишенъ приходъ 33 мил. фр. и 290 мил. общенскій дългъ.

217. Ютландія е казвана-та отъ ветхы-ты Кымбрийскій полуостровъ, която има земѣ все равнища и пѣсечлива съ доста много пѣши, продѣлванѣ съ езера и рѣкы, и раздѣлванѣ на четири провинціи наречены: Аалборгъ, Виборгъ, Ааръ и Рипенъ, еднoимно съ главны-ты имъ градове. Южната и страна ся нарича Княжество Шлезвигъ, което има еднoимнѣ столицѣ. Камъ Ю. е Княжество Голцинія съ множество пѣши, дѣто пасяжъ яко хубави коніе; гл. г. му е Кылъ, тръговскій и занаятскій градъ край Балтійско море (12 хыл. ж.). Алтона (28 хыл. ж.) при устие-то на р. Елбѣ, по-главный и по-тръговскій градъ слѣдъ Копенхагенъ въ исто-то Княжество.

218 Отъ островы-ты на Балтійско море сѣ най-главни: Зеландія дѣто е Копенхагенъ, столица-та на кралевство-то съ 120 хыл. жители, и Елзенеръ камъ С. въ по-тѣснѣ-тѣ странѣ на Зундъ, съ който ся отдѣля отъ Швеціѣ, морско пристанище, дѣто всичкы-ти заминувани кораби прѣзъ тамъ плащатъ мытарство на Датчанскій Краль. Финенъ отдѣлванъ отъ Зеландіѣ съ голѣмый Белтъ, и отъ Ютландіѣ съ малкый Белтъ, има гл. г. Оденсе, хубавъ градъ съ фабрики за захаръ и кожи. Има още и друзи острови не яко главни, както: Фалстеръ, Лоландъ и Алсенъ. — Княжества Голцинія и Шлезвигъ, островъ Лоландъ и нѣколко друзи сѣ по-плодоносны-ты мѣста въ Кралевство-то на жито, а Ютландія е добра за скотовѣдство съ пѣши-ты и; тая земя нѣма дръва за горяніе а земны вѣглища. Копенхагенъ и Алтона имѣтъ забѣлжителны фабрики, и боравятъ распространенѣ тръговіѣ съ вси страны на свѣта; а крайморскы-ты градове имѣтъ рыболовство и изваждатъ много нѣчто, най-паче наречены-ты селды. Въ Копенхагенъ и въ Кылъ имѣтъ и прочюты

университеты; а народно-то просвѣщеніе, удушевлявано отъ Управленіе-то, направило е приличенъ успѣхъ.

219. Исландія (или ледовитый островъ) има дължинъ около 120 левгы и 55 ширинъ, населена е отъ 54 хыл. народъ, който ся распознава отъ рѣкодѣля-та, отъ незлобивость-тѣ на нѣравы-ты, и отъ склоненіе-то камъ науки-ты и книжя-та*). Тая земля, прѣзъ кождо Заминува полярный кръгъ, е пълна съ планины, отъ които най-главна е Хекла, огнедышна планина сега подпалвана, ако и да е до край покрита съ снѣгъ. Риклавикъ, село камъ Ю. З. разложено, има столично имя. Жителе-ти нѣмжть други дръва за тѣхно употрѣбленіе освѣнь колкото исврѣлева море-то влачены отъ теченія-та, незнайно отъ кои мѣста; отъ море-то приимать рыбж, кожи, и гагачій порошокъ отъ нѣкаквы гѣски. Острови Ферерскы камъ Ю. З. сж 24 на брой, бесплодни и малолюдни.

Освѣнь Европж Данія има владѣнія и прѣселенія въ Индіж, въ Африкж, и въ Америкж нѣколко островы, които вси заедно имжть до 90 хыл. жителя.

Историческо. Отъ Ютландіж, казванж отъ стары-ты Кымбрійскый Полуостровъ, излѣзохж Кымбри-ти като уплѣнявахж Европж единъ цѣль вѣкъ прѣди Р. Х. а около 9. и 1. вѣкъ Датчяне-ти происхождани отъ Германскы-ты народы, както и Шведи-ти и Норвези-ти, сторихж много навлазеванія въ Англиж, и отъ 1017 л. дръжахж него мѣсто 25 годинъ. По 1661 л. народъ-тѣ подбутнуванъ отъ голѣмци-ты, основа законно независимж Монархіж. По 1831 л. тогашный краль Фридерикъ S'. основа свободно печатаніе и прѣдставителны сѣвѣты по изборъ отъ провинци-ты. Кралевство-то раздѣлявано на 4-ты вышеречены отдѣлы има и 4 сѣбранія или сѣвѣты.

*) Исландія отъ нѣкои Географци ся смѣта заедно съ Америкж въ Голѣмж-тѣ на кождо е по-близна.

Въ тѣхъ събирани-ти прѣдставители сж 209 до 217 души, между които сж двама княза, 20—28 опредѣлявани отъ краля, и 189 избирвани отъ народа. Три-ты девяты части отъ нихъ прѣдсѣдательствуютъ градове-ты избирвани отъ тѣхъ, двѣ-ты гражданци-ты, и 4-ты селчане-ты. — Тѣя събранія ся свиквать прѣзь двѣ годинѣ. Краль-тѣ какъ Князь на Голциниж е членъ на Германскый съвръзь. — Владѣтелна вѣра е Лютеранска-та, ересь отъ Протестанскѣ-тѣ; има годишенъ приходъ 33 мил. фр. и общенскый дългъ 290 мил. войскѣ на сухо и по море 30 хыл. и линейны кораби едва 25, кога флота-та имъ ся испотроши отъ Англичане-ты на 1807 л.

220. ШВЕЦІЯ и НОРВЕГІЯ обемасть Полуострова что е между Балтійско, Сѣв. Бѣло море, и Атлантическый Океанъ. Земя-та е яко много планиниста, продѣлана по всичкѣ-тѣ и дължицѣ отъ Дофринскы или Скандинавскы Алпы, навадена отъ множество рѣкы, па обема много езера голѣмы (177), и катс е малко населена колкото спорядъ пространство-то и, зачто едва има 4,150,000 жителе на равнинѣ 760,400 четвр. мил. Ако и да е малолюдна Швеція, и да има весма студенъ климатъ, обаче възлѣзе на пръвый рядъ отъ по-новы-ты народы по залѣганіе-то на науки-ты. Това кралевство състои отъ две: отъ Швеціѣ и Норвегіѣ, приемвано всяко едно като независимѣ дръжавѣ, да има своѣ новоуправѣ и управленіе отъ одного самого краля. Владѣтелна вѣра е Лютеранска-та.

221. Швеція (народн. 3 мил.) може ся раздѣли на три дѣлове обземваны 24 ленове: Пръвый камъ С. наричяся Норландія и обема единѣ часть отъ Шведскѣ Лапландіѣ; второй, въ срѣдѣ-тѣ, казвася собствено Швеція, и третій, камъ Ю. Готландія. — Въ Швеціѣ (народн. 750 хыл.) е Стокхолмъ (81 хыл. ж.) столица на Кралевство-то край езеро Меларъ, добръ съзиденъ градъ и на-мѣста на островы. Има

много достойнозабължителны общи здания: Академиѣ, богатѣ библиотекѣ, въ коѣто ся намиратъ и 25 хыл. рѣкописанія, доста фабрики и обрѣща весма добрѣ трѣговиѣ. Упсала камъ С. (4,500 ж.) чютовень за университета си, основанъ по 1477 л. за богатѣ-тѣ библиотекѣ съ 100 хыл. книги и 6 хыл. рѣкописанія, и за Ботаническѣ-тѣ градинѣ, дѣто е прѣподавалъ и прочютый ботаникъ Линней. Тоѣ градъ е сѣдалище на Шведскый Архиепископъ, въ него ся коронасватъ и Кралие-ти. — Въ Готландѣ съ разширенѣ земѣ и народи. около 2 мил. е Готенбургъ хубавѣ съзиденѣ трѣговскый градъ край Каттегатъ съ пристанища и три тврѣдини и строилища за кораби; отъ него излазя голѣмо количество желѣзо и дѣланы дръва. — Камъ Ю. на Знудъ и срѣща Зеландѣ, Елсингобургъ (3 хыл. ж.); Лундъ (4 хыл. ж. и съ университетъ) и Малме (9 хыл. ж.) сѣ трѣговскы пристанища. Християнщадтъ край Балтійско (4 хыл. ж.). Трѣговія-та на Швециѣ състои въ желѣзо, стоманѣ, дѣланы дръва, кожухарство, и много рѣкодѣлія. — На Норландѣ е почти половина-та чѣсть отъ Швециѣ, что е камъ С. населена около съ 325 хыл. жителе, намѣстены въ весма малкы градове или въ просты селца, оставены и тыя въ странѣ-тѣ на Лапландѣ. Като пристѣпа человекъ камъ С. вижда орачество-то малко по малко да ся изгубва и жителе-ты да ся залѣгаты на скотовѣдство, рыболовство, ловъ и дръводѣліе; зачто отъ жѣта на Ботническый заливъ владать полярни-ти климати, а вънкашно-то на земѣ-тѣ е покрыто съ дивы планины, непроминуваны горы, езера и блатя. Крайще на Норландѣ е Шведска Лапландія, отдѣлявана отъ Россійскѣ съ р. Торнео что ся влива въ Ботническый заливъ; населена е съ 5 хыл. Лапландци и 7—8 хыл. дошляне Шведы, Германци и Финны.

Забълж. Лапландци-ти сѣ достойнозабължителни за тѣхны-ты малкы снагы и грозоты много при-

личны съ Американскы-ты маймуны; виждася, че происхожда отъ Монголско-то племя тоя народъ като е малочетенъ; зачто всичкый едва ся набира до 10 хыл. отъ които 5 хыл. населявать Шведскъ Лапландиѣ, 3 Норвежскъ и 2 Россійскъ. Отъ тѣхъ едни сѣ катуне, друзи рыбаге, и трети ренаре, сир. които имѣть стада ренове, единъ родъ отъ бозаемый добытъкъ като рогачь храневанъ въ най-сѣверны-ты мѣста, когото употрѣблявать Лапландци-ти като тварникъ, хранятся съ негово-то мясо и млѣко, и ся обличять съ кожѣ-тѣ му.

222. Норвегія ся прѣдѣля отъ Швеціѣ съ голѣмый рядъ на Дофринскы или Скандинавскы планины па има земѣ по-планинистѣ и по-дивѣ отъ Шведскѣ-тѣ, прокопаванѣ по крайморія-та отъ океана на хыляды мысове, заливы и острова. Орачество-то е доста разцѣвчено въ южны-ты страны, обаче не достига за прѣхранваніе на жителе-ты, които на много мѣста размѣсывать брашно-то съ счюканы дръвены коры или съ бурянь. Земя-та има рудища за желѣзо, мѣдь и сребро, дръводѣланіе, пѣкурѣ и рыбагство, съ които врьти голѣмѣ тръговиѣ съ Англиѣ.

Норвегія е раздѣлена политически на 17 ленове, а црковно на 5 стифты, тѣя сѣ: Християнія, Християнзандъ, Бергенъ, Дронтхеймъ и Норландія, отъ които всякой има и гл. г. съ еднакво имя.

Стифть Християнзандъ (народн. 165 хыл.), най-южно мѣсто на Норвегіѣ. Гл. г. Християнзандъ, съ удобенъ заливъ и тръговскый градъ па има и строилища за кораби. Въ неговыи заливъ забѣгнувать за прѣправаніе, колкото кораби заминувани прѣзь Каттегатъ пострадажтъ вреди (8 хыл. ж.). Стиф. Християнія (народн. 520 хыл.) гл. г. Християнія, въ кѣта на тѣсный и въздлгыи заливъ нареченъ Авзель, най-хубавый имѣ градъ, мѣсто сѣдѣніе на вицецаря и на по-высокы-ты норвержкы начялства, има и учебны заведенія весма добры, Университетъ, Ботаниче-

скж градинж, Музей, богатж библиотекж, военно училище, и Сьвѣтъ на Сьвѣтници-ты отъ Кралевство-то на Норвегіж (24 хыл. ж.). Стив. Бергенъ (народн. 180 хыл.) г. г. Бергенъ 3. С. на Християниж край пазухж отъ Океана, по-многолюдный и по-тръговскый градъ на Кралевство-то, съ удобенъ заливъ и разширенъ за цѣлы флоты, и военно училище (26 хыл. ж.). Стиф. Дронхеймъ (народн. 200¹/₂ хыл.) камъ С. г. г. Дронхеймъ край едноименъ неговъ заливъ на Океана, удобенъ и тръговскый градъ, има Академіж за много науки, училище за глухы и нѣмы, и друго за Лапландци-ты. Въ него ся коронасвахж Норвежкы-ти краліе (13 хыл. ж.). Стиф. Норландія (народн. 80 хыл.) обема всичкж-тж сьвернаж часть (на горѣ отъ 65° на шириж) между Сьверный Океанъ, Россіж и Швеціж, прѣдѣланж отъ наречены-ты Кыленскы планины, и забыколяванж отъ множество островы, отъ конто по-главни-ти ся наричатъ Лофоденскы. Въ крайморія-та и между островы-ты става голѣмо рыболовство на фалены и моруны. Много пжти ся набирать тамъ нарочито за това по Февруарія и Марта до 4 хыл. кораби около съ 20 хыл. рыбаге. — Половина-та отъ жителе-ты на по-сьверны-ты и мѣста сж Лапландци и Финни, конто живѣжтъ отъ ренарство, рыболовство и ловь. — Хаммерсетъ селце на островъ Квале (о-въ на фалены-ты) населено отъ 400 души, има дѣйствителнж тръговіж съ Россіж отъ кожто дохожда и жито-то за Норвегіж. О-въ Магере, най сьверный, е достоинзначителенъ, зачто на него стои Капнордъ или сьверный Мысъ (114). Въ море-то на Лофоденскы близо до о-въ западный Вагъ, е прочюта-та морска провала наречена Малстромъ (164). Най-сьверната страна на тѣж область, обеманж вжтрѣ въ полярный кржгъ, става нестрѣпимо свръталище на чело-вѣка. Тамъ Сльнце-то лѣтъ ся вижда три мѣсяци

отгорѣ надъ оризонта, сир. става тримѣсячный день, и слѣдовательно зимѣ тримѣсячна ноць.

223. Швеція владѣе още и други островы въ Балтійско море что сж собственно Шведскы; както: Борхолмъ, Готландъ, Оеландъ, разложени между Швеціѣ и Россіѣ, и други нѣколко. Освѣнь Европѣ има и въ Америкѣ единъ само островъ въ малкы-ты Антилскы, наречень Стытого Бартоломея, съ 10 хыл. жителе.

Историческо. Отъ Швеціѣ и Норвегіѣ излазяхъ оныя страшни пирати (морскы влѣхви) нарени Норманни (сѣверни челоуѣци), които много години упуштошавахъ крайморія-та на Европѣ, и ся засѣдѣхъ въ еднѣ область на Францѣ, назованѣ отъ тѣхъ Нормандіѣ. Норвегія бѣше испрьво подвластна на Даніѣ; по 1814 л. ся прибави на Швеціѣ съ трактатъ (сговоръ) да уварди своѣ-тѣ Управѣ и Управленіе, като самовластна и независима дръжава. Това съединено кралевство е синтагматическа Монархія, и владѣтелнѣ вѣрѣ има Лютеранскѣ-тѣ ереса на Протестанты-ты. Народн. 4 мил. и 150 хыл. Годишенъ приходъ има Швеція 41 мил. фр. и общенскый длѣгъ 54 мил. войскѣ на сухо и по море 7 хыл. рядовнѣ и 26 хыл. народнѣ вардіѣ въ мирно врѣмя; а въ врѣмя войны призовава краль-тѣ на орѣжія 120 хыл. още народнѣ вардіѣ, чтото всичка-та военна сила ся сбира до 150 хыл. А Норвегія има 12 хыл. войскѣ, 8 мил. и 300 хыл. фр. приходъ, и 27 мил. общенскый длѣгъ. Новоуправата на Норвегіѣ е републиканска нежели на Швеціѣ.

224. РОССІЯ (Европейска), ако и да ся располага между Сѣверны-ты дръжавы, обаче обема почти всичко-то пространство на Европѣ, отъ Ледовито море до Черно, распростирвана на 600 левгы длѣжинѣ и 400 ширинѣ. Нейната равнина е о седѣмъ или осемъ пѣти по-голѣма отъ равнинѣ-тѣ на Французско-то Кралевство, обаче множество-то на жителе-

ты и възлазя 58 до 60 мил. души; слѣдва и климатъ-тъ да е всякакъвъ както и произведенія-та. Своествена-та различителность на тѣхъ распространенѣ земѣ е бескрайно-то продлженіе на полета-та и, и това ѣ прави по-студенѣ отъ всякѣ другѣ разложенѣ на равнѣ ширинѣ.

Прѣдѣляся отъ Азіѣ съ ряда на Уралскы планины и Кавказскы. Ю. В. страна на тѣхъ земѣ има бескрайны пѣсечливы полета, напоены съ солемурѣ, наречены степи. Сѣверна-та земя отъ 59° и по-горѣ не става за разработваніе, обаче има добры пашни; а срѣднѣ-та и южна-та като имѣтъ по-умѣренѣ климатъ, съ плодоносны и добрѣ разработены, та пуцать и множество жита. Россія има распространены и хубавы горы, които изваждатъ най-добры дѣланы дръва, и рудища за мѣдъ, желѣзо, сребро, платинѣ и злато, ископавани повече отъ Уралскы планины; берѣжтъ и златенѣ пѣськъ въ рѣкы-ты и. Произведенія има за на-вѣтъ дѣланы дръва, жита, ленъ, желѣзо, мѣдъ, извадени кожи хувавы (сахтіяны), кожухарство и лой, вѣжія и хавіерь и проч. Въ сѣверны-ты страны и въ пусты-ты островы на Ледовитый Океанѣ ся вѣди бѣла-та Мечка, силенѣ и най-зълѣ отъ бозайны-ты звѣрове.

225. Езера камъ С. странѣ собственно има многотая земя (177) и голѣмы рѣкы. С. Двина ся влива въ Сѣв. Бѣло-Море близо до Архангелскѣ, и по-сѣверовѣсточно Печора въ Ледовито море, а въ Балтійско Нева, истичвана отъ Ладожко езеро и заминувана прѣзь Петербургѣ вливася въ Финскый заливѣ, а З. Двина въ Рижскый заливѣ. — Въ Каспійско море: Уралѣ (извира отъ Уралскы планины и прѣдѣля Европѣ отъ Азіѣ) и най-голѣма-та отъ рѣкы-ты на Европѣ, Волга; Донѣ (ветха Танайскѣ) ся влива въ Азовско море; а Диѣпрѣ (вет. Бористенѣ) и Диѣстрѣ (вет. Тирѣ) въ Черно море.

226. Европейска Россія е раздѣлена на 53 гу-

берніи, отъ които 14 обемать сѣвернѣ-тѣ странѣ, 20 южнѣ-тѣ и 19 срѣднѣ-тѣ. Тыя имѣть едноимныты си главны градове, отъ които по-значителни сѣ: Петербургъ, втора столица на дръжавѣ-тѣ и сѣдалище на Россійскій Самодръжець, съзидень градъ отъ Великого Петра на 1702 л. край рѣкѣ Невѣ, има множество достойнозавѣжителны зданія, както: палати, цркви, университети, библиотеки и проч. и 700 хыл. жителе; испада отъ мѣстоположеніе-то си на съспителны разливанія воды. Москва, край едноимнѣ-тѣ си рѣкѣ, ветха столица и второй градъ на Россійскѣ-тѣ Монархіѣ, изгорень по 1812 л. и послѣ съзидень пакъ по-хубавъ. Въ него става коронясваніе-то на Самодръжци-ты; Съборна-та црква, и Кремль дѣто е палатъ-тѣ на ветхы-ты царіе, сѣ общи зданія достойны за глѣдъ (350 хыл. ж.). Вилна (50 хыл. ж.) край р. Нѣманъ. Кіевъ (45 хыл. ж.) край Днѣпръ. Съ удобны пристанища и тръговскы градове сѣ: Рига (60 хыл. ж.) край Балтійско море; Архангелскъ, край Сѣв. Бѣло-Море; Кронщадтъ, на Финскій заливъ, свръталище на флотѣ-тѣ. А Очаковъ, Керчь, Херсонъ, и новосъзиденый Одесса (въ когото живѣхть много чуждестранци) сѣ край Черно море. Азовъ, на едноимно-то море и Таганрокъ (12 жыл. ж.) край исто-то море тръговскій градъ, въ когото е починѣлъ Самодръжець Александръ на 1825 л. Астраханъ (43 хыл. ж.) при устїето на Волгѣ въ Каспійско море.

227. Въ южнѣ-тѣ страна е Полуостровъ Крымъ (Таврый), съединяванъ съ сушѣ-тѣ прѣзь Перековскій провлакъ. Земя-та има хубавъ климатъ и е плодоносна на жита. Перековъ е гл. г. на провлака. Кафа тръговскій градъ. Севастополь, свръталище на военны-ты кораби изъ Черно море.

228. Дѣлаба-та отъ Лѣхнѣ, что е на Россіѣ, разложена е камъ З. и забыколена отъ Пруссіѣ, Австріѣ и Россіѣ, на ѣх прохлажда р. Висла. Вар-

шава, сѣдалище на вицецаря, разложенъ е край вышереченъ-тъ рѣкѣ, хубаво изгледенъ градъ, съ различни учебны заведенія и 130 хыл. жителе. На тѣхъ дѣлѣхъ вси жителе ся набирать до 2 $\frac{1}{2}$ мил.

Россійскый Самодръжець е и царь на Россійскъ Лѣхнѣхъ раздѣляванъ на 8 области и управляванъ отъ вицецарь. Россія владѣе бескрайны мѣста въ Азійѣ и въ Америкѣ, за които щемъ говоримъ слѣдъ това.

Историческо. Лѣхія, Полонія, нѣкога независимо царство, има повече отъ 220 лев. длъжинѣхъ, и плодonoснѣхъ земѣхъ на жита, расподѣлися три пѣти едно по друго на 1773, 1793, 1795 л. отъ Прусійѣхъ, Австрийѣхъ и Россійѣхъ, отъ които всякоя зе по една дѣлѣхъ. Кракова, като свободенъ градъ, съ дръжавнѣхъ земѣхъ до 58 четвр. лев. и powyше отъ 150 хыл. жителе, останѣ независима подъ покровителство на три-ты прѣдиречены силы, като оставкѣ на това нѣкогашно чютовито царство; обаче на 1846 л. загуби самовласть-тъ си, и така тоя градъ ся сцѣли сговоромъ и на три-ты силы съ Австрийскъ-тъ дръжавѣхъ.

Россія е мѣсто-то на ветхы-ты Скыты и Сарматы, които ся нарокохъ Славяне отъ S'. вѣкъ слѣдъ P. X. отъ тѣхъ Славяне происхождатъ Българе-ти, Русси-ти, Козаци-ти, Лѣси-ти, Сръби-ти, Власити, Литуане-ти, както и около Адриатическо море Славянскы-ти народи. Татаре-ти и Монголи-ти сѣхъ отъ друго происхождение Азійатско, както и Самоѣди-ти и Лапландци-ти что живѣють около полярный крагъ. — Великий Петръ около начало на IX. вѣкъ въведи науки-ты и занаяты-ты отъ Европѣхъ, като устрои и основа той Петербургъ сѣдалище на Самодръжавѣхъ-тъ, и отъ него ся поченѣ величество-то на Россійскъ-тъ Дръжавѣхъ, като ся распространи и въ Европѣхъ и въ Азійѣхъ съ завладѣнїя-та. Сто различни народи, които имѣть различни навыци и языци, и вѣрѣхъ, обематся въ цѣлѣхъ тѣхъ бескрайнѣхъ Самодръжавѣхъ. Отъ 64 мил. жителе-ти и, 800 хыл. сѣхъ

благородни, 230 хыл. духовни, единъ мил. занаятци и тръговци, останѣли-ти сѣ на селскый рядъ отъ които 40 мил. сѣ класани на благородны-ты челяди и на нѣколко богаты тръговци. Управление-то е независима Монархія. Владѣтелна вѣра е Православна-та на Вѣсточикъ-тѣ Цркъвѣ, распрьснѣтѣ отъ Царіиградъ по Г. вѣкъ слѣдъ Р. Х. Цркъовни-ти ся управяватъ отъ Святѣйшій Синодъ независимъ отъ всяко друго начялство на едновѣрны-ты Цркъви. Собствено всички-ти Русси, Козаци и Литуане сѣ отъ Вѣсточно-то исповѣданіе; а на западно-то сѣ едва 6—8 мил. и 4 мил. Моаметане отъ Татарскы племена. Общенскый годишенъ приходъ ся смѣта до 400 мил. фр. за Россіѣ, и 34 мил. за царство Лѣхія; а общенскый длѣгъ 1,600 мил. отъ които 600 мил. сѣ хартійны пары*). Войска на сухо въ мирно врѣмя има 600—700 хыл. въ дѣйствиѣ. А морска-та сила ся дѣли на 5 отдѣлы: 3 въ Балтійско и 2 въ Черно море, освѣнъ флотичкы-ты въ Сѣв.Бѣло и Каспійско море. Прѣзъ 1837 л. флотска-та разноска възлѣзе до 40 мил. франгы.

§. В'. Срѣдни страны.

229. ФРАНЦА има прѣдѣлы камъ С. Нидерландіѣ (Белгіѣ и Холландіѣ); камъ В. р. Рейнъ и Альпы, что іѣ прѣдѣлятъ отъ Германіѣ, Швейцаріѣ и Италиѣ; камъ Ю. Срѣдиземно море и п. Пиринейскы, что іѣ прѣдѣлятъ отъ Испаниѣ; камъ З. Океанъ; дрѣжява-та и има равнинѣ 28 хыл. четвр. лев. или 500,085 четвр. милм. и новыше отъ 34 мил. жителе, а владѣтелнѣ вѣрѣ Западнѣ цркъвѣ.

230. Франца е изрядна за пѣстринѣ-тѣ и спорность-тѣ на произведенія-та и, както: вино, жито,

*) По 1845 л. приходи-ти на Россійскъ-тѣ Самодрѣжскъ ся кабиралъ до 500 мил. карбовны.

дръвено масло, отъ което изважда много на-вънъ изъ дръжавж-тж си. Има и рудища за желъзо, свинець, мѣдь, каменны въглища (152), и всякаквы фабрики за различны рждоѣлія: сукна, губере, фарфурин, оглядала, памучны и ленены платове, копринж и пр. на които извършеваніе-то не надминувать еднаквы фабрики отъ друго мѣсто.

231. Франца прѣди политическо-то си прѣобразованіе (на 1789 л.) бѣше раздѣлена на 32 провинци; днесъ ся дѣли на 86 голѣмы области (наречены Департаменты), на които имъ ся нарекли имена-та отъ намѣрваны-ты въ тѣхъ рѣкы, планины, горы, изворы, брѣгове, или морета дѣто мыжъть крайща-та имъ.

232. Рѣкы. Тѣя ся стичать въ 6 прѣванскы вирове (171) и сж: а.) на Сенж, която приема отъ дѣсно странж Обж, Марнж и Оазж умножяванж отъ Ень; отъ лѣво Іоанна и Ерж; в.) на Лоарж, който приема отъ дѣсно Ниеврж, Маениж умножяванж отъ Спартж; отъ лѣво Алие, Лоаре, Шерж, Ендрж, Севрж; г.) на Гаронж что приема отъ дѣсно Аріеж, Тарнж умножяванж отъ Авейронж, Лотж, Дордонж и проч. д.) на Ронж, която извира отъ Алпы, заминува прѣзь Леманж, Женевско езеро въ Швейцаріж, влазя въ Францж при Женевж, и приема отъ дѣсно Ень, Сонж умножяванж отъ Дубж, Ардешж и Гарж; отъ лѣво Изерж, Дромж, Дирансж; е.) на Рейнж, която приема откажъ дѣсный си брѣгъ Мозель умножяванж отъ Мертж; с.) на Маасъ.

233 Освѣнъ вышеречены-ты рѣкы има и други по-малкы что ся вливать въ море-то, кякто: Сомма, Орна, ся вливать въ Ламаншъ; Виллень, умножяванж отъ Иль, Шарантж, Адуръ ся вливать въ Гасконскый заливъ; Тета, Ода, Еро, Варж въ Срѣди-земно море.

234. Тѣя рѣкы слазять отъ много планинскы рядове. Алпы, Юра, Вогезскы сж камъ В. Планины

Овериски, между които сж: Котдоръ, Пюидомъ и Себенски, отъ единъ планинъ на които, нареченъ Лозерскъ, ся именува и една отъ области-ты.

235. При всичко това множество на рѣкы-ты прокопахъ и много съединителны прокопы. Такыви сж: Южный или Лангедокский прокопъ или на две-ты морета, зачто съединява Срѣдиземно море съ Гароннъ и Толосъ, и слѣдъ това съ Океанъ; Бургундский между Сонъ и Юннъ; Централный, между Сонъ и Лоаръ; Бриарский, между Лоаръ и Сенъ; Сенкантенский, между Соммъ и Шелдъ.

236. Паризъ, столица на всичко-то кралевство и сѣдалище на царя е по-гольмый и по-многолюдный градъ въ Европъ слѣдъ Лондонъ, съ 1 мил. жители. По врѣмя-то на Юлиа Кесара нареченъ Лутеция ся прѣдѣляше на единъ островъ съставляванъ отъ Сенъ; нынѣ распространяванъ край два-та и брѣгова има околность 7 левгы, хубавы общи зданія, каменны кѣщи, широки чяршии, великолѣпны палаты и театры, и ревнивы расходки. Най главни зданія въ него сж: Лувръ, Тюлеры, Палерояль, Пантеонъ, Сѣборна-та црква, Инвалидный домъ, борса-та, мостове-ти на рѣкѣ-тѣ и проч. Освѣнъ това сж за чюдо: Французский Институть, раздѣленъ на пять Академии; Луврский Музей, чюдно събраніи съ образы, статуи и антикы; Музей-тѣ на Естественнѣ-тѣ Исторіѣ и Кралевска-та библиотека, една отъ най богаты-ты на свѣта; политехническо-то училище, друго за глухы и нѣмы, за тѣнкы-ты занаяты, много-то лицей и всякаквы други учены, учебны и челоувѣколюбивы заведенія, и различны-ты фабрики усвѣтлявать Паризъ, что ся намирать въ него всякаквы срѣства за просвѣщеніе на челоувѣческий умъ *).

237. Други градове срѣдъ Паризъ, наричвани отъ

*) Спорядъ статистическы извѣстія на 1837 г. Паризъ раздѣляванъ на 12 ортопы има 32 км.т. кѣщи и повече отъ единъ мил. жє.

пръвъ рядъ по многолюдство-то имъ, сжъ тыя: Лионъ, ветхъ градъ при сливаніе-то на Ронъ и Соанъ, чютовить днесъ отъ фабрики-ты си, и най-паче за неговы-ты копринены и златны платове (стофы, ивици и проч.), смѣтася като вторъ градъ на Францъ съ повече отъ 200 хыл. жителе; той е былъ и мѣсто роженіе на самодръжца Марка Аврелия. Марсель, крайморскый, съ удобенъ заливъ и тръговскый градъ на Срѣдиземно море съ 140 хыл. жителе. Бордо при вливаніе-то на Гароннъ въ Океанъ, обаче има и съобщеніе съ Срѣдиземно море прѣзь Южный прокопъ, и обръща добръ тръговіжъ, повыше съ вина и ракижъ (100 хыл. ж.). Нантъ, при вливаніе-то на Лоаръ въ Океанъ, има добръ тръговіжъ и 74 хыл. жителе. Руанъ, край Сенъ камъ С. отъ Паризъ, има 92 хыл. ж. и обръща добръ тръговіжъ съ рждодѣля-та отъ бесчетны-ты му фабрики. Вторъ рядъ сжъ: Лиль, (камъ прѣдѣлы-ты на Белгія) утвърденъ и фабричный градъ съ 72 хыл. жителе. По-въ-восточно-южно отъ горни-ты въ Кампаніж е Реймсъ, прочють градъ, зачто въ него ся коронясвахъ французскы-ти царіе и ся закливахъ на едно Българско Евангеліе издадено сега въ Прагъ и наречено Реймско; има 38 хыл. жителе, и е обыколенъ отъ ржтове посѣяны съ лозія, намиратся въ него и фабрики за сукна. Камъ В. е Страсбургъ близо до р. Рейнъ; има добро лѣкарско училище и 58 хыл. жителе. Въ южны-ты области и въ Лангедокъ: Тулуза, разложенъ при съединеніе-то на Южный прокопъ съ Гароннъ, има 77 хыл. ж. различни фабрики за хубавы платове и училища за законы. Монпеліе, по-малолюдень отъ горній, обаче хубавъ и гыздавъ градъ, има ветхо и чюовито лѣкарско училище; разложенъ е близо до Срѣдиземно море (36 хыл. ж.). Нимъ, по-въ-срѣдъ-тжъ, между Монпеліе и Марсель, прочють за фабрики-ты си и за ветхы-ты Римскы оставки чю сжъ ся увардили въ него (43 хыл. ж.)

238. Крайморскы мѣста что имѣть арсеналы за военны корабы сж: Шербургъ, Брестъ, Рошель, Рош-форть въ крайморія-та на Океанъ, и Тулонъ въ крайморія-та на Срѣдиземно море.

239. Отъ други-ты заливы по-главны сж: а.) възъ крайморія-та на Океанъ, като ся почне камъ С. Дюнкеркъ, Па-де-Кале, отгдѣто ся прѣминува за въ Англиѣ, Булонъ, Диепъ и Гавръ при вливаніе-то на Сенъ, Семмалъ, Лоріанъ и Байонна; в.) възъ крайморія-та на Срѣдиземно море: Коттъ, отгдѣто ся прѣкарватъ вина-та и други-ты произведенія на Монпеліе, Антивъ и Канъ малкъ заливъ, дѣто пристанъ Наполеонъ кога побѣгна отъ островъ Елбъ на 1815 лѣто.

Островъ Корсика съставлява самъ по себе еднѣ провинціѣ (народн. 221 хыл.), оставенъ на Францъ по 1768 л. отъ Генуезы-ты; има здравъ климатъ, высокы планины, дълбокы хлѣмове и малко поляны, бойници и страноприемны жителе, обаче малко ся залѣгать за рѣководѣство. Земя-та е плодоносна, а едва $\frac{1}{3}$ е добръ разработена; пуца мраморъ, копринъ, медъ и воскъ, и други произведенія различни съ оныя отъ Южнѣ Францъ; кай море-то на тоя островъ ся лови и хубавъ мерджанъ. Бастія (13 хыл. ж.) е г. г. на острова, утвърденъ и съ удобенъ заливъ, обръща тръговнѣ съ мерджанъ, козенъ и кожи. Еачіо (9 хыл. ж.) яка твърдиня съ удобенъ и заздравенъ заливъ, мѣсто рожденіе на Самодръжца Наполеона.

Историческо. Франца (вет. Галлія) останъ подвластна на Римляне-ты около пятстотинъ годинъ; послѣ ся облада отъ Френци-ты, отъ които и ся нарече Франца. Управлявана много врѣмя спорядъ различни княжества и спорядъ Феодалнѣ системѣ, съединися въ едно кралевство дѣйствително около ІЕ. вѣкъ, при свръшваніе-то му быде и република, като ся отврѣли царствуваніе-то всрѣдъ междуособны и

възникнахъ войны. Великий Наполеонъ разгласенъ испрѣво Консулъ, и слѣдъ малко врѣмя въцаренъ и Самодржець, уплаши и сливаше всичкы-ты Европскы дръжавы съ завладѣнія-та си, като прослави военность-тѣ на французскый народъ. На 1814 л. като паднѣ Наполеонъ, Франца ся опрѣ въ ветхы-ты си прѣдѣлы, въспрѣ пакъ новоуправно царствуваніе-то и краль отъ рода на ветхы-ты и царіе. Отъ тога съ стои да има новоуправно царствуваніе, подъ дръжавѣ-тѣ на което ся породи въ рѣкодѣліе-то, орачество-то, трѣговиѣ-тѣ, въ занаяты-ты и науки-ты и на всичкы-ты работенія за свѣтскый животъ, като станѣ една отъ най-силны-ты дръжавы въ Европѣ. А пакъ Французскый языкъ станѣ днесъ на самы тѣхъ обще познаніе за благородно отхраневаніе; а на Европейскы-ты Управленія обще орѣдіе на изъ между имѣ дипломатическы-ты съобщенія. Народонаселеніе-то на Францѣ надминува 34 мил. има рядовиѣ войскѣ по сухо въ мирно врѣмя около 280 хыл. и 4 мил. народнѣ вардѣ; морскѣ силѣ около 350 военны кораби всякакѣ голѣминѣ и годишенъ приходъ 1,153,000,000 франгы.

Освѣнь Европѣ Франца има много прѣселенія и завладѣнія въ Африкѣ, Азиѣ и Америкѣ, за които ще ся говори на прилично-то имѣ мѣсто.

Забѣлѣж. Прѣзь Февруарія на 1848 л. изъ не-надеждно като ся отврѣли новоуправно-то царствуваніе въ Францѣ основася приврѣменно Управленіе на Республиканскѣ управѣ. То свика народно събраніе, което разгласи пакъ прѣцарствіе-то на народа и неговѣ-тѣ управѣ Республикѣ, па съчини и нейнѣ-тѣ новоуправѣ. Спорядъ неѣж новоуправѣ Франца е республика прѣдставителна една и нераздѣлна, да има единъ Съвѣтъ отъ прѣдставители и единъ Прѣдсѣдатель на исплѣнителнѣ-тѣ власть избирванъ за четыре години съ всеобщо опрѣдѣленіе на народа. Това политическо промѣняваніе на францѣ докара възста-

нуваніе—то почти на цѣлѣ Европѣ, прѣобразованіе—то на Германіи, и новоуправство—то на Австріи и Пруссіи, и почти на всички—ты други дръжавы въ Европѣ колкото не бѣхѣ новоуправны.

239. НИДЕРЛАНДІЯ има прѣдѣлъ камъ В. Германіи, камъ Ю. Францѣ, камъ С. и З. Нѣмско море, и обема днесъ Холландіи и Белгіи, отдѣленъ отъ Холландіи, и припознатъ независимо новоуправно Кралевство на 1831 л. на което ся вѣцари тога си Леопольдъ краль. На западны—ты вѣра—та влада тукъ, и въ Холландіи протестанска—та.

240. Белгія слогъ съ Францѣ има земѣ равнище, плодоноснѣ и най—добрѣ разработенѣ, изважда жита, клѣчица и ленъ; има и добры пашы и трапища за каменны вѣглища, и рудища за желѣзо. По—главны—ты и рѣкы сѣ Шелда и Маасъ, съобщаваны изъ между съ бесчетны плавателны прокопы, и желѣзны пжтеша прокараны единъ отъ Ю. камъ С. (отъ г. Монсъ до Антверпенъ) и другъ отъ З. камъ В. (отъ г. Остенде до Вервие) заминуванъ прѣзъ Люттихъ и настанванъ до Кельнъ, градъ въ Пруссіи. Белгіици ти ся убогатыяватъ още отъ рѣкодѣлія—та и трѣговиѣтѣ. Тѣхны—ты фабрики сѣ бесчетны, зачто изработевать различни копринены и памучны платна, и обрыщать голѣмѣ книжнѣ трѣговиѣ, като издавать почти всички—ты французскы списанія въ Брюссель. Народонаселеніе—то на Белгіи ся смѣта до 4,200,000 жителе; тя ся дѣли на девять провинци: Брабантъ, Геннегау, Западни Фландриѣ, Люттихъ и проч.

241. Брюссель столица на Кралевство—то (100 хыл. ж.) край прокопъ съединяванъ съ Шелдѣ и съ желѣзницѣ, има хубавы общы зданія, много фабрики и книгопечатни; неговы—ты дантели сѣ прочюты въ цѣлѣ Европѣ. Близо него е Ватерлоо, дѣто Наполеонъ ся побѣди съвсѣмъ отъ спомощны—ты силы на 1815 л. Антверпенъ (62 хыл. ж.) утвърденъ и трѣговскый градъ възъ Шелдѣ, има и доста распро-

страненъ заливъ да сбирва цѣлы флоты отъ трикраты кораби. Гентъ (80 хыл. ж.), распространенъ градъ при сливаніе-то на Шелдж и Лисъ, устроенъ отгоръ на 25 сръдоръци, които имать съобщеніе съ 85 моста. Монсъ (23 хыл. ж.) при р. Генне, утвърденъ и фабричный градъ, изважда воденичны каменіе и каменны въглища отъ на-около. Вербіе край желъзницѣ-тъ что отійва въ Келнъ; прочють е за добры-ты си сукна (20 хыл. ж.). Остенде (12 хыл. ж.) утвърденъ и крайморский градъ отгдѣто почнува желъзница-та. Лувенъ (26 хыл. ж.) изважда много шиво, има и университетъ основаъ отъ 1426 л. Люттихъ или Лиежъ (58 хыл. ж.) гл. г. на едноимнѣ-тъ провинціѣ край Маасъ, има много фабрики, и найпаче за работеніе на желъзо-то, и университетъ основанъ на 1817 л. Местрихтъ (22 хыл. ж.) при Маасъ утвърденъ градъ съ прочютъ фабрикѣ за оржжія; това мѣсто има и трапища за каменны въглища.

242. ХОЛЛАНДІЯ камъ С. на Белгіѣ, съставена е отъ 12 провинціи съ 2,840,000 жителе. Всяка-та земя е равнище и въ нѣкои страны по-низка отъ морскѣ-тъ равнинѣ, разцѣпванѣ отъ различни рѣкавы на Рейнъ, отъ които четыре сѣ по-главни: два-та отъ тѣхъ ся вливать въ море-то; единый ся загубва въ пѣсѣка попивуванъ, и четвъртый, Ейсель, ся влива въ Зюдерзее. Освѣнь това земя-та ся прорѣзва и отъ бесчетны прокопы, които състоятъ за разливаніе-то на воды-ты, и за лесно-то съобщеніе на градове-ты; една страна отъ това мѣсто е дарба на море-то уголено, отъ разливанія-та на което ся увардева съ яки и дългы запоры; обаче и тѣхъ много пѣти като прилѣе море-то потопява цѣлы провинціи. Зюдерзее сега заливъ, другъ пѣтъ е былъ езеро съединено съ море-то отъ нѣкое силно разливаніе; климать-тъ е влаженъ непостоянъ и болестливъ, а жителе-ти ся прѣдвардевать отъ негово-то вредително дѣйствіе съ най-голѣмѣ чистотѣ. Мѣсто-

то повыше ся вижда като езеро уголено, облѣто съ застоющъ водѣ, па нѣма изворищъ и сладкѣ, чтото жителе-ти дѣто сѣ далечъ отъ рѣкы-ты събиратъ дѣждовищъ водѣ за употрѣбленіе-то си. Подобно нѣма нито планины нито горы, а много и дебелы пашы и весма хубаво скотовѣдство, обаче собственный изворъ за богатство-то на жителе-ты е трѣговія-та и рѣкодѣліе-то; на Холландіищъ ленены-ты платна, сыреніе-то и масло-то сѣ най-хубавы.

243. Градове: Амстердамъ, столица на Кралевство-то, разложенъ възъ нареченый рѣкавъ Ей отъ Зюдерзее, и при вливаніе-то на Амстель, смѣтася между славны-ты градове на Европѣ за трѣговищъ-тъ и рѣкодѣліе-то си. Мѣсто положеніе-то му е валева и къщи-ты му сѣ направены на намѣты, что-то ся продѣля на много плавателны вады; та происхождатъ 90 сръдорѣци, съединяваны съ 280 мостове; жителе ся броятъ до 240 хыл. Харлемъ 6 левгы далечъ отъ Амстердамъ камъ 3. съ 22 хыл. ж. университетъ и фабрики; припирася и за измыслваніе-то на книгопечатный занаятъ съ Майнцъ. Хага или Ла-хай, (56 хыл. ж.) едно отъ по'-хубавы-ты мѣста на Холландіищъ, былъ нѣкога столица на Республиканско-то управление на Батавы-ты; а сега е сѣдалище на Холландскый краль, зачто има по'-здравъ въздухъ колко-то спорядъ мѣсто положеніе-то си, че е по'-высоко отъ на другы-ты градове. Лейденъ хубавъ градъ възъ Рейнъ съ прочють университетъ и 22 хыл. ж. Утрехтъ, възъ Рейнъ, дѣто ся продѣля на два рѣкава, има ботаническѣ градинищъ и звѣздопазилицѣ, и 35 хыл. ж. Ротердамъ, близо при вливаніе-то на Маасъ, най-добръ заливъ, има и хубавѣ трѣговищъ, съ 70 хыл. ж. Сардамъ (10 хыл. ж.) възъ Зюдерзее на-срѣщъ Амстердамъ; въ неговый заливъ Великый Петръ ся изучи непознатъ да работи кораби, дѣто си стои и днесъ къща-та въ кождо

е живѣялъ. Гренингенъ гл. г. *) въ едноимнѣх провинціяхъ разложенъ камъ С. на Зюдерзее; има университетъ основанъ на 1615 л. и прочюто училище за глухы и нѣмы. Флисингенъ, най-який военный заливъ въ Холландіяхъ на о-въ Валхернъ; на тоя островѣ и Миделбургъ, тръговскый градъ (15 хыл. ж.) и гл. г. на провин. Зеландъ. Тая провинція ся съставлява отъ много островы разложены около вливаніе-то на Шелдъ, камъ прѣдѣлы-ты на Белгіяхъ и Маасъ, па има плодоноснѣхъ земѣхъ и прѣвлаженъ и болестливъ климатъ; затова и много болести владать тамъ отъ мѣсяць Іулія до Октоврія. И заливъ Зюдерзее ся сключява камъ С. отъ рядъ островы, отъ конто най-главный е Тексель.

Холландія има завладѣнія извънь Европѣхъ въ Индіяхъ, въ Океаніяхъ, въ Америкѣхъ, и при крайморія-та на Гвинеѣхъ въ Африкѣхъ, съ конто, обеманы около 6 мил. жителе, дѣйствува голѣмѣхъ тръговіяхъ на доносяны и изважданы стоки.

Жителе на две-ты кралевства ся смѣтатъ повече отъ 7 мил. отъ конто 4,200,000 сѣхъ въ Белгіяхъ, и 2,800,000 въ Холландіяхъ; и двѣ-ты имѣтъ новоу-правно кралевство. Белгіяхъ има пространство 29,400 четв. мил. годишенъ приходъ около 90 мил. фр. общенскый дългъ 8 $\frac{1}{2}$ мил. и разносваніе 85; а рядовнѣхъ войскѣхъ 46 хыл. Холландія има приходъ 150 мил. и общенскый дългъ около 700; рядовнѣхъ войскѣхъ около 65 хыл. и морскѣхъ силѣхъ до 50 линейны ко-

*) Разложенъ е при сливаніе-то на двѣ рѣкы далечъ отъ море-то, дълто и най-голыми корабы можтѣхъ прѣплаватъ. Въ тоя градъ, казватъ, като копали единъ яранъ, намприли въ 37 ноги дълбинѣхъ единъ корабъ съ борове-ты му, и още по-дълбоко кости-ты на единъ кытъ нареченъ Кашалотъ. Въ тѣхъ провинціяхъ, конто има непролѣкуваны трѣсей и распространены трапища за каменны ослѣща, по 1818 л. ся нампри въ такъвъ трапъ по случай единъ дръвенъ мостъ широкъ 12 ног. и дългъ 3 левгы; предпологатъ, че той ся е направилъ на оныя непролѣкуваны трѣсеи по ерѣмля-то на Самодрѣжца Тиверія.

раби. Белгийци-ти бѣхъ подвластни до французско-то възстанваніе на Австрійскій домъ; а Холландци-ти ся подлагахъ на Испаніѣ до 1754 л. и като движнѣхъ главѣ съставихъ републикѣ нареченѣ Батавскѣ, по врѣмя-то на коѣто станѣхъ гѣбавы съ богатство и умножихъ силѣ-тѣ си. По Французско-то възстанваніе обладася и Белгія и Холландія отъ Французы-ты; а слѣдъ мира на 1815 л. ся съставихъ и двете въ едно кралевство наречено Нидерландія до 1830 л. (239).

224. ГЕРМАНИЯ въ центра на Европѣ камъ В. на Францѣ и Нидерландіѣ, простирвана отъ кѣта на Адриатическо до Балтійско и Нѣмско море камъ С. съставлявася отъ 40 дръжавы неравны на силѣ и съ различни управы, както: Кралевства, Великы Херцогства, Княжества, и свободни или нецарувани градове, които обемвани powyше отъ 39 мил. жителе събиратъ едиѣ спомощъ съврѣзанѣ за общій миръ. Въ тоя съврѣзъ влязатъ и нѣкои области что сѣ на Австріѣ, Пруссіѣ, Даніѣ и Нидерландіѣ, които обематъ 24 мил. отъ горне-то народонаселеніе, а останѣли-ти 15 мил. сѣ на повторны-ты дръжавы. Едно събраніе прѣдставители, наречено Германскій съврѣзъ, прѣдсѣдательствува въ Франкфортъ възъ р. Майнъ нѣкога свободенъ градъ, и управлява общи-ты работы на спомощъ-тѣ подъ прѣдсѣдательство на Австрійскій прѣдставитель. Всякоя дръжава е задлъжена да задръжава войскѣ сравнено съ народонаселеніе-то и (стотилнѣ-тѣ часть) за обще закрываніе на съврѣза. Тая войска ся набира до 300 хыл. въ мирно врѣмя, и 450 въ врѣмя войнѣ; общи тврѣдини на спомощъ-тѣ ся имѣтъ: Люксембургъ, Майнцъ и Ландау.

Вси вѣры сѣ свободни въ Германіѣ: Протестанска-та влада въ сѣверны-ты страны; Папистанска-та въ южны-ты; просвѣщеніе-то вирѣе и цѣвти въ тѣхъ земѣ, что има много и прочюты Университеты.

Историческо. Германія, казвана другъ пѣтъ Ал-

ламанія, е мѣсто-то, отъ което бесчетни народи варваре, както: Швеви, Франци, Саксонци, Вандали, Ломбардци, изпъкнахъ съспвахъ много врѣмя Европѣ. Великий Карлъ, най-послѣ като покори тѣхъ странѣ, основа Германскѣ Самодръжавѣ, която владѣя деспотически Германскѣ-тѣ спомощь до 1806 л. кога и Германскый Самодръжець ся прѣменува Австрійскый Самодръжець, и Германска-та спомощь прѣправена ся нарече Рейнска спомощь подѣ покровителство-то на Францѣ застойна до 1814 л. кога Виенскый съборъ на царіе-ты основа пакѣ Германскый Свързь, както ся рече по-горѣ. Слѣдъ послѣдне-то Французско прѣобразование възстанѣ и цѣла Германия, като ся показахъ народи-ти противо сегашны-ты управы, па искахъ съединение-то на весь Германскый народъ подѣ едно новоуправно Кентрическо (Врхне) Управление подѣ имя Германска Самодръжавя, на коѣто различни-ты Германскы дръжавы, които си имѣть собственѣ новоуправнѣ управы, щяхъ послушвать. Обаче князове-ти като не въсприяхъ опрѣдѣление-то врѣху това и разгласенѣ-тѣ новоуправѣ отъ въ Франкфортъ народно-то събрание, испадихъ въ злочестія на размире и междуособны войны, за които ся затичать да спотаять съ приѣманіе-то на новѣ новоуправѣ за Германскѣ Самодръжавѣ, разгласенѣ отъ Пруссіѣ, която навлазва въ всякоѣ дръжизѣ съ обрѣженѣ силѣ за намѣстваніе на мира.

Наряда за дѣто съставлявать Дрѣжавы-ты Германскѣ-тѣ Спомощь.

	Дрѣж л я в ы.	Народона- селеніе.	Простр. на землѣ в мил.	Столицы.	Градове съ Универси- те-ты.
1	Австрія, съ Ери- Херцогство Австрія, Тироль, Штирія, Ил- лирія, Богемія, Мо- равія и Силезія.	12,329,000	210,830	Віенна.	Віенна, Прага, Инсбрукъ, Олмоуцъ, Грецъ.
2	Пруссія, съ про- винци Силезія,				Берлинъ, Брес- лау, Хал-

	Бранденбург, Помераніѣ, Саксоніѣ, Вестфаліѣ и Рейнскѣ провинціѣ.	10,775,000	184,200	Берлинъ.	ле, Грейфсвалдъ.
3	Крал. Баварско.	4,316,000	75,872	Мюнхенъ.	Мюнхенъ, Эрлангенъ,
4	" Саксонско.	1,656,000	14,890	Дрезденъ.	Бирсбургъ.
5	" Хановерско.	1,688,000	38,160	Хановеръ.	Липиска.
6	" Вюртембергско.	1,634,000	19,620	Штутгартъ.	Геттингенъ.
7	Курф. Хессен-Кассельско.	1,265,000	15,366	Карлсруе.	Тюбингенъ.)
8	Велик. Херц. Баденско.	705,000	11,470	Кассель.	Ейделбергъ,
9	В. Х. Хессен-Дармштадско.	783,000	8,400	Дармштадтъ.	Фрибургъ.
10	Холштейн-Лауенбургско.	430,000	9,700	Кіель и Лауенбургъ.	Марбургъ.
11	Луксембургско.	158,000	2,570	Луксембургъ.	Гисенъ.
12	Саксен-Веймарско.	246,000	3,670	Веймаръ.	Кіель.
13	" Алтембургско.	121,000	1,361	Алтембургъ.	Іена, общъ и
14	" Майнингско.	147,000	2,370	Мейнингъ.	въ 4 Саксонскы Герцогства.
15	" Кобург-Готаско.	138,000	1,959	Кобургъ.	
16	Мекленбург-Шверинско.	479,000	12,336	Шверинъ.	Рощокъ.
17	" Стрелицко.	92,000	1,983	Стрелицъ.	
18	Брауншвейгко.	251,000	3,862	Брауншвейгъ.	
19	Нассауско.	379,000	4,800	Висбаденъ.	
20	Анхальт-Десауско.	63,000	895	Дессау.	
21	" Бернбургско.	49,000	868	Бернбургъ.	
22	" Кетенско.	40,000	825	Кетенъ.	
23	Шварцбург-Зондерсхаузенско.	55,000	926	Зондерсхаузенъ.	
24	Шварцбург-Рудольфштадтско.	65,000	1,050	Рудольфштадтъ.	
25	Холштейн-Олденбургско.	264,000	6,448	Олденбургъ.	
26	Хохенцоллерн Хехингенъ.	20,000	281	Хехингенъ.	
27	" Сигмарингенъ.	42,000	1,004	Сигмарингенъ.	
28	Лихтенщейнъ.	6,000	137	Лихтенщейнъ.	
29	Валдекъ.	56,000	1,201	Корбахъ.	
30	Рейс-Крейсъ.	30,000	374	Крейсъ.	
31	Рейс-Ловенщейнъ.	32,000	624	Ловенщейнъ.	
32	Р. Шлейсъ.	28,000	535	Шлейсъ.	
33	Липе-Детмолдъ.	77,000	1,132	Детмолдъ.	
34	А-Шаумбургъ.	26,000	538	Букебургъ.	
35	Хессен-Голбургъ.	24,000	429	Голбургъ.	
	Свободни градове:				
36	Франкфортъ - на Майнъ.	60,000	237		
37	Любекъ.	55,000	302		
38	Бременъ.	62,000	175		
39	Хамбургъ.	160,000	391		
40	Хершафтъ - Книпхаузенъ.	2,900	45	Книпхаузенъ.	
		38,808,900	641,816		

Като почнемъ камъ Ю. отъ южны-ты дръжавы вторны въ спомощь-тѣ щемъ изрядимъ по-главны-ты отъ тѣхъ, както и прьвыны-ты.

245. Вел. Херцогство Баденско, разложено между Францъ и Швейцаріѣ, и на-длѣжь по край Рейнъ, съ кождо ся прѣдѣля отъ речены-ты дръжавы, има тѣя градове: Фрейбургъ, (14 хыл. ж.) прочють за своѣ-ты учебны заведения и библиотекъ. Баденъ (4 хыл. ж.) прочють за тютюртовы-ты си топлы воды, на които често ся набирать въ него до 12 хыл. чюдденци всякъ годишъ. Калсруе (22 хыл. ж.), сѣдалище на Великого Херцога. Въ срѣдъ него ся намира дворъ, че отъ него излазять 11 улици на вси страны, какъ радиусы отъ центръ. Дурлахъ съ 4 хыл. ж. близо до Калсруе. Въ С. страны: Хейделбергъ, при р. Некаръ (13 хыл. ж.), прочють отъ най-ветхый си университетъ въ Германіѣ. Манхеймъ възъ истъ-тѣ рѣккѣ дѣто ся слива въ Рейнъ (24 хыл. ж.), и той е отъ най-хубавы-ты Германскы градове и второ сѣдалище на В. Херцога. Планины-ты на това мѣсто, наречены Швейцарскы Альпы, накычены сѣ съ весма голѣмы горы, отъ които е и чютовита Шварцвалдъ; тая земя има лозія и пашы, рудища за желѣзо, мѣдъ, сребро, и цѣровны топлы воды; изважда лень, кльчища, тютюнь и барабой.

246. Основано-то прѣзь 1806 л. Виртембергско кралевство прохладано камъ В. отъ Дунавъ и Некаръ, има земѣ и произведенія сѣщи съ Баденско. Град. Шутгартъ, при Незенбахъ, гл. г. на кралевство-то съ 32 хыл. ж. Улмъ, утвърденъ градъ край Дунавъ, съ твърдинѣ на спомощь-тѣ, има ветхъ цръквѣ по готическѣ архитектурѣ прочютѣ за най-широкѣ-тѣ и най-высокѣ-тѣ и корубѣ, и 14 хыл. ж. Тюбингенъ съ 8 хыл. ж. Елбангъ и Еейлброннъ (съ по 10 хыл. ж.) прочюти за тѣхны-ты учебны за-

веденія. Отъ жителе-ты на това кралевство $\frac{2}{3}$ сж Протестанти.

247. Баварско кралевство камъ В. на вышеречено-то, съставено на кралевство по 1806 л. състои отъ двѣ части отдѣльны: една ся казва собтвено Баварія, разложена верѣдь Германіѣ; а друга-та, Баварія край Рейнгъ, по дѣсныи брѣгъ на истѣ-тѣ рѣкѣ разложена, па има слогъ съ Францѣ. Прѣзь собтвено Баваріѣ заминува Дунавъ продѣлванѣ отъ планины, хлѣмове и плодоносны полета. Въ собет. Баваріѣ град. Мюнхенъ столица на кралевство-то и единъ отъ най-хубавы-ты градове въ Германіѣ разложенъ при р. Изаръ съ 98 хыл. ж. Аугсбургъ, добъръ градъ съ 34 хыл. ж. и най-прѣвъ отъ трѣговскы-ты градове за сарафскы промѣняванія. Ратисбонъ възъ Дунавъ. Пассава, утврѣденъ градъ при Австрійскы-ты прѣдѣлы. Нюрембергъ (40 хыл. ж.), прочють за трѣговиѣ-тѣ си. Въ него сж ся измыслили испрѣво на IS'. вѣкъ отъ нѣкого си Петра Еля часовници-ти за въ пазухѣ, наречени тога съ Нюрембергскы яйца. Бюрцбургъ (24 хыл. ж.) край Майнгъ, има прочють университетъ за католици-ты.

Въ Баваріѣ по край Рейнгъ град. Шпейеръ, гл. г. на тѣѣ часть съ 8 хыл. ж. Ландау (6 хыл. ж.) оставенъ отъ Французы-ты на 1815 л. и отъ тога съ ся има тврѣдиня на спомощ-тѣ. Цвейбрикенъ (5,800 ж.) нѣкога гл. г. на едноимно Херцогство.

Жителе на всичко-то кралевство ся набирать до 4 мил. а управа-та е новоуправна монархія; приходъ има повече отъ 45 мил. фр. и войскѣ 60 хыл. Владѣтелна вѣра е Западна-та Црква, зашто краль-тѣ и двѣ-ты трети части отъ жителе-ты сж отъ западно-то исповѣданіе. Царуваный отврѣмя домъ ся казва Вителбахскый, отгдѣто ся тегли и грѣцкый краль.

248. Камъ В. и камъ Ю. на Баваріѣ ся намирать мѣста-та на Германіѣ, што сж на Австрійскѣ Самодрѣжавѣ, и обемать 12,329,000 ж. тыя сж:

1. Камъ В. Бохемія (Бохемско кралевство съ народи. 4. мил.) е планиниста земя, дѣто извира р. Емба и ѝ направля плодоносна на жита и овошки. Ядрый и дребный добытъкъ на тѣхъ земѣхъ сѣ найхубави, и рѣководѣіе-то прочюто, че състои въ памучны и вльнены платове всякъвъ родъ; има и фабрики за стькла, и значителны рудица за желѣзо и елавъ. Прага и е гл. г. край два-та брѣга на р. Молдавѣ и въ центра на тѣхъ земѣхъ разложенъ; обрьща голѣмѣхъ трѣговиѣхъ, па има 120 хыл. ж.

2. Моравія (Маркграфство Моравія съ народи. 2,150,000) наименувана отъ р. Моравѣ, планиниста земя както прѣвна-та, има почти сѣщи-ты произведе-ния и рѣководѣіа; рѣкы Одеръ и Висла извирають отъ тукъ. Брюнъ и' е главный трѣговскый и фабричный градъ (38 хыл. ж.). Олюць, утврѣденъ градъ край р. Моравѣ, има фабрики за платна, университетъ и библиотекѣ; изважда и добытъкъ за Россіѣхъ и Молдавѣхъ; близо до него е Аустерлицъ, село съ 2 хыл. жителе, прочюто за побѣдѣ-тѣ что направи Наполеонъ въ 1805. л.

3. Камъ Ю. на Баваріѣхъ е Тироль (Графство или Княжество Тироль съ 900 хыл. народи.) планиниста земя, часть на кождо стои при Алпы близо до Швейцаріѣхъ. Град. Инспрукъ, гл. г. възъ р. Иннъ (12 хыл. ж.) Тридентъ при р. Ечь (14 хыл. ж.), прочють за станжлий цркъвеный съборъ въ него посрѣдъ ІS' вѣкѣ. Архиепископіа Салцбургъ съ еднотимный градъ.

4. Ерць-Херцогство Австрія (Въ срѣдѣ-тѣхъ и камъ Ю. на Бохеміѣхъ и Моравіѣхъ) или собственно Австрія, прѣвъ кождо тече Дунавъ. Град. Виенна, на Дунавъ, столица на Самодрѣжавѣ-тѣхъ, най-населеный и голѣмый градъ въ Германіѣхъ (320 хыл. ж.) съ университетъ, Академіѣхъ на занаяты и най-богатѣхъ библиотекѣхъ съ 320,000 книги. Има много и голѣмы садены и великолѣпны здания, отъ които по-главны

сж: црква-та Св. Стефана, голѣмо и хубаво здание направено по готическѣ архитектурѣ; црква Св. Петра, направѣ по Римскый образѣ; Самодрѣжавный дворець, великолѣпно здание. Шенибрунѣ и Лаксембургѣ, увеселителны царскы дворци въ виенскы-ты околности, и Пратерѣ, най-хубаво народно веселище на Дунавскый островѣ. Въ 1814 л. и въ 1815 тукѣ станѣ прочють конгресѣ, та опрѣдѣли сегашны-ты прѣдѣлы на Европейскы-ты Дрѣжавы. Ваграмѣ, прочють по Наполеоновѣ-тѣ побѣдѣ надѣ Ерцгерцога Карла въ 1809 л. Линць възѣ дѣсныи брѣгѣ на Дунавѣ, трѣговскый и рѣкодѣльный градѣ, изважда много памучны и вѣннены платове, гл. г. на губерниѣ-тѣ (25 хыл. ж.).

5. Щирія камѣ Ю. (Херцогство Щирія съ 900 хыл. народи.) Сѣверна-та страна е планиниста, а южна-та има плодносны рѣтове съ лозія и овошкы; има и рудища за хубаво желѣзо, и ковачество-то е по-главный поминокѣ на жителе-ты, че правятъ оржѣя и различни съчева.

На губерниѣ-тѣ гл. г. е Грецѣ (40 хыл. ж.) фабричный и трѣговскый градѣ, има и университетѣ основанѣ на 1586 л.

5. Иллирїя или кралевство Иллирїя (народи. 1,240,000) наречено на 1814 л. кога Австрїя прие накъ подѣ нейно владѣтелство тыя мѣста; обема ветхы-ты области на Каринтиѣ, Карниоль, Фриулѣ, Триестѣ и Истриѣ. Днесѣ ся дѣли на двѣ губернии, отѣ конто една-та има гл. г. Лейбахѣ, а друга-та Триестѣ.

Лейбахѣ (12 хыл. ж.) гл. г. на Иллирїѣ въ Карниоль. Клагемфурдѣ (10 хыл. ж.) гл. г. на Каринтиѣ, гѣбавѣ съ рудища за желѣзо и свинець. Триестѣ (50 хыл. ж.) най-трѣговскый градѣ, крайморскый на Австрїйскѣ Самодрѣжавѣ разложенѣ въ кѣта на Адриатическый заливѣ. Малко камѣ С. ся намирать прочоты-ты рудища за живакѣ наречены Идирскы, по

имя—то на планинскій градецъ населенъ отъ 4 хыл. жителе. Каподистрія другъ градъ (5 хыл. ж.) разложенъ на Истрийскій полуостровъ, отгдѣто излазя морска соль.

МѢСТА КАМЪ ЦЕНТРА отъ 3. камъ В. (като почнемъ отъ нидерландскы—ты прѣдѣлы).

249. Велико Херцогство Луксембургско (народи. 158 хыл.) е на Холландскій Краль, за което е членъ на Германскж—тж спомощъ. Земя—та е валева и малко плодonoсна, обаче има неисчерпваны рудища за желѣзо. Гл. г. е Луксембургъ (10 хыл. ж.) съ яка тврѣдинж на Германскій свървь.

250 Велико Херцогство на Долній Рейнъ (Рейн—вестфалія или Южна Пруссія, народи. 3,500,000) ся продлъжява и по двѣ—ты страны на истж—тж рѣкж, е на Пруссскій краль, съставено отъ двѣ провинци:

а.) Отъ Рейнскж камъ Ю. на кождо гл. г. е Келнъ, ветхъ и утврѣденъ градъ възъ дѣсныи брѣгъ на рѣкж—тж, обрѣща голѣмж трѣговиж съ вина наречены Рейнскы, и съ меризливж водж названж Келнскж (60 хыл. ж.). Дюсселдорфъ възъ Рейнъ (30 хыл. ж.) трѣговскій градъ и слагалище на стоки—ты отъ Германиж Холландиж и Швейцариж. Кобленць (18 хыл. ж.) яка тврѣдиня при устие—то на Мозель и Рейнъ. Триръ (15 хыл. ж.) и Ахенъ (40 хыл. ж.) ветхы градове; послѣдній е прочють по минералны—ты си воды, мѣсто похраненіе на Великого Карла.

в.) Отъ Вестфалиж, гл. г. Мюнстеръ (22 хыл. ж.). Ветхъ градъ прочють по Вестфалскій трактатъ за миръ на 1648 л. съ когото ся сврши тридесатолѣтна—та война.

251. В. Х. Хессенъ—Дармшатдско (789 хыл. народи.) Гл. г. Дармшатдъ възъ р. Дармъ (26 хыл. ж.) разложенъ на пѣсечливо поле и добрѣ направенъ градъ съ най—великолѣпны зданія. Майнцъ, възъ Рейнъ на—срѣщж сливаніе—то му съ Майнъ (31 хыл. ж.) и една отъ най—якы—ты общи тврѣдини на Германскій

свъръзъ, мѣсто роженіе на Гутемберга, что измысли книгопечатный занаятъ.

252. Херцогство Нассауско (379 хыл. народн.), гл. г. Висбаденъ (9 хыл. ж.) двѣ левгы далечь отъ Майнцъ, прочють по минералны-ты си воды и въ околности-ты дѣто сж, отъ конто всякожъ годинжъ изваждатъ повыше отъ 2 1/2 мил. стѣкла. Тая страна изважда още и по-хубавы Рейнскы вина.

253. Курфиршество Хессенъ-Касселско (705 хыл. народн.). Гл. г. Кассель при р. Фульдъ (30 хыл. ж.), единъ отъ най-хубавы-ты градове въ Германіѣ.

Между две-ты Хессенскы и Нассауско стои свободна-та управа или Франкфортска Република, има седямъ левгы дръжавж и 60 хыл. народн. Гл. г. Франкфортъ на р. Майнъ (48 хыл. ж.), ветхъ Германскый градъ и самовластенъ, дѣто ся събира Германскый свъръзъ, сир. прѣдставителе-ти отъ спомощны-ты дръжавы. Въ него ся избирахъ другъ пѣть и коронясвахъ Германскы-ти Самодръжци.

254. В. Х. Саксенъ-Кобургъ-Готаско (138 хыл. народн.). Гл. г. Гота (13 хыл. ж.) прочють за трѣговіѣж-тѣ си и за учебны-ты си заведенія. Кобургъ, второ сѣдалище на Херцога (8,500 ж.); въ неговы-ты околности сѣчхътъ добры мраморе.

254. в. В. Х. Саксенъ-Веймаръ (246 хыл. народн.). Гл. г. Веймаръ (10 хыл. ж.) има много заведенія за науки и филологіѣж, затова и ся нарича Германска Атина. Йена (5 хыл. ж.) прочють по университета си, и за побѣдѣж-тѣ въ него отъ Наполеона врѣхъ Пруссіѣ на 1806 л.

255. Саксонско Кралевство (1,656,000 народн.) стои С. В. на Баваріѣж, съставено на 1806 л. Град. Дрезденъ на Елбж, гл. г. на кралевство-то и единъ отъ най-хубавы-ты градове на Германіѣж, има 72 хыл. жителе, конто говорятъ отъ всичкы-ты Германскы народы най-чисто Нѣмскый азыкъ. Лейпцигъ или Липиска, прочють за университета си, за множество-

то на книгопечатни-ты си, и за станваны-ты въ него два пѣти въ годинѣ тръговища, дѣто ся обръща собствено и весма голѣма книжна тръговія (45 хыл. ж.). Тая земля е най-добра-та камъ здравіе-то въ Германіѣ, и най-добрѣ разработена, има хубавы фабрики и рудища гѣбавы съ мѣдь, сребро и свинець.

СЪВЕРНЫ МѢСТА като ся почне отъ 3.

255. в. Кралевство Ханноверско съставено на 1814 л. (1,688,000 народи.) прѣдѣлася камъ С. отъ Нѣмско море и Княжество Холщтинѣ, има земѣ повече плодоносѣ и богата съ рудища. Град. Ханноверъ (50 хыл. ж.) при р. Лейнѣ, гл. г. и сѣдалище на краля, мѣсто рождене на славного Звѣздобройца Гершеля. Геттингенъ (11 хыл. ж.) прочють за университетта си, что е най-славный отъ Германскы-ты университеты, и за дѣто ся дръжатъ по него други-ты заведенія, както: Звѣздопазилницата, Ботаническа-та градина, обща-та библиотеката съ 300 хыл. книги, събранія-та на естественѣ-тѣ исторіѣ и проч. До 900 ученици ходять въ него, който до нѣкое врѣмя бѣше напустнатъ, а сега Мюнхенскый и Берлинскый университетъ ся приширатъ съ него за прьвенство. Освѣнь университета има и до 30 Лицен или Гимназиѣ, и други училища за образованіе на учители за по-малкы науки. — Управление-то е Новоуправна Монархія. Владѣтелна вѣра е Протестанска-та отъ ереса на Лютера.

256. В. Х. Олдембургско стои верѣдъ сѣверны-ты страны на Ханноверско кралевство, прохладжано отъ Нѣмско море, отъ разливанія-та на което ся назѣ мѣсто-то съ много скѣпы запоры. Всичкы-ты жители ся набиратъ до 264 хыл. отъ конто $\frac{3}{4}$ сѣ Лютеране протестанти. Плодоносіе-то на земѣ-тѣ е малко, а скотовѣдство-то и вѣденіе-то на пчелы-ты сѣ по-голѣмы. Гл. г. на Херцогство-то е Олдембургъ (7 хыл. ж.). Великый Херцогъ отъ това мѣсто е отецъ на грѣцѣ-тѣ кралицѣ.

257. в. X. Брауншвейгско камъ В. на Ханноверско забыколено отъ провинциѣ-ты му и отъ Пруссіѣ, има народи. 260 хыл. Гл. г. Брауншвейгъ (38 хыл. ж.) богатъ градъ отъ фабрики-ты и тръговѣж-тѣ си, разложенъ при р. Океръ. Волфенбиттель при истѣ-тѣ рѣкѣ (8,600 ж.), прочють за библиотекѣ-тѣ си съ 270,000 книги и 10 хыл рѣкописанія.

258. Херцогства Лауембургско и Холщейнъ лежатъ камъ С. на Ханноверско въ Даниѣ. За послѣд-не-то говорихме въ описаніе-то на Даниѣ (217), а Херцогство Лауембургъ ся дади въ 1816 л. на Пруссіѣ, и отъ неѣ въ истѣ-тѣ годиниѣ на Даниѣ, има 35 хыл. ж. и гл. г. съ еднакво имя при Елбѣ съ 3,400 жителе.

259. В. X. Меклембургско, между Ханноверъ, Холщейнъ и Балтійско море, има 571 хыл. ж. отъ Лютеранский ересь, залѣгваны собствено на ораче-ство-то и на скотовѣдство-то. Обема две Херцог-ства отъ главны-ты имѣ градове наричваны, едно Шверинско, а друго Стрелицко. Шверинъ сѣдали-ще на Херцога съ 14 хыл. ж. направенъ на-мѣста по крайща-та на едноимно езеро, и на-мѣста по о-стровъ на исто-то езеро. Стрелиць съ 6 хыл. ж. сѣдалище на другый Херцогъ.

260. Републики (или самовластны градища) Бре-менъ, Хамбургъ и Любекъ, другъ пѣть наричваны Хенсецедти (зависени градове), и тыя сѣ членове на Германский съврѣзь, както и Франкфортъ. — 1 Бременъ стои всрѣдъ Ханноверъ и Олдембургъ, има 10 четвр. левгы пространство, 62 хыл. ж. почти вси-кы-ты протестанты, и димократическо управленіе. Е-дноимный главенъ градъ при р. Везеръ има 46 хыл. ж. рѣкодѣліе и значителнѣ тръговѣж.

2. Хамбургъ между Ханноверъ, Холщейнъ и Нѣм-ско море, има 20 четвр. лев. пространство и 160 хыл. ж. вси Лютеране. Едноимный главенъ градъ (120 хыл. ж. въ които 8 хыл. сѣ Евреи) е разло-

жень възъ дѣсный брѣгъ на Елбѣ, 30 левгы далечъ отъ Нѣмско море; тоя е пръвый трѣговскый градъ въ Германіѣ и единъ отъ по-забѣлѣжены-ты въ Европѣ.

3. Република Любекъ, между Холщейнъ, Меклембургъ и Балтійско море, има пространство 19 четвр. лев. и 55 хыл. ж. които исповѣдвать Лютеранскый ересь. Градъ Любекъ, 6 левгы далечъ отъ Балтійско, при р. Травѣ дѣто ся съединява съ Елбѣ, обрѣща голѣмъ морскъ трѣговѣж, па има и много фабрики за цигары. Травомундъ, при устіе-то на Травѣ разложенъ малкъ градъ съ 1,100 ж. е Любекскый заливъ, навизданъ всякоѣж годинѣ повече отъ 900 кораби. Любекъ бѣше гл. г. на Хенсещедтскый съврѣзъ, а сега въ него сѣди най-высоко-то сѣдилище на 4-ты свободны градове.

261. в. На Прусскѣ Монархіѣ дѣто сѣ мѣста-та отъ Германскѣ-тѣ спомощъ слѣдъ Южнѣ Пруссіѣ, за коѣто говорихме (250), сѣ слѣдни-ты распорядены на 4 провинціи, подраздѣляваны на губерніи:

1. Померанія (900 хыл. народн.) камъ В. на Меклембургъ край Балтійско море разложена, има крайморія низкы и блатливы, въ които ся влива Одеръ. Щеттинъ, при Одеръ (30 хыл. ж.), е единъ отъ най-главны-ты трѣговскы градове на кралевство-то. Стралзундъ (16 хыл. ж.) крайморскый градъ на-срѣщѣ островъ Рюгенъ.

2. Бранденбургъ (1,600,000 народн.) прѣдѣлвана камъ З. отъ Елбѣ и прохладана камъ В. отъ Одеръ, е распространено поле бесплодно, има езера и блата, и множество рѣкыци, на които воды-ты правятъ дѣйствителны различны фабрики. Произведеніе-то на рѣкодѣліе-то сѣ различны платове ленени, памучни и копринени. Потсдамъ е гл. г. на губерніѣ-тѣ (32 хыл. ж.) и второ сѣдалище на краля, има и великолѣпенъ царскый палатъ. Въ тѣжъ губерніѣ е и Берлинъ на р. Шпре, столица на всѣко-то Пруско

кравство (280 хыл. ж.) и единъ отъ най-хубавы-ты градове въ Европѣ; има 4 левгы околностъ, 37 мостове и 15 вратни отъ които Бранденбургска-та е най-великолѣпна, има бесчетны учебны заведения и най-славенъ Университетъ, въ когото ходять 1800 ученици. Бранденбургъ по-ветхый отъ градове-ты на това мѣсто съ военно училище, Лицей и нѣколко фабрики (12 хыл. ж.). Франкфортъ-на-Одеръ (17 хыл. ж.) прочють за три-ты голѣмы трѣговища събирваны въ него, и гл. г. на губерниѣ-тѣ.

3. Пруска Саксонія (1,470,080 народи.) откъс-нѣта отъ ветхѣ Саксониѣ, съ коѣто има слогъ; климатъ има здравъ и сладкъ и гл. г. Магдебургъ (48 хыл. ж.) възъ Елбѣ утвърденъ и фабриченъ градъ. Мерсебургъ и Ерфуртъ (съ 25 хыл. ж.) гл. г. на губерни-ты.

4. Силезія (2,480,000 народи.) камъ В. прохлад-дана по всичкѣ-тѣ и дѣжинѣ отъ Ю. В. камъ С. З. отъ Одеръ, извирвана отъ Карпатскы планины, става доста плодоносна, ако и да има много езера и блата. Изважда ленъ, жито, тютюнь и медъ; въ-ди и много стада овци, които пуцать хубавѣ влѣ-нѣ, отъ коѣто тѣчѣтъ различни платове въ фабри-кы-ты на това мѣсто, което има и рудища гѣбавы съ желѣзо, и много воды минералны. Бреслау или Бреславъ (92 хыл. ж.) при лѣвый брѣгъ на Одеръ, хубавъ и голѣмъ градъ и трете сѣдалище на краля, е центръ на Силезийскѣ-тѣ трѣговиѣ, има и прочють университетъ, и другы различни учебны заведения. Лигницъ (11 хыл. ж.) и Опельнъ (10 хыл. ж.) гл. г. на губерни-ты. Глогау и Козель твърдини при Одеръ.

262. КРАЛЕВСТВО ПРУССІЯ ся съставлява отъ вышеречены-ты земи, които сѣ на Германіѣ, като рас-положены на Германскѣ-тѣ спомощъ (250 261 в.), и отъ двѣ другы: отъ собствено нареченѣ Пруссиѣ и отъ Велико Херцогство или губерниѣ Позень. Така

да изврѣшимъ описаніе-то на това кралевство, остава да спомянемъ и за двѣ-ты послѣдни.

1. Собствено Пруссія камъ В. на Помераніѣхъ распространявана край Балтійско море камъ С. има студень климатъ и земѣхъ равнище, прохладана отъ Вислѣ и Нѣмень, гимжи отъ езера и блата. Земѣта изважда жита и ленъ, обаче не и вино; а крайморія-та като сѣ плиткы пуцать и особено произведеніе кехлибаръ; народн. 2,800,000 на всичкѣхъ-тѣ провинціѣхъ раздѣляванѣ на 4 губерніи.

Град. Кенигсбергъ (Кралевецъ) гл. г. при р. Прѣгель трѣговскій и рѣководѣльный градъ съ 72 хыл. ж. Данцигъ при устіе-то на Вислѣ (вливанѣ въ Балтійскій заливъ нареченъ Данцигскій) най-утвѣрденъ и най-трѣговскій градъ съ 67 хыл. ж. Торнъ при Вислѣ (12 хыл. ж.) утвѣрденъ градъ и мѣсто рожденіе на Коперника (тоя градъ е на Прусска Лѣхія). Елбингъ, утвѣрденъ и трѣговскій градъ при едноименѣхъ рѣкѣхъ (22 хыл. ж.). Тилзитъ (12 хыл. ж.) при Нѣмень, прочють отъ заключеній въ него миръ между Французы, Австрійци и Пруссіяне на 1807 л.

2. В. Х. Позень, или Познанія, камъ С. на Силезіѣхъ, раздѣлявано на двѣ губерніи, и съ 1,080,000 ж. отъ конто повечето сѣ Лѣси и на зап. исповѣданіе. Гл. г. Позень или Познанъ възъ р. Вартѣхъ утвѣрденъ градъ, другъ пѣтъ столица на Лѣхіяхъ въ хубаво равнище, има 26 хыл. ж. и много монастыре. Бромбергъ (7 хыл. ж.) при зачяло-то на прокопъхъ съединяванѣ съ р. Начъ. — Пруссскій краль ся припознава какъ господаръ и на въ Швейцаріѣхъ Невсятелско владѣніе; обаче негово-то господарство ся опира въ това да зима само еднѣхъ опрѣдѣленѣхъ годишнѣхъ даванѣ.

263. Прусска-та Монархія ся дѣли на осемъ провинціи подраздѣляваны на 25 губерніи. Шестъ-ты провинціи имѣтъ дѣлъ въ Германскѣхъ-тѣхъ спомощъ, както казахме по-горѣ, всичко-то кралевство има

13 $\frac{1}{2}$ мил. жителе, отъ които $\frac{2}{3}$ сж протестанти, Евреи до 180 хыл. и останѣли-ти католици. — Управленіе-то е наслѣдствена Монархія, има епархиялы Свѣѣты, на които опрѣдѣленіе-то е просто умодавателно, и единъ дръжавенъ свѣѣтъ умодаванъ подобно врѣху съчиненіе-то на законы-ты. — Има годишенъ приходъ около 200 мил. фр. и общенскій дългъ залихвенъ 621 мил. — Рядовна войска ся задрѣжава въ мирно врѣмя 107 хыл. Орачество-то и рждодѣліе-то въ по-много-то губерніи стигнахж въ най-высокій стѣпъ на изврѣшваніе-то имъ, зачто ся сѣятъ 1 $\frac{1}{2}$ мил. коніе, 4 $\frac{1}{2}$ мил. говеда, и 12 мил. овци; а ораческы-ты произведенія стигать доста за прѣхранваніе на жителе-ты, ако и земя-та да не е на-сѣдѣ плодоносна.

264. Историческо. Малко дръжавы въ Европѣ сж сполучили толко си брѣзы умножаванія, колкото Пруска-та Монархія. Между рѣкы Вислѣ и Елбѣ страны-ты бяхж най-прѣва-та дръжава на това мѣсто, наречено испрѣво Маркграфство. Около начяло-то на 15. вѣкъ Рицаріе-ти отъ Тевтонскій порядъ углашихж Пруссіяне-ты на Християнство, че бяхж до тогава идопоклонци. Начялникъ-тъ отъ тоя порядъ, Албертъ Брандебургскій, станѣ господарь на тѣхъ странѣ, коѣто негови-ти наслѣдници умножихж като завладѣхж и другы дръжавы въ Германіѣ. Единъ отъ тѣхъ на имя Фридерикъ пріе кралскѣ титлѣ, та на 1701 л. ся короняса въ Кенингсбергъ, и оттога съ останѣ кралевство. Посрѣдъ истый вѣкъ и слѣдователно по врѣмя-то на Фридерика В'. прѣкоренъ великій, и на неговый наслѣдникъ, умножися най-много отъ раздѣленіе-то на Лѣхіѣ (на чѣн-то царіе бѣше нѣкога подвластна Пруссія) и на другы нѣкон дръжавы. По врѣмя-то ва Наполеоново-то завладѣніе, прѣтърпя много злочестія това кралевство и промѣняванія; обаче на 1815 л. въ Виенскій съборъ на царіе-ты, основася по прѣдѣлы-ты что има днесъ,

и прие постъ между 5-ты голѣмы Европейскы силы: Англіѣ, Россіѣ, Австріѣ, Францѣ и Пруссіѣ. А на 1848 л. испаднѣ въ обще-то Германско прѣобразованіе та станѣ новоуправнѣ.

265. АВСТРІЙСКА САМОДРЪЖЯВА обема распространены-ты земи что сѣ между Баваріѣ, Швейцаріѣ, Адриатическо море, Турціѣ, Россіѣ и Пруссіѣ; прорѣзвася отъ Дунавѣ, който, като извира отъ Велико Херцогство Баденско, тече отъ З. камъ В. на поглыща Изарѣ и Иннѣ, послѣ Саввѣ, Дравѣ, Тиссѣ, прѣдѣля Австріѣ отъ Турціѣ, и ся влива въ Черно море.

Тая Самодръжява има около 38 мил. подданници; 480 мил. фр. приходѣ; 300 хыл. войскѣ въ мирно врѣмя и о две въ врѣмя войнѣ. По-владѣтельна вѣра е католическа-та, обаче и евангелисти сѣ много, и малко Евреи, а отъ вѣсточно-то исповѣданіе до 5 мил. Освѣнѣ выше спомянены-ты Германскы мѣста (248) обема и слѣдни-ты, които имѣтъ повече отъ 24 мил. жителе.

266. Австріѣ Лѣхія, что обема Галиціѣ, Лодомириѣ и Буковинѣ (между Моравіѣ, Россіѣ и Унгаріѣ (Венгриѣ), народн. 4,680,000) раздѣляванѣ на 16 околы или области. Гл. г. на мѣсто-то е Лембергѣ (56 хыл. ж. отъ които 21 хыл. сѣ Евреи) трѣговскый градѣ съ университетѣ. Бродѣ (21 хыл. ж. отъ които сѣ 18 хыл. Евреи) при прѣдѣлы-ты на Россіѣ, съ коижто врьти и голѣмѣ трѣговиѣ — Буковина, дадена отъ Турци-ты на 1777 л. населена е съ Власы. Гл. г. Черновицѣ близо до Пруть.

267. Унгарскы-ты области обемать:

А'. Унгарско Кралевство (вет. Панонія; народн. около 10 мил. или 12 съ жителе-ты на Славоніѣ и Кроациѣ) разложено камъ Ю. на Галиціѣ, отъ коижто ся прѣдѣля съ Карпатскы планины. Дѣлися на 4 Околы или голѣмы губернкы дѣлове колкото спорядѣ прохладваны-ты мѣсто-то двѣ голѣмы рѣкы Дунавѣ

и Тисса: а.) Околь отсамъ Дунавъ, гл. г. Офень или Будимъ, и друзи ногови значителни градове: Пресбургъ, Кремницъ, Шемницъ, Пеща, Кескеметъ и проч. в.) Околь отвѣдъ Дунавъ; гл. г. Идембургъ и друзи градове Раабъ и Коморнъ; г.) Околь отсамъ Тиссж; гл. г. Ералавъ, друзи градове Месколь, Кашо и Токай; д.) Околь отвѣдъ Тиссж: Дебрецинъ и друзи градове Сегединъ и Темешваръ. Отъ въ а.) Околь Пресбургъ е ветха столица на кралевство-то възъ дѣсныи Дунавскый брѣгъ едва 18 лев. далечъ отъ Виеннж (38 хыл. ж. powyше Нѣмци). Будимъ или Офень (33 хыл. ж. powyше Нѣмци) сѣдалище на Краліе-ты на тѣхъ странж, и на сегашного Княза Палатина, който прѣдсѣдателствува на Унгарско-то Събраніе. Тоя градъ ся облада отъ Турци-ты на 1526 л. и ся дръжа доста врѣмя съ много други мѣста на кралевство-то. Пеща (70 хыл. ж.) на-срѣщж Будимъ край лѣвый Дунавскый брѣгъ съединяванъ съ него съ два дългы моста, единый дръвень а другый каменосъзиденъ; прочють за университета си, за тръговіж-тж и фабрики-ты си, населенъ отъ Унгры, Нѣмци, Славяне и Гръци. Дебрецинъ (45 хыл. ж.) камъ слокове-ты на Трансилваніж, най-значителный градъ на кралевство-то за тръговіж-тж и за пѣстры-ты му ржкодѣлія. Въ сѣверны-ты страны на тѣхъ земж, населены powyше отъ Нѣмци, намиратся богаты рудища, и наречени-ти планинскы градове: както: Шемницъ съ 17 хыл. ж. отъ конто 5 хыл. сж рударе, и съ славнж горскж Академіж; неговы-ты рудища, конто пуцать злато, сребро и свинець ся имжтъ какъ най-гжбавы въ Европж. Кремницъ (10 хыл. жителе) значителенъ и той по рудища-та за злато и сребро и по монетный дворъ (както по Кременцкы-ты жльтици). Нейсаць (10 хыл. ж.) съ богаты рудища за мѣдъ. Якы тврѣдини иматая страна градъ Коморнъ на островъ при вливаніе-то на Ваагъ съ Дунавъ (18 жыл. ж.) Сегединъ камъ

Ю. В. на Коморнъ (32 хыл. ж.) подобно при вливанія-та на Моравж и Тиссж, утвърденъ и тръговскый градъ. Темешваръ още Ю. В. най-хубавый и най-благораствореный градъ (12 хыл. ж.) вади памукъ, оризъ и другы произведенія на южны-ты мѣста.

Климать, произведенія, жителе, управа, вѣра.

Климать-тъ на Унгаріѣ, ако и измѣняванъ спорядъ всякакво-то положеніе на различни-ты страны, повече е благорастворенъ и най-паче на-мѣста горящъ; земя-та, ако и да ся разработева несъвършено, пуца пакъ много и различни произведенія. Жита ставать доста за прѣхранваніе на жителе-ты, и въ южнѣ-тѣ странѣ ся сѣе оризъ, ленъ, хубавъ тютюнь, всичкы-ты овошки на южны-ты мѣста, и вина ставать много и добры, отъ които най-добрыты излазять отъ лозія что ся работатъ при помы-ты на Карпатскы планины и на-около Токай; скотовѣдство има мѣсто-то добричко, най-паче коніе и добытъкъ. Кога поляны-ты сж безъ дръвіе, планины-ты ся покрыватъ отъ хубавы горы, имѣть богаты рудища и минералны воды. Мѣсто-то населяватъ собствено три народы различителны единъ отъ другъ: а.) Унгри и Маджіаре козвани; тыя смѣтвани выше отъ 4 мил. сж благородни-ти и ступане-ти что дръжатъ мѣсто-то, като пріемать и политическы правдини; хубави на врьсть челоуѣци юнаци, живни и бойливи, говорятъ языкъ сѣще приличенъ съ Финскый, заедно съ които ся вижда да имѣть исто-то происхождение отъ Монголско-то племя; в.) Славяне-ти (5 мил.) сж вси селчяне клапашы, раздѣлявани на Словацы что населяватъ западны-ты и срѣдны-ты мѣста на земѣ-тѣ, и Кроаты и Сръбы что населяватъ южны-ты; г.) Нѣмци, тыя (2 1/2 мил. народи. отъ които по-много-то сж Протестанти) като ся прѣселихж окодо с'. и и'. вѣкъ камъ сѣверны-ты страны засѣднѣхжся въ градове, па прѣнесохж рѣкодѣліе-то и расовство-то. — Намиратся и Власи

(600 хыл. народн.) изрожденци вѣрно на ветхы-ты Дакійци, размѣсени съ ветхы-ты Римляне, и съ вси овчаре и коларе; и Ебреи (150 хыл. народн.), които обръщать тръговѣж и занаяты; и най-сетиѣ до 30 хыл. Бохемци или цигане скытци и колыбаре, които боравять малко ковачество. Рѣждѣліе-то умѣрено породено ся усрѣднява въ по-главны-ты градове, дѣйствиувано собствено отъ Нѣмци-ты, както и тръговѣж-тѣ отъ Сръбы-ты и Ебреи-ты. Всякой народъ си говори своя языкъ. Главный языкъ на Управленіе-то бѣше Латинскый и отъ зачяло-то на тоя вѣкъ ся въведи и Унгарскый. Въ высокы-ты съдружяванія ся говори Нѣмскый, и Славянскый между селчане-ты. — Вѣра. Пovyше отъ 4 мил. съ на Южнѣ-тѣ Цркъвѣ, 2 на Протестанскѣ-тѣ и повече отъ 3 мил. на Вѣсточнѣ-тѣ Православнѣ Цркъвѣ, освѣнь 600 хыл. Уніаты, сир. припознавать само господарство-то Папы.

Унгарско-то кралевство е новоуправна Монархія наслѣдствена. Има два Свѣты на прѣдставителе: единый състои отъ благородны-ты и отъ най-высокый клиръ на Западно-то и Вѣсточно-то исповѣданіе, което е весма богато; а вторый отъ по-долній клиръ и по-долни-ты благородны, и отъ прѣдставителе-ты на 49 градове наричваны свободны. Царскый Палатинѣ е что прѣдставлява Самодрѣжеца и прѣдсѣдательствува на пръвый свѣтъ. Селчане-ти съ кланашы и не могжть да имжть недвижимж собственость, като плащать десятинкѣ-тѣ на прихода отъ работѣ-тѣ имѣ на клира, и девятинкѣ на господаря имѣ ступанина на земѣ-тѣ имѣ, за когото работать и 104 дни прѣзъ годинѣ-тѣ. Тыя заедно съ гражданци-ты плащать всички-ты общенскы данове. Слѣдъ французско-то прѣобразование и Унгарія ся разгласи независима, като ся бѣше за самовласть-тѣ си съ Австріѣж; обаче навлазваніе-то на Россіѣжы усмири, и така за въздвигваніе-то си изгубихж

нѣкои испрѣвны правдини, получены отъ Славяне-ты за вѣрность-тѣ имѣ камѣ Самодрѣжавный прѣстолю.

В'. В. X. Трансилванія (сир. мѣсто между горы-ты) камѣ В. планиниста, гориста и дива земя на Карпатскы планины, отъ които ся обгражда отсѣдѣ и нарича, раздалявана на 3 отдѣлы спорядѣ три-ты му населяваны народы Унгри, Саксонци и Секлере. Въ Унгарскѣ-тѣ земѣ камѣ З. град. Клаузенбургъ, гл. г. на губерниѣ-тѣ съ 20 хыл. ж. Карлсбургъ, тврѣдня съ 8 хыл. ж. Въ Саксонскѣ-тѣ земѣ камѣ Ю. Херманцадѣ (19 хыл. ж.) трѣговскый градъ, има и единѣ лицей. Кронцадѣ или Брашовъ (36 хыл. ж.) центрѣ на рѣкодѣлие-то и на трѣговиѣ-тѣ на всичко-то мѣсто, разложенѣ е камѣ прѣдѣлы-ты на Влахиѣ. Въ Секлерскѣ-тѣ земѣ камѣ В. гл. г. Неймаркъ съ 10 хыл. ж. — Това Херцогство има и отъ свободы-ты на унгарско-то кралевство.

Г'. Военный Прѣдѣлъ. Наричаяся така земя-та что е разложена на-дѣлѣ по Турскы-ты прѣдѣлы, отъ Адриатическо море до Молдовѣ, сир. страна-та камѣ прѣдѣлы-ты на Кроациѣ, Славониѣ, Унгарѣ и Трансилванѣ. Жителе-ти като сѣ Унгри, Власи, Иллирийци, и повечето Кроати и Сръби на Вѣсточно-то исповѣданіе имѣтъ военно распоряданіе. Всякой отъ селчяне-ты е и войскарѣ, има собственост и плаща най-малкѣ давань, обаче е задѣженѣ да уварди прѣдѣлы-ты отъ навлазваніе-то на Турци-ты и чюмѣ-тѣ. Управленіе-то облача и обрѣжва войскарѣ, обаче му не плаща, освѣнѣ въ вѣрмя войнѣ. Въ такѣвъ случай ся обрѣжвватъ повече отъ 100 хыл. души, а въ мирно вѣрмя до 45 хыл. слугуватъ. Славатся за тѣхно-то юначество и дерзостъ. Градове въ тоя прѣдѣлъ: 1) Въ военнѣ Кроациѣ (450 хыл. народи). Зенгъ, свободно пристанище на Адриатическо море съ 5 хыл. ж. 2). Въ воен. Славониѣ (250 хыл. народи.) Землинъ (10 хыл. ж.) добра тврѣдня, близо до вливаніе-то на Савѣ въ Дунавѣ срѣща Бѣлградъ; 3)

Въ воен. Унгаріѣ или Банатъ (240 хыл. народн.): Панчева съ 10 хыл. ж. край Дунавъ; 4) Въ воен. Трансилваніѣ (160 хыл. народн.) нѣма нито единъ значителенъ градъ. Не военный прѣдѣлъ на Кроациѣ има гл. г. Аграмъ, дѣто живѣе военный управитель на область-тѣ; а не военный на Славоніѣ има Етцекъ.

Д. Кралевство Далмація обема продлъжяваный ремыкъ между З. Турціѣ и Адриатическо море :аедно съ близосѣдни-ты острова (360 хыл. народн.) и ся дѣли на 4 отдѣлы. Два-та обемать нѣвгашнѣ Венеціанскѣ Далмаціѣ. Гл. г. Цара и Спалатро (съ по 9 хыл. ж.). Третій е ветха-та нѣкогда Рагузска Република. Гл. г. Рагуза, утврѣденъ и съ добро пристанище (5 хыл. ж.) отъ з'. вѣкъ съзиденъ и увардилъ свободж-тѣ си до 1805 л. А четвъртый е испрѣвна-та Венеціанска Албанія. Гл. г. Катаро, има весма добро пристанище и 2200 ж. Една левга далечъ отъ Царѣ е Салонско село (вет. Марція Іулія), дѣто Самодрѣжець Диоклитіанъ, като ся остави отъ царство-то си, живѣя като простака да сѣе заліе-то си, и починѣлъ на 313 л. слѣдъ Р. Х. Въ Царѣ ся виждатъ още оставкы-ты отъ голѣмый палатъ на него Самодрѣжець.

Далматинска-та земя изважда вина и дръвено масло, и всичкы-ты овошкы на южны-ты мѣста, обаче е сухо и безводно мѣсто, прорѣзвано отъ послѣдниты изданкы на планинскый рядъ отъ Альпы, които завивать камъ Ю. въ Чернѣ-Горѣ на кождо жителети, като сѣ отъ вѣсточно-то исповѣданіе, увардватся независими въ Турскы-ты прѣдѣлы.

268. Ломбардовенеціанско-то кралевство обема что сѣ въ Италиѣ подвластны на Австрійскѣ Самодрѣжявѣ мѣста, обаче за тѣхъ щемъ говоримъ по-долу.

269. Австрія въ обще има благорастворенъ и здравъ климатъ. Много рядове планинскы отъ Карпатскы и Альпы ся простиратъ въ нежъ, и распростра-

нены поляны съставляють съ Галлиціѣ, Бохеміѣ и Унгаріѣ. Много рѣкы плавательны, като ѣж прохладать и съединяваны съ прокопы, улесняють съобщеніе-то между различны-ты области. По-гольмата страна на Австрійскѣ Самодръжавѣ ся обема изъ вира на Дунавъ вливанъ въ Черно море; Бохемія изъ на Елбѣ, вливанѣ въ Нѣмско море; и Австрійска Силезія изъ на Одеръ, вливанъ въ Балтійско море; Галлиція на мѣста изъ на Вислѣ, вливанѣ и тя въ Балтійско, и на мѣста въ Днѣстръ и Дунавъ вливаны въ Черно море. Земя-та е плодоносна и добръ разработена, като изважда изобилно всичкы-ты потрѣбны за живѣніе-то. Тая страна има и рудища за злато, сребро, желѣзо, мѣдь, свинець и проч. и горы да покрыватъ пятъ-тѣ часть на мѣсто-то. Рудища-та въ Унгаріѣ сѣ най-богаты-ты отъ Европейскы-ты; а ржкодѣліе-то начнѣ отъ послѣдній вѣкъ да ся истѣкмява.

Жителе-ти на Австрійскѣ Самодръжавѣ сѣ различно происхождение, и говорятъ всякаквы языци: а.) Славянскій родъ сѣ по-многого набирвани до 15 $\frac{1}{2}$ мил. в.) Нѣмци до 6 $\frac{1}{3}$ мил. г.) Маджіаре или Унгри до 5 мил. д.) Италианци до 4,700,000; е.) Власи до 1,800,000; с.) Ебреи до 180 хыл. з.) Казвани-ти Бохемци и Цигане до 110 хыл. Останѣли-ти жителе сѣ Гръцко и Армянско происхождение. Въ Нѣмскы-ты и Славянскы-ты области главенъ языкъ е Нѣмскій; въ Унгарскы-ты Латинскій; въ Ломбардовенеціанско кралевство, Италианскій; а Славянскій ся говори на шесть нарѣчія: Русско, Лѣхско, Сръбско, Словачско, Вендійско и Бохемско; Влашкій языкъ е смѣсваніе отъ Латинскій и Дакійскій. — Владѣтелна вѣра е на западно-то исповѣданіе (265).

Всеобще-то и философско-то ученіе не е напръднѣто нито свободно въ Австріѣ, нито въ самы-ты и области что сѣ въ Германскѣ-тѣ спомощ. Тья имѣть пять университеты: два Ломбардовенеці-

янско кралевство и по единъ Унгарія и Галиція; обаче тыя не сж отъ цѣвтенны-ты и прочюты-ты. Управление-то ся вижда да ся затичя съ все силж да распрьсне на народа прѣдуготовително и кратко учение, и повече прѣдуготовителны-ты и ржкодѣльны-ты познанія, като вшкнуба собствено въ сжщественно-то добро-поминуваніе на неговы-ты подданици и въ умноженіе-то на народно-то богатство.

270. Историческо. Австрійска Самодръжява обема и земн-ты, които на ветхо врѣмя ся наричали Реція, Норика, Панонія и Дакия. Великий Карлъ, като завладѣлъ Норикж, нареклъ их Австриж, т. е. въсточна страна; затова и Австрійскы-ты Самодръжци, които до 1806. л. ся наричахж Германскы Самодръжци, притваряхжся да сж быле наслѣдници на Римскы-ты Самодръжци и на Великого Карла. Посрѣдъ НѢ. вѣкж завладѣхж Бохеміж и Унгариж; а Галиціж придобыхж по раздѣленіе-то на Лѣхіж въ 1772 л. Иллирія заедно съ Далмаціж имъ ся дадохж на 1814 л. отъ спомощны-ты силы слѣдъ съсипваніе-то на Наполеона.—Управление-то е независима Монархія по цѣлж Самодръжявж, освѣнь Унгариж и Трансилваніж, на които прѣдставителе-ти сподѣляватъ заедно съ Самодръжца законоположителж-тж власть (267). Слѣдъ Французско-то прѣобразование ся обнародва за всичкж-тж самодръжявж една всеобща новоуправа, която припознава и особены новоуправы въ дѣто их съставляватъ дръжявы-ты.

271. ШВЕЙЦАРІЯ е разложена между Францж, Италиж и Германиж отгорѣ на едно като планинско равнище (141), което слѣдъ Савоіж е по-высоко-то мѣсто въ Европж, и негова-та по-южна страна ся прѣдѣля отъ планинскый рядъ на Алпы. Въ тѣж земж по-высокы-ты връхове отъ Алпы сж планина Юнгфрау, (повыше отъ 4700 мил. высочинж), Свѣтого Готарда, дѣто Рейнж и Тичино извиратъ, и планина Финстеръ-ааръ-хорнъ, дѣто извира Рона. Про-

тичяны-ты воды изъ тѣхъ раждать много и голѣмы рѣкы вливаны въ противоположны морета. Между тѣхъ е Рейнъ, приема тамъ притокъ Ааръ, умножаянъ отъ Рейсъ и Лимматъ; послѣ Рона вливана въ Срѣдиземно море, Тессинъ, Адда, и много други рѣкыци, отъ които едни ся стичать въ По вливанъ въ Адриатическо море; а други въ Дунавъ вливанъ въ Черно море. Подобно съставлявать и много езера голѣмы; както: Женевско, прѣзь което прѣминува Рона; Тунско и Боденско, отгдѣто прѣминува Ааръ; Цюрихско и Луцернско, прѣзь прво-то на които заминува Лимматъ, а прѣзь второ-то Рейсъ; Цугско и Невшателско. Въ полы-ты на планины-ты, и изъ между тѣхъ поляны-ты, вижда челоуѣкъ дебелы паши и нивя добрѣ урядены; а на връхове-ты, скалы надвѣсены и недоближаваны, и непроминуваны ледници, отгдѣто ся врялятъ всякаквы рѣкыци отъ едно-по-другы скокове, или и различны прѣсны снѣгъ испонадваны съ плашливо-то ихтеніе на грѣмевицѣ-тѣ, тръкалятъ въ поляны-ты, и докарвать страхотнѣ и съсипваніе на всяко что имъ ся случи отпрѣди, на заминуваны челоуѣци, стада или и на цѣлы села, които испонатискувать. Оттова климатъ-тъ на земѣ-тѣ е различенъ спорядъ высочинѣ-тѣ и положеніе-то на планицы-ты и горы-ты, или на поляны-ты въ които топлина-та на врѣмя-то повечето е умѣрена; земля-та има рудища и минералны воды, нѣкои рѣкыци влячатъ и златенъ прѣсъкъ.

272. Швейцарія състои отъ 22 Кантона самоуправляваны и независимы изъ между, обаче съставлявать еднѣ свързанѣ спомощъ. Тѣмъ общи-ты ползы ся распорядать въ свиквано-то всякъ годинѣ Събраніе на прѣдставителе отъ всякой кантонъ, и прѣдсѣдательствовано отъ нареченого Ландманна или прѣвенеца на кантона, въ когото става събраніе-то. То ся свиква само въ три кантона: въ Цюрихскый, въ Бернскый и Луцернскый, които ся наричатъ и у-

правляеми кантони. Всичкы-ты жителе ся смѣтать до 2,200,000, отъ конто едни (повыше планинскы-ти) сѣхъ католическо-западни, и друзи-ти отъ протестанты-ты Калвины смѣтваны до $\frac{2}{3}$ отъ народонаселеніе-то; има и $\frac{7}{10}$ отъ жителе-ты Нѣмци населены въ сѣверны-ты, вѣсточны-ты и срѣдни-ты кантоны, и говорятъ Нѣмскый языкъ; а $\frac{2}{10}$ сѣхъ Французи населени камъ З. и говорятъ французскы; а Италянцы сѣхъ малко, населени въ Тиссинскый и Граубинденскый кантоны и говорятъ Италянскы.

273. Тыя сѣхъ 22 кантона: Базель, Бернъ, Златурнъ, Фрейбургъ, Люцернъ, Цюрихъ, Цугъ, Шафхаузенъ, Сенъ-Галленъ, Аппенцель, Швицъ, Гларусъ, Женева, Невшателъ; тыя си имѣть едноимны столицы. А останѣли-ти ся наричатъ: Ааргау, гл. г. Аравъ; Тургау, гл. г. Фразенфелдъ; Унтервалденъ, гл. г. Станць; Ури, гл. г. Алторфъ; Тиссинъ, гл. г. Веллинзонъ; Граубинденъ, гл. г. Кваръ; Валлисъ, гл. г. Сионъ; Вадтъ, гл. г. Лаусаннъ.

274. По-главни отъ речены-ты градове сѣхъ: Бернъ (18 хыл. ж.) при р. Ааръ най-хубавый отъ всичкы-ты. Базель при Рейнъ най-трѣговскый градъ съ 5 хыл. ж. Женева, при истока на Ронъ изъ Женевско езеро, прочють за рождены-ты въ него великы челоуѣци, за неговы-ты учебны заведенія и рѣкодѣлія; и най-паче за работаніе-то на часовниці-ты (25 хыл. ж.). Цюрихъ, при Лимматъ (12 хыл. ж.). Люцернъ, при Рейсъ (15 хыл. ж.). Лозанна при Женевско езеро, въ когото ся набирать много чюжденци за най-угоднѣ-тѣхъ хубость на онова мѣстоположеніе.

Жителе-ти на Швейцаріѣхъ ся хвалять и сега за юначество-то, за простотѣхъ-тѣхъ и стѣгнотіѣхъ-тѣхъ на нѣравы-ты имѣ. Ораческы-ты имѣ произведенія не сѣхъ доста за тѣхно прѣхранваніе; затова много души ся углавываютъ войскаре въ различны Италянскы дръжявы. Главно-то богатство на Швейцарци-ты съ-стои въ скотовѣдство-то, навѣдвано много въ дебе-

лы-ты и голѣмы-ты паши на земѣ-тѣ; излазя много добытъкъ ядрѣ и хубавѣ, сухи овошкы, и доста былкы. Правено-то всякъ годинѣ сыреніе и масло ся смѣта да принася на мѣсто-то повече отъ 37 мил. фр. Попрѣдѣлни-ти градове имѣтъ прѣмину-вателнѣ трѣговнѣ, и фабрики за писаны платна, пѣстрила, и за часовниці, които ся изваждатъ доста въ много мѣста на Европѣ.

275. Историческо. Іулій Кесарь покори въ Римскѣ-тѣ дръжавѣ Швейцаріѣ и Реціѣ, на коѣто часть съставлява вѣсточны-ты кантоны на сегашнѣ Швейцаріѣ, като съсина жителе-ты ако и да бяхѣ най-бойливи. Послѣ ся сѣвли съ Самодрѣжавѣ-тѣ на великого Карла и сетиѣ съ Германскѣ-тѣ самодрѣжавѣ до 1308 л. кога отъ тиранство-то на управители-ты ся въздвигнѣхѣ три кантоны: Швиць, Ури и Унтервалденѣ, и съставихѣ Швейцарскѣ-тѣ спомощъ испрьво. До 15^в. вѣкъ спомощни-ти кантони станѣхѣ 13, въ които Наполеонѣ присѣдини още шесть; въ 1815 л. спомощны-ты силы утвърдихѣ независимость-тѣ на съврѣза, като прибавихѣ още три кантоны: Женевѣ, Валлисѣ и Невшатель да припознавать господарѣ Прусского царя.

Врѣхне-то Управление на съврѣза, что ся прѣправи въ 1815 л. по-добрѣ, има годишенѣ приходѣ 230 хыл. фр. (освѣнь приходы-ты на всякой кантонѣ) за общи разноскы на управление-то, за народно-то просвѣщеніе и за войскѣ-тѣ. Всягдашна-та войска не надминува 14000 души; обаче всякой кантонѣ е винагы готовѣ да тури въ дѣйствиѣ спорядѣ броя на жителе-ты си войскѣ въ неволно врѣмя; а и тя всичка войска не надминува 70 хыл. както и народна-та вардія ся набира до 200 хыл. войскаре.

§. Г. Южны страны.

276. Иберійскій полуостровѣ въ Ю. З. странѣ

на Европѣ разложенъ прѣдѣля ся камъ В. и Ю. отъ Срѣдиземно море, камъ З. отъ Атлантический океанъ, и камъ С. отъ истый океанъ, наричанъ мѣстно Бискайско море, и отъ Пиррени; обема Испаніѣ и Португаліѣ.

ИСПАНІЯ отсѣдѣ ся забыкаля отъ море освѣнъ С. В. странѣ, дѣто Пиррени іѣ прѣдѣлять отъ Францѣ, и З. дѣто има слогъ съ Португаліѣ. Много планинскы рядове ся простирать по земѣ-тѣ (144), отъ конто по-высокой е камъ Ю. наречень Сиерра-Невада (Снѣгопокрыты планины), и рѣкы доста голѣмы іѣ прохлаждать (173).

Испанія ся дѣли на 14 капитанства, отъ конто сѣверны сѣ: Галліція, гл. г. Санъ-Яго-де-Компостеля, прочюто мѣсто за ходены-ты въ него поклонници (28 хыл. ж.). Астурія, гл. г. Овiedo и Сантланъ. Леонъ гл. г. Леонъ. Ветха Кастилія, гл. г. Бургосъ. Бискаія, гл. г. Билбао. Наварра, гл. г. Пампелунъ. Арагонія, гл. г. Сарагосса. Каталонія, гл. г. Барселона. Въ срѣдѣ-тѣ стоятъ: Естремадуа, гл. Бадахогъ. Нова Кастилія, гл. г. Мадридъ. Кралевство Валенсія и Мурсія; камъ Ю. Андалузія, гл. г. Севиля. Кралевство Гранада, гл. г. Гранада; и най-послѣ Балеарскы острови. Тѣя капитанства подраздѣлявани обемать 48 области, наричваны отъ главны-ты имъ градове.

277. Между тѣя значителны и другы градове на Испаніѣ по-главни сѣ: Мадридъ, столица на Испанско-то Кралевство, при р. Мансанаресъ, вливанъ въ Тахо. Хубавъ градъ съ нажлены околности, населенъ съ 200 хыл. ж. и 77 цркъвы.

Камъ С. наблизе до Мадридъ въ пустынѣ-тѣ е Ексуріаль, дѣто е царскый палатъ, единъ великолѣпенъ монастырь, и голѣма гробница на царіе-ты. Толедо, при р. Тахо, сѣдалище на краля съ 15 хыл. ж. Бургосъ при р. Арлансонъ (10 хыл. ж.). Сеговія, при р. Ересмѣ, има още уварденъ ветхъ Рим-

ский мостъ весьма хубавъ. Саламанка, (15 хыл. ж.) прочють по университета си. Сарогосса, при Ивиръ (43 хыл. ж.). Валенсія при устїе-то на Гвадалавіаръ въ най-хубаво мѣсто (80 хыл. ж.). Малко камъ С. е: Морвїедро, ветхый Сагунтъ (5 хыл. ж.). Бадахось, утврьденъ градъ при Гвадіанѣ. Севиля (96 хыл. ж.) и Кордова (56 хыл. ж.) при Гвадалквивиръ. Гранада, при Хениль, прочють, зашто е былъ сѣдалище на Арабскы-ты царїе, на които стои още великолѣпный палатъ казанъ Алгамбра (80 хыл. ж.).

278. По-главни заливи сж: камъ С. Билбао на Бискайско море, отгдѣто собствено излази влѣна-та отъ испанскы-ты овцѣ. Ферроль и Коруня, въ Галиціѣ, военны пристанища. Камъ Ю. Кадиксъ възъ полуострова, утврьденъ, богатъ и най-трѣговскый градъ (70 хыл. ж.). Гыбралтаръ тврьдиня при проливъ Гыбралтарскый, съзиденъ при полы-ты ла⁴Калпскѣ планинѣ, и владѣянъ отъ Англичяне-ты (20 хыл. ж.). Малага прочють за хубаво-то си вино. Камъ В. Картагена най-хубавый заливъ отъ Испанскы-ты въ Срѣдиземно море, прочють и той за вино-то си. Барселона (150 хыл. ж.) при Срѣдиземно море, има весьма хубавъ заливъ и най-якъ тврьдинѣ отъ Испанскы-ты.

278. Испанія владѣе още въ Срѣдиземно море тья острова: Маліоркѣ, гл. г. Палма (35 хыл. ж.). Миноркѣ, гл. г. заливъ Маотъ съ весьма хубаво пристанище. Ивиса, и Форментера пусть островъ, и мѣсто прѣдѣлъ на прѣмѣренный Меридианъ отъ Французы-ты (14).

279. Историческо. Испанія стоя около два вѣка противъ Римляне-ты. Визиготи-ти испѣдени отъ Францѣ около 500 л. слѣдъ Р. Х. владѣяхъ ѣкъ почти два вѣка, кога въ 711 л. ся завладѣ отъ Аравитяне-ты, които распрѣснѣхъ тамъ Моаметанство-то. Христїанскы-ти царїе, въ малкѣ чясть на мѣсто-то опрѣни, бїяхъся беспрѣстанно срѣща тѣхъ почти 8 вѣкове,

догдѣ гы испѣдихъ. Фердинандъ съ Изабеллѣ у-
свободихъ Испаниѣ съ привземаніе-то на Гранадѣ
(277) около 1492 л. Тога си Христофоръ Колумбъ
намѣри Америкѣ, и Испанци-ти обладахъ по'-рас-
пространены-ты и по'-богаты-ты мѣста на новый свѣтъ,
като пратихъ прѣселенци слѣдъ малко врѣмя и въ
много острова на Океаниѣ. Обаче въ начало на тоя
вѣкъ, като нѣма Испанія добръ флотъ, изгуби и за-
владѣнія-та си. Не владѣе въ Америкѣ отъ значи-
тельны-ты тога съ и богаты нейны завладѣнія освѣнъ
острова Кубъ и Порторико; а въ Океаниѣ Филип-
пинскы острова, въ Африкѣ Каутъ и близни-ты о-
строва Канарскы. Общенскый приходъ има 171 мил.
фр. недостаточенъ за общи-ты разноскы, отъ меж-
дуособны-ты войны, въ които ся намира отъ нѣкол-
ко врѣмя; а общенскый дългъ надминува 3 дилліо-
ны. Рядовна-та войска надминува 100 хыл. а мор-
ска-та има едва 34 военны кораби.

Управленіе-то е за сега новоуправна монархія;
просвѣщеніе-то, орачество-то и рѣкодѣліе-то не сѣ
направили нѣкой голѣмъ успѣхъ. По'-голѣма-та тръ-
говія състои въ вина и весма тънкъ влѣна. Брой-тъ
на жителе-ты ся смѣта до 11—14 мил. вси испо-
вѣдватъ Католическо-западнѣ-тъ вѣрѣ, като сѣ пу-
стовѣрци, дерзливи и отечестволюбци. Священство-
то има голѣмъ силъ на тѣхъ землѣ; около 1826 л.
ся смѣташе отъ 128 хыл. души (отъ които 90
хыл. сѣ монаси) съ 3200 монастыре и $\frac{1}{9}$ отъ недви-
жемы имоты, оставены отъ новоуправѣ-тъ на 1834
л. Тукъ имаше и сѣдилище на священный испытъ (о-
сновано на 1740 л. и развалено на 1820 л.), което
въ разстояніе на 80 години испогори до 34 хыл.
человѣци, наклопаны като за еретици.

280. ПОРТУГАЛІЯ дрѣжи западны-ты мѣста на
Полуострова и има еднаж часть отъ ветхъ Лузита-
ниѣ, като е изъ дѣло въ яза на Атлантическый О-
кеанъ. Планиниста земя е, продѣлвана отъ хубавы

поляны, и прохладана отъ извирваны-ты въ Испаніѣ рѣкы: Минію, Дуеро и Тахо, вливаны въ Океанъ, има благорастворенъ и здравъ климатъ, и различны рудища за злато, сребро, свинець, мѣдь, соль и мраморе, плодonoснѣ землѣ, и най-хубавы вина; изважда копринѣ и всичкы-ты южны овошкы. Дѣлиса на тѣя провинціи: пров. между Дуеро и Минію, гл. г. Брага (14 хыл. ж.). Порто (80 хыл. ж.) заливъ, обрѣща голѣмѣ трѣговіѣ съ изважданы-ты мѣстны вина и портукале; Пров. Трасъ-ос-Монтесъ (между планины что е), гл. г. Браганца; Бейра, гл. г. Коймбра (16 хыл. ж.) прочють за университета си; Естремадура, гл. г. Лиссабонъ и столица на всичко-то кралевство разложенъ при устіе-то на Тахо (250 хыл. ж.), военно пристанище и трѣговскій градъ. Другы-ты провинціи сѣ Алентехо и Алгарвіа камъ Ю. З. крайще. Всичкы-ти жителе, като сѣ отъ Католическо-западнѣ-тѣ вѣрѣ смѣтатся до 3 мил. и 800 хыл. па имѣть еднаквы нѣравы и дръжавія съ Испанци-ты и Новоуправно Управление. Пространство-то на всичко-то кралевство не надминува 5,125 четвр. левгы; има годишенъ приходъ около 12 мил. фр. нестигванъ нему, и общенскій длѣгъ 160 мил. рядовнѣ войскѣ 22 хыл. и морскѣ силѣ 40 военны кораби.

Историческо. Португаллія испаднѣ въ исто-то щастіе съ Испаніѣ, и подъ ярема на Аравитяне-ты Моаметанци до 1139 л. Тога си като ся усвободихѣ жителе-ти основахѣ собствено свое кралевство до 1580 л. кога ся покорихѣ отъ Испанскій краль Филиппа V'. А около 1640 л. като ся въздвигнѣхѣ разгласихѣ краль Брагацкогo Херцога Донъ Жуана на когото домъ-тѣ царува до днесъ. Португалци-ти ся прославихѣ по ІЕ' и ІS'. вѣкъ за откритія-та по море. Тѣя открьхѣ почти всичкы-ты крайморія на Африкѣ, и като прѣминѣхѣ мысъ Добръ-Надеждѣ стигнѣхѣ на 1488 л. въ Индіѣ, та

станяхъ господаре на бескрайны завладѣнія въ Африкѣ, въ Азіи и въ Америкѣ. Обаче слѣдъ малко врѣмя Холландци-ти имъ отъишяхъ Азіатскы-ты, и около начало-то на тоя вѣкъ изгубихъ и Бразиліи, най-главно-то имъ и голѣмо прѣселеніе въ Америкѣ. Асорскы острови, Мадерскы, и другы населенія въ различны-ты Африканскы крайморія, Гоа и Макао въ Индиѣ стоятъ още подъ Португалскѣ власть.

281. ИТАЛІЯ е голѣмый онъ си и дълговатъ, като ботуша, полуостровъ, прѣдѣланъ камъ С. отъ Алпы, что ѣ отдѣлять отъ Францѣ, Германіи и Австріи. Обеманы-ты въ неѣ дръжявы сѣ слѣдны-ты осемъ, почти съ 22 мил. жителе отъ Католическо западнѣ-тѣ вѣрѣ *).

282. САРДИНСКО КРАЛЕВСТВО камъ С. З. обема:
 а.) Херцогство Пиемонтъ, весма добръ земѣ, на коѣто Туринъ е г. г. и столица на всичко-то кралевство при По разложенъ (130 хыл. ж.). Други негови градове достойни за вниманіе сѣ: Алессандріа (35 хыл. ж.), Веркела, Аостъ, Акуйо и Новара;
 в.) Х. Савойѣ, съединено нѣкога съ Францѣ, и отдѣлявано съ Алпы отъ Пиемонтъ, съ което сега сѣ съобщава Савоія съ друма на планинѣ Сенисъ, г. г. Шамбери; г.) Х. Генуѣ, г. г. Генуа, прочютъ за неговы-ты великолѣпны зданія и ветхѣ тръговіи (115 хыл. ж.). Други градове Савонъ и Вентимиль;
 д.) О-въ Сардиніи отдѣляванъ отъ о-въ Корсикѣ съ проливъ Бонифачіо, г. г. Калияри (35 хыл. ж.) сѣдалище на краля има и университетъ; е.) Графство Ницца (27 хыл. ж.) при крайморія-та на срѣдиземно море, прочютъ за неговыи пріятенъ климатъ,

*) Италія обема три Кралевства: Ломбардоенецианско, подвластно на Австріи; Сардинско и Кралевство на-дѣвъ Сициліи, или Неаполитанско; едно Велико Херцогство Тосканско; три Херцогства: Парма, Модена и Лукка; Папскѣ Дръжлеж и Републикѣ Сан-Марино. Притова сѣ дѣли тоя Полуостровъ на горниѣ и долниѣ Италіи, и на срѣдниѣ.

въ когото ся стичать отсѣдѣ страдаеми чюжденци за да съсземжъ тамъ здравіе-то си. — Това кралевство по 1848 л. станж новоуправнж монархія, която има 4 $\frac{1}{2}$ мил. народонаселеніе.

283. КРАЛ. ЛОМБАРДОВЕНЕЦІАНСКО е под-властно на Австрійскж Самодръжавж (4,700,000 народи.) и ся управлява отъ одного Вицекраля. То състои отъ двѣ распространены губерніи: отъ губ. Венеціанскж нѣкога републикж, разваленж отъ Наполеона на 1796 л. и губ. Миланскж. Послѣдня-та обема А.) Миланско Херцогство, гл. г. Миланъ, фабричный градъ и сѣдалище на Вицекраля, съ 150 хыл. ж. Павія, ветха столица на Ломбардійско Кралевство, прочють по университета си (23 хыл. ж.). Лоди, Кремона (съ 27 хыл. ж.), Бергамо (30 хыл. ж.) и Комо, при едноимный заливъ; В.) Херц. Мантуж, има едноимень гл. г. забыколень отъ р. Минчіо (25 хыл. ж.); Губ. Валентиційскж, която е поле прохладано отъ Аддѣ, гл. г. Сондріо; Г.) Губ. Венеціанскж, гл. г. Венеція, единъ отъ най-забѣльженны-ты градове на свѣта по особено-то свое мѣсто положеніе, съзидень на 136 острова въ Адриатическо море, съединяваны съ 500 мостове (114 хыл. ж.). Верона при Ечь (55 хыл. ж.). Падуа при р. Бахиліоне, славень градъ за университета си (50 хыл. жители).

Историческо. Венеція населена по нападнуванія-та на Сѣверны-ты варваре отъ нѣкои побѣгнжли около Е'. вѣкъ слѣдъ Р. Х. умножися по малко и ся състави като независимж републикж, управляванж отъ одного началника наречень Херцогъ около S'. вѣкъ; прѣдadena на тръговіж достигж да придобые морскж силж толко си, чтоо около ІЕ'. вѣкъ, като имаше всичкж-тж тръговіж на Индіж, Египеть и Анатоліж, заедно съ Генуезскж-тж републикж, распрострѣ владѣнія-та си въ Срѣдиземно море и Архипелагъ, облада Кретж, Кыпро, Пелопонисъ, па и

имаше почти на-рѣцѣ и самж-тѣ Бизантійскѣ Само-дръживѣ. Около 15 вѣкѣ вѣтрѣшны-ты припѣрни между благородны-ты и народа докарахѣ промѣнѣ на управж-тѣ въ притѣснителнѣ Аристократіѣ, а привземаніе-то на Царійградѣ отѣ Турци-ты и други вѣйкашны обстоятелства надокарахѣ по малко у-слабваніе-то на тѣжѣ Аристократіѣ, чтоо около 1796 л. испаднѣ въ побѣдоносны-ты орѣжжіа на Францу-зы-ты. Около 1805 л. Венеціанска-та дрѣжжава ся сподѣли между Францѣ и Австріѣ; а прѣзь 1814 л. ся съедини съ Ломбардіѣ въ едно дрѣживіе подѣ сцетра на Авсрійскѣ Самодръживѣ. Венеція е днесѣ царскій арсеналь на Австріѣ, и свободно трѣговско пристанище; има много памятници отѣ прѣмнѣж-лѣ-тѣ и' слажѣ, отѣ които црѣква-та Святого Марка е достойна за вижданіе, съзидена на 1 вѣкѣ слѣдѣ Р. Х. по Бизантійскѣ Архитектурѣ.

284. ХЕРЦОГСТВО ПАРМА има пространство 300 четвр. лев. и народн. 466 хыл. разложено камѣ Ю. отѣ р. По. Град. Парма (32 хыл. ж.) гл. г. и Пиеченца добѣръ съзиденѣ градѣ при По (30 хыл. ж.).

285. X. МОДЕНА стои камѣ Ю. на единѣ слогѣ съ горне-то има 270 четвр. лев. пространство и 400 хыл. народн. управлявано съ Херцогы Есте отѣ Авсрійскій Домѣ. Модена, гл. г. и най-добрий отѣ италіанскы-ты градове, има хубавы общи зданія, и Академіѣ за тѣкы-ты занаяты (25 хыл. ж.). Реджо, рѣкодѣлный и трѣговскій градѣ, мѣсто рожденіе на поетѣ Аріосто (18 хыл. ж.). Каррара (5 хыл. ж.) при море-то, и два-та прочюти за изважданы-ты на-близо оттамѣ хубавы мраморе, на имжѣ и двѣ Академіи за дѣланіе каменіе.

286. X. ТОСКАНА (1 мил. и 400 хыл. народн. и 1100 четвр. лев. пространство) е земя планиниста съ плодоносны поляны, прохладана отѣ Арно. Град. Флоренція (80 хыл. ж.), прѣзь когото тече Арно, прочютъ за хубость-тѣ на неговы-ты

зданія, за библиотекѣ-тѣ, нареченѣ Медицинскѣ, за чудный музей за куны и ветхы издѣляны отъ камыкъ работы. Сіена, на три рѣтове (24 хыл. ж.), другъ пѣтъ былъ гл. г. на републикѣ. Камъ Ю. Пиза, нѣкога богата и цвѣтовена република, сега испаднѣлъ и малолюднѣ градъ (20 хыл. ж.), увардилъ е много зданія великолѣпны, отъ които е съборната цркъва, надвѣсеный стлѣпъ звѣнилница и гробища-та наречены святополе, зачто прѣстъ-та въ него прѣнесохъ отъ Іерусалимъ съ 50 кораби Пизанци кога бяхъ републиканци. Пиза е мѣсто рожденіе на Галлилея. Ливорно, славенъ по голѣмѣ-тѣ тръговіѣ что обрѣща най-много отъ всичкы-ты градове на Италиѣ, (75 хыл. ж. заедно съ неговы-ты приградія).

286. Х. ЛУККА е разложено между Моденѣ и Тосканѣ има 55 четвр. лев. пространство и 155 хыл. народи. Гл. г. Лукка, разложенъ въ плодоноснѣ и весма ревнивѣ полянѣ; дадися като собствено прѣхранваніе на нѣкогдашный Пармскый и Піаченскый Херцогъ съставено прѣзь 1815 л. на Херцогство.

287. ПАПСКА ДРЪЖЯВА, или Понтифійска, на коѣто господаръ е Папа, иманый на земѣ-тѣ видима глава на Западнѣ-тѣ Цркъвѣ, обема много области, простирвана до Адриатическый заливъ и Срѣдиземно море, разложена между Тосканѣ съ Неаполитанско кралевство.

Нейны-ты области сѣ тѣя:

Болонійска, гл. г. Болонія, (71 хыл. ж.), прочютъ за учебно-то заведеніе въ него. Феррарска, гл. г. Феррара (24 хыл. ж.) мѣсто рожденіе на поетъ Аріосто*), има и якъ тврдинѣ. Риминска, гл. г. Ревенна нѣкога славенъ и крайморскый градъ, обаче днесъ е далечъ отъ море-то еднѣ левгѣ (16 хыл.

*) Спорядъ други сѣ е родило въ Реджо, както казахме, а сѣ не-
храни въ Феррарѣ.

ж.). Марко-Анконска, гл. г. Анконъ, съ удобно пристанище градъ край Адриатическо море (36 хыл. ж.). Перуджиянска, гл. г. Перуджия (30 хыл. ж.), при Тибрско езеро. Урбинско Херцогство, гл. г. Урбино (11 хыл. ж.) мѣсто рождение на прочютый кунописецъ Рафаела.

Омбрія, гл. г. Сполето. Бащинія (или наследствіе) на Апостола Петра, столица Римъ, ветхъ и достойнозабѣлжителенъ градъ за много-то си другочны и сегашны зданія; между 364 цркви на Апостола Петра е най-хубава и най-великолѣпна отъ вси цркви на Християнскый свѣтъ. Това зданіе ся поченъ на 1506 л. и въ разстояніе на единъ цѣль вѣкъ ся свръши, като ся разнесохъ 240 мил. фр. за чудо е и Ватиканъ, папскый палатъ съ 11 хыл. стан. Градъ-тъ съзиденъ по два-та брѣга на р. Тибръ е сѣдалище Папы населенъ отъ 160 хыл. души. Близо до него е Тиволи прочото отъ брѣзен-ты на р. Тиверонъ. Велетро, Палестринъ и Остія при устіето на Тибръ и пристанища на Римъ.

Република САНЪ-МАРИНО стои верѣдъ Папскъ-тъ дръжавъ самовластна подъ покровителство Папы. Има пространство четьре четвр. лев. и 7 хыл. ж. състон отъ едноимный градъ Санъ-Марино и отъ 4 изъ около села; основася около S'. вѣкъ отъ одного пустынака на имя Маринъ, който заселилъ нѣкои си около скыта си.

Историческо. Свѣтовна-та власть Папы, който бѣше само епископъ Римскый, начнъ отъ 754 л. слѣдъ Р. X. по врѣмя-то на Пепина царя Французского като подари Папы Римско и Риминско Херцогства. Съ врѣмя ся придобыхъ и други земи даромъ или съ наследствіе или и съ завладѣніе, чтото до 1600 л. ся състави дръжава доста пространна казвана-та Црквиена или Папска, обемвана ветхый Римъ, Лаціо, Омбрія, Пичино и часть на Келтійскъ Галлія. По врѣмя-то на Французско-то въздвигваніе

(на 1797 л.) ся прѣправи испрѣво на Републикѣ, послѣ ся присѣдини на Италианско-то кралевство, а по 1814 л. ся дади на Папско господарство, ста-нѣта почти така както си бѣше и отъ зачяло. Господарь-тъ Папа ся избира доклѣ бѣде живѣ отъ $\frac{1}{3}$ на гласодавателе-ты (70 най-много) Кардиналы събирваны въ Римскѣй палатѣ Ватиканѣ. Кардинали-ти сѣ министри-ти, и управители-ти на мѣсто-то, и посланници-ти испращвани по християнскы-ты дворо-ве. Има народн. 2,600,000 и пространство 2,223 четвр. лев. Управление независимо. Общенскый дългъ 400 мил. фр. рядовнѣ войскѣ 16 хыл. Црквени 45 хыл. и 8 хыл. калугеркы.

288. КРАЛЕВСТВО НЕАПОЛЬ (и на-двѣ Сицилиі казвано) обема южнѣ-тѣ странѣ на Италиѣ. Земя-тя е чюдна за плодоносіе-то си на всичко, и най-паче на вина, обаче обще е тѣсна и злѣ урядена; а рѣкодѣліе-то напрѣднува и то малко. Страна-та что е въ Италиѣ ся дѣли на 4 провинциі наричваны та-ка: Кампанія, Абруццо, Анулія, Калабрія; и управителскы на 15 провинциі; а Сицилія ся дѣли и тя на 7 провинциі. Жителе-ти ся смѣтатъ до 7 мил. и 380 хыл. на исповѣдватъ всичкы-ты Католическо-за-паднѣ-тѣ вѣрѣ. Управление-то е независима монархія.

289. По-главни-ти градове сѣ три Туринско мо-ре: Гаета край прѣдѣлы-ты на Папскѣ Дръжавѣ, край-морскый градъ сѣ якѣ трвѣдинѣ (15 хыл. ж.). Ка-пуа при р. Волтурно сѣ тврьдинѣ близо до остав-кы-ты на ветхый Капуѣ (8 хыл. ж.). Неаполь, при едноимный си заливѣ разложенѣ близо до Везувий, гл. г. на кралевство-то, има около 400 хыл. жите-ле, много зданія хубавы, значителенѣ музей за дру-гочны пѣчта и университетъ; тоя градъ е най-ху-бавый и най-голѣмый въ Италиѣ сѣ удобно приста-нище на Срѣдиземно море. Една частъ отъ неговы-ты жителе (до 80 хыл.), наречени Лаццарони, сѣ человекы голи и боси безъ никакво пристанище, жи-

вѣхтъ всякога подь открыто небо и си трѣять днев-
но-то прѣхранваніе съ различни дребны нѣчта и по-
слугуванія. Близо до Неаполь е и селце Портико
съзидено на мѣсто-то на ветхъ Иракліѡж, и Пуцоли,
градъ извѣстенъ отъ изважданѡж-тѡ изъ него прѣсть
нареченѡ пуцоланѡж, която рожба на огнедышна пла-
нины размѣсвать іж съ варъ и зидать вѣтрѣ въ во-
дѡж-тѡ; че тя има свойство да уякнува въ водѡж и
най-паче въ морскѡж, чтото да слѣпява въ едно не-
раскѣсвано тѣло назидены-ты каменіе. Салерно, градъ
съ добро пристанище при едноимный си заливъ, бли-
зо до когото ся намирать и оставки на ветхы ци-
клопы Гръцкы и Римскы. При Адриатическый заливъ:
Мамфредонія (5 хыл. ж.), запаленъ отъ Турци-ты на
1620 л. Барлетта крайморскый и трѣговскый градъ
(18 хыл. ж.). Баріо, подобно трѣговско и утврѣде-
но пристанище, изважда дрьвено масло и платна (20
хыл. ж.). Бриндизи и Отрандо при сѣщій заливъ.
Крото и Таранто при едноимный заливъ на тоя по-
слѣденъ градъ. Реджіо камъ Ю. крайще на-срѣщѡж Си-
циліѡж, ветхъ и най-трѣговскый градъ при Мессин-
скый проливъ (20 хыл. ж.).

290. Въ Неаполитанско кралевство е заедно съ
другы нѣкои островы и Сицилія, прѣдѣлвана отъ пла-
нины, на три най-плодоносны поляны, политическы
раздѣлена на 7 провинціи подвластны на одного ви-
цекраля. Этна, огнедышна планина въ дѣйствиѣ, е
по-лысока-та на острова. А жителе-ти и ся смѣ-
тать powyше отъ единъ мил. и 800 хыл. като сѡ
всичкы-ти отъ Католическо-западнѡж-тѡ вѣрѡж. Град.
Палермо, гл. г. и крайморскый въ С. рѣбро на о-
строва съ 168 хыл. жителе. Въ В. рѣбро е Месси-
на, разложенъ при нареченый отъ него заливъ (80
хыл. ж.), утврѣденъ и съ удобно пристанище градъ,
на когото по-голѣма-та чясть бяше ся провалила въ
днѣж-земѣ отъ земетрѣсеніе на 1783 л. Близо при
него въ устіето на залива ся намира морска-та про-

вала на Харивдж, и на-срѣщѣ, възъ Калабриѣ, скала Сицила, толко съ опасны на ветхы-ты Гръци. Сиракузи крайморскый и ветхъ градъ, мѣсто рожденіе на Архимеда (15 хыл. ж.). Катанея, между Сиракузы и Мессинѣ, ветхъ и хубавъ градъ (50 хыл. ж.), има университетъ и Академіѣ за занаяты. Избухнуваніа-та на Етнѣ го съсипахъ почти цѣль на 1693 л. като сбутахъ и часть на залива му. Въ Ю. рѣбро Гырганто (15 хыл. ж.) близо до развалы-ты на ветхый градъ, наричанъ Акрага населенъ тогава съ powyше отъ 800 хыл. ж. Дрепано камъ 3. съ утвърдено пристанище и 25 хыл. ж. отъ конто много души ловять мерджаны, и правять отъ тѣхъ доста различны украсенія.

Камъ С. на Сициліѣ стоятъ огнедышны-ты Еолскы островы, отъ конто по-главни-ти ся казвать Липари и Стромболи. Въ Неаполитанскый заливъ стоять Исчія и Капрея. Камъ Ю. на Сициліѣ е о-въ Малта скала почти не плодоносна, изважда пакъ хубавы портукалы, нѣкога е былъ въ Малтезскый порядъ на въсѣдниці-ты, а сега е подвластенъ на Англіѣ. Гл. г. Ла-Валетта съ твърдицѣ и весма добро пристанище (5 хыл. ж.). Гоцо, по-малкъ и по-плодоносенъ отъ Малтѣ, и той е подъ власть на Англичяне-ты (3 хыл. ж. и 15 хыл на цѣлый островъ). Между Сициліѣ и Африкѣ стои о-въ Лампедуза подвластенъ на Сардинско-то кралевство.

При крайморіе-то на Тосканѣ стои на Великого Херцога о-въ Елба (15 хыл. народн.), има рудища гѣбавы съ желѣзо и два града, отъ конто единый ся нарича Заливъ Лонгонскый а другый Заливъ Феррайскый. Наполеонъ, като испаднѣ отъ Французскый прѣстоль сѣдя на тоя о-въ отъ Маія на 1814 л. до Февр. 1815 л.

291. Историческо. Италія населявана на ветхо врѣмя отъ много народы малкы самовластны, покориися на Римъ републикуванъ. Той съзиденъ на 753

л. прѣди Р. Х. ся управлева испрѣво отъ царіе; слѣдъ 243 години като станѣ република облада по малко Италиѣ; и сетня распротрѣ дръжавѣ-тѣ си въ вси почти тогасѣ извѣстны страны на вселенныѣ. Августъ, 30 години прѣди Р. Х. като развали републикѣ-тѣ разгласися Самодръжець, и около 400 години ся управлева онаѣ бескрайна самодръжава отъ наслѣдници-ты му, кога ся и раздѣли дѣйствително на двѣ (по врѣмя-то на Аркадія и Онорія): на Западнѣ Самодръжавѣ съ столицѣ Римъ, и на Вѣсточнѣ Самодръжавѣ съ столицѣ Царійградъ. Обаче слѣдъ малко врѣмя Западна-та Самодръжава ся сподѣли отъ варваре-ты, и сѣща Италиѣ ся забыколи испрѣво отъ Остроготы-ты, послѣ отъ Ломбардійци-ты, които съставлявахѣ единѣ Монархіѣ. А на 774 л. слѣдъ Р. Х. Великий Карлъ покори цѣлѣ Италиѣ, която слѣдъ смръть-тѣ му испаднѣ подъ власть на различни Монарсы, като ся раздѣли и на различни дръжавы. Тогасѣ ся основа и умножи и свѣтовна-та власть Папы станѣтъ и политический князь (287). Нѣмци-ти, Французи-ти, Испанци-ти, владѣяхѣ по различни врѣмена Италиѣ; а Французи-ти най-послѣ по Наполеоново врѣмя иѣ дръжахѣ до 1814 л. кога ся съставихѣ дѣйствително различни-ты вышеречены дръжавы, да имѣтъ различни Управленія не новоуправны. А слѣдъ най-последне-то Французско прѣобразование на 1848 л. цѣла Италиѣ ся подвигнѣ на кракъ и всичкы-ты Херцогства и Папска Дръжава ся разгласихѣ Републикы; обаче навлазваніе-то на Австріѣ и Францѣ докара работы-ты пакъ въ тѣхно-то прѣво състояніе.

Италиѣ като е въ най-южны-ты страны на Европѣ има благорастворенъ и здравъ климатъ, земѣ плодоноснѣ и гыздавѣ, която можаше бы и най-богата отъ всичкы-ты, ако нейни-ти жителе быхѣ и мали повече стѣнотіѣ. Прѣдѣляся камъ С. отъ Алпы, и на-длѣжь прѣдѣлвана отъ Апенинскы планины

отдѣляся на два яза, единъ на Адриатическо море и другъ на Сръдиземно, прохладжана отъ много рѣки и рѣкыци, и ставана една отъ най-плодоносны-ты земли въ Европѣ. Планины-ты имѣтъ рудища за желѣзо, мѣдь и различни мраморе; а поляны-ты сѣ плодоносны на вси произведенія отъ умѣрены-ты климаты, като пуцать оризъ, памукъ, дръвено-масло, портукалы, лемоны и проч. Скотовѣдство-то, пчеловѣденіе-то и храненіе-то на птици-ты за копринѣ ставать весма добрѣ; а рѣководѣіе-то и тръговія-та испаднѣхъ много сега, като си изгубихъ прѣво-то тѣхно дѣйствіе. Науки-ты и занаяти-ти ся удобрявать още множокъ, обаче нѣмать онѣхъ напръданихъ нито свѣтлинѣ, дѣто іѣ имахъ испрѣвѣ.

292. ТУРСКА ИЛИ ОТТОМАНСКА САМОДРЪЖЯВА. Подъ това имя ся разумѣвать всички-ты Турскы владѣнія въ Европѣ, Азіѣ и Африкѣ. Тая заедно съставлявать 77 хыл. четвр. лев. съ 28 $\frac{1}{2}$ мил. жителе. По-голѣмѣ-тѣ часть на Самодрѣжявѣ-тѣ съставлявать Азіатскы-ты владѣнія, сир. 35 хыл. четвр. лев. съ 10 мил. ж., Африканскы-ты мѣста имѣтъ 27 хыл. четвр. лев. и 2 мил. ж., остангло-то пространство и жителе сѣ на Европейскѣ Турціѣ.

293. ЕВРОПЕЙСКА ТУРЦІЯ ся прѣдѣля камъ С. отъ Дунавъ и Прутъ, и Карпатскы планины, и отъ р. Савѣ дѣто има слогъ съ Австріѣ; камъ В. отъ Черно море, Босфоръ, Мраморно море и Дарданелскый проливъ; камъ Ю. отъ Бѣло море (Архипелагъ) и Гръціѣ; катъ З. отъ Юническо море, Адриатическо и Австріѣ. Тая земя съ 15 хыл. четвр. лев. пространство и 16 $\frac{1}{2}$ мил. жителе е отъ най-хубавы-ты мѣста на Европѣ, обаче голина и неразработена отъ владо-то неученіе, ако и да ся затичя Управленіе-то отъ нѣколко врѣмя да въведе образованость-тѣ въ всички-ты родове на неговы-ты рай безъ разликѣ. Географическы тая земя ся дѣли на 10 области или епархіи, а въ правителствено отно-

шеніе на 4 ейялеты, подраздѣляваны на много сан-
дѣяци.

294. Европейска Турція обема сѣвернѣ-тѣ стра-
нѣ на ветхѣ Гръціѣ, Тракіѣ, Иллиріѣ, Мизіѣ и
часть на Дакіѣ камѣ С. на Дунавѣ, раздѣлявана сега
на 10 части, отъ които 5 сѣ сѣверны: Молдова,
Влахія (ветха Дакія), Българія, Босна, Сръбія; а
останѣлы-ты южны, както: Руманія или Румелы (Тра-
кія), Македонія, Тессалія, Албанія съ Ипирѣ (Вет-
ха-Българія) и острови-ти. Всичка-та земя ся по-
влача отъ планины и горы и най-паче камѣ С. на-
чинвана отъ тѣхъ най-планиниста и студена. Ста-
ра-Планина или Балканъ (ветха Емусъ) отдѣлявана
Българіѣ отъ Румелы, распростирася на различни
изданки камѣ С. до Карпатскы планины и С. В. до
крайморія-та на Черно море; като нейнѣ юговѣсто-
ченѣ рядѣ е и Рыла по прѣдѣлы-ты на Тракіѣ и Ма-
кедоніѣ; а С. З. отъ Динарійскы Алпы, дѣто сѣ
камѣ крайморія-та на Адриатическо море, съставля-
ваны вторый планинскый рядѣ, съединяванѣ въ Чер-
нѣ-Горѣ съ ряда на Стара-Планинѣ, който съ него
ся съединява съ голѣмый рядѣ на Алпы. Доспадагъ
(вет. Родопы) и Скардагъ сѣ изданки отъ Старѣ-
Планинѣ; а на ряда Скардагъ най-высокой вѣхѣ,
нареченѣ Орбѣль (Врѣхѣ-бѣль), има высочинѣ 9
хыл. ноги. Третій планинскый рядѣ е п. Мецовска
(Пиндѣ) Ю. З. провлачанѣ прѣзъ Ю. Турціѣ и цѣ-
лѣ Гръціѣ отъ С. камѣ Ю. Отдѣльны планины отъ
горни-ты рядове сѣ: Лахавѣ (Олимпѣ) въ Тессаліѣ и
Хымара въ Ипирѣ; а отъ Старѣ-Планинѣ е Атонска
Свята-Гора въ Халцидійскый Полуостровѣ. Отъ три-
ты речены рядове ся дѣли земя-та на три язове: на
Черно море, дѣто ся влива Дунавѣ съ голѣмы-ты си
притоци; на отъ Бѣло море, дѣто ся влива Марица,
Струма и Саламбрія извирвана отъ п. Мецовскѣ и прѣ-
минувана прѣзъ Тессаліѣ; на отъ Адриатическо мо-
ре, дѣто ся влива Дрина, прѣкорявана Черна, и про-

хладвана Албаниѣ. Планины-ты имѣтъ много рудища, останваны по-много запустѣлы и непотрѣбны отъ неученіе-то на жителе-ты; поляны гыздавы и полета весма плодоносны, обаче злѣ разработваны, пушчатъ по южны-ты мѣста всичкы-ты произведенія, както: дръвено масло, вино, жита, памукъ, чяфранъ, титюнь, оризъ, анасонъ и былки. Храненіе-то на бубы-ты, завѣзденіе-то на пчелы и добытъкъ врьвятъ добрѣ, обаче рѣкодѣліе-то е малко и опрѣдѣлено въ нѣколко лица. Чръвена-та прежда, наричвана Едренска, нѣкакви губере и морокынскы-ты вадены кожи сѣ своествены рѣкодѣлія на Турціѣ; мѣстна-та тръговія ся врьти собствено отъ Християне-ты. Европейска Турція има климатъ въ обще благорасворенъ (освѣнь планинскы-ты мѣста), сладкъ и на-сѣдѣ здравъ; чюма-та что сѣсипва чясто жителе-ты не е мѣстна болестъ, обаче ся прѣнася отъ Египеть.

Наряда на съставляваны-ты области Евр. Турціѣ и тѣхно народонаселеніе.

Области.	Простр. въ чет. лев.	Народо- населеніе	Отъ кой народъ колко души.
1) Молдова	1,340	1,300,000	Турци. 2,000,000
2) Влазія	2,100	2,500,000	Татаре. 50,000
3) Българія	2,900	3,000,000	Арнаути. 500,000
4) Сръбія	1,000	1,200,000	Бошнаци. 1,000,000
5) Босна съ Херцеговинѣ и Тур. Броациѣ	1,400	2,000,000	Херцеговци. 300,000 Хрватии. 200,000
6) Румели	2,300	2,800,000	Българе. 5,500,000
7) Македонія	1,650	1,700,000	Сръби. 800,000
8) Албанія	900	1,000,000	Гръци. 2,000,000 Молдовласи. 3,000,000
и Ипиръ	700	500,000	Цинцаре. 100,000
9) Тессалія	300	350,000	Армлинци. 250,000
10) Острови-ти	320	150,000	Ебреи. 350,000
	14,910	16,500,000	Козаци. 50,000
Черна-Гора	90	130,000	Френци. 100,000 Цигане. 300,000
	15,000		

Забълж. Ебреи-ти живѣять распрьснато по всички-ты градове въ Евр. Турціѣ, и почти вси врьтять тръговщинѣ. Тѣхный пологъ е Солунъ. А пакъ Цигане-ти ся скытатъ отъ поле на поле съ шатры и сѣ повече ковачи и корытаре. Има негдѣ си и заселени по нѣколко отъ тѣхъ.

295. КНЯЖЕСТВА МОЛДОВА и ВЛАХІЯ обемать юговѣсточно-то простирваніе на Карпатскы планины: Молдова между Карпатскы и р. Прутъ, а Влахія между Карпатскы и Дунавъ. Забыколени сѣ отъ Галиціѣ, Бессарабіѣ, Българіѣ, Сръбіѣ, Унгаріѣ и Трансилваніѣ. Молдова има 1340 четвр. лев. а Влахія 2100. Двѣ-ты земи въ сѣверны-ты страны сѣ планинисты, край Дунавъ разлагатся распространени равнища. Отъ минералны-ты произведенія имѣть само каменнѣ соль, намирванѣ весма много, и селитрѣ (гюверджиле) изважданѣ особено въ Молдовѣ. Попрѣдѣльны рѣкы, Прутъ и малко Дунавъ, прохладатъ Молдовѣ; Олтъ или Алута, и Дунавъ сѣ главны-ты рѣкы на Влахіѣ; между двѣ-ты земи прѣдѣлъ е рѣка Сиреть. Земя-та е на-сѣдѣ черноземъ, а не яко добрѣ разработена, има здравъ климатъ, изважда много всякакво жито и папуре, които ся главна-та храна на жителе-ты, и вино, ядрый и дребный добытъкъ ся вѣди много, има и горы въ които ся намиратъ много звѣрове.

Жителе въ Молдовѣ ся полагають 1,300,000; въ Влахіѣ 2,500,000. Тыя сѣ powyше Молдоване и Власи, изрожденци на римскы-ты прѣселенія, които введе тукъ Траянъ, въ 107 л. послѣ Р. Х. оттова тѣхный языкъ е разваленъ Латинскый, а двѣ-ты земи ся наричатъ по языка имъ Цара Руманяска, т. е. Римска земя. Тыя дръжатъ Вѣсточнѣ Православнѣ вѣрѣ, залѣгатся повече съ скотовѣдство-то нежели съ орачество-то. Отъ врѣмя-то на Едренскый миръ, кога прѣминѣхъхъ подѣ покровителство на Россіѣ, пріяхъ си собствено свое управленіе. Господаре-ти,

или Владѣтели—ти князове, както въ Молдовѣ также и въ Влахиѣ, избиратся изъ срьдѣ природны—ты жители Бояре. Тыя сѣ задлъжени да плащатъ опрѣдленѣ—тѣ давань на Султана; Турци—ти нѣмѣтъ правдѣ да ся заселвать ни въ едно отъ две—ты княжества. Главни градове:

Яшь (45 хыл. ж.), сѣдалище на Княза, добръ тръговский градъ, има 60 цркви и 26 монастыре, болницѣ и лицей; прочють е по направеный миръ между Россіѣ и Турціѣ въ 1791 л. Ботошанъ тръговский градъ, при нѣмскы—ты прѣдѣлы (5 хыл. ж.). Хушь, срьдиземный тръговский градъ, населенъ повече съ Българе (2 хыл. ж.). Фокшанъ, тръговский градъ, верѣдъ прѣдѣла на две—ты княжества разложенъ, раздѣляванъ на Молдовский и Влашкый (6 хыл. ж.). Одобеще, прочють по хубавы—ты си вина. Катра, значителенъ градецъ спорядъ сѣчванѣ—тѣ боровѣ горѣ (кыресте), съ кождо обръщатъ голѣмѣ тръговиѣ съ тукъ и Царійградъ. Галаць, край Дунавъ, единчко пристанище на Молдовѣ и спорядъ него най—тръговский градъ, и мѣсто стоварваніе на стоки—ты отъ Виенѣ за Царійградъ. Отъ 15 хыл. ж. что има по—много—то сѣ Българе, конто си имѣтъ свои цркви и училище. Тоя градъ е мѣсто похраненіе на Априлова, който си пожря всичкый имотъ за наше просвѣщеніе. — Букурещъ (90 хыл. ж.), сѣдалище на Влашкый Князь и Митрополитъ, и най—значителенъ по тръговиѣ—тѣ си что обръща почти съ цѣлѣ Европѣ, добръ съзиденъ градъ прохладванъ прѣвъ срьдѣ отъ р. Джмбавицѣ; има много цркви, монастыре, болници, добро народно училище, нѣколко фабрики и весма хубаво намыченѣ гыздавѣ чаршиѣ. Прочють е по мира между Турско и Россіѣ въ 1812 л. кога Россія придобы Бессарабиѣ, та Прутъ и крайна—та часть на Дунавъ ся отрядихѣ прѣдѣлы между нихъ. Въ никой градъ въ Европѣ нѣма толко съ много колѣскы, колко въ Букурещъ,

населенъ повече съ Българе, Гръци и Пѣмци. Въ околности-ты му има салханы, отъ които излазя много говежда масъ (червишь) и лой. Плуещъ, при Карпатскы планины, добръ направенъ и тръговскый градъ, разложенъ на равнище, съ 10 хыл. ж. повече прѣселенци отъ Сливенъ. Александрія, тръговскый градъ, направенъ отъ прѣселенци Свищовци въ 1829 л. съ 4 хыл. ж. изважда доста масло, говеждъ масъ и лой. Крайова, добръ съзиденъ и тръговскый градъ, главенъ на Малкъ-Влахіѣ (20 хыл. ж.). Окна-Маре и Валена (съ по 3 хыл. ж.), прочюти спорядъ ископанѣ-тѣ каменнѣ соль. Драгашанъ (1000 ж.), прочютъ по хубаво-то си вино. Крайдунавскы град. и съ карентины: Калафатъ (2 хыл. ж.), сръща Видинъ. Могълица сръща Никополь. Зимничъ, сръща Свищовъ. Гюргіевъ (10 хыл. ж.), добръ тръговскый градъ, сръща Рухчюкъ. Олтеница, сръща Тотроканъ, мѣсто стоварваніе на соль-тѣ изъ Влашко. Каларашъ (3 хыл. ж.) сръща Селистрѣ. Браїла, най-главно-то пристанище на Влахіѣ, добръ съзиденъ и тръговскый градъ, сръща Мачинъ (25 хыл. ж.).

Историческо. Молдовласи-ти сѣ народъ на когото языкъ-тѣ, нравѣ-ти и лицегаданіе-то потвърдявать, че происхожда отъ Римскы-ты прѣселенія, които Самодръжець Траянъ прати въ Дакіѣ, за да вардятъ Дунавскый край противо нападнуванія-та на Варваре-ты. Като отпѣдихъ нападнуванія-та на Уны-ты, Аваре-ты, Кумане-ты и Печеногы-ты, съставихъся на две Княжества: на Влахіѣ по врѣмя-то на Негра Бессараба, нареченъ Домну ал Църій Руманеци (Князь на Римскѣ-тѣ земѣ); на Молдовѣ по врѣмя-то на Драга, наименуванъ Домну ал Църій Молдови, отъ имя-то на рѣкѣ Молдовѣ, около кождо ся населихъ. А зачото бѣхъ естествомъ юнаци и бойливи научихъся военный рядъ отъ Радула Негру и отъ Марсія, още прѣди да ся основѣтъ въ Южнѣ Европѣ постоянны войскы. Молдова

ся нарича турскы еялык еялетъ и Богданя, отъ челядно-то имя на князове-ты и', отъ които единъ Стефанъ S'. ся расчу въ исторіѣ-тѣ повыше отъ други-ты. Кога Оттоманци-ти влѣзохъ въ Европейскъ Турціѣ, Влашкый Князь Мирца Старый направи заедно съ Султанъ Беазита Илдерима въ 1392 л. почтенъ трактатъ, когото поднови послѣ на 1460 л. Владуль E'. по врѣмя-то на Моамета B'. завладѣтели на Царійградъ. Молдова послѣдува тоя примѣръ по врѣмя-то на Сулеймана A'. въ 1556 л. А господарство-то Порты ся отряди на единъ малкъ давань и на опрѣдленіе-то Войводы или Господаре. Съ това достоинство ся натлъчывахъ отъ все Фанариоти-ти нареквани Царійградскы Гръци, които ставахъ князове отъ 1716 до 1821 л. кога княжествуваніе-то имъ прѣстанъ съ опрѣдленіе-то на князь Іоанна Суца и Григорія Гыка. Нѣкои членове намѣстени въ Букурешкый, Акерманскый и Едренскый трактаты, прѣдслѣдвахъ за съставленіе-то на Органический Законъ, что ся потверди въ 1830 л. кога стояше въ княжества-та Русска войска (1828—1834 л.).

Любовь-та на народный языкъ породила около това врѣмя склоненіе на ученіе. Две пристанища, Браила и Галаць, разгласихъ ся свободны въ 1834 и 1836 лѣта. Две-ты вѣнжества задрѣжатъ 12 хыл. войскаре за варденіе на прѣдѣлы-ты. Годишненъ приходъ имать до 35 мил. тѣхны грошове.

296. БЛЪГАРІЯ, най-голѣма и най-населена область отъ всички-ты другы въ Вѣс. Полуостровъ на Европѣ, разложена е камъ Сѣверъ въ голѣмый Балканскый рядъ, обема цѣлѣ на ветхо врѣмя долниѣ Мизіѣ и часть на Понтійскѣ Скытіѣ, прѣдѣляся камъ Сѣверъ отъ Дунавъ, съставляванъ тукъ здравы прѣдѣлы между Влашко и Россіѣ, камъ Вѣстокъ отъ Черно море, камъ Югъ отъ Тракіѣ и Македоніѣ, отъ коиго ся отдѣля спорядъ всички-тѣ си длѣжниѣ съ голѣмый и высокый рядъ на Старъ-Планинѣ,

наричвана отъ Европейци—ты Балканъ, и камъ Западъ отъ Сръбіѣж, има 2900 четвр. левгы пространство и 3 мил.жители, най-много Българе, поклонници на Вѣсточиж Православниж вѣрж, и нѣколко Турци и Татаре. По-многого рѣкы, что прохладять тѣж земж слазваны отъ брьда—та на Старж—Планинж камъ Сѣвернж посокж вливатся въ Дунавъ, отъ които по-главны сж: Тимокъ съставлявана на доста разстояніе камъ Западъ прѣдѣлы—ты на Българіѣж и Сръбіѣж и извирвана отъ Старж—Планинж вѣтрѣ въ Сръбіѣж; Ломъ, Сибрица, Искъръ, Витъ, Осемъ, съставлявана отъ осемь долчинки, Янтра или Іетъръ, Кара—Ломъ и други нѣкон; а Камчикъ, протичвана по-южно и почти паралелно съ Дунавъ, вливася въ Черно море, съставлявана отъ голѣмж и малкж Камчикъ. Камъ Западъ и Югъ всичка—та страна на Българіѣж ся прѣдставлява весма планиниста и каменлива покрывана на сждѣ отъ най-гѣсты и на голѣмо разстояніе продлъживаны горы, отъ които най-главна—та е Добрица (Дели—Орманъ), простирвана отъ Тотроканъ до Мачинъ, която пуца много дѣланы дръва (кыресте), горж наричваны, чтото въ по-главны—ты крайдунавскы градове ся правять всякож годниж до 150 крылачи, а пакъ въ Тулчж морскы кораби до 30 да собирать 15—20 хыл. кыла, освѣнь това ходи и въ Исмаилъ гора за до 100 хыл. карбовны; а крайдунавска—та земя е повече равна, и корубеста и намѣста валева като е родлива и добро—плодоносна на всичко за потрѣбны—ты на человекъ. Отъ земны—ты произведенія изважда: жито, доста за прѣхранваніе на жителе—ты, хубаво вино, копринъ, воскъ, кльчища, смрадликж, титюнь, жлтж боѣж и проч. отъ ржкодѣліе—то: сахтіяны, мешины, гіенове, губере, селитрж и всякаквы желѣзны работы, има и трапища за каменны вѣглища. На дебелы—ты и пѣши ся крѣмять много говеда, овци и козы, които пуцать хубаво масло, лой и масть, кожи, влѣнж и козинж,

жребятся хубави и сръдчати коніе; а изъ гористы-ты мѣста ся гоѣтъ, отъ самораслый тамъ жьлатъ много пытовны и дивы свини, отъ които изваждатъ кожи за въ Францѣ; има запусѣлы много рудица и минералны топлы и студены воды. Климать-тъ ако и измѣняванъ спорядъ различно-то положеніе на мѣста-та повече е благорастворенъ и здравъ и най-паче по планинскы-ты мѣста; топлина-та на врѣмя-то е умѣрена. Българе-ти сѣ якы и юнаци, высокъ и сръдникъ врѣсть челоуѣци, хубавци, живни, гостепріемни и яко много работливи; языкъ-тъ что говорятъ чисто и ясно гы доказва, че сѣ изрожденци Славянскы, зачто нито едно отъ Слав. нарѣчія е толко сѣ близо до майкъ-тъ колкото Българско-то, и най-паче Старо-Планинско-то, което въ изрекваніе-то за чюдо ся е увардило не покѣтнѣто. Всякой единъ отъ тѣхъ има своѣ собственость и е ступанинъ на къщъ, нивъ, лозіе и ливадъ, които уработва самъ си и плаща опрѣдѣленъ-тъ десятинъ на царцинъ-тъ, като получава и еднакъ правдинъ прѣдъ закона. Чясть отъ гражданицы-ты ся залѣгать сѣ трѣговиж на мѣстны произведенія, останѣли-ти сѣ най-тяжкы-ты занаяты, а селчане-ты сѣ орачество и скотовѣдство като ся поминувать много по-добрѣ отъ прѣвны-ты. Отъ основаніе-то на Танзимата (общеполезно Законоположеніе) любовь-тъ камъ народность гы подкани да направятъ общи училища и да учятъ бащиный си языкъ като прѣведохъ на него всякаквы книги. Тѣжъ земѣ населяватъ: 2,500,000 Българе отъ които 10 хыл. сѣ Павликяне и 50 хыл. Помаци; 400 хыл. Турци; 50 хыл. Татаре изъ Доброджъ, дѣто има нѣколко Православни Българе наречени Гагаузи, зачто говорятъ само Турскы; 50 хыл. Козаци Запорожане; и 50 хыл. Ебреи, Армянци и Цигане. Сръдиземни градови сѣ:

Софія или Триадица (60 хыл. ж. Българе, Турци и Ебреи), не далечъ отъ планинъ Витошь гѣбавъ сѣ

руды, единъ отъ по-хубавы-ты и главны-ты градове въ Турско, имаъ по правдѣ за столицѣ на цѣлѣ Българіѣ, разложенъ на пріятно и лично поле при р. Искъръ и Нишавѣ, сѣдалище Пашы и Митрополитъ; има чисты и широки улици, 8 цркви, множество Турскы джаміи, добръ направены къщи забыколены отъ гыздавы градины и дръвие, добричко Българско училище, всякаквы занаяты, голѣмѣ чаршіѣ и порутенѣ ветхѣ тврдины. Вжтрѣ въ града има двѣ бани съ мицералны воды, както и нѣколко на-близо изъ вѣнъ. Околности-ты му сѣ накычены съ 12 монастыре отъ които по-забѣлѣжены сѣ Св. Іоаннъ Рылскый и Св. Архангеловъ. Софійскый ейялетъ обема 365 села все Българскы, нѣколко отъ жителе-ты на които ся наричатъ Шопи сир. Софци. Ихлиманъ, далечъ 10 ч. отъ реченый камъ юговъстокъ, село при Старѣ-Планинѣ възъ друма дѣто отіѣва въ Филибе прѣзъ клисурѣ наричванѣ Сулу-Дервентъ или Траяновы Врата (5 хыл. ж.). Берковца, далечъ 15 ч. отъ Софійѣ камъ Сѣверъ, добъръ градъ разложенъ на единъ рѣтъ, съ 8 хыл. ж. въ околности-ты му има рудица за злато. Сѣрезникъ, далечъ 3 ч. отъ реченый камъ Западъ, село съ много фабрики за губере и 5 хыл. ж. побѣгнѣты отъ Сѣрресъ. Мелковникъ, камъ сѣверъ отъ речено-то, село съ 3 хыл. ж. и сѣдалище на Епископъ. Мусаво село, при р. Нишавѣ, съ порутенѣ тврдины и 2 хыл. ж. Нишь, далечъ 25 ч. отъ Софійѣ, при р. Нишавѣ до прѣдѣлы-ты на Сръбіѣ, трѣговскый градъ, забыколенъ съ двѣ тврдини, Пашовско и Митрополитско сѣдалище; има 3 цркви, училище, мытарство, и 50 хыл. ж. които обръщатъ трѣговиѣ съ мѣстны произведенія, воскъ, копринѣ и проч. нѣколко ся работатъ и съ Виенѣ. Косова, добъръ градецъ съ тврдины и 3 жыл. ж. новыне лозаре; близо до него е прочюто Коссово поле, дѣто въ 1389 л. станѣ страшный бой между Сръбы-ты и Султанъ Амурата В'. кога той завладѣ-

тель ся намѣри тукъ смръть-тѣ, чтото и до сега има
 два стѣна съзидены отъ Турци-ты съ челоуѣчески
 главы за споманъ на побѣдоносіе-то имъ. Враия,
 при планинѣ-тѣ, трѣговскій градъ съ 4 хыл. ж. за-
 лѣгваны съ ковачество. Пиротъ, турскы Шаркіой, да-
 лечь 12 ч. отъ Нишь, рѣкодѣный градъ; има 2 црк-
 ви, Българско училище, много фабрики за най-ху-
 бавы губере и 15 хыл. ж. Тукъ излазя и много кра-
 вѣе масло. Вратца, далечь 16 ч. отъ реченый, добъръ
 градъ до самы-ты полы на Балканъ, разложенъ на
 едно радостливо равнище; има 3 цркви; нѣколко джа-
 мин, добры лозія, Българско училище, сѣдалище на
 Епископъ, който живѣе въ Плевенъ, и 30 хыл. ж.
 прѣхранваны повече съ скотовѣдство. Плевенъ, да-
 лечь 12 ч. отъ реченый, градъ разложенъ на рав-
 нище, близо до р. Вить, прохладванъ отъ долин-
 къ Изворъ; има едина хубавѣ црква и Българско
 училище. Въ недѣляшный му пазаръ ся продаватъ
 много говеда и хубавы коніе. Тукъ излазя много во-
 съкъ и смрадликъ (30 хыл. ж.). Далечь 12 ч. отъ
 него е Карликовъ монастырь, забѣлѣжителенъ по вет-
 хѣ-тѣ си направѣ. Ловичъ, далечь 6 ч. отъ Пле-
 венъ, рѣкодѣный градъ при Балканъ разложенъ и
 прохладванъ прѣзь сръдъ отъ Осъмъ, на който и-
 ма дръвенъ голѣмъ мостъ, сѣдалище на Епископъ;
 има 7 цркви, две училища и 15 хыл. ж. които сѣ
 табаци, орачи и лозаре. Бѣлиградчикъ, далечь 8 ч.
 отъ Видинъ разложенъ на рѣтъ градецъ съ тврди-
 нѣ и 3 хыл. ж. повече Турци. Троянъ, далечь 2
 ч. отъ Ловичъ, село разложено при Балканъ край
 Осъмъ; има црква, училище, женскій метохъ съ
 калугеркы, и заедно съ колыбы-ты, что сѣ на о-
 коло изъ планинѣ-тѣ, съставлява 25 хыл. ж. орачи
 и повече кераджин съ коніе, та прѣкарватъ различни
 стоки прѣзь Балканъ. На-близо има монастырь на-
 реченъ Троянскій. Етрополе, далечь 15 ч. отъ Ло-
 вичъ, фабриченъ градъ, разложенъ при Балканъ и

прохлажданъ отъ Вить; има 2 цркви, монастырь, училище, много фабрики отъ които излазятъ най-хубави чръвени мешини, платна, тънки мѣсале и искусны кантаре. Тетевенъ, далечъ 4 ч. отъ реченый, тръговско село, разложено въ единъ дълбокъ хлъмъ, прорѣзвано прѣзь срѣдъ отъ Бѣлый Осьмъ; има цркви, училище, женскій метохъ съ калугеркы, монастырь и 6 хъл. ж. табаки и бояджин, а жены-ты плетѣтъ черапы. Около това село ся намира множество всякъкъвъ дивичъ. Тръново или Трапезица, при Янтрѣ (Петръ), извирважъ наблизо изъ Балканъ и вливажъ при село Новградъ въ Дунавъ, былъ е единъ отъ столны-ты градове на Българскы-ты царіе, дѣто сж ся коронясвали и похранявали, разложенъ е на высокъ мысъ, образуванъ отъ лактушне-то течение на Янтрѣ, крайце-то на когото ся нарича Кжсъ-Исаръ и най-высоко-то му мѣсто Чялж-Тепе, а на-срѣщж ся видятъ и до днесъ развалы-ты на Трапезицѣ. Отъ ветхы-ты му зданія ся е увардила само патриаршеска-та црква, сега Митрополія. Въ тоя градъ живѣе Паша и Митрополитъ, наричванъ Екзархъ на цѣлж Българіж. Тръново има 9 цркви, две училища, Българско и Гръцко, тѣсны раскривены улици, приличж чаршиж, хубавичко направены една връхъ другж къщи, които особено надвечеръ имжть настрѣхный изгледъ, и 30 хъл. ж. повече занаятци и нѣколко обръщатъ тръговіжъ съ Віениж, Влашко и Царійградъ. Въ околности-ты му излазя доста коприна, кожухарска стока и др. т. Има кашлж и Пашалжкъ е съ 365 села. Рѣка Янтра влече златенъ пѣськъ. Камъ Въстокъ $\frac{1}{2}$ ч. далечъ отъ Тръново възъ дѣсныи брѣгъ на Янтрѣ е село Албанасы (Загоріе), разложено на единъ ржтъ съ благорастворенъ и сладкъ въздухъ, дѣто ся живѣяли на ветхо врѣмя Българскы-ты Болярци и Голѣмци, чтото и до сега стоятъ развалы-ты отъ тѣхны-ты нѣкогажъ великолѣпны палаты. Въ това село всич-

кы-ты къщи сж каменосъзидены, има 7 цркви и около 2 хыл. ж. Тукъ живѣ лѣтемъ Тръновскый Митрополитъ. Около Тръново има нѣколко голѣмы села, вредны съ тѣхны-ты колыбы да ся наречѣтъ градове, населены само отъ Българе залѣгваны повече съ копринѣ. Тѣ сж: Рѣховица, далечъ 2 ч. отъ Тръново камъ Вѣстокъ, прочюто село за недѣляшный си пазарь на който ся продава много добытъкъ; има 2 цркви, добро училище и 6 хыл. ж. часть отъ конто обръщатъ трѣговѣжъ съ мѣстны произведѣния, а другы сж лозаре; Габрово, разложено до Балканъ, прохладвано прѣзь срѣдъ отъ Иетъръ и съединявано съ 2 моста; има 3 цркви, едно добричко училище и часовникъ на стлѣпъ. Часть отъ жителе-ты му сж ковачи и правѣтъ множество различни ножеве та ты разносятъ на-сѣдѣ по Турско, а другы сж дръводѣлци, сир. дѣлаютъ всякаквы дръвены сѣдове. На-близо има и трапица за каменны вѣглища. Всичкы-ты жителе на това село, заедно съ прѣснѣты-ты колыбы изъ планинѣ-тѣ, ся смѣтатъ до 50 хыл. души. Габрово е мѣсто рожденіе на Априлова; Лѣсковецъ подъ Албанаскый рѣтъ разложено съ 10 хыл. ж. повече градинаре, конто съ занаята си ходятъ по различни чужды мѣста. То има цркви и училище; Трѣвна, при Янтрѣ, съ цркви, училище и 5 хыл. ж. конто сж искусни кунописци и дръводѣлци; Дрѣново, разложено между две бръда, съ цркви, училище и 6 хыл. ж. нѣколко Турци, лозаре и дръводѣлци; Елена, разложено възъ едно бръдо, има двѣ цркви, добро училище и 7 хыл. ж. Калифарово съ цркви и училище и 5 хыл. ж.—Златица, далечъ 17 ч. отъ Софїѣ рѣководный градъ задъ планинѣ-тѣ, има доста фабрики за губере и 5 хыл. ж. повече Турци. Пирдопъ, далечъ 5 ч. отъ реченый, на хубаво мѣсто разложенъ градецъ; има цркви, училище, много фабрики за копринены и памучны платна и 4 хыл. ж. Мирково селце съ е-

днѣ црквищѣ. Разградъ, при р. Кара-Ломъ, градъ разложенъ на равнище; има добръ чаршиѣ, црквиѣ, училище и 10 хил. ж. една часть отъ които ся залѣгать съ тръговиѣ на мѣстны произведенія. Наблизо има царскы фабрики за баруть. Шумнь, единъ отъ най-главны-ты градове на Българіѣ, разложенъ подъ Балканъ и обыколенъ съ якъ твърдишѣ; има 2 цркви и 2 училища, хубавы чаршии и нѣколко салханы. Тоя градъ е сѣдалище на Митрополитъ наречень Прѣславскый отъ близне-то село Прѣславъ (Ескы-Стамболъ), въ старо врѣмя столицень градъ. Отъ 50 хил. ж. что има часть съ Турци, Армянци и Евреи, които ся поминувать съ тръговиѣ и различни занаяты. Османъ-Пазаръ, славень градъ съ 10 хил. ж.. Турци и Българе, далечъ 16 ч. отъ Шумнь. Джумая, съ 5 хил. ж. Турци и Българе, црквиѣ и училище, прочють градъ по събирвано-то въ него тръговище на 23 Априлія. Провадія, утвърдены градъ, при едноимнѣ-тѣ си рѣкѣ, на пріятно мѣсто разложенъ, има 6 хил. ж. повече Българе, црквиѣ и училище. Старѣка, градецъ при Балканъ, близо до когото е Демиръ-Канія (Вратникъ) на прѣдѣлы-ты съ Тракіѣ всрѣдъ Балканскый прѣходъ за Сливень; има 3 хил. ж. повече Българе. Пазарджикъ, добъръ градецъ на Варненскый пѣтъ съ твърдишѣ, далечъ 16 ч. отъ Шумнь; има 8 хил. ж. Турци и Българе, залѣганы съ тръговиѣ на мѣстны произведенія. Баба-Дага, наблизо до Дунавъ, далечъ 34 ч. отъ Шумнь, утвърдены градъ и разложенъ въ еднѣ смръдливиѣ валевиѣ, населены съ 15 хил. ж. Турци, Татаре, Българе, Козаци и Армянци, които обрщать добръ тръговиѣ и ся залѣгать съ рыболовство и да събирать морскѣ соль. Котель или Казанъ, село разложено въ балканскы-ты изданыкъ възъ прѣдѣлы-ты на Тракіѣ, далечъ 20 ч. отъ Шумнь; има хубавѣ црквиѣ, 2 училища просты и 8 хил. ж. които ся залѣгать съ скотовѣдство и тѣ-

чжить абы. Котель е мѣсто рождене на Н. С. Стефана Вогоридя, сега Мустешарь при Оттоманскѣ-тѣ Портѣ. На-близо има пещерѣ нареченѣ Нырещ. Жеравна и Градець, села около Котель съ по едикъ цркъвѣ и училище, и по 3 хыл. ж. съ исто залѣгване какъ речено-то. Крайдунавскы градове сѣ:

Видинъ, единъ отъ най-утвърдени-ты и главны градове въ Турско, разложенъ на едно равнище срѣща Калафать, Пашовско и Митрополитско сѣдалище; има добро пристанище, хубавѣ чяршиѣ, строилище за крылачи и 40 хыл. ж. повече Турци, часть отъ които обръщатъ трѣговѣ съ мѣстны произведенія, а другы-ты ся залѣгатъ съ различни занаяты. Вжтрѣ въ твърдинѣ-тѣ нѣма нито едикъ християнскѣ къщѣ, освѣнь цркъвѣ-тѣ имѣ. Видинци обдрѣжватъ и едно малко училище. Надъ Видинъ има единъ обграденъ съ якѣ твърдинѣ островъ Ада-Кале, близо при Рошиявъ въ Австриѣ, за повыше усиление на града Флорентинъ, по-камъ С. отъ Видинъ и на-близо, съ якѣ твърдинѣ. Ломъ, връху единъ рѣтъ разложенъ трѣговскы градъ при устѣто на едноимѣ-тѣ си рѣкѣ, далечъ 12 ч. отъ Видинъ; има твърдинѣ, цркъвѣ, училище и 8 хыл. ж. повече Турци. Тукъ на-близо има оставкы отъ Траяновы мостъ. Никополь, турскы Неболъ, далечъ 30 ч. отъ речены на високо мѣсто разложенъ градъ съ якѣ твърдинѣ, която ся затвара по обѣдъ и пладня, срѣща Турну-Сѣверинъ въ Влашко, славенъ градъ въ ветхо врѣмя, сега испаднѣлъ; има 2 хыл. ж. часть отъ които сѣ Българе съ едикъ црквицѣ. Ветхы оставкы има едикъ цркъвѣ по Римскѣ направѣ, едикъ чюшмѣ и много испочюпены каменны статуи. Далечъ 4 ч. отъ Ломъ е село Лозица, прочюто спорядъ най-хубавото си вино, съ хыдыдо ж. Свищовъ, турскы Зистевѣ, далечъ 48 ч. отъ Видинъ, на двѣ рѣтлины разложенъ трѣговскы градъ, срѣща Зимничъ; има добро пристанище, строилище за крылачи, 3 цркви,

2 училища и 30 хыл. ж. Турци и Българе, часть отъ които ся залѣгать съ прѣминувателнѣх трѣговѣхъ, за коѣхто имѣтъ доста магазѣи край Дунавѣ, а останѣли-ти съ различни занаяты и лозѣя. Забѣлѣжителенъ е по станѣмый въ него мирѣ между Турци и Нѣмци въ 1791 л. Руссе, турскы Рухчюкѣ, далечъ 12 ч. отъ реченый, най-добъръ и най-трѣговскый градъ въ Българѣхъ, разложенъ на стрѣвно мѣсто и уграденъ съ тврѣдинѣх сръща Гюргѣво; има добро пристанище, строилище за крылачи, црѣковѣх и добро училище, хубавѣх чяршиѣх и 60 хыл. ж. Българе, Турци, Армянци и Ебреи, часть отъ които ся залѣгать съ прѣминувателнѣх трѣговѣхъ и съ мѣстны произведенѣя, а друзи-ти съ различни занаяты. Тоя градъ е сѣдалище на Пашѣх и Епископѣх, нареченъ Чръвену отъ близне-то село Чръвеново, и мѣсто стоварванѣе на стоки-ты отъ Виеннѣх и Царѣйградъ. Надъ Руссе 3 ч. далечъ е село Красна, дѣто излазя мяккѣ бѣлѣ камыкѣ, издѣлванѣ на всякаквы работы и повыше на сѣдове за прѣцѣвѣданѣе на Дунавскѣх-тѣх мѣтнѣх водѣх. Долня Рѣхова, добъръ градець, сръща Олтеницѣх, съ 5 хыл. ж. повече орачи и рыба̀ре. Тотроканѣх, добъръ градець, мѣсто стоварванѣе на каменнѣх-тѣх соль изъ Влашко, съ 8 хыл. ж. орачи и рыба̀ре. Дриста, турскы Силистра далечъ 24 ч. отъ Руссе, сръща Каралашѣх, на хубаво мѣсто разложенъ градъ съ добро пристанище и хубавѣх чяршиѣх, сѣдалище на Митрополитѣх съ црѣкѣх и училище; има 40 хыл. ж. Турци, Българе, Власи, Армянци и Ебреи, часть отъ които ся залѣгать съ трѣговѣхъ на мѣстны произведенѣя и съ градинарство. По врѣмя-то на послѣднѣй бой между Россѣхъ и Турско той съ прѣтърѣя много злочестѣя, чтото катѣ го обладахѣх Русси-ти, дрѣжахѣх го чѣтыре цѣлы години, отъ които останѣ една недоправена великолѣпна црѣква. Близѣ Дристѣх е село Кичюкѣ-Кайнарджикѣх, забѣлѣжително по направеный мирѣ въ 1774 л. между Рос-

сѣж и Турско. Расова, добъръ градець, близо до когото ся виждатъ още оставки на Трояновъ зидъ, съ 4 хыл. ж. повече рыболовци. Черна-Вода, турскы Ада-кюй, село съ хылядо ж. главно прѣзь години си по стоварваніе-то на стоки-ты отъ Царійградъ, и прочюто по мысленый строй за прокопъ до Кюстенджикъ да ся съедини съ Черно море. Хрѣсово, утвърденъ градець съ 3 хыл. ж. Турци, Власы и Българе. Мачинъ, добъръ градъ далечъ 36 ч. отъ Дристъ, срѣща Браилъ; има еднѣ цркъвѣ, училище и 4 хыл. ж. Турци, Българе и Власы. Далечъ отъ Мачинъ два часа е село Каркалей, главный пологъ на Запорожане-ты Козаци; има цркъвѣ съ высокѣ звѣнилницѣ и 2 хыл. ж. все рыболовци. Сакча, добъръ градець, съ 2 хыл. ж. Турци и Българе, конто врьтять тръговѣж съ горѣ съ Исмаиль. Тулча, далечъ 12 ч. отъ Мачинъ, на добро мѣсто разложенъ градъ, срѣща Исмаиль; има строилище за кораби, училище, хубавѣ чяршиѣ и 15 хыл. ж. Турци, Българе, Липоване и Власы, залѣгваны съ мѣстнѣ тръговѣж. Солина, при само-то вливаніе на Дунавъ въ Черно море; има высокѣ стлѣпъ усвѣтляванъ нощемъ за улесняваніе на кораби-ты и до хылядо незадомены жителе, управляваны отъ Россіѣж. Черноморскы градове сѣж:

Кара-Керманъ по-юговъсточно отъ Баба-Дагъ, съ пристанище, якъ твърдинѣ и 2 хыл. ж. Портица (Истрополь), градъ населенъ съ хылядо ж. повече Татаре, близо до него има оставки отъ Трояновъ зидъ. Кюстенджа, разложенъ на мысъ и утвърденъ градець съ пристанище и населенъ съ 2 хыл. ж. повече Татаре и Козаци, прочюто по мысленый прокопъ. Малко по-южно отъ горній е село Томисваръ, забълѣжително въ Римскѣ-тѣ исторіѣж за испѣжданіе-то тука на Римскый поетъ Овидія. Мангалия, населенъ отъ Българе градъ, близо до когото ся влива едноимна рѣка, съ хылядо ж. Кара-Су

градець близо Каварихъ, прочють по събирваны-ты две тръговища въ него на 10 Септемврія и 23 Априлія, съ хылядо ж. Българе и Татаре. Гылградъ бурну разложенъ по`-южно отъ Мангаліхъ на единъ мысъ и утвърденъ градъ съ 1500 ж. повече Българе. Каварна, градъ разложенъ по`-сѣверно отъ реченый, населенъ съ 3 хыл. ж. повече Гагаузы. Варна (Врана), разложенъ при едноименъ заливъ, утвърденъ и тръговскый градъ, близо когото ся влива р. Варна въ Черно море, съ распространено пристанище обаче малко задухно, Пашовско и Епископско сѣдалище; има 2 цркви, добръ чаршихъ и 25 хыл. ж. Турци, Българе и Гагаузи, конто обръщать голѣмъ тръговихъ на мѣстны произведенія съ Българихъ и Царійградъ. Повече отъ всичко ся изнасятъ: кокошки, айца, лой и говежда масъ, сыреніе и масло, кожи, жито и вино. Тукъ има и консолы отъ различни Европейскы силы.

Историческо. Българе-ти Финни ли сѣ или Славяне? учени-ти ся припирахъ за това много, безъ да издыратъ и самы тѣхъ. А спорядъ по`-новы исторически издырванія, и испытванія направены врѣху тоя народъ, ставать извѣстни съ това имя отъ 127 годинъ прѣди Р. Х. на быле толко си много четни, чтото отъ Кавказъ трѣсили жилища въ Арменіхъ. При нападваніе-то имъ на Римскѣ-тѣ Самодръжавѣ по врѣмя-то на Юстиніана А'. тѣхенъ начялихъ былъ Българь, който съзидилъ столный имъ градъ Българы при р. Волгѣ, отгдѣто тыя, за да покажыть повече голѣмихъ, започели да ся наричатъ Българе. А сѣще-то имъ имя Славяне ся забравило на-сетнѣ въ народа. Подъ прѣдводительство на Аспаруха ся заселихъ около 679 л. край Дунавъ, и утвърдихъ тамъ царство-то си, отъ което много пѣти трипера столица-та и самодръжява-та на Грько-Римляне-ты. Като бѣхъ идолопоклонци испрѣвъ ся покрѣстихъ съ тѣхный царь Богориса около 861 л. като Кирилъ и

Методий родомъ отъ Солунъ прѣведохъ за тѣхъ Св. Писаніе на языка имъ. Слѣдъ надвиганіе-то имъ отъ Іоанна Чимиского, въздвигнѣхъ пакъ въ Македоніѣ съ Шишмана, до войнѣ-тѣ по врѣмя-то на Василія В'. въ 1018 л. която дръжа 37 години. Покорени изново на Гръци-ты, усвободихъ скоро и утвърдихъ ново царство наречено Българо-Влашко, кога имахъ отсамъ и отвѣдъ Дунавъ управителный языкъ Българскый, което съсипа Султанъ Беазитъ А'. въ 1396 л. Нѣколко врѣмя зависяхъ отъ Сръбіѣ. Аристократія-та имъ ся съсипа отъ вжтрѣшны приприни. Колкото ся тегли сега за ученіе-то имъ, това мѣсто ся брои днесъ заедно съ повыше образованы-ты. Освѣтъ западны-ты Българе при Филибе и Никополь всичкый народъ слѣдва вѣсточнѣ Православнѣ вѣрѣ. Между тѣхъ ся напиратъ и нѣкои Мусулмане Помаци наречени. Живѣютъ почти въ цѣлѣ Европейскѣ Турціѣ; прьснѣти има въ Россіѣ, Банатъ и Азіѣ. Всичко-то имъ множество стигва 6 мил. души.

297. КНЯЖЕСТВО СРЪБІЯ прѣдѣляно камъ З. отъ Боснѣ, камъ Ю. отъ Албаніѣ и Македоніѣ, камъ В. отъ Българіѣ, и камъ С. отъ Дунавъ, има пространство 1000 четвр. лев. и земѣ черноземъ, повлеченъ врядомъ отъ Балканскы-ты изданкы, гѣбавы съ каменны вжглища и другы минералы, които чякатъ разработваніе; прохладяся отъ Дунавъ, Савѣ, Моравѣ, Дринѣ, и Тимокѣ, има климатъ благоорастворенъ и сладкъ. Земя-та е плодоносна та ражда всякаквы произведенія, и покрита повече съ горы, дѣто ся гоить множество свини съ които обръщатъ голѣмѣ трѣговіѣ въ Нѣмско; напиратся и много градины съ сливы. Жители има 1,200,000. Сръби-ти сѣ силни, юнаци и бойливи челоуѣци, говорятъ едно нарѣчіе отъ Славянскый языкъ, и сѣ вси отъ вѣсточнѣ Православнѣ црѣквѣ. Правдины-ты имъ ся утвърдени на Едренскый миръ. Владѣ-

телный Князь Сръбский управлява свое-то Княжество безъ всякъ смѣж въ него на Султана, кому-то ся плаща една опрѣдѣлена давань. На Турци не е простено да ся заселявать въ Сръбіж, обаче Султанъ-тъ обдръжа своіж войскъ само въ крайдунавскы-ты тврдиши. Това княжество е раздѣлено на 13 нахи или области. Има главны градове:

Бѣлградъ, при вливаніе-то на Савж въ Дунавъ, сръща Австрійский градъ Земонж, най-гольмый и най-добрѣ създанный градъ въ Сръбіж, сѣдалище на Княза и Митрополита, съ едиж якъ тврдишж, вж-трѣ въ кождо ся напирать 3 хыл. войскаре Турци съ Пашж; има 2 хубавы цркви, лицей, гимназіж, духовно училище, голъмж княжескж книгопечатнж, читалище, добрж чяршиж и 50 хыл. ж. конто обръщать голъмж тръговиж съ Виенж, Пещж и съ други-ты близни градове на Австріж. Бѣлградъ е мѣсто стоварваніе на стоки-ты за Виенж; има и консулы отъ различны Европейскы силы. Семендрія или Св. Андрей, край Дунавъ, добъръ градъ съ тврдишж и 15 хыл. ж. Кладово, тур. Фетислямъ, крайдунавский градецъ съ тврдишж и 3 хыл. ж. Радуеваць, край Дунавъ, съ карентинж и 2 хыл. ж. Крагуеваць, на пріятно мѣсто разложенъ градъ верѣдъ Сръбіж, напрѣжно сѣдалище на Княза, съ 10 хыл. ж. Пожареваць, хубавъ градъ, лѣтно свръталище на Княза, съ 8 хыл. ж. Манасія, на ветхо врѣмя голъмъ и столиченъ градъ съ много княжескы гробове, а сега малъкъ градецъ съ црквицж и 2 хыл. ж. Отъ 120 монастыре, най-главный е Лавра Студеницка, на р. Студеницж, създены отъ ІВ'. вѣкъ. Алексеница, малъкъ градъ, при прѣдѣлы-ты на Българіж, не далечъ отъ Нишь, забѣлжжителенъ по карентинж-тж си, съ 3 хыл. ж.

Историческо. Сръби-ти сж Славянско племя населено испрво въ Саксоніж, отгдѣто ся въздвижжжх насръдчевани отъ примѣра на Кроаты-ты, конто

самодржець Ираклий въ 620 л. баше въспрялъ благосклонно, за да ся засѣдне на земѣ-тѣ что ѣх дръжаше. Сръби-ти ся покрѣстихъ едноврѣменно съ Кроаты-ты, и населявахъ осемь по-главны градове по врѣмя-то на Константина Порфирогенита, който имъ казува имена-та. Слѣзохъ и въ Боснѣ, който раздѣлихъ на Жупаніи или епархіи. Народъ-тѣ баше съставенъ на царство управлявано отъ еднѣ челядь, неизвѣстенъ испрѣво, завладѣянъ едноврѣменно отъ Българе-ты по 923—949 л. Обаче аколо 1000 л. Дели-Бросый като усвободи народа ся показа начяльникъ отъ прѣславнѣ-тѣ челядь на Неманчя, който княжествува около два вѣка. Въ ІД. вѣкѣ Сръбія баше по врѣмя-то на Стефана Душана Силного една дръжава распространена отъ Адриатическо до Черно море, обаче ся съсипа отъ войнѣ-тѣ при Косово-поле въ 1389 л. Оттоманци-ти завладѣхъ до край земѣ-тѣ въ 1495 л. А слѣдъ сговора на Пожиревацъ въ 1718 л. който при Княза Черни-Георгія завръшихъ въ 1819 л. да съставихъ княжество, припознато въ 1830 л. отъ Портѣ-тѣ и потвърдено въ 1840 л. кога въсприе Милоша сегашный Князь Александръ Черни-Георгиевичъ. Подъ Оттоманско-то Господарство ся породава благополучно Сръбія и е благочестива. Обдрѣжава 6 хыл. рядовнѣ войскѣ, като има приходъ 500 хыл. франгы.

298. БОСНА съставлява най-сѣверозападнѣ-тѣ странѣ на всичко Турско царство въ Европѣ, като обема днесъ собствено Боснѣ, Турскѣ Кроациѣ и область Херцеговинѣ, прѣдѣлана камъ С. отъ Австр. Славоніѣ отъ който ся отдѣля отъ р. Савѣ и Ав. Кроациѣ, камъ В. отъ Сръбіѣ и горнѣ Албаниѣ, камъ Ю. съ Ав. Далмаціѣ и Албаниѣ, и камъ З. съ Ав. Далмаціѣ и Кроациѣ; има пространство 1400 четвр. лев. Динарийскы Алпы повлачваны отъ Ав. Далмаціѣ камъ югозападнѣ посокѣ простиратся изъ цѣль Боснѣ та ѣх правятъ еднѣ отъ най-планинисты-ты

страны въ Турско покрыта отъ най-гъсты горы, за-
това земя-та и е по-добра за скотовѣдство колкото
за орачество, прохладана отъ р. Савж, Саниж,
Връбицж, Боснж и Дринж. Отъ скотовѣдство-то по-
выше отъ всичко има коніе, свини и овци, които сж
главный поминокъ на населены-ты въ Боснж народы.
Отъ овошки има най-много сливы съ които връти го-
лъмж тръговіж. Отъ минералы-ты изважда само же-
лъзо ископавано отъ тукъ живѣяны-ты цигане. Жи-
теле въ Боснж ся броятъ 2 мил. повече отъ Въсточ-
нж Православнж вѣрж, нѣколко отъ западно-то ис-
повѣданіе и повече отъ $\frac{1}{3}$ Моаметанци, между
които ся смѣтатъ и много души благородны Бошна-
ци. Главный поминокъ на жителе-ты е тръговія съ
мѣстны произведенія и тяжкы-ти занаяти. Тя е раз-
дѣлена на 6 санджаци.

Главенъ градъ на цѣлж область и сѣдалище на
Пашж-тж е Босна-Сарай или Сараево, при р. Ми-
ляшкж вливанж въ р. Боснж, обграденъ съ 12 ноги
широкж твърдинж съзиденж още отъ Унгры-ты; има
единъ голѣмж сарай направенъ отъ Моамета В. 100
джаміи, 8 цркви, широки улици, хубавы бани и
чиршіи, добры ковачници за пушки и проч. Жителе
въ тоя градъ ся броятъ 85 хыл. повече Моаме-
танци, които обръщатъ голѣмж тръговіж. На изъ
около него има доста лозія, които пуцатъ хубаво
вино пивано съ голѣмо веселіе отъ тукашны-ты Моа-
метанци. Трѣвникъ, голѣмж градъ, сѣдалище на глав-
ный Боснанскый управитель съ 10 хыл. ж. Якса,
при р. Връбицж, весьма утвърденъ градъ, былъ на
ветхо врѣмя столица на Боснанскы-ты християнскы
князове (5 хыл. ж.). Банялука, при р. Връбицж,
забыколенъ съ твърдинж градъ, съ 20 хыл. ж. и то-
плы воды. Высоко, при р. Боснж, дѣто излазя мно-
го желѣзо. Бродъ при р. Савж, срѣща Ав. Бродъ,
съ 5 хыл. ж. Тузла, добъръ градъ разложенъ въ

еднѣ валежѣ, съ много трапища за соль и 6 хыл. ж. Изворникѣ, при р. Дринѣ, съ 30 хыл. ж.

Историческо. Жители-ти на Боснѣ сѣ родомѣ Славяне, дошле съ Сръбы-ты, говорятъ истый языкѣ, като послѣдвахѣ политическы-ты имѣ ненадежны случкы, подвластни за нѣколко врѣмя на царство-то имѣ, послѣ ся покорихѣ на Унгры-ты въ 1127 л. и пакѣ станѣхѣ независимы на 1370 л. обаче само до войнѣ-тѣ при Косово-поле въ 1839 л. Слѣдъ войнѣ-тѣ на Мохачѣ ся покорихѣ до край на Пор-тѣ-тѣ. Аристократія-та въспріе Исламизма и нѣкои си отъ начялници-ты и дръжать и до днесѣ нравѣ и мысль независимы.

299. Въ санджакѣ Херцеговинѣ (Ерцекѣ) сѣ главни градове: Мостарѣ, при р. Нарентѣ, утврѣдѣнѣ градѣ въ когото има ветхѣ Римскый мостѣ съ осемѣ очи съзидены отъ мраморѣ, съ добрѣ чяршиѣ и 8 хыл. ж. които правятъ хубавы пушкы. Невѣсична, на високо мѣсто съзидѣнѣ градѣ съ 3 хыл. ж. Трѣб-ница, при едноимѣ-тѣ си рѣкѣ, весма утврѣдѣнѣ и главный градѣ на Херцеговинѣ съ 4 хыл. ж. Ка-стелново съ 6 хыл. ж.

Историческо. Херцеговци-ти сѣ Славянско пле-мя дошле и ся намѣстили въ едноимѣ-тѣ область за-едно съ Сръбы-ты, на които послѣдвахѣ много пакти ненадежны-ты политическы случкы. Херцеговина, както показва нѣмско-то имя, (което ще рече кня-жество) связася стѣгнѣто съ Нѣмскѣ-тѣ Дръжавѣ. Около 14 вѣкѣ ся откъснѣ отъ Кроатско-то цар-ство и ся съедини съ Боснѣ; а слѣдъ това около послѣдній вѣкѣ ся разгласи отъ Фридерика Г. от-дѣлено княжество наречено извоторѣ на Св. Савы. Трактатѣ-тѣ на Карловецѣ въ 1699 л. остави съврѣ-шено тѣжѣ область на Моамета В. който прѣди то-ва бѣше иѣ завладѣлѣ. Градѣ Кастелново и нѣкои отстранены епархїи, които бѣхѣ отъ 1682 л. на Ве-неціанскѣ-тѣ републикѣ, съставляватъ сега единѣ

дѣль на Далмаціѣ. Тѣя ся броятъ до 300 хыл. души; Вѣсточни-ти и западни-ти Христїане сѣ по-много отъ Моаметанци-ты.

300. Камъ Сѣверъ на Херцеговинѣ е Турска Кроація, населена цѣла отъ Христїане Славянскый родъ, залѣгваны съ скотовѣдство и орачество. Главны градове има: Градишкѣ, Быхачъ, Стара-Майданъ, Рѣхѣ, съ около по 6—7 хыл. ж.

Историческо. Кроати-ти (Хрѣвати-ти) сѣ Славянско племя, дошло съ Сръбы-ты и ся би заедно съ тѣхъ за утврѣденіе-то на самодрѣжеца Ираклія отъ Аваре-ты. Кога ся отдалечихѣ отъ планины-ты, конто образяватъ епархіѣ Банѣ-Лукѣ, камъ С. на Херцеговинѣ, наименовахѣся Хрѣвати отъ Славянскѣ-тѣ рѣчь хрѣбеть, сир Загорци. Като ся покрѣстихѣ съ княза си Порга, по врѣмя-то на Константина Погоната, припознахѣ около И'. вѣкъ княжество-то на Великого Карла, и ся управлевахѣ послѣ нѣколко години отъ свои князове и епископы подѣ покровителство на Бизантїйскы-ты самодрѣжци. Обаче около съврѣшеніе-то на ІА'. вѣкъ ся покорихѣ и ся прибавихѣ въ Унгарско-то царство. Повече отъ тоя народъ ся намирать въ Ав. Кроаціѣ, дѣто ся смѣтатъ 1,050,000 души. Оныя въ Турско стигатъ до 200 хыл. Хрѣвати-ти сѣ юнаци и работливи па ходять въ Царїйградъ та ставатъ повыше орачи и градинаре.

301. ТРАКІЯ (Румелы), разложена юговѣсточно край останѣхѣ-тѣ Европейскѣ Турціѣ прѣдѣляся камъ С. отъ Българіѣ съ голѣмый планинскый рядъ на Балканъ, камъ В. отъ Черно море, Босфоръ, Мраморно море и Дарданелскый проливъ, камъ Ю. отъ Бѣло море (Архыпелагъ), камъ З. отъ Македоніѣ, обема 2300 четвр. лев. пространство и 2 мил. и 800 хыл. жителе, Турци, Българе и Гръци. Планина Доспадагъ ся провлача доста по неѣ отгдѣто извиратъ Арда (Арпасу), Тунджя, вливана въ Мариѣ, что

дохожда отъ Балканъ и тече прѣзь срѣдь тѣж о-
бласть, вливана при Енесъ въ Бѣло море, като става
плавателна до Едрене. Земя-та е намѣста черноземъ
и нѣгдѣ си камениста. Главны произведенія има жи-
та, оризъ, вино, копринѣ, хубаво желѣзо и ското-
вѣдство съ което храни почти цѣль Царійградъ.

Най-главный градъ въ Тракіѣ (Румель) и сто-
лица на всичкѣ Турскѣ Самодръжавѣ е Царійградъ
(чѣсть на когото стои въ мѣсто-то на ветхый Би-
занціѣ), разложенъ на чудесно мѣсто положеніе при
устіе-то на Босфоръ, съзиденъ испрво въ 655 л.
прѣди Р. Х. отъ Мегарейского плѣководца Бизанта; а
въ 330 л. слѣдъ Р. Х. Великий Константинъ постави
тукъ испрвѣ прѣстола на Християнство-то, и отто-
гасъ ся нарече Константинополь, привзетъ послѣ отъ
Моамета В'. въ 1453 л. Турци-ти го наричатъ Ислам-
болъ или Стамболъ, сир. събраніе или множество
вѣрни, и Константиниѣ както ся вижда по надписы-
ты на пары-ты, най-паче по насѣчены-ты отъ Сул-
танъ Селима; има 850 хыл. ж. Турци, Християне,
Армянци и Евреи. Състои отъ 18 приградія, отъ
които две сж на Азиатскѣ-тѣ странѣ. Кѣщи-ты му
сж повече дръвены съ тѣсны, кривы и калны у-
лицы; обграденъ е отъ три съ твърдинѣ отъ 28 врат-
ни. Между зданія-та най-достойнозабѣлжителны сж:
Ескы-Сарай, или Султанскый дворъ, купъ кѣщи съ
градины, обградены съ высокъ зидъ. Главно-то имъ
влазваніе ся нарича Высока-Порта, отгдѣ-то Турскый
Кабинетъ (Свѣтъ) е пріялъ наименованіе-то си. Ая-
Софія, сега джамія, напрежна съборна црква, съ-
зидена отъ Юстиніана въ 530 л. слѣдъ Р. Х. Ахметъ-
джамі, при направѣ-тѣ на кождо ся е трудилъ, като
простъ работникъ, Султанъ Ахметъ; на Ать-Мей-
данъ ся намира единъ обелискъ (Дикели-ташь) и два
стълба. Отъ новы-ты направы сж най-добры Сул-
танскый сарай при Чераганъ, и новый мостъ прѣзь
Рожный заливъ отъ Стамболъ до Галатѣ. Отъ при-

градія-та сж по-заблѣжителны: Галата, дѣто сж
 всичкы-ты трѣговскы кѣщи, и Пера (Кръстопѣтъ),
 дѣто живѣють Европейскы-ти посланници. На-срѣ-
 щѣ тѣя, край Царійградскый Рожный заливъ, е Фи-
 ньеръ, дѣто стои Вселенскый Патріархъ на Право-
 славны-ты отъ Вѣсточно-то исповѣданіе Христіане.
 Тукъ има Патріаршеска црѣква и две училища. Въ
 Царійградскы-ты околности сж: Терапія, лѣтне мѣ-
 сто живѣяніе на голѣмы-ты грѣцкы фамилии, и Біюкъ-
 дере, дѣто живѣють лѣтемъ посланници-ти; Ремисъ-
 Чешликъ и Даутъ-Паша, сж две мѣста съ кашлы.
 Скударъ, приградіе на Азіатскый брѣгъ, съ распро-
 странены гробища. Царійградъ сзиденъ отгорѣ на
 7 рѣтове, съ много-то си великолѣпны джаміи, на
 които минарета-та сж златопокрыты, стѣпове, раз-
 личны сараи размѣсены съ градины и дръвие, виж-
 дася отъ вѣнь хубавъ и великолѣпенъ; и въ обще,
 всичка-та тѣснина на Босфоръ испокычена съ кѣщи,
 сараи, садины и градины, села, горы, гыздавы хлъ-
 мове и ливады, има най-хубавъ и настрѣхный из-
 глядъ. Камъ 3. отъ Царійградъ сж: Селиврія, Чер-
 ла, Люле-Бургасъ, отгдѣто излазятъ хубавы дулы,
 Ескы-Баба, малкы градове съ Турци и Христіане
 и по 7—8 хыл. ж. Едрене (ветхый Орестый) раз-
 ложенъ на равнище при Марицѣ и Тунджѣ, далечъ
 48 ч. отъ столицѣ-тѣ, сзиденъ отъ Римского Само-
 дръжца Адриана, е вторый градъ на Турскѣ-тѣ Са-
 модръжявѣ, былъ нейна столица 94 години до прив-
 земаніе-то на Царійградъ; има 120 хыл. ж. голѣмы
 джаміи, най-великолѣпна отъ всичкы-ты е на Сул-
 танъ-Селима съ 4 минарета, хубавы чяршии и дру-
 гы направы, обграденъ съ тврѣдинѣ отъ Римско врѣ-
 мя, прочють по направеный въ него миръ между Рус-
 сѣмъ и Турско на 1829 л. Тукъ стоить Паша и Ми-
 трополить, и Европейскы консули. Христіане-ти и-
 мѣть 12 црѣкви и едно училище. Жителе-ти му
 сж: Турци, Българе прѣселени отъ Копривщицѣ,

Гръци, Армянци и Евреи, които боравят тръговиѣ съ мѣстны произведения, като донасятъ най-много стоки—ты си по водѣ отъ крайморскій градъ Енесь. Дръжи 360 села въ които излазя много копринѣ. Димотика, при Марицѣ, утвърденъ градъ, сѣдалище на Епископъ; има добръ чаршиѣ, копринарници и 20 хыл. ж. Турци и Гръци. Крѣкъ-Клисѣя, добръ градъ разложенъ до планинѣ-тѣ; има цркъвѣ, училище и 25 хыл. ж. Турци, Българе, Армянци и Евреи, часть отъ които обръщатъ тръговиѣ съ мѣстны произведения, а останѣли-ти сѣ лозаре. Мустафа-Паша, малкъ градъ при Марицѣ съ единъ хубавъ каменний мостъ на неѣ, наблизо до Едрене; има цркъвѣ, училище и 5 хыл. ж. Турци и Българе. Черме, утвърденъ градъ съ 4 хыл. ж. Инджии, село при п. Скомѣ, забѣлжено по оставкы—ты отъ дългий зидъ на Самодръжца Анастасѣя, простирванъ отъ Черно море до Мраморно. Ипсала, при Марицѣ, градецъ разложенъ на единъ веселъ полянѣ, съ хубавы наоколо градины и 5 хыл. ж. Турци и Христѣяне. Мигалгара, Ибычѣя, Харманли, Руской и Айнаджикъ сѣ подобни малкы градове съ по 2—3 хыл. жит. Хаской, малкъ градъ, съ цркъвѣ, училище и 6 хыл. ж. повече Българе. Узунджева, селце разложено на единъ распространенъ полянѣ, прочюто по най-главно-то тръговище въ Турско, събирвано на 15 Септемврѣя. Пловдѣвъ, турскы Филибе, най-тръговскій градъ въ Турско послѣ Царѣйградъ, далечъ 80 ч. отъ него, разложенъ при Марицѣ на три островръхны рѣтове, вижданъ отъ далечъ като гердамъ, сѣдалище на Пашѣ и Митрополитъ; има 40 хыл. ж. Турци, Българе, Армянци и Евреи, часть отъ които обръщатъ голѣмѣ тръговиѣ съ Нѣмско и съ цѣло Турско, а останѣли-ти поминуватъ съ различни занаяты, 8 цркви, 1 Павлекянскѣ, весьма хубавѣ чаршиѣ, единъ голѣмъ дръвенъ мостъ, съединяванъ Карши-якъ съ Пловдѣвъ, и единъ болницѣ.

Главнo-то произведеніе на Пловдіевъ е оризь-тъ. Блатливы-ты му мѣста неизбѣжны за неговы-ты по-сѣвки, докарвать много болести въ града. Всичкы-ти му жителе сѣ дошыяне отъ околны-ты Българскы села, засѣдени тукъ спорядъ цвѣтѣвуванж-тъ тръговіжъ. Любовь-та камъ народный языкъ гы побуди та почнѣхъ наскоро въ нѣколко цркви да служатъ Славянскы, и основахъ Българско обще училище. Станимайка, село прочюто по произведенія-та си: копринъ, анасонъ, сосамъ и доста вино. Има 3 цркви, училище и 5 хыл. ж. прѣселенци Гръци. Наблизо него изъ планинж-тъ има нѣколко монастыре, най-главный отъ които е Бачковскый. Татаръ-Пазарджикъ, при Марицж, тръговскый градъ, разложенъ на едно равнище, далечъ 6 ч. отъ Пловдіевъ; има 2 цркви и училище. Главнo-то му произведеніе е оризь-тъ, който быва по'-хубавъ отъ Пловдіевскый, та спорядъ чялтици-ты му въздухъ-тъ става особено лѣтемъ весма вредителенъ. Прочють е по събирано-то тръговище прѣзь Іунія, наречено Марашъ. Въ околности-ты му вадять доста селитржъ. Има 10 хыл. ж. повече Турци. Костенець, до полы-ты на Скомж планинж разложенъ градъ, съ топлы воды, на-близо до когото извира р. Марица. Пещера градецъ, прочють по излазвано-то въ него желъзо, съ 4 хыл. ж. Самоковъ, при р. Искъръ извирвана на-близо отъ рѣтъ Чяочикъ, тръговскый градъ разложенъ до изданкы-ты на Рылж планинж, сѣдалище на Архыерея; има 3 цркви, училище, и както желъзо-то е главнo-то му произведеніе, то ся намирать доста видни и маданы (самоковы). Жители-ти му сѣ смѣтать до 10 хыл. Черпанъ, малкъ градъ разложенъ на равнище, съ црkvжъ, училище и 8 хыл. ж. Турци и Българе, прочють по хубавы-ты ^{планинж} что излазять въ него. Ескы-Загара (ветхий Деветль), тръговскый градъ, разложенъ стръвно въ крайще-то на распространено поле, което

7
Станимайка

8
Костенець

9
Пещера градецъ

10
Самоковъ

пуца изобилно всякаквы произведенія и най-паче пче-
ницѣ загаріѣхъ. Има 3 цркви, 2 училища, много
мѣдникаре, нѣколко салханы, весма гыздавъ чаршіѣхъ
и 25 хыл. ж. Турци, Българе и Ебреи, часть отъ
които ся залѣгать съ трѣговиѣхъ на мѣстны произве-
денія, а останѣли-ти съ различни занаяты и лозія.
Тукашна-та вода има доста раступенѣхъ ^{варѣ} варѣ, оттова
лѣтемъ почти вси-ти страдать отъ очиболіе. По-
главны произведенія на тоя градъ сѣ: ракія, копри-
на и ^{шарлаганѣ} шарлаганѣ. Ени Загара, градецъ съ 6 хыл. ж.
Сливенъ, турскы Ислеміе, най-рѣкодѣльный градъ въ
Турско, разложенъ до полы-ты на Балканъ, отгдѣ-
то ся сливать много рѣкыци та оттова ся е и на-
реклъ. Има 3 царскы за сукна фабрики, започнѣ-
ты испрѣво отъ Добря Желѣскова, много витла (ма-
шины) за чесаніе на вълна-та и другы рѣкодѣлія,
3 цркви, 2 училища и 20 хыл. ж. Турци и Блъ-
гаре. Главно-то произведеніе на Сливенъ сѣ абы-
ты и пѣстри-ти губере, наречени ямболы, съ кои-
то Сливненци врьтять голѣмѣхъ трѣговиѣхъ повече съ Ца-
рійградъ; зашто по другы мѣста май не ся носи тѣх-
но-то тяжко и дебело сукно, та оттова жителе-ти
почиѣхъ да ся залѣгать повѣше съ земны произве-
денія, както съ посѣяніе-то на жлтѣ-тѣ боіѣхъ и на
чръници-ты. Тоя градъ е прочють по излазваны-ты
въ него харны желѣза за пушкы, хубавый сахтіанѣхъ,
и по събирано-то въ него трѣговище на Спасовѣ-
день. Часть отъ жителе-ты му въ 1829 л. ся прѣ-
селихъ въ Влашко на Плоещъ и Браілѣ. Ямболъ
(ветхый Коргунъ) градъ разложенъ на равине и про-
хлаждванъ прѣзъ срѣдъ отъ Тунджіѣхъ; има 2 цркви,
едно училище и 12 хыл. ж. Турци, Българе и Ебреи,
часть отъ които ся залѣгать съ трѣговиѣхъ на мѣстны
произведенія, а останѣли-ти съ орачество и ското-
вѣдство. Намиратся въ него и доста фабрики за гу-
бере (ямболы), абы и сахтіяны. Карнабать, градецъ
разложенъ на друма что отійва отъ Селистрѣ въ Ца-

12

23

14

улица

улица

улица

Кара

рійградъ и Едрене; има цркъвж и 7 хыл. ж. Турци,
 Българе и Евреи. Айтось, на истый друмъ, малкъ
 градъ, на-близо до Черно море, съ 5 хыл. ж. Ка-
 занлъжкъ, на едно прѣхубаво равнище разложенъ градъ,
 не далечъ отъ Балканъ, прохладанъ прѣзъ срѣдъ
 отъ р. Яниж, вливанъ на-близо въ Тунджж; има 4
 цркъви, училище и 20 хыл. ж. Турци, Българе и
 Евреи. Тоя градъ е намыченъ изъ около съ быстры
 изворе и градины, плъны съ всякаквы овошки и три-
 андафилы, отъ които вадятъ гюлево масло, разнас-
 вано по цѣль свѣтъ. Жителе-ти му ся залѣгать съ
 трѣговиж на мѣстны произведения и съ различны за-
 наяты на живѣжтъ весма охално, като имжтъ най-
 сладкъ водж и гюль ракиж, единчки нѣчта въ цѣло
 Румелы. На-близо има минералны воды, студены и
 топлы; а въ Балканъ монастырь нареченъ Маглиш-
 кый, по близне-то едноимно село. Шипка, село до
 полы-ты на Балканъ, съ цркъвж и 2 хыл. ж. про-
 чюты по бойливый иль животъ. Габарево, разложе-
 но село въ Казанлъшко-то поле, съ цркъвж, учи-
 лище и 3 хыл. ж. залѣгваны повече съ орачество.
 Калоферъ, фабрично село, разложено въ единъ хльмъ
 съставляванъ отъ изданкы-ты на близный Балканъ,
 прохладвано прѣзъ срѣдъ отъ Тунджж, извирванъ
 наблизо отъ ржтъ Купень, основано отъ Калиферъ
 Войвода, на когото гробъ-тъ стои още край село-то;
 има 3 цркъви, 3 женскы метосы съ калугеркы, едно
 весма добрѣ нарядено училище и 6 хыл. ж. часть
 отъ които ся залѣгать съ трѣговиж по Царійградъ,
 а останжли-ти работать украиникъ (гайтанъ), най-
 главно-то имъ ржкодѣлие, за което имжтъ доста чяр-
 кове край Тунджж. Малко по-изъ Балканъ има мо-
 настырь, нареченъ Калоферскый. Карлово (ветхый
 Сушица), фабриченъ градъ, при Старж-Рѣжж, раз-
 ложенъ до полы-ты на Балканъ, врхове-ти на ко-
 гото сж покрыти съ вѣчны снѣгове, прохладванъ
 отсждѣ съ изворны воды; има 2 цркъви, едно учи-

лице, испаднато отъ пръвый си росенъ цвѣтъ, нѣ-
 колко фабрики за пѣстры тюлбены, други за сах-
 тѣяны и мешины и 15 хыл. ж. Турци, Българе и Е-
 брей, часть отъ които ся залѣгать съ трѣговиж по
 Влашко и съ мѣстны произведения, а останжлы-ты
 съ различни занаяты и най-паче съ украинника, глав-
 но-то имъ рѣкодѣліе, за което имжть доста чяркове
 край рѣкж-тж. Карлово има много градины за всякаквы
 овошки и триандафилы, отъ които вадять доста гюле-
 во масло, что съставлява главный поминокъ на тяж-
 кы-ты му трѣговци. Тоя градъ е прочють по не-
 дѣляшный си пазаръ, на когото дохождать жителе-
 ти отъ всичкы-ты близни села та си накупувать по-
 трѣбны-ты. На-близо изъ Балканъ Стара-Рѣка обра-
 зува водопадъ (сучюрумъ), навижданъ лѣтемъ отъ
 Карловци за разхлажданіе; има и топлы воды, на-
 речены бани. Споредъ приказваніе-то на жителе-
 ты, основатель на тоя градъ былъ нѣкой си Карлъ.
 Сопоть, турскы Акчя-киси, Бѣла-цркъва, фабрич-
 но село разложено до Балканъ; има 3 цркви, у-
 училище, женский метохъ съ калугеркы и 4 хыл. ж.
 на които главный поминокъ съставлява украинникъ и
 градинарство. Въ това село има фабрикж за стѣклян-
 ны сѣдове и други за пѣстры тюлбены. На-близо
 въ планинж-тж има монастырь нареченъ Сопотскый*).

*) Жители-ти въ Калоферъ, Карлово и Сопоть отъ незнаніе други
 придобиточны занаяты ся држжють здраво за работаніе-то на
 украинника, една стока на ервѣе обтуканя само по краища-та
 на дрезжы-ты, която отъ день на день отпаднева спорядъ непо-
 трѣбность-тж ѿ на тѣсны-ты дрезжы; затова добръ е да си вз-
 выжжють грѣжжж-тж на земны-ты произведения, за които земля-та
 и мѣсто-то имъ сж весьма пріятны, сир. да насыжжють нивя съ
 чрвниці, жельтж и чрвєнж божж, барабой, чокундуръ, амасонъ,
 да удобрять купанъ-тж на триандафилы-ты что то да не изс-
 жувать, да завяджють пчелы и други такымы, които стжжжють на-
 ры въ цѣлж Европж; че съ тѣхнж-тж горкж ивицж можжють да
 стижжжють да мржжють отгладѣ. Всякой, като гляда сегашно-то,
 може размысли и за бждно-то. Дѣто щжжють имъ сж плжжжн гради-

Хаджаръ, село разложено въ единъ хлъмъ всрѣдъ горѣ Караджадагъ, съ хубавъ цркъвѣ, училище и 3 хыл. ж. които работять шаякъ и всиқы-ты сж абаджии. Кисура, село разложено въ изданкы-ты на Балканъ, съ цркъвѣ и училище и 4 хыл. ж. повече овчяре. Копривщица, турскы Аврадаланъ, женско-поле, село разложено въ единъ хлъмъ срѣдъ Балканъ, прохладжано отъ нѣколко долчинкы, сливаны отъ планинж-тж, по-главна-та на които ся наричя Тополка, извирвана отъ горѣ Бунаж. Има 2 хубавы цркви, едно училище и 5 хыл. ж. часть отъ които обръщать трговѣж съ овцѣ за въ Царійградъ, а другы-ти служатъ за помощници на тѣхны-ты въ Филибе и Едрене Бегликчиі. Главно-то произведеніе въ това село сж черани-ти, които тукашны-ты жены плетѣтъ весма брѣзо, па валять и пѣстры пльстове. На долчинкы-ты има нѣколко мостчета, по-выше каменны, които съединявать улици-ты изъ село-то. Панагюрище, турскы Отлукъ-кіюй, село разложено въ еднж валежъ, не далечъ отъ Доспадагъ, прохладжвано отъ р. Лудж-Янж, вливанж при Т. Парзджикъ въ Марицѣ. Има цркъвѣ, училище и 6 хыл. ж. които ся залѣгать съ овчярство, а жены-ты работять шаякъ, наричванж бало. Тукашна-та за питіе водж е чрвеникава. Изъ друма отъ Филибе до Карлово по-главны села сж: Каратопракъ съ цркъвѣ и училище, прѣхвално особено за чернозема дѣто става весма хубава загарія, съ 2 хыл. ж. Джебеніе и Михылце, съ по еднж цркъвѣ, училище и по 1500 ж. все орачи. Крайморскы градове:

Месеврія, край Черно море разложенъ градъ на мысь, съ малко пристанище, 6 цркви и училище. Въ ветхж-тж, норутенж цркъвѣ, намирася гробъ-тж

ны-ты съ овошки, та още зелены, да ги подѣтъ дѣца-та имъ и лежатъ цѣло лѣто отъ трѣскж, не е ли по-добрь да ги искоренятъ, а на-мѣсто тѣхъ да настѣжтъ чрѣнци? каква облага отъ овошки?

Марфы, дщериж на самодръжець Кантакузино, женж на Българского Князя Димитрія Александровича. Тоя градъ има 6 хыл. ж. Турци и Гръци, часть отъ които ся залгаты съ тръговиж на дръва и рыболовство. Бургасъ, при заливъ, съ 6 хыл. ж. Турци и Гръци, искусны корабере. Созополь, при едноимный си заливъ, съ удобно пристанище и 5 хыл. ж. Турци и Гръци, корабере и рыбае. Мангалия, градець съ пристанище и 3 хыл. ж. Ахыло, при заливъ, сѣдалище на Митрополить, съ 6 цркви и 12 хыл. ж. Турци и Гръци, корабере и рыболовци. Дерконъ, пусть градъ, на-близо до Царийградъ, съ 2 хыл. ж. Малко Чекмедже, градець разложенъ при Мраморно море, и Голѣмо Чекмедже, исто градець при устие-то на р. Атиръ, вливанъ въ Мраморно море, на коѣ-то има ветхы каменны мостове; жителе-ти имъ сж рыболовци. Ираклия, порутень градець при Мраморно море, сѣдалище на Митрополить, който живѣе въ Царийградъ, съ 3 хыл. ж. Турци и Гръци. Родосто, турскы Текыръ-дага, при исто-то море, сѣдалище на Архиепископъ, съ 7 хыл. ж. дошляне отъ о-въ Самось, които обръщаты тръговиж съ мѣстны произведения. Гелиболъ, утвърденъ и добръ съзидень градъ, разложенъ на мыса между Мраморно и Бѣло море, сѣдалище на Епископъ, съ двѣ разширенны пристанища. Отъ Бизантійскы-ты мѣста тоя градъ е привзель испрьво сынъ му на Орханъ Сюлеймана въ 1357 л. въ когото ся намиратъ още отъ ветхо времѧ магазин; има 25 хыл. ж. Турци, Гръци и Ебрен. Край Дарданелский проливъ, турскы Чымакъ-Кале, има нѣколко твърдиши, най-главна-та отъ които е Кылитъ-уль-Бахаръ. Енесъ, при едноимный заливъ, разложенъ градъ до устие-то на Марицъ въ Бѣло море, съ удобно пристанище и 10 хыл. ж. Турци и Гръци, които обръщаты голѣмъ тръговиж съ селскы произведения, сваляны отъ Едрене по Ма-

рицѣ. Тукъ има и консули отъ различны Европейскы силы.

302. МАКЕДОНИЯ (Филива-Вилаети), простирана камъ Ю. по планинскый рядъ на п. Орбѣль, е плодородна, богата и гыздава область на Оттоманско-то царство въ Европѣ, прѣдѣлана камъ С. отъ Сръбіѣ и Българіѣ, камъ В. съ Тракіѣ, отдѣляванѣ отъ неѣ съ п. Рылѣ и р. Кара-су и Бѣло море, камъ Ю. отъ Тессаліѣ отдѣляванѣ отъ неѣ съ п. Олимбѣ, и камъ З. отъ Ипирѣ и Албаніѣ, часть отъ които ся отдѣля съ планинскый рядъ на Пиндѣ, обема цѣла 1650 четвр. лев. и 1,700,000 ж. Турци, Българе, Гръци, Цинцаре и Евреи. Земя-та на тѣѣ область прохладвана отъ множество рѣкы и долчинкы врьвяны вси по юговѣсточнѣ посокѣ, по-главны отъ които сѣ: Струма, Вардарѣ, Лудый и Неста, прѣдставлявася една отъ по-плодородны-ты и по-родливы-ты въ Турско, като изважда доста жита, оризѣ, памукѣ, дрьвено масло, вино, копринѣ, медѣ, титюнѣ, много южны плодове и всякаквы произведенія. На ветхо врьмя е была прочюта тая область и по рудица-та въ неѣ за злато и сребро и като отечество на много человекы славны и великы. Сега ся дѣли на 4 санджаци.

Главный градъ на область-тѣ е Солунѣ, гръцкы Тессалоникѣ, турскы Селеникѣ, при едноимный си заливѣ и планинѣ Кортіѣ, многолюденѣ, трѣговскый и утврѣденѣ, сѣдалище на Пашѣ и Митрополитѣ, и на различны Европейскы консулы, съ добро пристанище и 80 хыл. ж. половина-та отъ които сѣ Турци, Българе, Гръци, Армянци и Френци, а останѣли-ти 35 хыл. Евреи. Послѣдни-ти имѣтъ тукѣ Синагогѣ съ училище, въ което ся намиратъ 200 учители и 1000 ученици. А Гръци-ти имѣтъ 4 цркви, 2 училища и едиѣ книгопечатнѣ. Часть отъ жителе-ты обръщатъ голѣмѣ трѣговіѣ на мѣстны произведенія съ Царійградѣ, а другы-ти ся поминувать съ раз-

личны рждодѣля и занаяты. До помы-ты на плани-
 нѣ Берный разложенъ е Караферъ, славенъ градъ
 на ветхо врѣмя по живѣніе-то въ него на Апосто-
 ла Павла, сега сѣдалище на Архиепископъ и съ 10
 хыл. ж. залѣгваны на трѣговиѣ и сѣяніе оризъ; въ
 околности-ты му цѣпять хубавы ширены мраморе по-
 хватны за всякъ вѣнкашиѣ направѣ. Генидже Вар-
даръ, при едноимнѣ рѣкѣ, съ 10 хыл. ж. които ся
 залѣгать повече съ сѣяніе-то на памука и титюня,
 който ся има за най-хубавъ въ цѣлѣ Европѣ, за-
 насванъ на много мѣста за трѣговцинѣ. На-близо
 сѣ развалы-ты на градъ Пеллѣ, столица-та на вет-
 хы-ты Македонскы царіе и отечина на Великого А-
 лександра. Водина, при р. Быстриѣ разложенъ ху-
 бавъ градъ, сѣдалище на Епископъ, съ много па-
 мучници, копринарници и 12 хыл. ж. които сѣятъ още
 и доста титюнь около него. Старакынъ, турскы И-
 щипъ, по-сѣверно отъ Водина, на единъ высочинѣ
 разложенъ утвърденъ градъ, сѣдалище на Епископъ,
 съ 6 хыл. ж. залѣгваны най-много на различни ра-
 боты отъ жѣлѣзо. Мехомія, градецъ далечъ 10 ч.
 отъ Неврокопъ, съ 3 хыл. ж. главенъ на Разлогъ,
 което е поляна обыколена отъ изданкы-ты на п. Ры-
 лѣ и накыченъ съ около 15 села все Българскы, най-
 главно-то отъ които ся наричя Банско съ топлы во-
 ды и 6 хыл. ж. трѣговци, поемници и орачи. Ве-
лесъ, турскы Кюпрюлы, при р. Вардаръ разложенъ
 градъ, съ цркъвѣ, училище, каменный мостъ и 7
 хыл. ж. Турци, Българе и Гръци, повече градинаре.
Прилѣпъ, разложенъ въ валеѣ малкъ и утвърденъ
 градъ, прочють по трѣговище-то си събирвано на
 25 Септември и отечина на Краля Марка, съ 6 хыл.
 ж. Бытолія (обывель) или Манастиръ, при р. Еригонъ
 до сѣверовѣсточны-ты помы на Пиндѣ съ единъ по-
 рутенѣ твърдинѣ и 18 хыл. ж. повече Българе и
Цинцаре, залѣгваны съ сѣяніе-то на памука. Ка-
сторія, при едноимно-то си езеро, сѣдалище на епи-

скопъ, съ много цркви, хубавъ чаршиѣ и 15 хыл. ж. повече Турци и Ебреи. Сатица, добръ направень градъ съ хубаво гръцко училище и 6 хыл. ж.

Камъ С. на Македоніѣ между Вардаръ и Струмъ ся намирають слѣдни-ти главни градове:

Скопѣя, т. Искюнь, възъ дѣсныи брѣгъ на Вардаръ, далечъ 45 ч. отъ Солунъ, на хубаво и весело мѣсто разложенъ градъ, прочють на ветхо врѣмя за великолѣпны-ты си сграды и храмове, сѣдалище на Пашѣ и Архиепископъ; има якъ тврѣдинѣ, каменосъзиденѣ чаршиѣ, ревнивы разходки, нѣколко цркви, училище и 12 хыл. ж.

Куманово, сѣвѣвосточно отъ Скопѣя разложенъ градецъ, при едниѣ долчинкѣ отъ Вардаръ, съ 10 хыл. ж. Калканъ-Дере, при извора на Вадаръ, разложенъ градецъ всрѣдъ планины и чясты горы, около които ся загниздявать по нѣвгажъ влѣхвы и оберници, съ 5 хыл. ж.

Кюстендилъ, значителенъ и утврѣденъ градъ, разложенъ при полы-ты на Орбѣлъ, сѣдалище на Епископъ; има много топлы воды въ него и 10 хыл. ж. чясть трѣговци, а останѣли-ти занаятци, повечето Турци. Душица, утврѣденъ градъ, при п. Скомѣ, прохладанъ прѣзъ срѣдъ отъ р. Струмъ, съ 4 хыл.

ж. повече рударе. Струмица на едниѣ височинѣ разложено село, сѣдалище на Епископъ и 1500 ж. повече Турци. Каратова, между високи планины разложенъ градъ, съ нѣколко цркви и 5 хыл. ж. залѣгваны на различни искусны работы отъ желѣзо, изваждвано доста отъ п. Рылѣ.

Меленикъ, трѣговскый градъ, отвѣдъ р. Струмъ, сѣдалище на Архиепископъ и съ 6 хыл. ж. залѣгваны повече съ трѣговѣжъ и копринѣжъ.

Камъ С. отъ реченый градъ е Рылскый монастырь Св. Іоанна, всрѣдъ Рылѣ планинѣ разложенъ при вливаніе-то на р. Друшлевицѣ въ рѣкѣ Рылѣ. Неврокопъ, при р. Понтъ, далечъ 16 ч. отъ Сѣрресъ, разложенъ всрѣдъ горы градъ съ широка чаршиѣ и 2 хыл. ж. прочють по събирвано-

то тръговище на 15 Августа. Драма, утвърденъ градъ, разложенъ при полы-ты на п. Пангей съ 10 хыл. ж. които събиратъ много титюнь отъ околны-ты села. Малко юговъсточно отъ него е былъ еднажъ прочю-тый градъ Филиппе, така нареченъ отъ Македонско-го царя Филиппа, достойнъ запомнуваніе въ исто-риѣ-тѣ за слученый при него страшенъ и кръвавъ бой между Брута и Марка Антонія 42 години прѣди Р. Х. по когото и ся съсипа оттогасъ силна-та Рим-ска република; въ него 53 години слѣдъ Р. Х. Апостоль Павелъ въздвигна християнска цркъва камъ кождо испраща и едно отъ сваты-ты си посланія, а сега е малко сеще около което съѣхъ доста титюнь и оризъ. Сърресъ, голѣмъ тръговскый градъ, разложенъ на едно гыздаво и плодоносно мѣсто, далечъ 18 ч. отъ Солунъ, при р. Понтъ, добръ съзи-денъ, сѣдалище на Паша и Митрополитъ; има едно приградіе, нѣколко цркви, хубавы чаршии, гръцко училище, много заведенія за памукъ, титюнь, кожи и памучны платна, съ които обръща добръ тръговѣжъ съ Европѣ и Малкѣ-Азіѣ. Въ околности-ты му ся ражда най-много и най-хубавый памукъ въ Европее-скѣ Турціѣ отъ когото отійватъ всякѣ години по-выше отъ 25 хыл. товаре въ Австріѣ и Францѣ. Жители въ него ся смѣтатъ 40 хыл. повыше Българе, Гръци и нѣкои Турци и Евреи; около града има добры лозія и градины съ хубавы кашци дѣто обыкновено живѣхъ лѣтемъ по-имотни-ти отъ жи-теле-ты та отбѣгнуватъ болестный въздухъ на града что влада тукъ цѣлы мѣсяци. Сина, градецъ по-въсточно отъ Сърресъ съ 2 хыл. ж. мѣсто рожде-ніе на голѣмый банкиринъ Синъ въ Виенѣ. Край-морскы градове: Кавала, срѣща о-въ Тассо, съ заливъ и твър-динѣ, съзиденъ испрѣвно, съ малко пристанище и 3 хыл. ж. които обръщатъ тръговѣжъ съ титюнь, па-мукъ, дрвено масло и други мѣстны произведенія.

Близко до Солунъ, и между едноименный неговъ заливъ и Струмскый или Контессъ е Халцидйскый Полуостровъ¹, издаванъ три земни язици въ Бѣло море (Архыпелагъ), по-вѣсточный отъ които ся нарича планина Атонска или Свята-Гора, висока 4260 ногы отъ морскъ-тъ равнинъ, на кождо ся намиратъ 22 Православны иностаны и множество отстранены келии и скытове съ 8 хыл. души калугере. Все монастыре сж Грыцкы освѣнь 2 Славянскы, глава на които е Царйградскый Патріархъ. Главнo-то мѣсто е Карія, или Протатонъ. Най-голѣми отъ иностаны-ты сж: Лавра на Св. Атанасія и Ватопедскый. Алабара, камъ вѣсточны-ты полы на п. Атонскъ, утвърдено съзиденъ градецъ съ пристанище, населенъ съ повече отъ 500 души калугере.

303. АЛБАНИЯ (Ветха Бѣлгарія). Собствено или горня Албанія ся прѣдѣля камъ С. отъ Боснъ, Чернъ-Горъ и Ав. Далмаціѣ, камъ В. отъ Сръбіѣ и Македоніѣ, камъ Ю. отъ Ипиръ отъ кождо іѣ отдѣлять планина Хымара и р. Боюса, и камъ З. отъ Адриатическо море, обема 900 четвр. лев. и 1 мил. ж. повечето Албанци (Арнаути) Моаметанци съ нѣколко послѣдователи на Вѣсточнo-то Православно и Римскокатолическо-то исповѣданія, нѣколко Бѣлгаре, Грыци и Цинцаре, които живѣють въ особиты градове и села. Глувотскы планины ся простирать по сѣверовѣсточны-ты прѣдѣлы на область-тъ, высокы 9 хыл. ногы, и іѣ отдѣлять отъ Сръбіѣ; а малко южно ся провлача планина Краста отъ кождо ся простирать много и часты изданкы почти по цѣлѣ область като іѣ начинватъ еднѣ отъ по-планинисты-ты и гористы мѣста въ Европейскъ Турціѣ, между които ся намиратъ на-сждѣ пространны и гыздавы полета можны и за посѣваніе. А отъ многото рѣкы что прохладять область-тъ и ся вливать вси въ Адриатическо море по-главны сж: Врѣбана или Бойяна, Бѣла и Черна Дрина, Спирнаца, Искумъ, Бератинъ

прохлажданъ г. Берать, и Боюса. По̀-голѣма-та страна на Албаниѣ е покрита съ цвѣтны и дебелы пашы можны за всяко скотовѣдство; а въ топлы-ты и полета растѣть добрѣ: маслина, памукъ, лоза, чръница, жита и множество отъ южны-ты плодове доста за потрѣбы-ты на тадашны-ты жителе. Всичка-та область ся дѣли на 6 санджаци, подраздѣляваны на войводства.

Главный градъ на горниѣ Албаниѣ и сѣдалище на сильный Искендерский Пашѣ е Шкодра, при юго-западный край на Боянско или Шкодранско езеро, утвърденъ и хубаво направенъ градъ, сѣдалище и на Епископъ; има две приградя: Драго и Гюлбахче, добры постланы улици, хубавы къщи повече дрѣвены, много джамии, нѣколко цркви, училище, дрѣвенъ мостъ на р. Връбанѣ, връвянѣ прѣзь сръдь него, фабрики за добры орѣжя, иманы за най-добры и най-хубавы въ цѣлѣ Европейскѣ Турциѣ, табакханы, строилища за ладѣи и 25 хыл. ж. които обръщатъ голѣмѣ трѣговиѣ съ горѣ, рыбѣ и другы произведения, годишно трѣговище, на което ходять много отъ Албаниѣ, Боснѣ и Сръбиѣ. При исто-то Боянско езеро е и малкый утвърденый градъ Живакъ. Дулсинѣ, при Адриатическо море, далечъ 9 ч. юго-вѣсточно отъ Шкодрѣ, съ якѣ тврдинѣ, сѣдалище на Епископъ отъ 3. цркви и 8 хыл. ж. повече Гѣгы Албанци най-много влѣхви. Подгорица, при р. Морѣкѣ, малкѣ градъ, близо до Черногорскы-ты прѣдѣлы, съ 3 хыл. ж. Ипекъ, при Бѣлѣ Дринѣ, населенъ градъ съ Албанци Православны и нѣколко Моаметанци; има якѣ тврдинѣ и 4 жыл. ж. Якова, утвърденъ градъ, разложенъ врѣхъ едиѣ планинѣ, надъ р. Дринѣ, населенъ съ Моаметанци. Акъ-Исаръ и Алешъ, градове съ по 6 хыл. ж. Дурацо, при Адриатическо море, утвърденъ градъ, съ добро пристанище, и сѣдалище на Архиепископъ и 6 хыл. ж. които обръщатъ трѣговиѣ съ вѣнкашны произве-

денія. Елбасанъ при р. Генусж, на едно гыздаво и плодносно равнище разложенъ градъ, далечь 9 ч. отъ морето, сѣдалище на Епископъ, съ твърдинѣ въ кождо живѣе каймакаинъ и 5 хыл. ж. Охрида (вѣтхый Прѣспа), утвърденъ градъ, разложенъ при едноименно-то си езеро и р. Дринѣ, далечь 5 ч. отъ Иоаннинѣ, сѣдалище на Архиепископъ, който си нарича Екзархъ на цѣлѣ Ветхѣ-Българинѣ; има 2 цркви, училище и 10 хыл. ж. повече Българе отъ Моаметанци, залѣгваны най-много съ рыболовство. Тоя градъ ся е нареклъ така отъ имя-то на Българского царя Самуила, прѣкореного Охрий; който направи Охридѣ на негово вѣмя столицѣ на цѣлѣ Българинѣ. Стронга, при сѣверный край на Охридско езеро, прочють градъ по събирвано-то въ него трѣговище, съ 4 хыл. ж. повече Моаметанци. Рѣзна, добъръ градъ, камъ В. отъ Охридѣ, при едноимнѣ рѣкѣ съ 5 хыл. ж. въ околности-ты му има 25 села Българскы. Дебрый градецъ съ 5 хыл. ж. повече дрьводѣлци. Войскополе, на ветхо вѣмя прочють градъ съ 40 хыл. ж. сега сиромашко селце съ 600 ж. Бератъ или Арнаутъ Бѣлградъ при р. Бератинъ съ голѣмъ каменный мостъ на неѣ, и съ твърдинѣ на една височинѣ, сѣдалище на Архиепископъ и 8 хыл. ж. повече християне, които обръщать добръ трѣговинѣ съ Турско и Италинѣ. Авлонъ, крайморский градъ при едноименъ заливъ, сѣдалище на Архиепископъ, съ хубавѣ направены къщи и улици и 7 хыл. ж. които вадять хубавы мешины, добры орѣжия, емѣе и ся залѣгать съ лозарство и рыболовство. Киссура, яко утвърденъ градъ, при дѣсныи брѣгъ на р. Боюсж, сѣдалище на Епископъ и съ 2 хыл. ж.

304 ИПИРЪ, или долина Албанія, прѣдѣляся камъ С. отъ собствено Албанинѣ, съ п. Хымарѣ и р. Боюсж, камъ В. отъ Македонинѣ и Тессалинѣ, камъ Ю. отъ Акарнанійский заливъ, и камъ З. ся мые отъ Ионическо море, обема 700 четвр. лев. и 500 хыл. ж.

Българе, Гръци, Цинцаре, Албанци и Оттоманци. Планины Хымара, Чюмерка и Кассопей повлачваны съ различни изданки по цѣлѣ область правять ѣкъ весма планинистѣ и гористѣ. Главны рѣкы има: Боюсѣ, Быстрицѣ, Павлѣ, Бѣликѣ и Артѣ. Слѣдъ крайне-то съспиваніе на испрѣвный силеный и голѣмый Пашалѣкъ на Али-Пашѣ въ 1821 л. сегашный Ипирѣ или долия Албанія ся дѣли на 2 санджяка подраздѣляваны на много войводства.

Главный градъ на Ипирѣ е Юаннина, при западный край на едноимно езеро (вет. Ахерузія), на лично мѣсто съзиденъ добръ и трѣговскый градъ, сѣдалище на Пашѣ и Митрополитѣ; има двѣ тврѣдини, 8 цркви, хубавѣ чяршиѣ, двѣ болници и едно съставено съ любороднѣкъ помощь Гръцко систематическо училище въ което прѣзъ години си цѣвтѣхѣ всичкы-ты высокы науки, отгдѣто има излѣзли много философи и учители. Тукашни-ти жителе смѣтвани до 30 хыл. обръщатъ голѣмѣ трѣговиѣ съ Европейскѣ Турциѣ, имани за по-остроумны отъ другы-ты Гръци въ Турско, а най-паче сѣ прочюти съ былярскый си занаятъ. Бонила, добръ градъ на разстояніе 1 ч. отъ реченый, не далечъ отъ р. Артѣ, съ 4 хыл. ж. все Българе. Камъ С. З. далечъ 6 ч. отъ гл. г. ся простира планинскый врьтопъ на Загориты-ты съ 40 градове и села, на конто жителе-ти вси Християне, залѣгатся съ скотовѣдство. Коница, ветхъ утврѣденъ градъ, на лично мѣсто съзиденъ и съ 5 хыл. ж. повече Оттоманци. Мецово, планинскый и трѣговскый градецъ, съ 7 хыл. ж. вси Цинцаре. Арта, трѣговскый градъ, при едноимнѣкъ рѣкѣ съ единъ каменный мостъ на неѣкъ, сѣдалище на Архиепископѣ; има 24 цркви, табаханы, патучници, копринарници, хубавѣ чяршиѣ и 10 хыл. ж. Цинцаре, Турци и Ебреи, конто обръщатъ голѣмѣ трѣговиѣ съ мѣстны произведенія. Прѣвеза, трѣговскый градъ, разложенъ на Акарнанійскый мысъ съ

тврѣдинѣ, пристанище и 8 хыл. ж. повече Цинцаре, конто обрѣщать трѣговѣж съ жита и другы произведенія. Кастро-донато, или Айдона главенъ градъ на Джамиты-ты Албанци, разложенъ на лично и плодносно мѣсто, далечь 12 ч. отъ Юаннинѣ камъ югозападъ, сѣдалище на Войводѣ и Архыерея, съ тврѣдинѣ и 3 хыл. ж. Сулы, прочють градъ спорядъ бойливы-ты и юнаци Сулюты, съ 2 жыл. ж. Конисполь, крайморскый градъ, съ 4 хыл. ж. Дѣлвинѣ, утврѣденъ градъ, сѣдалище на Пашѣ и Епископѣ; има хубавѣ чяршиѣ, много градины и 9 хыл. ж. повече Албанци. Камъ В. далечь 8 ч. е градець Дрица съ много црѣкви и монастырь на Православны-ты Албанци. Аргырокастро, при едноимѣ рѣкѣ съ много мостове и 10 хыл. ж. конто правять емѣи и трѣгувать съ него по цѣло Турско. Ливово градъ съ 6 хыл. ж. повече Оттоманци. Тепеленгы, при р. Боюсѣ, мѣсто рожденіе на прочютой Али-Пашѣ, съ 2 хыл. ж. Дукаты, малѣкъ крайморскый градъ, населенъ съ 2 хыл. души Албанци Ляпы иманъ като за главенъ отъ тѣхъ, конто живѣють по дѣдо Авраамскы смѣтвани вси до 40 хыл. души.

Историческо. Отъ келтійскѣ-тѣ рѣчь албъ или алпъ, горѣ, наричяты Албанци; а спорядъ языка имъ ся зовѣть Шкипетаре, т. е. Загорци. Като бѣше старо племя на Ипирѣ, любовоенно по врѣмя-то на Пирра въ 279 л. прѣди Р. Х. дава волниці-ти си на Великого Александра, на Римляне-ты, на Скендербея въ 1443 л. и на самый Али-Пашѣ въ Юаннинѣ. Слѣдъ покоряваніе-то имъ отъ Турци-ты въ 1592 л. конто ги наричяты Арнауты, увардихѣ Албанци-ты любовоенный нравъ, и трѣсать всякога слугуваніе-то на пушкы-ты. Има Албанци Оттоманци и Християне, послѣдни-ти ся дѣлять на вѣсточны и западны, конто ся наричяты Мирдिति, и ся управлявать отъ княжескѣ челядь на Дады-ты.

305. ТЕССАЛІЯ ся прѣдѣля камъ С. отъ Маке-

доніж съ планины Болучъ и Олимпъ, камъ В. отъ Солунскій заливъ и Бѣло море (Архипелагъ), камъ Ю. отъ Гръціѣ, и камъ З. съ планинскій рядъ на Пиндъ отъ Ипиръ, обема 300 четвр. лев. и 350 хъл. ж. Гръци, Цинцаре и Албанци Моаметанци, залѣг-ваны повече съ орачество и лозарство. Планины Къшыява и Загорска ся простирать отъ С. камъ Ю. изъ цѣлѣ область. Главны рѣкы има: Саламбрий, Кахый, Раментъ и Фарсаль. Земя-та е плодоносна и покрита на-мѣста съ добры пѣши, на които ся крѣ-мять хубави коніе и мулета и другъ добытъкъ.

Ларисса, т. Ениширь, е гл. г. на область-тѣ, при дѣсныи брѣгъ на р. Пеней, на лично мѣсто раз-ложенъ трѣговскій градъ, сѣдалище на Пашѣ и Ми-трополитъ; има 22 джаміи, 1 цркъвѣ, училище и 30 хъл. ж. повече Турци, които обръщатъ трѣговиѣ съ мѣстны произведенія. Тръново-малко, рѣкодѣльный градъ при р. Титаресый, разложенъ градъ на равни-ще; има 16 цркви, грѣцко училище, широки ули-ци, много фабрики за копринены и памучны аладжи и бохчи, и 6 хъл. ж. най-многo християне. Чяри-цане, добъръ градець съ хубавѣ цркъвѣ, училище и 5 хъл. ж. Елассона, при р. Титаресый, сѣда-лище на Архиепископъ; има 3 цркви и на близ-нѣ-тѣ планинѣ монастырь, и 2 хъл. ж. Рапсане, рѣкодѣльный градъ съ 8 цркви, училище и 3 хъл. ж. Кранія, градець съ 2 хъл. ж. Малакасси, село при полы-ты на Пиндъ съ други околны селца 78 и 18 хъл. ж. пологъ-тъ на Куцо-власы-ты (Цин-царе-ты), повече овчяре, които ся имѣтъ за изро-жденци на ветхы-ты Римляне колкото останѣхъ тукъ отъ войскы-ты на Помпея слѣдъ Фарсалскій бой. Метеора, планинскы пика на които ся намирать нѣ-колко монастыре. Трикала, утврѣденъ и трѣговскій градъ, сѣдалище на Пашѣ и Епископъ; има 10 цркъ-ви, училище и 12 хъл. ж. Турци, Гръци и Евреи, повече занаятци. Чятаджа, ветхый Фарсаль, да-

лечь 15 ч. отъ реченый камъ юговъстокъ, при р. Апиданъ, прочють въ исторіи-тѣ по войнѣ-тѣ на Іулія Кесаря съ Помпея; има нѣколко цркви и 4 хыл. ж. Домоко, утврѣденъ градъ при прѣдѣлы-ты на Гръциѣхъ съ 3 хыл. ж. Макриница, при п. Пелый, добръ направенъ рѣководный градець, съ црквиѣхъ, училище и 2 хыл. ж. Бѣленинъ, т. Еничарь, малъкъ градець съ 1500 ж. Загора, при полы-ты на п. Пелый, съ црквиѣхъ, училище и 1500 жителе. Воло, крайморскый утврѣденъ градъ, съ удобно пристанище и 3 хыл. жителе залѣгваны повыше съ тръговиѣхъ на мѣстны произведенія.

306. Острови на Европейскѣ Турциѣхъ. Въ сѣверны-ты страны на Бѣло море между п. Атонскѣхъ и Дарданелскый проливъ сѣ острови: Тассо, на когото има село наречено Волгаро, Самотракы, Имбро и Лимно съ 20 хыл. ж. Въ Срѣдиземно и Бѣло море е Крета, т. Герить, голѣмъ и плодоносенъ островъ, 560 четвр. лев. пространство заедно съ горни-ты, населенъ съ 130 хыл. ж. повече Гръци. По-главны произведенія на това мѣсто сѣ: дръвено масло, сапунъ, гора, медъ и портукале; планина Ида повлачвана прѣзь острова има 7,200 ноги высочинѣ. Тоя о-въ е привзетъ отъ Турци-ты на 1669 л. слѣдъ 13 годишнѣхъ сѣсипителнѣхъ войнѣхъ. Гл. г. е Кандія или Кастро съ 15 хыл. ж. Ханя добръ градъ съ 10 хыл. жителе.

Европейска Турція съставляваше чясть отъ Бизантійско-то царство на Гръкоримляне-ты основано въ Царійградъ отъ неговий основатель Константина Великого, и слѣдъ много и различни щастія обладанъ отъ Турци-ты на 1453 л. Управление-то е Монархія Деспотическа; Монархъ-тѣ ся нарича Султанъ и Патишахъ, и съвѣтъ-тѣ му Диванъ; него дѣто прѣдставлява, Великий-Везиръ, вѣтрѣшны-ты дѣла Кяхая-бей, вѣнкашны-ты Ренсъ-Ефенти, и управители на области-ты Паши. Владѣтелна вѣра е Моа-

метанска-та, на която служителе-ти ся наричатъ Имами и Улеми, а тѣхный началникъ Шехъ-уль-Исламъ. Всички-ти народи что сѣ подавници на Турци-ты ся наричатъ раа'. — Рядовнѣ войскѣ има 180 хыл. отъ коюто 50 хыл. сѣ съ коніе; а морскѣ силѣ има: 23 линейны кораби, 28 фрегаты, 20 ладіи и 12 пароплувы. — Управитель-тѣ на флотѣ-тѣ ся нарича Капитанъ-Паша (Великий Адмиралъ). — Приходъ има 750 мил. грошове, а разнася 780.

307. ЧЕРНА-ГОРА, турскы Кара-Дага, стои камъ С. на Албаніѣ и е малка, планиниста и каменлива земя, прѣдѣлвана камъ С. отъ Боснѣ, камъ В. отъ Херцеговинѣ, камъ Ю. отъ санджакъ Шкодрѣ и Охридско езеро, и камъ З. отъ Ав. Далмаціѣ, обема всичко 90 четвр. лев. пространство и 130 хыл. ж. отъ Вѣсточнѣ Православнѣ вѣрѣ, за лѣгвани повыше съ скотовѣдство, което имѣ пуца доста срѣдства за прѣхранваніе и други потрѣбы за живѣніе, съ орачество, вѣденіе на пчелы, дрьводѣліе и трѣговнѣ обръщанѣ най-паче съ близосѣднѣ-тѣ Австрійскѣ земѣ съ искарваніе-то на различни естествены произведенія; тѣя всички-ты сѣ населены въ 116 села и малкы градове па имѣтъ поглаварь на тѣхны-ты общи работы одного Владыкѣ отъ Православнѣ вѣрѣ, избирванъ всякога отъ тадашны-ты доклѣ бѣде живѣ, като сѣ до крайчець независими и закрывать отъ далечъ съ юначество и съ пушки своѣ-тѣ си свободѣ срѣща всяко деспотическо вліяніе на Оттоманци-ты. Земя-та имѣ е раздѣлена на 4 раи, всякоя отъ коюто ся управлява отъ одного Сердаря и двама войводы. Столенъ градъ на тѣхѣ областъ е Четинѣ, при рѣкѣ Черновнѣ, влива нѣ на-близо въ Охридско езеро, сѣдалище Владыкѣ, съ добро училище и 15 хыл. ж. Слѣдъ него сѣ Гысилада и Бѣлиши малкы градове.

308. КРАЛЕВСТВО ГРЪЦІЯ обема южнѣ-тѣ часть на Балканскый Полуостровъ и нѣколко островы въ

Бѣло море. То е забыколено отъ Турціѣ, Бѣло море (Архипелагъ), Срѣдиземно и Іоническо на 1200 четвр. лев. пространство и 800 хыл. ж. Земя-та е планиниста и каменлива, прорѣзана отъ Турскы-ты прѣдѣлы до мысъ Матапанъ съ голѣмо планинско брьдо, провлачвано изъ неѣ съ многочетны изданкы, дѣли иѣ на доста гыздавы хлѣмове и распространены равнища. Климатъ-тъ е добъръ и здравъ. Бѣломорскы-ти острови, виждася, не сѣ друго нищо, токо планинскы връхове, отъ странѣ наплѣнени съ водѣ; а нѣкои отъ тѣхъ сѣ станѣли отъ вулканическы изврлєванія. Главны произведенія на Гръціѣ сѣ: дръвено масло, малко жито, вино, памукъ, коприна, медъ и воскъ.

Главны градове има: Атины (20 хыл. ж.) столица на Кралевство-то и сѣдалище на Краля, въ ветхо врѣмя прочють градъ спорядъ голѣмы-ты си чєловѣци. Вєтхы оставкы има: Партеонъ, храмове Минервинъ и Тизеевъ и Акрополисъ. Сега има университетъ и пристанище наречено Пирей. На-близо до Атины ся намира село Маратонъ, при което Милтиадъ побѣдилъ Персіѣ-ты въ 490 л. прѣди Р. Х. Лепанто, сега Навпакъ, градець, при едноимный заливъ. Миссолонгы, при Патрасскый заливъ, прочють градъ спорядъ закрываніє-то на Гръци-ты срѣща Турци-ты въ 1826 л. Тукъ въ 1824 л. умрѣ славный Англійскый поетъ Лордъ Байронъ. Навплия, при едноимный заливъ (10 хыл. ж.), съ добро пристанище и тяжкъ климатъ. Наваринъ, сега Пилосъ, градець съ пристанище. Тукъ флоты-ты отъ сѣдинены-ты дръжавы что покровитєлствувать Гръціѣ, съсипахъ въ 1827 лѣто Турско-Египетскѣ-тѣ флотѣ. Триполища, при могылѣ Аркадскѣ, съсипанъ градъ докрай въ 1828 л. Патрасъ, при едноимный заливъ, утврѣденъ и трѣговскый градъ (8 хыл. ж.). Коронъ и Метоне, утврѣдены пристанища, на югъ. Въ Морєѣ сѣ забѣлѣжитєлни Майноти-ти, бойливо плємя,

което живѣе по п. Тайгетъ, между заливы Коронійскій и Колокынтскій. Тыя сами ся имѣть за изрожденци отъ ветхы-ты Спартанци и не сж быле никога подѣ Турскѣ власть.

309. Острова что има Гръція, главны сж: Евбея, до на-скоро наричванѣ Негропонть, съединяванѣ съ мость съ голинѣ-тѣ, има 60 хыл. ж. Андросъ, Тенедосъ, Делосъ, Сира, Наксосъ, Паросъ, Антипаросъ, вси заедно ся наричясть Цикладскы. Между тѣхъ: Сира е прочють по трѣговѣ-тѣ, Паросъ съ мраморе-ты си, а Антипаросъ съ капивателнѣ-тѣ си пещерѣ. На-близо тукъ сж о-ви Спеція и Идра, прочюти по трѣговѣ-тѣ. Тѣхни-ти жителе, наречени Спеціоти и Идриоти, Албанско происхождение, хвалятса за най-добры морскы хора въ Гръціѣ. Колуры, старый Саламинѣ, забѣлѣжителенъ по морскѣ-тѣ войнѣ, на кождо Темистокль е побѣдилъ Ксеркса въ 480 л. прѣди Р. Х.

Гръція, начало на науки-ты, словесность-тѣ и искусства-та, прѣдставлява сега на-сждѣ умильность на порутены-ты градове и неразработены полета, конто сж горкый плодъ на много врѣмено-то робство и войско-то съсипваніе. Гръци-ти като отвърлихъ въ 1820 л. Турско-то ярмо, въ продлженіе на седамъ годинѣ одръжахъ противо притѣснителе-ты си добърѣ бой упирателенъ и крѣпопроливенъ. Дѣйствиѣ-то на Францѣ, Англиѣ и Россіѣ, което надви побѣдоносно на Турци-ты, остави съ Едренскій миръ самовласть-тѣ на Гръціѣ, която е подѣ тѣхно покровителство. Отъ 1832 л. Гръцкый прѣстоль прія Баварскый князь Отона. Всичкы-ти жителе на Гръціѣ сж отъ Вѣсточнѣ Православнѣ вѣрѣ. Управление-то е Монархія новоуправна. Има приходъ 13 мил. фран. и 500 хыл. длгъ. Обдрѣжява 8 хыл. души войскѣ по сухо; а по море има 17 кораби съ единѣ парошувѣ и 700 души морскы войскаре. Трѣговскы кораби има 4 хиляды.

310. РЕПУБЛИКА НА ИОНИЧЕСКЫ ОСТРОВЫ е оть седямь островы разложены камъ западъ на Гръциѣ, край Пелопонисъ и край Ипиръ, съ 80 четвр. лев. пространство и 200 хыл. ж. Гръци, управляваны спорядъ новоуправны начяла подь покровителство на Велико-Британиѣ. Тя провожда единъ прѣдсѣдатель Англичянинъ да борави Управителнѣ-тѣ власть. Владана-та вѣра е Вѣс. Православна-та. Керкыра или Корфу дѣто Корфу е гл. г. на цѣлѣ Републикѣ, съ тврдыниѣ, университетъ и 16 хыл. ж. Кефалонія, най-голѣмый оть вси, съ 60 хыл. ж. конто сѣ искусни морскы хора и си имѣтъ 400 свои кораби. Теаки, отечество на Улисса. Другы-ти сѣ: Паксо, Санта-Мавра, Занте и Чериго. Произведение имѣтъ: дрьвено масло, вино и сухви (стафиды).

Г Л А В А II.

АЗІЯ.

311. Азія е по'-голѣма-та, по'-плодоносна-та и по'-ветхо образована-та оть вси части на ветхый свѣтъ. Прѣдѣляся камъ С. оть Ледовито море до Беринговъ проливъ; камъ В. оть Великий Океанъ; камъ Ю. оть Индійскый; камъ З. оть Чръвено море, Суезскый провлакъ, Срѣдиземно, Черно море и Азовско, и оть Европейскѣ Россіѣ. Най-голѣма-та и дѣжина приемвана оть Суезскый провлакъ до Беринговъ проливъ е 2,700 левгы, и 1,500 най-голѣма-та и ширрина оть Ледовито море до мысъ Комринъ. Азія може ся раздѣли на страны Сѣверны, Западноы, Южноы, Вѣсточны и Срѣдовиты.

312. Азія продѣлявана оть сѣверный ледогитый Океанъ до Индійскый (на Равноденственный) и оть прѣдѣлы-ты на Европѣ до Тихый срѣща Америкѣ,

има около 2,230,000 четвр. лев. равнинѣ; обаче има распространены и бесплодни пустыни; климаты и топлиты на врѣмя-то различни. Сѣверны-ты и страны сѣ най-студены, като ся намирать бескрайны поляны бесплодны; оныя камъ В. и З. сѣ благорастворены и добро-плодоносны; а дѣто сѣ камъ Ю. и Ю. З. горящи и най-плодоносны, зашто въ тѣхъ дръжатъ две врѣмена прѣзь годинѣ: едно на непрѣстанны дъждове, второ на есень, и друго на сушиѣ, или на лѣто (отъ Марта до Ноемврія). Върѣдъ Азіѣ ся възвышява едно бескрайно планинско равнище обыколено съ рядъ планины, които разрѣброваны ся влачатъ до всички-ты забыкаваны неѣ морета. Оттова въ срѣдовиты-ты и страны на-мѣста има най-высоки планины и вѣчно покрыты съ снѣгъ (145); а на-мѣста дръжи голѣма пѣсячлива пустыня наречена Коба, приличны на коѣто ся намирать и другы по-малкы въ Ю. З. страны. Тукъ ся разливать много рѣкы пошывуваны отъ пѣсячливѣ-тѣ полянѣ, прѣзь коѣто течѣтъ; другы пакъ ся вливать въ неистичваны езера, отъ които по-главны сѣ: Каспійско море, Аралско, Байкаль, Урмія, Ванъ и Мрътво море. Въ Физическѣ Географіѣ говорихме собствено за планины-ты, рѣкы-ты, езера-та, заливы-ты, мысове-ты и пр. на Азіѣ (виж. 116. 121. 145. 174. 178). Отъ нейны-ты жители что населявать западны-ты и западоюжны-ты и страны сѣ отъ Кавказко племя различни народи. А отвѣдъ Гангъ въ Вѣсточны-ты, Сѣверны-ты и Срѣдовиты-ты сѣ народи отъ Монголско или Татарско племя (182).

Произведенія. Отъ растенія-та има собствены Азія, ставаны въ топлы-ты и климаты, кафе, чай (на което съ листа-та правять чай), захаротръстинка, формы, макъ (отъ което вадять афіонъ), синило и всички-ты меризливы дръвие, както: канела, черъпиперъ и пр. а въ благорастворены-ты изважда всякакви жита и грахове, и най-паче овошкы. Отъ жи-

вотны-ты ся вѣдать всичкы-ты что сж обыкновенно за употребленіе на человекѣ добытци, между които камила-та и брѣзокамила-та сж собствени добытци на тѣхъ Голиахъ, както и коніе-ти на Аравіахъ и Персіахъ ся распознавать за хубость-тѣхъ и брѣзость-тѣхъ. Отъ звѣрове-ты въ сѣверны-ты страны ся намирать бѣлы мечкы, черны лесици, кондуси и пр. на които кожи-ты ставать скѣпи кожуси, чякали-ти виждѣть около градове-ты и села-та; а въ южны-ты: филъ, носорогъ, левъ, тигръ, чякаль, множество всякакви маймуны, крокодиле, пситаци, и другы много птици съ лѣскавъ перушинькъ и маргароносны миды, които ся ловять въ Индійско море. Отъ минералы-ты свойственны има безцѣны и другы скѣпы каменіе; металлы пуца сравнено по-малко отъ другы-ты Голины, както: злато, сребро, желѣзо, мѣдь, французско злато и елавъ.

Азія была прѣво-то огнище на образование-то, дѣто ся сѣставили по-ветхы-ты и по-силны-ты царства; обаче днесъ жителе-ти и съ обыкнованія до край различни отъ на европейскы-ты народы, останѣхъ много назадъ въ занаяты-ты и въ науки-ты. Въ обще ся образявать Азіятци-ти като слаби, клѣкави и мрзеливи, освѣнь нѣкои планинскы народы и Татары-ты. Естественны-ты произведенія на мѣсто-то и нѣкои рѣководѣны нѣчта, собствено тъканы-ты, хранять станванѣ-тѣхъ съ другы-ты Голины на свѣта распространѣнѣ трѣговіахъ. Народонаселеніе-то на Азіахъ ся смѣта до 600 мил. Владана-та вѣра е Моаметанска-та, и различни-ты идолопоклонскы на язычници-ты (188). Управы-ты имъ сж вси независимы монархіи.

§. А'. Сѣверны страны.

313. Това всичко-то мѣсто е на Россіахъ, сѣставявано Азіатскѣ Россіахъ, която обема Сибирь и Кав-

казки-ты мѣста; продлжявано отъ прѣдѣлы-ты на Европѣ до Беринговъ проливъ, и като е третя-та часть на Азія, надминува и самъ Европѣ спорядъ пространство-то, обаче нѣма жители повече отъ 5 милліоны. Всяко сравненіе смѣтнувано, Азіатска Россія е населена 58 пѣти по-малко отъ Европѣ.

Това мѣсто е покрито, камъ С. отъ бескрайны трѣсливы пустыни; камъ Ю. отъ най-гѣсты горы и степи (143), дѣто ся скытатъ катунскы племена (197). Ю. З. сѣ разложены Кавказскы-ты мѣста между Черно море и Каспійско, които имѣтъ сладкъ климатъ и добро-плодоноснѣ земѣ. Въ Сибирь студъ-та е весма по-много нежели въ Европейскы-ты мѣста разложены подъ еднакъ ширинѣ. Зима-та дръжи девять до десять мѣсяци, и термометръ-тъ слазя нѣкога на 50 или и 60 прѣградкѣ. Всякакво посѣяваніе исчезнува въ 60 стѣпъ на ширинѣ-тѣ, и жито не изникнува отвѣдъ 55°, обаче много южны мѣста сѣ весма плодоносны, които между другы-ты произведенія пуцатъ и равень. Има рудища гѣбавы съ злато, сребро, желѣзо, мѣдъ, квасцовый камень, и множество кожи реенскы, лесичны, мечашкы, самурскы, и другы кожухарства. Земѣ-та е населена отъ много и различны народы, между които ся различяватъ Калмуци-ти, Самоѣди-ти, които населени камъ С. сѣ племя челоуѣци много малоснажны, Тунгузи, Остіяци и Якути. Отъ тыя народы едни сѣ Христіане отъ Вѣсточно исповѣданіе, друзи идолопоклонци и Будаисти. Сибирь бѣше неизвѣстна на Европейци-ты до 17 вѣкъ; тога съ Русси-ты като гоняхъ тамкашны-ты звѣрове, что пуцатъ хубавы кожусы, открыхъ и завладѣхъ малко по малко мѣсто-то отъ п. Уралскы до Беринговъ проливъ, като направихъ различны прѣселенія. Въ Сибирь ся испаждають испадвани-ти въ политическы грѣшкы срѣща Управленіе-то.

314. СИБИРЬ ся дѣли на 9 губерніи (народи. 2

мл.), които имать едноимны гл. г. Въ губ. Тоболскъ е г. Тоболскъ, утвърденъ и тръговскый градъ, иманъ като столенъ на Сибирь съ 25 хыл. ж. Губерніи Омска, Томска, Енисейска и Иркутска. Освѣнь горни-ты губерніи има и другы 3 части или управления по-малко значителны: Охотско, Якутска область и Камчатско на полуостровъ Камчаткѣ, открытъ около 1696 л. дѣто е забѣлжително-то Петропавловско пристанище, или Авачя, и весма много огнедѣшны планины ся виждатъ высокы 9—19 хыл. ногы. Иркутскъ, утвърденъ и тръговскый градъ, при Байкалско езеро и р. Ангарж, сѣдалище на губерніи-тѣ (15 хыл. ж.). Кяхта, градъ при прѣдѣлы-ты на Кытай, мѣсто стоварваніе на стоки-ты между него и Россіи (2 хыл. ж.), състои собствено отъ два града, отъ които единный е населенъ отъ Руссы, а другый отъ Кышезы. На-близо до него е Нерчинскъ сѣще така тръговскый градъ (3 хыл. ж.), има и рудища за сребро и свинець, въ които работять до 2 хыл. испѣдены, зачто тамъ сѣ рудища-та на Алтайскы планины, които пуцать всякъ годињъ 800 литры злато и 350 центрове сребро (или 1050 Русскы пудове, смѣванъ всякой единъ по 12 $\frac{1}{2}$ оки). Между разложены-ты островы въ Ледовитый Океанъ, освѣнь Спизбергень, присмѣванъ въ Америкѣ и посвоенъ отъ Руссы-ты, е Нова Земля, съставенъ отъ два близни единъ до другъ острова и зависены отъ Архангелскѣ губерніи; още по-камъ В. е о-въ Новый Сибирь заедно съ нѣколко другы. При Америкѣ сѣ разложени Алеутскы островы по-выше отъ 100, населени съ 6 хыл. ж. отъ еднаково происхождение съ оныя въ Сибирь, и островы Курилскы 25 на четъ камъ Японіи, населени отъ 1—7 хыл. души.

315. КАВКАЗКЫ СТРАНЫ Ю. 3. разложены съставляватъ 4 губерніи, прѣдѣлваны камъ С. отъ п. Кавказъ, на кождо изданкы-ты ся влекътъ прѣзъ

всичко-то мѣсто, и жители-ти (едни като бѣхж самовластни, а други подвластни на Персїйци-ты или на Турци-ты), покорихжся на Россїѣ прѣзь сегашный вѣкъ (народи. 3 мил.). — Чиркезія (или Чиркезско Управленіе), между Еврп. Россїѣ и Кавказскы-ты брьда, населено отъ различни бойливы народы. Град. Анапа, утврѣденъ и съ удобно пристанище при Черно море. — Имеретія или Мингрелія Ю. З. гл. г. Кутайсъ (3 хыл. ж.). — Георгія (народи. 400 хыл.), между Имеретїѣ и Арменїѣ, простирвана отъ Кавказскы-ты брьда до изданкы-ты на Арарать, е найхубава-та и по-много населена-та отъ Кавказскы-ты страны, една часть отъ кождо ся остави отъ Турци-ты на 1829 л. — Георгїанци-ти (Гюрджин-ти) сж христїане отъ Вѣсточно-то исповѣданіе, по-образовани отъ тѣхны-ты близосѣды и прочюти за хубость-тѣ имъ. Гл. г. Тифлисъ (40 хыл. ж.) при р. Кюръ, нѣкога столица на Георгїѣ и добъръ по тръговїѣ-тѣ си. — Шемахынска губер. при Каспїйско море оставена на 1812 л. отъ Персїйци-ты; населена е отъ Персїйци, Армянци, Туркомане и Георгїане. Гл. г. Баку (4 хыл. ж.), добро пристанище на Каспїйско море, който връти тръговїѣ съ Астраханъ; близотоя градъ има изворе нефтя, на конто испаренїя-та запалваны отъ само-себе, правять Персїйци-ты да имѣть тоя градъ като священь. — Дагестанъ камъ С. на-дльж спорядъ Кавказъ и Каспїйско, населена отъ народы варваре Моаметанци и идолопоклоници, страшны за разбойничества-та имъ. Дербентъ, крайморскый градъ утврѣденъ, е главный. — Арменія оставена отъ Персїѣ на 1828 л. (виж. по-долу 318).

§. В'. Западно Страны.

316. АЗИЯТСКА ТУРЦІЯ (народи. 12,000,000). Подъ това имя ся разумѣва всичка-та страна на Азіѣ разложена между р. Тигръ, Черно море и Срѣ-

диземно. Обама много земи прочюты или Епархіи, както:

А). Анатолиа, ветха Малка Азия, (прѣдѣлвана като полуостровъ отъ Черно море, Мраморно, Бѣло и Срѣдиземно) икога благочестива и доброплодоносна, обаче сега ослабвана и злѣ уработвана, кога земя-та и е най-плодоносна. Има рудища за мѣдь, и различни произведенья; както: коприна, памукъ, афіонъ, титюнь; правятъ и весма хубавы губере, и шялове отъ козинѣ на Ангорскы-ты козы.

317. Дѣлися Анатолиа (Малка Азия) на много области или Пашялъци (292). Гл. г. сж: камъ С. Скутари (Скюдаръ), (60 хыл. ж.) срѣща Царійградъ. Брусса (100 хыл. ж.) при Мраморно море, прочютъ за топлы-ты си бани, былъ и столица на Султане-ты до 1360 л. Синапъ и Трапазанъ, при Черно море; въ Трапазанъ (50 хыл. ж.) основахъ столицѣ-тъ си Бизантійскы-ти Самодръжци слѣдъ привземаніе-то на Царійградъ отъ Франгы-ты. Въ срѣдѣ-тъ: Ангора, (20 хыл. ж.) прочютъ по козы-ты си, на които козина-та е тънка и руда. Токать (100 хыл. ж.), голѣмъ градъ извѣстенъ по мѣдны-ты си сѣдове, правены отъ изважданѣ-тъ мѣдь отъ близны-ты му рудища. Кайсеръ (50 хыл. ж.) и Конія (35 хыл. ж.), разложени на плодоноснѣ земѣ. Камъ З. Смирна, при кѣта на единъ весма дълбокъ заливъ отъ Бѣло море, ветхъ и сега прочютъ градъ по тръговѣ-тъ си (175 хыл. ж.). Камъ Ю. при Срѣдиземно море, Атталиа при едноимный заливъ, и Адана, и камъ З. Тарсо отечество на Апостола Павла (ж. 30 хыл. повече Турци). Всичко-то Южно крайморіе ся нарича Караманія.

Жителе-ти на Малкѣ Азиѣ ся относятъ собствено на 4 народы различителны, които сж: а.) Турци съставлявани $\frac{2}{5}$ отъ всичко-то народн. на жителе-ты, и владѣхътъ деспотически другы-ты, като еднородны съ оныя въ Европейскѣ Турціѣ, обаче по-вар-

варе и по-пустовѣрци; в.) Туркомане (Тюркмене обще) съставлявани едва $\frac{1}{3}$ на всичко-то народи. Тия сж народъ сроденъ и едновѣренъ съ Турци-ты, происхожданъ отъ мѣста-та между Каспійско море и Аралско; обаче като катуне пасявани стада овци, биволы и камилы, и часто пооткраднувать, изминувать цѣлый полуостровъ какъ независими подъ прѣдводителство на начялници-ты си наречены Бейове; г.) Гръци, почти едночетни съ Турци-ты. Тия сж по-ветхы-ти жителе на мѣсто-то, еднородни съ другы-ты Гръци: едни населени около крайморія-та увардихж нравы-ты, языка и вѣрж-тж на сегашны-ты Гръци; друзи срѣдиземни-ти увардевать още вѣржрж, а говорятъ Турскы; д.) Малко Армянци и нѣколко Евреи населени собствено въ голѣмы-ты градове и обръщать трѣговѣж.

318. В.) Арменія камъ В. на Малкж Азиж мѣсто най-планинисто, въ което е и планина Арарать, дѣто полѣгнж Ноевый Ковчегъ спорядъ священо Писаніе по врѣмя-то на Потопа. Въ това мѣсто извиращать и рѣкы Тигръ и Ефратъ. Жителе-ти, наричвани Армянци увардевать своя языкъ, и исповѣдвать християнскж вѣрж. Ерзерумъ е най-значителный градъ на това мѣсто и срѣдулекъ на трѣговѣж-тж между Турциж и Персиж, съ повыше отъ 130 хыл. жителе.

319. Нѣкогаж Персійска Арменія, дѣто сж езера Ванъ и Урмія, и рѣкы Кюръ и Араксъ прѣдѣл-тж между Россіж и Персиж, днесъ е въ Россійскж-тж дрѣжяж, оставена на 1828 л. (315), населена отъ Армянци и Турци. Тукъ е по-голѣмый връхъ на п. Арарать, высокъ, както казвать, 16 хыл. ног. и езеро Ериванъ съ 12 лев. длжннж и 5 ширинж. Гл. г. Ериванъ (15 хыл. ж.), утвърденъ и трѣговскый градъ. Близо, него има главенъ монастырь, Патріаршеско сѣдалище на Католици-ты Армянци. Юго-вѣсточна-та страна на тѣж земж е населена отъ Курды, на които и мѣсто-то собствено ся наричя

Курдистанъ, часть отъ което е подвластно на Турциѣ и часть на Персиѣ. Тѣя Курди исповѣдвани Моаметанскѣ вѣрѣ сѣ народъ катунскій и разбойническій управляванъ спорядъ племена отъ Бейове.

320. Г.) Сирия, камъ Ю. между Ефратъ и Срѣдиземно море обыколявана. Тая земя продѣлвана отъ планинскій рядъ на Ливанъ и Антиливанъ, и прохладвана отъ рѣкы Оронть и Йорданъ, дѣлися на 4 области или Пашялѣци наричваны отъ сѣщи-ты имъ гл. г. и населяваны собствено отъ Християне и Аравитяне, и отъ нѣколко Евреи.

а.) Халепъ, прочють градъ за трѣговѣж-тѣ си съ 100 хыл. ж. отъ конто повыше сѣ Турци и Аравитяне. Въ околность-тѣ на тѣхъ область е Антакія (10 хыл. ж.), дѣто стои Антиохійскій Патріархъ, и Скандерунъ (Александретта), съ добро пристанище, на което ся набирать много кораби, обаче съ тяжкъ климатъ.

в.) Триполь, крайморскій градъ съ добро пристанище, и Латація на ветхо вѣрмя добъръ и многолюденъ градъ.

г.) Акка (или Птолемайда), наричяся и Сенъ-Жанъ-д-Акръ, съ якъ тврѣдинѣ и удобно пристанище (20 хыл. ж.). Тукъ близо сѣ планины Тавръ и Кармелый. Въ тоя Пашялѣкъ сѣ и Чюръ, Сандъ, Яффа, пристанище на Йерусалимъ, Гама, и Баалбекъ, прочють за увардены-ты ветхы развалы.

д.) Дамаскъ, нѣкогажъ на ветхо вѣрмя благополученъ градъ, и сега по-многочудный по тѣя страны (150 хыл. ж.), прочють за правены-ты въ него саби, наричваны дамаскынкы. Тукъ ся събирать всякъ година отъ вси страны на Турско-то царство 30—50 хыл. поклонници, конто отійвать скупомъ въ Меккѣ, прѣдводвани отъ Дамаскый Пашѣ, който за това ся наричя и Хаджи-Емиръ. Въ тѣхъ область е и Палестына, на кождо по-главни-ти градове сѣ Йерусалимъ, дѣто е Божій-гробъ (25 хыл. ж.); Вит-

леемъ, дѣто ся роди Господь нашъ ИИСУСЪ ХРИСТОСЪ, разложенъ градъ двѣ левгы далечь Ю. В. съ 3 хыл. ж. Навлузъ (вет. Сухемъ) и Иерихонъ. Тукъ е чютовита-та рѣка Іорданъ, и Асфалтско езеро, наричвано и Мрътво море.

По'-главни-ти жителе на Сиріѣ (2 мил. народон.) сѣ Гръцко и Аравитянско происхождение; зашто Гръци-ти при наслѣдници-ты на Великого Александра задрѣяхъ мѣсто-то, а Аравитяне-ти го обладахъ около 3. вѣкъ послѣ Р. Х. Въ срѣдѣ-тѣ възъ п. Ливанъ живѣять три малки народы различни: а.) наречени-ти Ансаріи или Носаріи живѣять по сѣверны-ты мѣста на Ливанъ около до 60 хыл. раздѣлени на племена, покланяты на слънце-то и вѣрвать прѣселение-то на души-ты; нѣкои си ги смѣтатъ за изрожденци отъ ветхы-ты жителе на мѣсто-то язычници. Възъ истый рядъ на Ливанъ живѣять в.) Друзи и г.) Маронити. Друзи-ти сѣ народъ бойливъ, имѣть вѣрѣ и нравы, смѣтваны до 100 хыл. души; а Маронити-ти, почти равночетни съ тѣхъ, сѣ християне и припознавать господарство-то Папы. И два-та народа сѣ самоуправни, обаче подвластни на Султана.

321. Д.) Дярбекыръ обема сѣвернѣ-тѣ странѣ на ветхѣ Мезопотаміѣ. Гл. г. Дярбекыръ, голѣмъ градъ и обрѣща добрѣ трѣговіѣ съ платна и марокынски кожи. Мосуль, при р. Тигръ, на-спорядъ ветхий градъ Ниневы, рѣководѣный и трѣговскый (60 хыл. ж.), прѣзъ него заминувахъ нѣкогажъ стоки-ты на Индіѣ, затова ся нарекохъ мосулины тѣкы-ты памучны платна прѣнасованы въ Европѣ.

322. Е.) Иракъ-Арабы обзема южнѣ-тѣ странѣ на Мезопотаміѣ и Вавилонскѣ земѣ, и пуца множество формы. Гр. Багдатъ, при р. Тигръ разложенъ единъ отъ най-голѣмы-ты градове на Анатоліѣ (100 хыл. ж.). Бассора, малко по'-долу отъ сливание-то на Ефратъ съ Тигръ, при Персійскый за-

ливъ, отъ който тръгвать за въ Индіѣ (60 хыл. жителя).

323. Между острова-ты на Азіатскѣ Турціѣ по-главни сѣ: Въ Мраморно море о-въ Мраморъ, отъ който ся е нарекло и море-то; Княжескый, дѣто живѣють дѣтемъ много голѣмы фамилиѣ изъ Царіѣградъ; Тенедосъ и Имбросъ срѣща Дарданелы; Митлене, изважда много дръвено масло; Хиосъ, познатъ по люботръговщинѣ-тѣ на прьвы-ты му жители; Самосъ, прочюють въ новы-ты врѣмена за самовласть-тѣ си; Косъ, пуца доста лемоны и портукалы; Родосъ, и най-послѣ Кипросъ отъ най-го-лѣмы-ты острова при Азіѣ, и плодоносенъ на много произведенія, и най-паче на хубавы вина, обаче злѣ уработенъ, има 500 четвр. лев. пространство и едва 110 хыл. народи. Градове-ти му сѣ: Фамагустъ, Ларнака, Пафо, и Никозія, сѣдалище на Пашѣ, разложенъ всрѣдѣ острова.

§. Г. Южны страны.

324. АРАВІЯ (народи. 12,000,000). Голѣмъ Полуостровъ отворенъ, съединяванъ камъ С. съ Сиріѣ (320), прѣдѣланъ отъ Аравійско или Чръвено море, Индійскый Океанъ и Персійскый заливъ; пусть и пѣсячливъ повечето има и пѣкои мѣста плодоносны и съ добры воды, които пуцать формы, кафе въ южны-ты страны при Моккѣ, жита, и отъ Меккѣ балсамъ.

Аравитяне-ти ся дѣлятъ на Феллахы, сир. орачы съ здраво свръталище, и на Номады или Шяторници, наречены Бедуины. Повечето е населено отъ тѣя овчаре, които нѣмать другъ собственость освѣнь шятры-ты и коніе-ты имъ, (единъ отдѣльный ощеръ и прочюти отъ ветхо врѣмя, наричвани обще арабскы коніе. Главны планины въ неѣ сѣ Синай а Хорывъ.

325. Обама много области: Едіѣазъ (Каменливъ Аравіѣ) камъ С. край Чръвено море, дѣто е Мекка

и Медина; Неджіедъ, отгдѣто излѣзохъ еретици Бахабити, които понесохъ побѣдоносны-ты си оржія въ голѣмъ странѣ на Аравіѣ; Техаманъ и Іеменъ при проливъ Бабъ-ель-Мандебскій; Адрамотъ камъ Ю. край Индійскій Океанъ; Оманъ Ю. В. и Бахренъ камъ В. Тамъ ся лови най-хубавый маргаръ въ Персійскій заливъ.

Грд. Медина далечъ 30 левгы отъ море-то и 70 отъ Мекка (6 хыл. ж.). Въ него е гробъ-тъ Моамета; има и село съ удобно пристанище на Чръвено море наречено Іампо. Мекка камъ Ю. (34 хыл. ж.), отечество на Моамета, дѣто е прославлявано-то священо мѣсто, почетно поклоненіе на вси что исповѣдвать неговъ-тѣ вѣрѣ Моаметанци, наричанъ Бенъ Аллахъ (домъ Божій), въ което ся намира и Кіабе, вѣрвано като жрътвилище направено отъ самого Авраама за поклоненіе на Бога. Въ Мекка, като е и тръговскій градъ, дохождатъ всички-ти поклонници Моаметанци, смѣтвани всякъ годинѣ до 30 хыл. души; а въ Мединѣ дохождатъ само отъ Дамаскъ идени-ти съ голѣмъ сборъ поклонници, зачто оттукъ прѣминувать отійвани въ Мекка. Гинда (или Асхыда 15 хыл. ж.), далечъ 65 левгы отъ Мекка при Чръвено море, иманъ за негово пристанище; още е мѣсто стоварваніе на стоки-ты отъ Египетъ, Аравіѣ и Индіѣ. Мокка (15 хыл. ж.) добро тръговско пристанище на Іеменъ при истото море, отгдѣто излазя най-хубаво-то кафе наречено Мокка или Іеменъ. Адень камъ Ю. при Бабъ-ель-Мандебскій проливъ, тръговскій градъ и съ удобно пристанище, дѣто Англичане-ти ся засѣднѣхъ около 1838 л. Маскатъ (60 хыл. ж.) при В. крайморіе камъ устіе-то на Персійскій заливъ, който ся нарича и Ормускій прѣходъ, крайморскій и най-тръговскій градъ, има въ околности-ты и рудища за свинець. Въ него ся наврѣта сильный Имамъ Маскатскій, на когото власта ся простира възъ чясть на В. крайморіе, възъ

всичко-то южно, и възъ островъ Сокоторъ, срѣща мысъ Гвардафуй въ Африкѣ.

Аравитяне-ти като живѣхъхъ отъ ветхо врѣмя на малки народы показажся страшни завладѣтеле слѣдъ З'. вѣкъ, съединени прѣзъ вѣрж-тж на Моамета подъ дръжавіе-то на неговы-ты наслѣдници, които ся наричатъ Калифи. Тогаси распрострѣхъхъ завладѣнія-та си скоро въ западны-ты страны на Азіѣ и въ сѣверны-ты на Африкѣ, отгдѣто прѣминхъхъ и въ Европѣ та обладахъ Испаніѣ. Силно-то дръжавіе на Калифы-ты, по врѣмя-то на което цвѣтѣхъхъ занаяти-ти и науки-ты, отпаднахъ отъ раздѣленія-та съсиная отъ Турци-ты, които владѣхъ до днесъ часть на Аравіѣ, управляванъ отъ начялници наречены Шейцы, Имамы и Шерифы.

326. ПЕРСИЯ (между Каспійско море, Турціѣ и Персійскій заливъ; народи. 9 мил.) наричвана Иранъ отъ Анатолскы-ты жителе, обема бескрайны поляны безводны, планинсты мѣста, и гыздавы вѣдолы, които пушатъ гроздіе, формы, смокыни, сливы, круши, яблѣкы и портукалы. Има и весма хубаво скотовѣдство, печяловито ржкодѣліе, зачто излазять и много скѣпы и великолѣпны губере, златны и коприняны тъканія, безцѣны каменіе и маргарь. Смокыня-та, мигдаль-тѣ, прѣсадена-та смокыня, формы-ты, нарове-ти и прасковы-ты ся прѣнесохъ отъ Персіѣхъ въ Европѣ.

327. Собствено наречена Персія обема 10 области, и по-главни-ти и градове сѣ тѣя: Испаханъ, пръвѣ столица при р. Зендеруть съ 200 хыл. ж. Тегеранъ камъ С. сегашна столица на царство-то, дѣто живѣе тѣхный Шяхъ или Царь, съ 160 хыл. ж. Амаданъ, отгдѣто излазять много и добры кожи извадены (45 хыл. ж.). Хыразъ, разложенъ въ плодоносенъ и гыздавъ вѣдолъ, прочють за вино-то си (52 хыл. ж.). Близо него е село Истахаръ, дѣто ся виждать развалы-ты на Персеполь. Жителе-ти на

това царство, работливи и люботръговни, сѣ вси Моаметанци, отъ ереса на Алія, като ся въведе Моаметанска-та вѣра отъ Аравитяне-ты, кога обладахъ мѣсто-то около 3'. вѣкъ. Управление на мѣсто-то е Монархія Деспотическа.

328. БЕЛУЧИСТАНЪ и Афганистанъ камъ В. на Персіѣ, между неѣ и земѣ-тѣ на Шейци-ты, разложены сѣ земѣ-ты на Афгане-ты или Афганистанъ, и на Белусы-ты или Белучистанъ. Земѣ-та има планински рядове высокы съединявани съ оныя отъ Имапейскы, нѣколко пѣсячливы поляны, и другы плодосны на жита, формы, памукъ, захаротръстъ и проч. Сама-та главна и плавателна рѣка е Индъ, която тече камъ В. та става прѣдѣлъ на тѣхъ земѣ и на Шейкскѣ-тѣ.

Афганистанъ ся нарича сѣверна-та часть на мѣсто-то съставено отъ области отнеты отъ Персіѣ и Индіѣ. Афгане-ти много пѣти завладѣани отъ Персіѣ-ты и Монголы-ты останахъ самовластни около 11'. вѣкъ; обаче на катунскы племена управлявани отъ начялници оставихъ спорядъ между особы-ты имъ припирни Каземиріѣ и Лахорѣ, весма добры области завладѣани отъ Шейци-ты. А въ Индіѣ Англійскы-ты войскы навлѣзвани на мѣсто-то основахъ различни начялници подвластны, обаче по 1842 л. ся принудихъ да оставятъ мѣсто-то свободно. Освѣнь Афгане-ты населявать земѣ-тѣ и другы племена сѣще така шятрѣскы Белуси, Туркомане и Узбеци. Персіѣ-ти и Индіѣ-ти населявать собствено градове-ты па ся залѣгать съ занаяты и трѣговіѣ.

Земѣ-та на Афгане-ты ся дѣли собствено на три (народи. 10 мил.): Една ся нарича собствено Афганистанъ, като има г. г. Кабулѣ (80 хыл. ж.) въ който става доста трѣговіѣ най-паче съ коніе. Кандахара, другъ пѣтъ столица на мѣсто-то, утвърденъ и трѣговскій градъ (100 хыл. ж.); Друга-та ся на-

ричя Хорасанія, гл. г. Ератъ (100 хыл. ж.) дѣто правяъ хорасанскы-ты сабиі. Той бяше другъ пѣть столица на едикъ дръживъж подвластнѣх на Персіѣж, и Англичяне-ти бѣхъ оставили тамъ свой царь; Третья-та ся наричя Мултанъ съ едноименъ градъ утврѣденъ и рѣкодѣленъ на различны платна. Тая чясть плаща даванъ на Шейци-ты.

А Белучистанъ е разложенъ камъ Ю. прохладѣванъ отъ Персіѣско море и населенъ отъ Белусы (народи. 2 мил.) повечето катуне и шаторниці. Малко градове има достойни забѣлѣжаніе на тѣхъ земѣхъ раздѣляванъ на шесть области. Келать е гл. г. дѣто стои тѣхный Ханъ (20 хыл. ж.). Белуси-ти сѣж Моаметанци отъ ереса на Омера.

329. ИНДИЯ или Индостанъ отъ самъ р. Гангъ, е голѣмъ полуостровъ между р. Гангъ и Индъ, и заливы Оманскый и Бенгалскый, има земѣхъ най-плодоноснѣж и различенъ климатъ. Ималейскы планины иж прѣдѣлять камъ С. отъ об. Малкый Тибетъ, дѣто извира и р. Индъ. Тѣя сѣж най-высокы-ты отъ извѣстны-ты планины на Азіѣж, зачто нейно-то брьдо наречено Чюмаларый е высоко 8,700 м. Наречены-ты Гатейскы планины ся влекъть въ Индіѣж отъ С. камъ З. и послѣ камъ Ю. до мысъ Коморинъ, приближаваны повече камъ западно-то крайморіе наречено Малабарско освѣнъ камъ въсточно-то наречено Короманделско, и раздѣлять полуострова на двѣ чясти, отъ които сѣверна-та ся наричя собствено Индостанъ, а южна-та Деканъ. Оттова става различенъ и климатъ-тъ на мѣсто-то, и врѣмена на годицѣж-тѣхъ дръжить двѣ: дѣждовно и сушь; зачто періодическы вѣтрове като вѣжъть, нѣкогажъ отъ С. В. набирать облаци-ты възъ крайморіе Короманделско, нѣкогажъ отъ Ю. З. закарувать гы възъ крайморіе Малабарско, и съ той начинъ въ което врѣмя едно-то крайморіе има буйны дѣждове, друго-то има сушь и хубаво врѣмя. Отъ всичкы-ты планины что слазять го-

лѣмы рѣкы и много рѣкыци, правять весма плодоносны вѣдолы-ты и поляны-ты, чтоо отъ тѣхъ и отъ періодическы-ты дѣждове задрѣживана-та влажностъ, и топлина-та на климата правять поникваніе-то на вси растенія брѣзо и росно. Отъ Гатейскы планины извирать голѣмы рѣкы: Тапти камъ З. Кыстна, Кадавери, и Кавери камъ В.

Така земл-та ставана весма плодоносна, и като е многолюдна, искарва на всичкы-ты климаты растенія-та; собственно изважда спорно оризъ и бананы, които сж главна гозба на жителе-ты, клей, захаръ, синило, памукъ, копринж, благовонны растенія и хубавы овошкы. Жителе-ты правять и великолѣпны платна копринены и памучны, и гыздавы шялове наречены лахуріе. Намиратся трапица за безцѣны каменіе, и весма хубавъ маргаръ ловять по крайморія-та, а рудица за сребро и злато нѣма. Храни различны птици съ най-свѣтлъ и най-лѣскавъ перушинькъ, както: пситаци, пауны, индіане (оттамъ прѣнесены въ Европж) и отъ бозайны-ты маймуны, антилопы, филове и камилы; най-голѣми-ти и най-звѣрови-ти тигри живѣжтъ около изворе-ты на Гангъ, въ кождо живѣе и единъ ощеръ най-звѣровити крокодиле, които ся наричять Кабяли. Зла-та болестъ (холера-та) е свойствена на Индіж.

Грьци-ти бѣхж познали сѣвернж-тж часть на тоя полуостровъ по врѣмя-то на Великого Александра. Афгане-ти ся вижда да сж владѣяли това мѣсто много врѣмя и при династіж-тж имъ ся въведи и Моаметанска-та вѣра около ІВ. вѣкъ слѣдъ Р. Х. Около 1502 л. отъ Европейци-ты ся показаж Португалци-ти прьви завладѣтеле въ южны-ты чясти на Полуострова; обаче едноврѣменно и Монголи-ти обладахъ С. чясть (около 1525 л.), като имахж князь Бабера, Тамерланова унукъ, и основахж самодрѣжавж-тж на великого Монгола, която достигнж да владѣе деспотическы почти цѣлый полуостровъ при Са-

модръжець Авренгейба. Той като умрѣ около 1707 л. това царство на великого Монгола начнѣ да заболява отъ вътрѣшны-ты раздѣленія, и отъ войны-ты противо Мараты-ты, народы бойливы въ Индостанѣ, и отъ нападваніе-то на Персіици-ты, случено на 1738 л. доклѣ най-послѣ ся съсипа отъ Англійско-то Индійско дружество, станжло господарь днесъ почти на цѣлѣ Индіѣ.

330. Индія съ народонаселеніе (спорядѣ станжло-то на-скоро прѣбройваніе) до 140 мил. души може ся раздѣли политически, спорядѣ дѣто іѣ дръжять, на слѣдни-ты 4 части: А.) обема Англійскы-ты завладѣнія съ 90 мил. жителе; В.) подвластны-ты или спомощны-ты дръжавы на Англичяне-ты (народи. 40 мил.); Г.) независимы-ты дръжавы (народи. 9 мил.); Д.) завладѣнія-та на други-ты Европейци: Датчяне, Французи и Португалци (народи. 400 хыл.). Отъ жителе-ты, едни сѣ самородни (тамкашни отъ край), Индіици-ти до 114 мил. по-много денгубци, небойливы и клѣкавы, освѣнь планинскы-ты (както сѣ Шейци-ти и Марати-ти), что сѣ юнаци и бойливы; а друзи-ти сѣ чюжденци, дошыяне, както Монголи-ти и Афгане-ти завладѣяли нѣкогажъ мѣсто-то; тыя исповѣдвать Моаметанскѣ вѣрж, смѣтвани до 15 мил. Парси-ти (отъ които происхождать Персіици-ти) до 10 мил. и тыя сѣ трѣговци и рѣкодѣлци; нѣколко хылады Армянци, Ебреи и Аравитяне залѣгвани и тыя сѣ трѣговѣж, и най-послѣ завладѣтеле-ти Европейци, Французи, Холландези и Датчяне, до 5 хыл. и до 40 хыл. Англичяне, които сега повыше отъ единѣ вѣкъ владѣжтъ деспотически по-голѣмж-тѣ часть на мѣсто-то *). Самородни-ти като исповѣдвать на Бра-

*) Има и Христіане самородни, наричвани Томаисти отъ Апостола Тома, който е проповѣдвалъ Евангеліе-то въ Индіѣ. Тыя, смѣтвани нѣколко хылады (30—40), населяватъ крайморіе Малабарско подъ Англійско покровителство, управлявани отъ свои-ты уженвани старци и свѣщенници.

мизма поклоненія-та сж раздѣлени на родове (касты) или рядове различяваны отъ занаяты-ты, конто въсприема дѣтя отъ бащж си*). Тыя рядове сж Браминскы-ти (на Брахмане-ты священници и високоучены), военни-ти, тръговскы-ти и занаятскы-ти. Языци говорятъ различны, между конто по-главни сж Персійскый, Бенгалскый и Телингскый.

АНГЛІЙСКЫ ВЛАДѢНІЯ.

331. По-гольмж-тж часть на полуострова ся владѣе деспотически отъ Англичяне-ты. Едно тръговско дружество отъ тѣхъ, наречено Англійско-Индійско дружество, дръжи и управлява мѣсто-то подъ владѣніе-то на Велико-Британіѣ, като плаща ней годишнж давань до 240 мил. франгы; а войска-та съ коикто дръжи мѣсто-то ся набира до 200 хыл. отъ конто едва $\frac{1}{8}$ часть сж Англичяне, чиновници

*) *Ведкой отъ тыя родове ся распознава съ свое имя. Омыя отъ првъый ся наричатъ Брахмане: тыя сж учени-ти, отъ конто ставать священници, сждници и чиновници. Отъ вторый ся казватъ Кастрии и сж войскобійци: отъ той родъ выхж всякого князове-ти и отъ него сж Марати-ти, Шейци-ти, Репути-ти и Паире-ти, народи любовоенни и най-бойливи като въздници; на отъ той родъ что сж впра-та имз прощава и млсоастіе. Отъ третій родъ ся именувать Визи, на сж орачи и тръговци. Отъ тыя три родове ся имжть като благородни, конто учжтъ и священны-ты книжя. Отъ четвертый ся наричатъ Судри, залгвани съ всички-ты тлжскы занаяты, конто ся учи дѣтя отъ бащж си. А Паріи-ти ся виждатъ, че сж вони-ты на всички-ты родове, оторышани отъ всички-ты другы като улжскани и мръсливи. Паріи не ся наемва да приблизиси или да ся докаче до Индіѣца; ако нькогажъ ся принуди да му говори, трѣбва дръжси своіж-тж ржкж възъ уста-та си, за да го неумриси съ джа си. Докачаваный отъ Паріи Индіѣцъ има правдик до го убіе неиспытвано. Англичяне-ти употреблявать тлжъ за войскаре. А чудно-то е, че Индіѣци-ти така немилостивно докарвани камъ приличны-ты имз челоуци, имжть съ голымы-ты си градове обши болници, дѣто цѣрять болны-ты добытци, зачто много отъ тлжъ впраеъ за сядтии.*

повечето, които управляват войска-тъ что е отъ тамкашны изъ начало. Тья завладѣнія ся сѣвлихъ въ 1835 л. на 4 прѣдсѣдательства: Прѣво-то и главно-то отъ всичкы-ты ся нарича Прѣдсѣдательство Калкутско или Бенгалско; В'. Ангрско и Г'. Мадраско (последни-ты две сж подъ А'), и Д'. Бомбайско. На всяко отъ тья сж подложени близосѣдни-ти тамошни изъ начало князове, что сж независими.

332. Прѣдсѣдательство Бенгалско или Калкутско обема не само С. В. странж на Индостанъ, обаче и сѣвернж-тъ на Деканъ, като управлява распространены земли. Въ область Бенгалскж, простирванж по единомный си заливъ, разложенъ е градъ Калкута (800 хыл. ж.) край единъ рѣкавъ отъ Гангъ, нареченъ Вонглы, плавателенъ и отъ най-голѣмы-ты кораби. Градъ-тъ продлѣживанъ повече отъ единъ левгж ся дѣли на три части една ся нарича Черный градъ, дѣто сж на самородны-ты кжщи-ты, създваны обыкновенно отъ упечены тувлы и съ единъ якъ каль размѣсенъ съ слаж, на има тѣсны и кривы улицы, както всичкы-ти градове на Индйци-ты; друга-та ся нарича Бѣлый градъ съ широки, и правы улицы и каменопостланы подове, общи зданія и особены много и добры: както: цркви, Пагоды (цркви на Индйци-ты), джямин, и палатъ-тъ на Прѣдсѣдателя; а третя-та обема приградія-та приличваны на Черный градъ. Една тврдыня, създана около 1758 л. да събира 15 хыл. войскаре, закрыва града, който има много дѣланица и по-голѣмж-тъ трговикъ на Индйци-ты. Други градове: Шандернагоръ (40 хыл. ж.) близо до Калкутж, трговскый и рѣкодѣльный градъ, подвластенъ на Францюзы-ты. Дакка (200 хыл. ж.) при Гангъ съ най-хубавы фабрики за мосулины. Патна (300 хыл. ж.) С. З. отъ прѣвый, и близо при ветхый Палиботрж, гл. г. на область Бахарж, при Гангъ, съзиденъ спорядъ Индйскый начинъ; има фабрики за вльняны и па-

мучны платна, и собственно за прѣдготовленіе-то на Афіона. Бенаресъ (500 хыл. ж.) прѣкоряванъ священный градъ на Индійци-ты, когото навиздять хыляды поклонници, зачто въ него собственно живѣхтъ Брахмане-ти, които имхтъ прѣхубаво училище и бесчетны Пагоды; до-главна-та негова тръговія е съ безцѣны каменіе.

Подвластны владѣнія на Бенгалско-то Прѣдсѣдательство сж: Дръжява Аудъ, камъ С. на Гангъ, прѣдѣлана въ 2700 четвр. лев. пространство и 3 мил. народон. Мѣстный князь, който има Персійско происхождение и моаметанскъ вѣрж, стои въ Люкнау, съ 300 хыл. ж. много палаты и прѣхубавы джаміи.— Малка-та дръжява на Паниж; близо до главный и градъ ся намирать добры трапища за безцѣны каменіе.

В'. Прѣдсѣдательство Ангрско (или Аллахабадско). То ся простира камъ Ю. и З. на Аудъ. Град. Аллахабадъ при сливаніе-то на р. Джумнж и Гангъ, приврѣменно сѣдалище на прѣдсѣдательство-то, дѣто нѣкогаж частять повыше отъ 200 хыл. поклонници всякъ годињ. Агра, при р. Джумнж (100 хыл. ж.), нѣкогаж голѣмъ и великолѣпенъ градъ, кога е былъ столица на сильный царь, Великого Ахбара, неселяванъ отъ единъ мил. души; сега стоятъ нѣкои развалы отъ великолѣпны-ты му общи зданія, отъ които е и джамія наречена маргарска. Дели, камъ С. отъ пръвный и при сжщж-тж рѣкж, така пакъ голѣмъ нѣкогаж и многолюденъ градъ, былъ столица на голѣмж-тж самодръжявж Монголскж, въ коѣто тѣхнити изрожденци още царувать сложни и незабѣлѣженни подъ Англійско владѣтельство; а градъ-тѣ е сега испоразваленъ и пустъ; зачто отъ 2 мил. ж. едва има днесъ 200 хыл. увардилъ нѣкои хубавы джаміи и царскый палатъ. Кетекъ или Куттакъ, крайморскый градъ при Бенгалскый заливъ (49 хыл. ж.). Камъ Ю. отъ него при сжщій заливъ е Джангурнаутъ, голѣмо и священо поклоненіе на Индійци-ты, дѣто

ся намирать много пакти единъ мил. поклонници за прочютий тамъ Пагодъ на Вышнѣхъ, който е едно отъ чудеса—та на ветхъ—тѣ Индѣйскѣ архитектурѣ, дѣто има и идолъ на той богъ, комуто на—мѣсто две очи сѣ два голѣмы безцѣны камыка; около Пагода съставляваный градъ ся нарича Пура, на сухо и пѣсечливо мѣсто.

Г. Прѣдсѣдательство Мадраско обема по'—голѣмъ—тѣ часть на Деканъ, всичко—то вѣсточно крайморіе и часть на югозападно—то, което владѣе 15 мил. ж. и земѣхъ повыше отъ 22 хыл. четвр. лев. раздѣляванъ на много области; освѣнь това управлява и всички—ты тамъ подвластны владѣнія. Грд. Мадрасъ при крайморіе—то на Бенгалскый заливъ, г. г. на Прѣсѣдательство—то, съ неудобно пристанище, обаче има голѣмъ трѣговѣхъ съ Кытай, Персіѣхъ и Моккѣхъ. Дѣли ся и той, на градъ Бѣль (на Европейци—ты) и Черъ (на Индѣйци—ты); въ пръвый ся намирать създены яка тврѣдния, казармы, монетный дворъ, палать—тѣ на управителя и проч. (460—500 хыл. ж.). Серингатамъ, въ область Мусорѣхъ, съставляванъ на островъ отъ р. Каверъ, ветхо и великолѣпно сѣдалище на Типпосайба, паднѣхъ въ 1799 л. на войнѣхъ—тѣ съ Англичяне—ты, и похраненъ тамъ, близо до башъ си Вудерали; сега градъ—тѣ е на—мѣста разваленъ и порутенъ, едва съ 30 хыл. ж.

Въ область Малабарскѣхъ възъ 3. крайморіе, Кошинъ съ удобно пристанище утврѣденъ и трѣговскый градъ, прѣвъ съзиденъ отъ Европейци—ты (Португалци—ты около 1503 л. обладанъ около 1663 л. отъ Холландезы—ты, испаднѣхъ подъ власть—тѣ на Англичяне—ты около 1795 л. Каликутъ камъ С. възъ исто—то крайморіе; въ него првѣомъ пристанѣхъ около 1458 л. дѣто открьхъ Португалци—ти мореплаваніе—то прѣвъ мысъ Добрѣхъ—Надеждѣхъ въ Индѣхъ; градъ—тѣ ся уплѣни и упусти по врѣмя—то на Типпосайба, обаче сега ся съзе пакъ населяванъ отъ

30 хыл. ж. Камъ С. Мангалоръ и Масулипатамъ, крайморскы и тръговскы градове.

Отъ това прѣдсѣдательство зависять владѣнія:

1. Низамъ Идерабадско, обема сѣвернѣ-тѣх и срѣдиземнѣ-тѣх часть на Деканъ; то е най-распространено отъ подвластны-ты владѣнія съ 12 хыл. четвр. лев. пространство и около 10 мил. жителе. Идерабадъ е гл. г. населень отъ 2 хыл. души. Камъ 3. отъ него, далечъ 3 левгы възъ планинѣ, разложенъ е Голконда, ветха-та столица и прочюта за ископаваны-ты около него безцѣны каменіе, сега почти пустъ за непородный неговъ въздухъ.

2. Владѣніе Рагахско Нагбурско Ю. В. отъ прѣвно-то, опрѣдѣлено почти въ половинѣ-тѣх на дръжавіе-то си отъ Англичяне-ты около 1817 л. Сега стои съ 8000 четвр. лев. пространство и 3 мил. жителе. Нагбуръ е гл. г. при рѣкѣ на хубавѣ полянѣ (80 хыл. ж.).

3. Владѣніе Рагахско Сатараско. И въ това Англичяне-ти основахѣ около 1818 л. одного подвластенъ князь Марата, обема 1400 четвр. лев. пространство, и единъ мил. жителе. Сѣдалище-то на Сатарахского княза е незабѣльжено. Бегабуръ былъ по врѣмя-то независимость-тѣх на това дръжавіе най-гольмъ и прочють градъ съ единъ мил. жителе; днесъ има увардени нѣколко тврдыни, и доста прѣхубавы джамин и гробове.

4. Дръжавіе Мусорско, основано отъ Англичяне-ты отъ оставкы-ты на съсипано-то Типпосайбово владѣніе, има 3,300 четвр. лев. пространство и 2—3 мил. жителе, управлявано отъ одного Рагахъ, на когото сѣдалище е Мусоръ разложенъ 3 лев. далечъ камъ Ю. отъ Шерингапатамъ.

5. Дръжавіе Рагахско Траванкорско. Обема южнѣ-тѣх странѣ на крайморіе Малабарско отъ мысъ Коморинъ до Кошинъ. Мѣсто-то, ако и да е прѣсечливо, изважда благовонны растенія, населявано отъ единъ

мл. души, отъ които $\frac{1}{10}$ сж Християне, едни Западни, втори Несторіане, и друзи Томаисти. Траванкоръ и Триовандерамъ сж градове малозначителни.

Д. Бомбайско Прѣдсѣдательство. Това владѣніе на прѣдсѣдательство-то, малко испрѣвъ, умножися отъ 1818 л. до 8 хыл. четвр. лев. пространство и 11 мил. народи. съ много завладѣнія, мѣста отъ князове Мараты. Прѣдсѣдательство Бомбайско е подвластно на непосредствены-ты заповѣди отъ Бенгалскій Всеобщій Управитель, прѣглядвано подвластны-ты владѣнія что сж въ С. З. на Полуострова. Гл. г. Бомбай, на единъ малкъ островъ весма близень до сушиж-тж, има най-хубавъ и най-голѣмъ заливъ въ Индостанъ, въ който пристанвать и Английскы-ты флоты на онія морета, и въ него ся набира всичка-та тръговія ставана съ Аравіж и Персіж; тоя градъ е обще влагалище на черный пшерь, населень отъ 200 хыл. души: Индійци, Мосулмане, Португалци и Парси. Шалсетъ, другъ островъ близо по-голѣмъ, съединень съ пръвний прѣзъ прѣстниці, и населень отъ 50 хыл. души. Камъ В. на Бомбай изъ срѣдъ-тж: Пуна (105 хыл. ж.) ветхо сѣдалище на Мараты-ты, които много врѣмя отпѣдвахъ Монголы-ты покори-хъся най-послѣ отъ Англичане-ты. Шуратъ камъ С. отъ Бомбай при устіе-то на Камбейскій заливъ и 6 лев. далечъ отъ извора на Тапты, утврьдѣнь и съ удобно пристанище градъ, има фабрики и обръща голѣмж тръговіж съ Аравіж и Персіж (200 хыл. ж.). Тукъ Брахмане-ти имжъ и двѣ болници за изцѣряваніе на разболяваны-ты добытъци. Камбея, въ кжта на едномнныи заливъ, въ които ся влива р. Нарбуда; между тоя заливъ и другъ наречень Кучскій, е Гузератъ, Полуостровъ хубавъ за жита, титюнь и овошкы. Въ тжж область, както и въ Кучскъ и въ онжж что ся продльжява до В. ржжавъ на р. Индъ, има много самовластни народи Марати подъ покровительство на Англичане-ты; а въ срѣдъ-тж С.

В. разложена е Азмиръ на единъ слогъ съ земѣ-тъ на независимы-ты Мараты, и пуста-та земя на Расбу-ты-ты, които населявани нѣкои Авазы поминувать повече разбойнический животъ. Испрѣвъ князове-ти на тья мѣста бѣхъ подвластни на Мараты-ты, а отъ 1818 л. Англичяне-ти, като обладахъ утврѣденый градъ Азмиръ, дръжатъ подъ рѣцѣ околны-ты князчета.

Владѣнія на други-ты европейци:

333. 1) Владѣнія Португалскы (народн. 230 хыл.). Като ся показахъ тья прѣви завладѣтеле на Индй-ский Полуостровъ, опрѣхъся днесъ да владѣхъ земѣ Гоѣ, съ 90 четвр. лев. пространство и 90 хыл. жителе, и единъ другъ малкъ островъ съ удобно пристанище близо до Гузератъ. Гоа, на малкъ островъ въ западно-то крайморіе, е сѣдалище-то на Управителя въсь Португалскы-ты владѣнія, другъ пакъ съ 200 хыл. жителе, а сега едва съ 2 хыл. зачто отъ вонѣ-тъ му жителе-ти прѣминѣхъ въ на-срѣщнѣ-тъ земѣ и устройхъ новый градъ Гоѣ; 2) Французскы (народн. 170 хыл.). При Крайморіе на Короманделский заливъ имѣть малко-то дръжавіе на Понтишьеръ съ 60 хыл. ж. отъ които 20—30 хыл. живѣхъ въ г. г. Понтишьеръ, сѣдалище на Всеобщій Управитель връху французскы-ты владѣнія въ Азіѣ. Шандернагоръ близо до Калкутъ (40 хыл. ж.). Карикалъ (15 хыл. ж.) при Тапты, и Махъ (6 хыл. ж. при крайморіе Малабарско. Около 1817 л. пакъ ся отдадохъ вышеречени-ти два прѣви града отъ Англичяне-ты на Французы-ты, съ трактатъ да останѣть безъ тврѣдини; 3) На Датчяне-ты (народн. 30 хыл.). Въ В. крайморіе градъ Транкебардъ, разложенъ между два рѣкава отъ р. Кавернь, съ удобно пристанище, сѣдалище на управителя (14 хыл. ж.), и Шерампуръ близо до Калкутъ.

Независимы Дръжавы.

334. Изъ сѣверозападны-ты страны на Индостанъ камъ земли-ты на Афгане-ты и Белусы-ты разложены сж: 1 земля-та на Шейци-ты; 2 Синдія; 3 земли-ты на Мараты-ты, и 4 дръжавіе Непаль камъ В. страны а камъ С. на Бенгаль; всички-ты тыя дръжавы сж въ собствено Индостанъ съ 16 мил. жителе; 5 острова Малдивскы, управляваны отъ одного Султана Моаметанецъ, и 6 острова Андаманскы и Никобарскы, конто сж изъ Бенгалскый заливъ, дръжавы отъ самородны-ты.

1. Земля-та на Шейци-ты камъ изворе-ты на Индъ, която ѣх прохладя отъ С. камъ Ю. заедно съ вливаны-ты въ неѣ рѣкы, отъ конто е и Бехуть, обема область Лахоръ и камъ С. что е най-хубавый и най гызавый вѣдолъ на Азіѣ. Тоѣ вѣдолъ, наричанъ Казіемирѣ, имася отъ Моаметанци-ты както земный рай, въ който ся положи пръвосъзданный челоуѣкъ, и отъ Индійци-ты като отечество на Брахмане-ты. Тѣѣ земля има пространство 9 хыл. четверлев. и народн. повыше отъ 5 мил. души, управляваны отъ начялници, конто припознавать господарство-то на одного нареченъ Рагяхъ или царь на Лахоръ. Гл. г. Лахоръ (100 хыл. ж.), другъ пѣть столица на Монголскы-ты самодрѣжци на мѣсто-то. Ширринагуръ или Казіемиръ, въ едноименъ вѣдолъ, прохладя отъ р. Бехуть (200 хыл. ж.), въ многочетны-ты му фабрики ся тѣкѣтъ отъ влѣнѣ-тѣ на тамъ пасены-ты Тибетскы козы до 80 хыл. шялове всякъ годинѣ, конто ся наричатъ казмире отъ Френци-ты, и Лахуріе отъ Моаметанци-ты, спорядъ гл. г. Лахоръ. Въ тоѣ мѣсто е на ветхого Пора царство-то, което побѣди Великий Александръ. Казіемирска-та область ся дади около 1840 л. на Англичяне-ты съ трактатъ, станѣты независимы го-

сподаре връху голѣмъ-тѣ тръговѣмъ на скѣпоцѣнны-
ты мѣстны тъканія.

2. Синдія наречена отъ р. Синдъ или Индъ, която истеквана отъ Лахоръ тече прѣзь Афганистанъ и оттамъ завръщана прохладна Синдія, въ които образява единъ Делта, и много островы прѣсечливы. Гл. г. Идерабадъ (20 хыл. ж.) е сѣдалище на управителя Емира. Татахъ, най-южный и тръговскій градъ (20 хыл. жители), възъ дѣсныи брѣгъ на Индъ (на-
роди 4 мил.).

5. Земя-та на Мараты-ты. Много души отъ Маратскы-ты князове сѣ подвластни на прѣдсѣдательства Ангрско и Бомбайско, както казахме; сега остава само единъ независимъ нареченъ Махаразяхъ, който има дръжавіе 5 хыл. четвр. лев. обето между рѣкы Зюмнахъ, Нарбудъ и Тапты, и населено отъ 4 мил. души. Гл. г. нареченъ Оангенъ ся има священь отъ Индійци-ты, съ 84 пагоды и 150 хыл. ж. Тоя князь варди иманіе-то си въ пещерѣ връхъ скалистъ рѣтъ высокъ 342 ног. при полы-ты на който има и градъ, населенъ отъ 35 хыл. души.

4. Дръжавіе Непалъ е разложено въ В. С. странѣ на Индостанъ, прѣдѣлвано камъ С. отъ Тибетъ и камъ З. отъ Англійскы-ты владѣнія; земя-та е планиниста и гориста, забыкавана камъ С. отъ по-высокы-ты връхове на Ималейскы планины. Жители сѣ Индійци, между които ся намиратъ Монголскы и Тибетскы племена, смѣтвани повыше отъ 2 мил. на пространство 7 хыл. четвр. лев. Сѣдалище-то на княза наречено Катманду има до 50 хыл. жители.

5. Камъ Ю. отъ мысъ Коморинъ разложени-ти Малдивскы островы, и камъ С. отъ тѣхъ Лакедивскы, сѣставляватъ длъгъ рядъ отъ хыляды островы разложены по купове. Малдивскы-ти сѣ до 12 хыл. на четъ, всичкы-ти малкы и голѣми, неприближавани на голѣмы-ты кораби, отъ забыколяваны-ты тѣхъ мо-гылы настелы отъ миды; само 40—50 изъ тѣхъ ся

урабатвать и ся населявать отъ миренъ и работливъ народъ, който исповѣдва Моаметанскъ вѣрж, и ся управлява отъ одного Султана. А Лакедивскы владѣе една Княгыня отъ Индіѣ, която плаща давань на Англичяне-ты; отъ тѣхъ събирать и кавриды-ты, едны малкы плушкове, что ты употрѣблявать вмѣсто пары въ Индіѣ.

335. Островъ Цейланъ (вет. Тапробанъ) е разложенъ камъ В. отъ Коморинъ, отдѣляванъ отъ суши-тѣ съ проливъ въ който ся лови по'-хубавый бисеръ на свѣта. Тоя островъ, завладѣянъ прѣди малко врѣмя отъ Англичяне-ты, пуца всичкы-ты гозбны произведенія на Индійскѣ-тѣ земѣ, и весма хубавѣ канелѣ; намирася и филова кость доста по тамъ ражданы-ты много филове. Гл. г. Канди, срѣдиземный. Тринкомале, голѣмъ заливъ. Негомбо и Коломбо по крайморія-та. Тоя островъ е подвластенъ на-право отъ Англійскый краль, неуправляванъ отъ Индійско-то дружество.

336. О-ви Андаманскы и Никобарскы сѣ изъ Бенгалскый заливъ. Прѣви-ти сѣ населени отъ най-скотскы челоуѣци отъ Етіопско-то племя; втори-ти, съставлявани отъ 7 голѣмы и 12 малкы острова, сѣ по'-плодоносни, населявани отъ Индійци (народн. 10 хыл.) мирны и люботихы. Всичкы-ти речени о-ви сѣ гористи и съ неродливъ въздухъ, затова и ся напустихѣ отъ Европейци-ты.

337. ИНДІЯ ОТВѢДЪ ГАНГЪ или Индокытай (народн. 23 мил.). И тая е полуостровъ растворенъ обеманъ между з. Бенгалскый отъ З. и Тонкинскый отъ В. заливъ на Кытайско море. Има досма много благовонны и цѣрителины былкы; пуца канелѣ, щеринъ отъ което вадять тлѣсто масло като воскъ та правять свѣщи, захаротрѣсть, и едно яко дръво като клѣново добро за направи наречено тека. Намиратся и рудица за злато и сребро, и грапица за

безцѣны каменіе. Тя обема 5 независимы дръжавы, и сѣ тѣя:

338. АСАМЪ въ С. З. часть на полуострова, между Бенгалѣ, Бирманіѣ и Бутанѣ (народи. 1 мил.). Мѣсто-то е малко познато; една часть негова, обладана отъ Англичяне-ты, прибавися на завладѣніята имъ въ Индостанѣ. Асамци-ти сѣ Индійци родомъ и отъ истѣ-тѣ вѣрѣ, обаче по-бойливи, както имѣтъ деспотическо управление и чясты междоусобны войны. Юрхатъ ся наричя гл. г. при р. Дикъ, дѣто стои тѣхный Разяхъ.

339. БИРМАНИЯ (народи. 4 мил.), или Бирманско царство, прохладвано отъ р. Авѣ или Иравадды. Състои отъ ветхы-ты царства Авѣ, Арканъ и Пенгъ, раздѣлявано на 8 области. Ветха-та имъ столица ся наричя Вомеранура (150—190 хыл. ж.), коѣто напустиѣ Самодръжець-тѣ, зачто изгорѣ палать-тѣ му около 1834 л. и прѣминѣ въ Авѣ. Англичяне-ти владѣѣтъ Арканъ и области-ты между Пенгъ, Монгійскы планины и Бенгалскый заливъ. Буданзмъ-тѣ е владѣтелна-та вѣра на Бирмане-ты, коѣто ся кланѣтъ на Будѣ и го наричя Гавдомъ. Вѣрвать и прѣселеніе-то на души-ты, затова и ся кланѣтъ на единъ бѣлъ филъ и го хранятъ въ великолѣпно накыченъ домъ, близо до самодръжавный палать, зачто вѣрвать, че душа-та на Самодръжеца влазя въ тѣло-то на него добытъкъ, прѣди отійди въ прѣгрѣдкы-ты на бога.

340. СИАМСКО ЦАРСТВО е разложено Ю. В. а З. часть ся облада отъ Бирмане-ты. То е голѣмъ вѣдолъ, както Нилскый, навадванъ отъ р. Мейнанъ. Жителе-ти исповѣдвать вѣрѣ-тѣ на Соммонакадомъ, сир на Будѣ; а священници-ти имъ ся наричя Талануине отъ Европейци-ты Сіамъ или Іутія ся наричя гл. г. сѣзиденъ на колове и намѣты, и прѣдѣлванъ отъ множество прокопы отъ р. Мейнанъ.

341. Пулуостровъ Малакка или Малая разложенъ

е камъ Ю. съединяванъ съ сушиж-тж прѣзь проливъ Тенасеримъ, и ся отдѣля отъ о-въ Суматрж съ Малаккскій заливъ. Срѣда-та е покрита съ голѣмы гѣсталаци плъны филове; а жителе-ти сж Малаи (182), и исповѣдватъ Моаметанскж вѣрж. Южна-та часть на полуострова ся дръжи отъ народы варваре, управляваны отъ малкы князове независимы. Отъ сѣвернж-тж часть, западно-то крайморіе е на Англичанеты, а вѣсточно-то на Сіамско царство. Малакка (12 хыл. ж.) е по-главный градъ, който е на Англичанеты, а въ крайморіе-то срѣща Тенасеримъ е архыпелагъ или Мергвійскій островникъ.

342. АННАМСКА САМОДРЪЖЯВА състои отъ 4 царства: Тонквинско, Лауско, Камбойско и Косинсинско, съединены на 1799 л. подъ власть-тж на Аннамскій царь. Жителе-ти сж отъ Монголско племя, на исповѣдватъ Будизма, а самодръжець-тъ и голѣмци-ти дръжатъ Кынезж-тж вѣрж; нампратся и Християне отъ Западно-то исповѣданіе до 300 хыл. души, угласени около 13'. вѣкъ отъ священноапостолы Французы. Царство Камбойско е разложено камъ Ю. а Лауско камъ С. прѣзь което тече р. Мекунъ или Камбой, извирвана отъ Тибетъ.

Тонквинъ, или Аннамъ, разложена край едноименный заливъ, има слогъ съ Кытай, на коихто бѣхъ подвластни жителе-ти и, прилични весма много съ Кытайци-ты; гл. г. на това мѣсто ся наричя Кеху (40 хыл. ж.), а сегашно-то сѣдалище на самодръжеца ся казва Ховы (450 хыл. ж.), по-южно отъ пръвый, утвърденъ и крайморскій градъ при Кытайско море. Камъ Ю. е разложена Косинсинъ, продължавано по крайморіе-то камъ В. на Камбоиж. Тая земя е весма много плодоносна за вси индійскы произведенія. Близо до крайморіе-то има купъ острови и скалы наречены Паракелскы; камъ Ю. отъ изворе-ты на Меконъ сж Пулокондорскы острови, дѣто пристанватъ кораби-ти что отйватъ за Кытай.

Въ срѣдѣ-тѣ страны.

343. КЫТАЙСКА САМОДРЪЖЯВА. Подъ това имя ся обземають всички-ты владѣнія подвластны посредственно или непосредственно на Кытайскѣ-тѣ дръжявѣ. Така приемвана тая дръжява прѣдѣляся камъ С. отъ Азиат. Россіѣ; камъ З. отъ независимѣ Татаріѣ и Афганистанѣ; камъ Ю. отъ два-та Индійскы полуострова, и камъ В. и Ю. В. отъ Океанѣ; има пространство тъкмо съ Рос. Самодръжявѣ или съ $\frac{2}{3}$ на Азіѣ, обаче по-много народонаселеніе отъ неѣ и отъ цѣлѣ Европѣ, коѣто надминува и спорядъ пространство-то съ 277 хыл. четвр. лев. Спорядъ обнародвано-то главно прѣбройваніе отъ Кытайско-то Управленіе на 1812 л. ся смѣта народонаселеніе-то и днесъ 386 мил. души, кога е населена, спорядъ пространство-то и, тъкмо съ Европѣ.

344. Дѣлїся собствено Кытай: на Кытайскѣ Татаріѣ и подвластны владѣнія. Собствено Кытай (Кына) спорядъ простираніе-то му има измѣняванѣ климатъ и различны произведенія. Негдѣ си повлачвана земя-та отъ высокы планины, на-мѣста образвана распространены поляны, раздѣляся отъ бесчетны рѣкыци, отъ коѣто повечето ся вливать въ вировете-ты на двѣ-ты най-голѣмы рѣкы Вангъ и Кіангъ (174). Освѣнь тѣхъ ся раздѣля още отъ много прокопы, отъ коѣто най-првѣый е нареченый самодръжявенѣ прокопѣ. Той, прокараванѣ 600 левгы пѣть, и като раздѣлива Кытай отъ Ю. камъ Сѣверѣ, минува и прѣзъ р. Вангъ 70 мили горѣ надъ изворе-ты и: така ся улеснява най-много съобщеніе-то на различны-ты градове и вѣтрѣшна-та тръговія.

345. Растягътъ най-добрѣ жито, барабой, голін, оризъ, черъ пиперъ и проч. на мѣсто-то, дѣто расте и чайево-то дръво, на което листа-та исъхнуваны сѣ неисчерпанѣ изворѣ богатство въ Кытай, зачто всякоѣ годинѣ ся изваждатъ 45-50 мил. ли-

тры чай. Камфора, щearинъ (446), благовоины и цѣрителины былы съще така раститъ. Намиратся и рудица за желѣзо, каменны въглища, и три-ты сж-щества, отъ които ся прави най-хубава фарфорія.

346. Собствено Кытай има пространство 166,666 четвр. лев. и 200 мил. народонаселеніе и ся дѣли на 15 шяны, и обема, както казвать, 4,000 градове обыколени съ зидь, отъ които повечето сж много голѣмы колкото спротивъ множество-то на живѣяны-ты въ тѣхъ, зачто имѣть и градины много голѣмы. По-главни-ти имѣ градове сж: Пекинъ камъ С. столица-та на самодръжавѣ-тѣ съ единъ и $\frac{1}{2}$ мил. жителе. Малко нѣчто камъ С. е голѣмый зидь, дългъ 450 лев. и высокъ 8 метры, когото съзидихъ нѣкогажъ Кытайци-ти за да въспиратъ нападванія-та на Татареты. Нанкинъ камъ В. (1 мил. ж.), отгдѣто излазять всякъ годинъ 20 хыл. кжсове платна, наречены отъ града Нанкыны. Тукъ ся намира и славный отъ фарфуринъ девятокровенъ стѣльбъ. Кантонъ, (300 хыл. ж.) камъ Ю. крайморскый, и самый градъ въ когото имѣть волѣ да трѣгувать Европейци-ти; въ тоя градъ има доста книгопечатни, па ся издавать Англійскы и Кытайскы вѣстници. Въ неговый заливъ ся намиратъ по нѣкои врѣмена 5 хыл. кораби пристанѣты; близо него е о-въ Макао, дѣто ся свалять стокы-ты. Нѣкои смѣтатъ народонаселеніе-то на Кантонъ до 800 хыл. отъ тѣхъ 100 хыл. живѣять близо до града въ море-то на 40 хыл. ладіи *).

347. Кытайци-ти или Кынези-ти ся виждатъ съединени въ народъ прѣди неспомянены години, и увардвать отъ тога съ сжщій языкъ, истый видъ на управѣ-тѣ, независимѣ-тѣ и деспотическѣ, и еднаквы-ты законы, катю имѣть нѣравы и навыци до край

^{*)} Въ 1842 л. Кытайци-ти разбиени отъ Англичане-ти оставихъ да ся отворять всички-ты имѣ пристанища на Европейскѣ-тѣ трѣговийѣ, кога испрѣтъ не бѣше простено на Европейци-ты да стоятъ другадѣ оспѣны въ Кантонъ, и то съ уречено врѣмя.

различны и образование своествено тѣмъ. Познахъ прѣди много вѣкове употребленіе-то на барута, на мореплавателскій компасъ, на книгопечатницѣ-тѣ и други нѣкои. Имѣтъ много хыляды слова, зачто всякоѣ рѣчь пишеть съ особенѣ бѣлѣжкѣ. Вѣра-та на Кытайци-ты малко различава отъ на Индійци-ты; зачто и тя е на Будж (нареченъ тукъ Фой) прѣчинена, и священници-ти имъ живѣють неуженени наречени Бонци. Самодръжець-тѣ и Мандарини-ти (болярци-ти и голѣмци-ти) исповѣдвать Конфукиевѣ-тѣ вѣрѣ, като вѣрвать едно всевышне сѣщество. Мѣсто-то е прѣтрьпѣло много нападванія отъ Татареты, които много пѣти завладвахъ царство-то. Едно племя отъ наречены-ты Манджуре испозавладѣ мѣсто-то въ 1644 л. и дади новъ родъ болярци и царіе увардваны и до днесъ.

348. ВЕЛИКА или КЫТАЙСКА ТАТАРИЯ, разложена е камъ С. на голѣмый зидъ, между Кытайско и Японско море, на Сибирь откамъ С. на независимѣ Татаріѣ камъ З. и камъ Ю. на Индіѣ на обема:

А.) Манджуріѣ камъ В. нареченѣ и Тунгузіѣ. Тая земя прохладвана отъ р. Амуръ или Сангалиенъ (174) става плодоносна, па има дебелы пѣши и горы плъны съ дивичь и най-паче дѣто пуцать добро кожухарство. Жителе-ти (до 700 хыл.) сѣ катунѣ и скотовѣдци повечето отъ Монголско-то племя, между които наречени-ти Манджуре сѣ по-заможни и по-бойливи, отъ тѣхъ сѣ и днешни-ти владѣтеле на Кытай. Сами-ти главни градове сѣ Сагалиенула при р. Амуръ, весма утвърденъ, обръща трѣговіѣ съ кожухарство, и Мукденъ, столный градъ.

В.) Монголіѣ, разложенѣ камъ З. на Манджуріѣ въ планинско-то равнище на Азіѣ, на което высочина-та ся смѣта надъ морскѣ-тѣ равниѣ 8—10 хыл. ногы, и възъ което ся възвышява още голѣмата Алтайска планина (145). Тукъ е голѣма-та пустыня Коба или Хамска, и много рѣкы, едны те-

чьтъ камъ Кытай, други въ Ледовито море, нѣкои въ езера, отъ които по-главно-то е Байкалско. Климатъ-тъ е весма студень, а само изъ вѣдолы-ты край дългый зидъ е благорастворень прѣзь два-та мѣсяца на лѣто-то, кога и Кытайскы-ты Самадрѣжци живѣють тукъ, па имѣть палать на едно село наречено Зооло. Жители-ти (народи. 3 мил.) живѣють на различни племена катунскы, прѣхранвани собствено отъ скотовѣдство-то, като пасяють стада коние, камилы, говеда и широко-опашаты овци. Тыя добытци както и друзи-ти питомни по насъ, намиратся още и диви въ това мѣсто, дѣто расте и хубавъ равентъ. Градове имѣють освѣнь нѣколко села: такывы сж Зооло, Кура и Маймачикъ камъ Русскы-ты прѣдѣлы. Отъ това мѣсто сж излѣзли великы-ти завладѣтеле Ченгысханъ и Тамерланъ.

Г.) Малкъ Бухарійж (камъ З. на Монголіж, камъ С. на Тибетъ и камъ В. на независимж Татарійж). Това мѣсто ся нарича спорядъ Кытайци-ты и Турфанія отъ гл. г. Турфанъ. Пустыня Коба и Ималейскы планины ся простирать до тукъ; а С. З. часть, прохладвана отъ рѣкы, става плодоносна. Жители-ти като сж татаре отъ племя-то на Бухаре-ты (народи. 200 хыл.), и отъ Моаметанскж вѣрж, залѣгатея съ орачество-то и трѣговіж-тж, освѣнь нѣколко отъ тѣхъ катуне; а тѣхный Ханъ прѣди единъ вѣкъ припозна господарство-то на Кытайскый самодрѣжець и му плаща давань. Главни градове, прѣзь които ся обрыща Кытайска-та трѣговія съ Европж, е Турфанъ (30 хыл. ж.), отгдѣто заминувать трѣговскы-ты врьволицы; Яркандъ, при р. Яркандъ (80 хыл. ж.), фабриченъ и трѣговскый градъ съ тврдины дръжанж отъ Кытайци-ты.

349. Подвластни владѣнія подъ покровителство на Кытайскж-тж самодрѣжавж:

А.) Камъ З. Тибетъ (между Турфаніж, Индо-станъ и Кытай, и незав. Татарійж), продлѣжяванъ

връху распространено—то планинско равнище съ исто-
то имя: то е едно отъ най-высоки—ты мѣста на и-
дрогическо—то клѣбо; зачто равнина—та на неговы-
ты вѣдолы е висока 8—10 хыл. ног. надъ морскѣ-
тѣ равнинѣ. Има 75 хыл. четвр. лев. пространство
и планины Ималейскы (наричваны тукъ Тибетскы),
най-высоки и покрыты съ снѣгъ, отгдѣто извирае р.
Гангъ и Бурампутръ. Земя—та е планиниста, здрава и
студена, има и много рѣкы и распространены езера.
Жителе—ти (1 до 2 мил.) като сѣ отъ Монголско
племя, залѣгатся собствено на скотовѣдство, и имѣтъ
най-много стада отъ широко—опашаты овци и Тибет-
скы козы, на които козинна—та пуца власъ та пра-
вятъ лахуріе—ты шялове. Градове имѣтъ малко и вѣ-
рѣж на Далайламѣ, който има и свѣтовнѣ власть,
както Папа*). Ласса ся нарича гл. г. съ най—про-
чютый храмъ на Далайламство—то или Хамамизма (188),
два лицея, еднѣ книгопечатнѣ, и множество други
храмове и монастыре на изъ околѣ. Далайлама жи-
вѣе въ единѣ най—голѣмѣ монастырѣ съ десять хы-
ляды стаи; простира власть—тѣ си и връху нарече-
ный Малкый Тибетъ, разложенъ С. З. на Голѣмый,
тънкоземъ и бесплоденъ, пуца само малко ячемыкъ.
Лакка ся нарича гл. г. съставляванъ отъ 500 къщи
и обръща трѣговнѣ съ лахуріе, както и Ласса, въ
когого ся набиратъ много връвулицы трѣговци.

В.) 350. Бутанъ камъ прѣдѣлы—ты на Индіѣ е

*) Ламы наричятъ священници—ты бесчетны въ това мѣсто, а Да-
лайлама ся нарича Великый Лама, въ когото спорѣтъ тѣхъ е
въплѣтенъ богъ, ставанъ видимъ на земѣ—тѣ; а зачтого впр-
ватъ и вторны богове, прввыи отъ тѣхъ наричятъ Ксака (който
е Буда на Индіѣ—ты и Фой на Кытайци—ты) и, като впрватъ
и душепрѣселеніе—то, славятъ что и той пріема чловѣчскый о-
бразъ, затова е и той другъ Лама вторный и нареченъ Богдола-
ма. Тыл два най—высоки Ламы сподѣляватъ власть—тѣ на мѣ-
сто—то и го управляватъ какъ независими господаре. Ламы—ты о-
ставаатъ неууженены, дрѣжатъ врѣлости и посты, живѣютъ и
въ монастыре.

по`-южно-то мѣсто и по`-плодоносно-то на Тибетъ, та пуца оризъ, жита и всякаквы овошкы. Жители ти имѣть сѣщи-ты нѣравы и обыкновенія и вѣрж съ Тибетци-ты, и свой Великий Ламж, когото наричатъ Дармолама, припознаванъ въ исповѣданіе-то господарство-то на Великого Ламж отъ Тибетъ. Тасизидонъ ся нарича г. г. дѣто стои Дармолама и единъ Разяхъ, или политический прѣвенецъ; тыя и двама живѣють въ единъ палатъ, употрѣбляванъ изедно като за тврѣдинж и храмъ. Все что живѣють въ тоя градъ сѣ най-высокы чиновници и 1500 калугере; а Кытайци-ти, ако и да имѣть подвластно мѣсто-то, не задрѣжывать тамъ нито странж нито другъ нѣкого политический прѣвенецъ.

Г.) 351. Корея камъ Ю. на Манджуріѣ продльжавана има пространство до 17 хыл. четвр. лев. обаче е малко позната на Европейци-ты, зачто никому отъ тѣхъ не е простено да стои тамъ, и който чюждинецъ по зло щастіе испадне въ онова мѣсто, не излази вече. Казвать, че Корея е подвластна заедно на Кытай и на Японіѣ, и жители-ти ся виждатъ отъ исто-то происхождение съ Манджуре-ты, и исповѣдвать вѣрж-тѣ на Фой.

Д.) Нѣкои острови разложени близо при Кытай сѣ подвластни ней (354): по`-главни отъ тѣхъ сѣ Айкаъ въ Тонквинскій заливъ, и още С. В. Тайванъ или Формоза съ 3 хыл. четвр. лев. пространство. Обаче тыя острови не сѣ добрѣ познати отъ Европейци-ты.

352. НЕЗАВИСИМА ТАТАРІЯ (или Туркестанъ по происхождение-то на Турци-ты отъ тукъ, или Велика Бухарія за различіе на малкѣ Бухаріѣ или Турфаніѣ (348 Г.) прѣдѣляся камъ С. отъ Азіат. Росіѣ, камъ В. отъ Кытайскѣ Татаріѣ, камъ З. отъ Каспійско море, камъ Ю. отъ Персіѣ или Афганистанъ, обема 89 хыл. четвр. лев. пространство; има высокы планины, вѣдолы плодоносны и непромѣну-

ваны пустыни, и Аралско езеро съ 3,337 четвр. лев. пространство, което приема три отъ най-гольмы-ты рѣкы на мѣсто-то, что пуца жита, оризь, лень, памукъ и хубавы овошкы. Жителе-ти, 5—7 мил. смѣтнувани, сж вси Татаре и Моаметане на вѣрж, подраздѣлявани на много родове и собствено на 4 племена. Отъ прѣво-то и по-главно-то племя ся наричатъ Восбеци, които отъ ІЕ'. вѣкъ дойдохъ отъ брѣгове-ты на Волгѣ, като сж вси бойливи, шятърници и всякога вѣсѣдници, па имѣтъ за най-хубавж хранѣ мясо-то отъ коніе-ты имѣ. Отъ В.) сж Турци-ти, отъ които происхождатъ и Турци-ти что сж въ Европж, населени между Аралско и Каспійско море; Туркомане-ти (Тюркмене-ти) сж другъ родъ отъ тѣхъ. Отъ Г.) ся наричатъ Гыргыси, сжще така катуне и диви разбойници. Отъ Д.) Бухарци-ти сж на по-образованны-ты, населени въ градове-ты и ся залѣгатъ съ ржкодѣліе и трѣговіж. Всяко племя има одного княза Ханъ, и вси чкы-ти припознаватъ Великого Хана отъ Бухаріж, който ся именува Емиръ или князь на вѣрны-ты. Гр. Бухара (70 хыл. ж.), прочютъ градъ другъ пѣтъ въ Азіж за многото му училища, отъ които излазохъ образовани-ти и учени-ти на Турци-ти, наречени Моллы; а сега е чютовитъ по трѣговіж-тѣ си съ Россіж, Персіж и Кытай. Самарканда (10 хыл. ж.), трѣговскій градъ съ фабрики за копринж и хартіж, и едно Моаметанско училище. Той е былъ столица на Тамерлана около 1400 л. Балка (ветхый Вактра, 2 хыл. ж.) ся има за най-ветхый градъ на Вселеніж.

Това мѣсто е наречено-то отъ ветхы-ты въ п. Ималайскы Скытія, населена отъ Масагеты, Саци, Согдіяне и другы ветхы народы. Оттукъ излѣзохъ Уни-ти, Турци-ти, и завладѣтель Тамерланъ около съвршеніе-то на ІД'. вѣкъ.

Въсточны страны.

353. ЯПОНСКИ ОСТРОВЫ (пространство 34,730 четвр. лев. и народи. 30 мил.) състоять отъ много островы разложены срѣща Полуострова на Кореѣ и Манѣжуріѣ (349 и 352), отъ които три сѣ по-го-лѣми съ пространство 19,500 четвр. лев. Нифонъ, Сакофа и Кюсо.

Около 1542 л. Европейци-ти обыходихъ само тѣя островы, зачто и тукъ влазваніе-то имъ бѣше въспрѣно по-врѣло камоли въ Кытай, затова не ся знае подробно-то състояніе на мѣсто-то. Виждася, че Японци-ти происходятъ отъ прѣселенци Кытайци, които днесъ гы надминувать на образованіе-то и рѣкодѣліе-то, и въ занаята на войнѣ-тѣ. Земля-та, ако и не много плодоносна спорядъ планинскій нейнъ студень и влаженъ климатъ, обаче ся вижда весьма добръ уработена за трудолюбіе-то на жителе-ты, прохладвана и отъ много рѣкы съединяваны съ прокопы. Има рудища за злато, сребро, мѣдь, желѣзо, елавъ и безцѣны каменіе, и пуща почти колкото и Кытай. Прилѣжь-тѣ на орачество-то умали много звѣрове-ты, и отъ пытомны-ты ся хранять само нѣколко коніе и множество говеда. Главна-та храна на Японци-ти е оризъ и рыба; дръжатъ вѣрѣ-тѣ на Будѣ и Синта (та е прѣчинена отъ Далай-ламисма). Начяльникъ-тѣ на тѣхъ послѣднѣхъ вѣрѣ ся нарича Дайръ, има дѣловито и политическѣ-тѣ власть; обаче около 15 вѣкъ происхожденый отъ него политическій прѣвенець, нареченъ Кубо, отъмихъ всичкѣ-тѣ власть и опрѣдѣли него само на Духовны-ты. Оттога съ Дайръ живѣе заключенъ въ палата си на Міако, невижданъ на народа и поклонванъ отъ него като богъ; а Кубо стои въ Іедо и борави деспотическы свѣтовнѣ-тѣ власть. Около 1542 л. ся въведи и Христіянство-то въ Японіѣ отъ Португалци-ти, които пріехъ и земѣ за прѣселеніе, и мно-

го князове станѣхъ Християни, обаче около 1597 л. начнѣ гоненіе-то на Християны-ты до 1638 лѣто, кога междуособны войны и нечюты врѣлости съсипахъ изъ корень християнскѣ-тѣ вѣрѣ. Оттога съ е страшно дохожданіе-то на чюжденци-ты Европейци; само Холландци-ти съ два три кораби всякъ годинѣ имѣть волѣ да пристанватъ въ Нанкасакъ за трѣговіѣ. Японскы-ти острови ся виждатъ да имѣть много планины огнедышны, и забыколявано-то тѣхъ море е най-опасно-то отъ вси морета за случваны-ты въ него гѣсты мѣглы и чясты вѣтрушки и буры.

Градове: Иедо на Нифонѣ, е най-гольмый и най-хубавый отъ Азіатскы-ты градове, има околность 7 лев. и 1 1/2 мил. жителе; въ него живѣе Кубо или Самодръжець, голѣмци-ти и областни-ти управители, конто отійвани отъ него сѣ задлъжени да оставать чяда-та си като залогъ. Міако (500 хыл. ж.), ветха стол. и сега сѣдалище на Дайра, и огнище-то на филологіѣ-тѣ и науки-ты въ Японіѣ. Область-та, въ кождо е тоя градъ, оставена е като прѣхранваніе на Дайра. Нанкасакъ на о-въ Кюсо, дѣто Холландци и Кытайци имѣть волѣ да пристанватъ за трѣговіѣ. Сикофъ о-въ С. В. отъ прѣвный, сѣще така населенъ и уработенъ, дѣто не сѣ стѣпили никогажъ Европейци.

354. Камъ С. отъ Нифонѣ е архипелагъ Иессу-совый, съставляванъ а.) отъ два голѣмы островы, отъ конто единый ся наричя Иессо съ много планины огнедышны; другой Чюка или Сегалианъ, отдѣляванъ отъ Манджуріѣ съ Поръ или Татарскый Пролівъ. Тыя съ други на-около по-малкы сѣ подвластни на Японіѣ, населени отъ Айне, народъ непознатъ; в.) отъ рядъ по-малкы островы, конто заедно съ Курилскы (314) забыкалятъ камъ В. море-то на Охотскѣ или область Камчаткѣ.

Г Л А В А III.

А Ф Р И К А.

355. Африка е втора-та Голина на Ветхий Свѣтъ спорядъ голѣминѣ-тѣ, съединявана съ Азіѣ прѣзъ Суезскый Провлакъ. Прѣдѣляся: камъ С. прохладана отъ Срѣдиземно море, образявано всрѣдъ ней заливъ Сидрѣ и Гыбралтарскый проливъ; камъ З. отъ Атлантическый Океанъ, образяванъ распространеный заливъ Гвинейскый; камъ В. отъ Индійскый Океанъ образяванъ между голинѣ-тѣ и о-въ Мадагаскаръ Мозамбикскый проливъ; камъ С. В. най-послѣ ся прѣдѣля отъ Аравійскый заливъ (или Чръвено море), на когото влазвание-то широко $8\frac{1}{2}$ лев. наричяся Бабъель-Мандебскый проливъ. Въ края на тоя заливъ камъ С. е Суезскый Провлакъ, широкъ 25 левгы. Пространство-то на равнинѣ-тѣ въ тѣхъ голинѣ ся смѣта 1,480,000 четвр. лев. обземвани и близо разложени-ти острови за 1,510,000 четвр. лев. а народонаселение-то 90 милліоны.

356. Тая часть на свѣта, изъ цѣло съгядвана, прѣдставлява ни ся като една распространена пустыня, испогорявана отъ слѣнце-то, освѣнь нѣколко плодородны мѣста разложены повечето въ крайморія-та. При 1800 левгы дължинѣ и 1650 ширинѣ, нѣма много рѣкы дълготечны. Другадѣ говорихме за мысове-ты на Голинѣ-тѣ (117), за планины-ты (146) и за рѣкы-ты и (175), подложены почти всичкы-ты на періодическы разливанія (134). Прѣсачяся отъ Равноденственый на двѣ части почти равны колкото спорядъ ширинѣ-тѣ; зачто камъ С. ся продлѣжява до 37 стѣпъ а къмъ Ю. до 35°.

357. Много души отъ по-новы-ты обыходители ся опрѣтахъ да познаѣтъ срѣдѣ-тѣ на тѣхъ голинѣ, и при все това познавать подробно само крайморія-

та; а за срѣдиземны-ты мѣста, за повлачваніе-то на планины-ты и теченіе-то на рѣкы-ты Географци-ти ся опирать на невѣрны извѣстія, много пѣти и на просты размысленія. По крайморія-та става доста голѣма трѣговія; рѣкы-ты свалять спорно златенъ пѣськъ; а рудища-та или сѣ неизвѣстны или ся ископавать злѣ и несъвршено. Въ срѣдѣ-тѣ ся намирать бескрайны пустыни, или океани, така да ся рече, испонажежены съ мръдаливъ пѣськъ, посѣяны съ плодоносны Оазы; чтото садена-та на тѣхъ голинѣхъ прѣдставлява мѣста отъ прѣчникъ успорядны колкото камъ плодоносіе-то и неплодоносіе-то. Въ орачливы-ты мѣста растеніе-то показва връхъ и споръ отъ истинѣхъ чюдны; посѣватся по тѣхъ растенія-та между тропици-ты, както: различни формы, кукконаре, кафе, захаротрѣсть, кайси, смокыши, оризъ, жито и просо, и много дръвие клейносны. По тѣя мѣста срѣща человекъ и всичкы-ты животны на ветхый свѣтъ, а въ пустыни-ты живѣхътъ весма много всякаквы дивы животны, отъ които едни сѣ най-звѣровиты, катю: левъ, пантиръ, іена, носорогъ, рысь и много зъмн; другы, можни да ся упытомятъ, както: зебра, дългорожно магаре, камилопардалъ, слонъ, по-малкъ отъ Азіятскый, антилопа и газелла. Между птици-ты по-любопытны сѣ струтокамилъ, нѣкаквъ родъ пситаци, ибисъ и формосѣчливъ еродый.

358. Жителе-ти сѣ отъ много родове или племена различителны изъ по-между, отъ които по-главны сѣ Бербере-ти, нахождани въ цѣлѣ Аравіѣхъ и Египетъ, Абиссине-ти, Нубійци-ти и Копти-ти, населявани въ Абиссиніѣхъ, Нубіѣхъ и Египетъ; тѣя всичкы-ти народи сѣ родове на Бербере-ты и отъ Кавказско-то племѣ (182), различни отъ изминѣлы-ты завладѣтеле на мѣсто-то Аравитяне. Негрити сѣ отъ друго племѣ отъ Етіюско-то, между които Кафри-ти и Оттентоти-ти имѣтъ особены различителности. Това племѣ цѣло е повечето прѣда-

дено на поклонение Фетишизмъ (188), населявано камъ Ю. на голѣмъ-тѣ пустынь и около мысъ Добръ-Надеждѣ. Отъ друго-то племя народи-ти, исповѣдвани Християнскъ или Моаметанскъ вѣрѣ, сѣ по'-образовани, населявани сѣверны-ты мѣста на Голнѣ-тѣ. А Аравитяне-ти сѣ обыкновенно владѣтеле на пустынь-тѣ шятърници скытвани както овчяре или разбойници; тыя сѣ наричатъ Бедуине за различіе на застояны-ты въ градове-ты и села-та Аравитяне, наречени и тыя Фелласи.

§. А'. Вѣсточны и сѣверны страны.

359. ЕГЫПЕТЪ сѣ прѣдѣля отъ Срѣдиземно море и Чръвено, Нубіѣ и Ливійскѣ пустынь, раздѣляся отъ Нилъ, която сега образява само два най-главни рѣкава, вмѣсто седемъ, что ты имаше на ветхо вѣрѣ. Тыя сѣ: Розсетта и Даміетта. При крайморіѣ-та сѣ езера Мензале и Миридово, Керунъ наречено сега отъ мѣстны-ты; а Мантлехско е станъ-ло около S'. вѣкъ.

Жителе-ти въ Египетъ, смѣтвани около 3 мил. сѣ четыре родове: а.) Копти, происхождани отъ ветхы-ты Египтяне, говорятъ още языка на прѣдѣды-ты имъ разваленъ, и дрѣжятъ вѣсточнѣ-тѣ Прав. вѣрѣ, подъ пастырство на Александрійского Патріарха (190); в.) Аравитяне; г.) Мамелуци, и д.) Турци, по'-малочетни колкото камъ други-ты родове.

Естествено-то съставление на Египетъ не различява отъ онова что го е ималъ на ветхо вѣрѣ. Това мѣсто и днесъ става родливо и плодоносно отъ разливание-то на Нилъ; неплодоносіе-то начнува оттамъ дѣто воды-ты на рѣкѣ-тѣ не могатъ възлѣзатъ, зашто не вали дѣждъ почти никогажъ въ горній Египетъ, и весма рѣдко въ долній. Мѣсто-то е подъ владѣтелство на Турскій Султанъ, управлявано отъ одного Вицекраля.

По'главни-ти градове на Египетъ сж тѣя: Александрія, обдръжава единъ малкъ часть отъ ветхый градъ, былъ е много врѣмя мѣсто на прѣнесеніе стоки отъ Вѣстокъ на Западъ. Нареченый обелискъ Клеопатринъ и Помпійевъ стлѣць ся увардватъ още и до днесъ (40 хыл. ж.). Розетта (15 хыл. ж.) при едно отъ устія-та на Нилъ. Даміетта при Вѣс. рѣ-кавъ на рѣкѣ-тѣ (20 хыл. ж.). Каиро разложенъ $\frac{1}{2}$ левгѣ далечъ отъ Вѣс. брѣгъ на Нилъ е г. г. на Египетъ и най трѣговскый, обаче злѣ направенъ съ тѣсны, раскривены и нечисты улици. Мехметалый въздвигнѣ много общи направи спорядъ Европейскый начинъ, основа и училище военно и лѣкарско; градъ-тѣ ся дѣли на 53 врьтопы; има 71 вратнѣ, 300 джаміи, 45 бани, сараи, училища, библиотекѣ и 260 хыл. ж. Турци, Аравитяне и Копти, малко християни, Френци и Гръци, и Евреи все трѣговци. Срѣща Каиро е островъ Рудахъ, дѣто има Нилометръ, сир. единъ стлѣць отъ бѣлъ мраморъ, по който ся смѣта периодическо-то дохожданіе на Нилъ, и пирамиды Гкызескы сж близо до Каиро, отъ конто по'высока-та е 240 ногы. Сіутъ (15 хыл. ж.) отгдѣто излазятъ заминуваны-ты трѣговскы врьволицы за Нигрициѣ. Гьрга г. г. на горній Египетъ. Козеиръ, пристанище на Чръвено море, дѣто ся свалятъ прѣнаставаны-ты стоки въ Кефъ по Нилъ. Луксоръ и Карнакъ, села направены на мѣсто-то на ветхый Тивы. Дендара, отъ когото ся нарече прѣнесеный въ Паризъ зодіакъ (Дендарахскый), лобопытенъ памятникъ отъ астрономіѣ-тѣ и каменосѣчие-то на Египтяне-ты. Едфу и Есне, прочюти за великолѣпны-ты си ветхы развалы. Ассуанъ, малко далечъ отъ тропика на Рака, и не много далечъ отъ Нилскы-ты хлявове (180). Тукъ близо е островъ Елефантинъ, образяванъ отъ Нилъ, на-длѣжъ 4 хыл. ног. и на-ширь 2,400. Суезъ, при едноимный провакъ (что съединява Африкѣ съ Азіѣ), пристанище на Чръвено мо-

ре (хылядо ж.), отгдѣто Англичяне-ти съ пароплу-вы дръжатъ взаимнописаніе съ Калкутѣ.

Историческо. Египетъ, най отъ ветхо врѣмя образованъ и на самѣ ветхѣ Гръциѣ прѣдади прѣво-то сѣмя на занаяты-ты, поварварися едно-по-друго поробванъ отъ чюжды народы. Слѣдъ взаимнопріемвано-то завладѣніе на Гръци-ты и Римляне-ты откъснѣся около З'. вѣкъ слѣдъ Р. Х. отъ Бизантійскѣ-тѣ самодръжявѣ отъ Аравитяне-ты, които изгорихѣ и библиотекѣ-тѣ въ Александріѣ, най-драго-дѣнно-то скривалище на прѣмѣдрость-тѣ отъ стары-ты. Около 1250 л. ся завладѣ отъ военный порядѣ на Мамелуци-ты, и ся покори около 1517 л. подъ власть-тѣ на Турци-ты, която за врѣмя ся размири отъ Французы-ты около 1798 л. обаче съ сподѣй-ствіе-то на Англіѣ ся дади слѣдъ три години пакъ на Турциѣ мѣсто-то, раздрѣквано отъ Мамелуци-ты. Тѣхъ съсипа около 1811 л. Вицекраль Мехмет-алый, който оттогава ся показа затичванъ въ удобреніе-то на управленіе-то и въведеніе-то на рѣ-кодѣліе-то, като прѣобразова всичко и войскѣ-тѣ на сухо и по море, и станѣ дѣловито по'-силенъ отъ Султана, обаче бѣше подвластенъ нему; управлева мѣсто-то като неопрѣдѣленъ господарь до 1848 л. западиѣтъ отъ болестъ и старостъ. Единъ отъ сы-нове-ты му ся припозна наслѣдикъ нему починатъ прѣзъ Іулія на 1849 л.

360. НУБИЯ (прост. 33—43 четр. лев. и народн. 2 мил.), камъ Ю. отъ Египетъ распростирана край Чръвено море, прохладдася и тя отъ Ниль, и не е друго, собствено да речемъ, както и той, освѣнъ вѣдолъ-тѣ на истѣ-тѣ рѣкѣ; тамъ ся умножава Ниль, пріема Бархелабиадъ, или бѣлѣ рѣкѣ, която ся има да е Ниль, и другѣ Такаченъ. Земя-та е плодоносна само изъ прохладдваны-ты вѣдолы отъ рѣкы-ты; а о-станѣла-та е или пѣсечлива пустыня, или голи рѣ-тове и неродливи. Дѣлися на 4 части: а.) Турска

Нубія, гл. г. Деиръ; в.) Княжество Донголахъ, разложено въ срѣдѣж-тѣ съ едноименъ гл. г.; г.) Княжество Сенахара камъ Ю. съ едноименъ гл. г. при Ниль съ 9 хыл. ж. д.) камъ В. земля-та на Бецаиты, народы варваре диваци. Отъ Нубіѣ излазя: злато, черно дрьво, слоновы зѣби и формы; вѣра влада Моаметанска-та, намиратся малко християни и идолопоклонници. Въ Нубіѣ, была часть на ветхѣ Аравіѣ, намирася и прочюты на стары-ты градъ Мерое. Мехметалый, като гоняше Мамелуци-ты, побѣдѣжты въ Нубіѣ около 1812 л. завладѣ мѣсто-то като ся би до 1828 л.

361. АБИССИНІЯ (пространство 23—43 четвр. лев. и народн. 4 мил.) камъ Ю. на Нубіѣ ся распростира Чръвено море. Въ неѣ извира Ниль, заминуванъ и прѣзъ езеро Дабейѣ. Жители-ти исповѣдвать въ обще християнство-то, обаче размѣсено съ много Іудейскы обряды. Мѣсто-то ся дѣли на много провинціи или области распрѣснуваны чясто отъ близосѣдны-ты варваре. Области-ты сѣ: 1) Тигре С. В. гл. г. Антало съ 10 хыл. ж. и Адо съ 8 хыл. ветхо сѣдалище. Тукъ близо ся намиратъ развалы-ты на Аксъ, другъ пѣть столица на цѣлѣ Абиссиніѣ; 2) Ангара или Гондаръ, гл. г. Гондаръ съ 6 хыл. ж. Между тѣя двѣ области планинисты-ты мѣста ся населены отъ Іудей, побѣдѣжты тукъ слѣдъ привземаніе-то на Іудейѣ отъ Навуходоносора, наречены Фаласхы, сир. испѣдены; 3) Шоа и Ефать, най-южны-ты въ Абиссиніѣ, населени отъ Галасы звѣровиты варваре, прѣшли отъ по-южны страны, и раснопили тѣлѣ область. Отъ Абиссиніѣ изнасятъ златень пѣсѣкъ, струтокамилскы пера и слоновы зѣбы.

Абиссинія има високи планины (Лунны, провлачваны камъ З. до срѣдѣ Африкѣ), сухы поляны, плѣны на много мѣста съ купанѣ соль, и вѣдолы плодоносны на жито, оризъ, просо, захаротрѣсть, кафе, памукъ, синамикѣ и различны овошкы; въз-

вышеніе-то на земѣ-тѣ, распространены-ты и горы, падани-ти лѣтемъ буйни дѣждове, отъ които ся разливать тамкашны-ты рѣкы и Нилъ, правять топлинѣ-тѣ на врѣмя-то много по-малко горящѣ отъ колкото въ Нубіѣ и Егъшетъ; въ горы-ты ся намирать всички-ты ражданы на тѣѣ голинѣ добытъци, и скѣпы дръва, както: абаносъ (черно дръво), сандалъ и пр. тукъ расте и папуръ (трѣсть), когото стари-ти употрѣблявали като хартиѣ за писаніе. Езера-та и рѣкы-ты сѣ плъны съ крокодиле, и облаци скакалци уpostingать часто цѣлы области. Абиссинія, была часть на Етіопіѣ на ветхы врѣмена, виждася что и тя е сѣществувала пологъ образованіе на народы-ты въ Африкѣ. Христіанство-то ся въведи тамъ около д. вѣкъ слѣдъ Р. Х. обаче нападнуванія-та на различни варваре народы исповарварихъ мѣсто-то; всичко-то рѣкодѣліе на Абиссинци-ты ся опира днесъ въ работаніе на нѣкои тъканія и тѣхны орѣжія.

362. КРАЙМОРИЯ АДЕЛЬ и АЯНЪ. В. Ю. на Абиссиніѣ е земя-та на Сомавлы-ты, сѣврѣшявана като въ кѣтъ въ мысъ Гвардафуй, и прохладждана камъ С. отъ Адельскій заливъ, что е прѣдъ проливъ Бабъель-Мандебскій, В. Ю. отъ Индійскій океанъ. Камъ С. крайморіе-то ся нарича Адель, а В. Ю. отвѣдъ Гвардафуй, наричяся Аянъ или Азанъ. На послѣдне-то земя-та не е друго токо купове рѣтове и пѣськъ, освѣнь сѣверны-ты страны, что сѣ колко годѣ плодоносны; излазя отъ него злато, слоновы жѣби и благовонія. Краймориѣ-та, раздѣляваны на много дръжавія, малко сѣ извѣстны, населявать гы Аравитяне Моаметанци въ срѣдиземны-ты, и Негри Фетишисти. Адель е блатлива и болестлива, изважда истыты произведенія, още и медъ и воскъ, и ядъръ добытъкъ; населена е отъ Сомавлы Моаметанци, въ различни дръжавія незначително раздѣлены, и управляваны отъ Имамы. Тѣя народи имѣтъ непрѣмирнѣ

войнѣ камъ Абиссинци-ты. Гл. г. сж: Бербера, край-морскій, обрѣща голѣмѣ трѣговѣ съ Аравіѣ; Зе-ла, разложенъ врѣху островъ въ Бабъ-ель-Мандеб-сбый проливъ.

363. ЛИВІЙСКА ПУСТЫНЯ е разложена камъ С. на Египетъ и Нубіѣ, обема много Оазы или на-селены мѣста, които пушать колко годѣ спорно фор-мы, нѣкои жита и синамикѣ. Две-ты по'-главны сж Шоа, имано да е мѣсто-то, дѣто е былъ храмъ-тъ на Юпитера Аммона, и Онгелахъ. А Феджанъ, раз-ложенъ по'-въсточно, има много Оазы, добрѣ насе-лены отъ Негры полуварваре, и главенъ градъ на-реченъ Мурчюка, сѣдалище на управителя Султана, и срѣдулекъ на вѣтрѣшнѣ-тѣ трѣговѣ въ С. Афри-кѣ, дѣто ся събиратъ бесчетны врѣволицы и обрѣ-щать трѣговѣ съ околны-ты различны дръжавія. Тран-ганъ, другъ пѣтъ гл. г. на Феджанъ, прочють е още отъ губере-ты си. Камъ Ю. и В. на Феджанъ на-селяватъ Тибби Негри, отъ които повечето живѣять какъ диваци (197).

Камъ С. отъ горнѣ-тѣ камъ края на Срѣдиземно море, между заливъ Сиртъ и Египетъ, е Барка, не-плодоносна и злѣ населена земя. Дернъ е най-глав-но-то и мѣсто.

364. КРАЙМОРИЕ БЕРБЕРІЯ или ВАРВАРИЯ, край Срѣдиземно море простирвана отъ заливъ Си-дрѣ до извѣнъ Гыбралтаръ крайморіѣ-та, срѣща Ка-нарскы островы въ Океанъ. Това имя ся отдава обще на всичко-то сѣверно въ Африкѣ крайморіѣ отвѣдъ заливъ Сидрѣ до извѣнъ Гыбралтаръ собствено на-селено отъ другъ единъ народъ, който ся вижда да е по'-ветхъ: той ся нарича Бербере, и отъ него ся нарекохъ крайморіѣ-та Берберія. Това всичко-то крайморіѣ обема 4 дръжавія: а.) Самодрѣжвѣ Ма-рокко (извѣнъ Гыбралтаръ); в.) Алжиръ; г.) Ту-нисъ; и д.) Триполь.

365. Берберія ся продѣля съ планинскій рядъ

отъ п. Атласъ на двѣ части, различиваны изъ по между спорядъ климата и доброплодоносіе-то. Сѣверна-та часть има благорастворенъ климатъ и най-плодоноснѣ земѣ на вси растенія отъ южнѣ Европѣ по водны-ты мѣста. А Ю. часть е земля распространена, равнище, пуша формы, затова ся нарича и мѣсто-формы, упустивана често отъ облаци скакалци и населявана отъ множество звѣрове. Ребра-та на Атласъ сѣ плъны дръва и цвѣтоносны растенія; врѣхове-ти и ся възвышавать между Фецъ и Марокко толко съ, чтото оставать вѣчно снѣгопокрыти. Аравитяне-ти завладѣхъ тыя мѣста около З'. вѣкъ слѣдъ Р. X. и Моаметанци-ти, освѣнь Марокко, около IS'. Поглаварь-тъ на Марокко ся нарича Самодржець, а на останжлы-ты Князове-ти ся зовиѣтъ Деневе, и припознавать господарство-то на Султана; тыя вси имахъ пиратскы (обирническы) флоты, та налагахъ давань на всичкы-ты Християны царіе, и обирахъ тръговскы-ты имѣ кораби до 1830 л. кога Французи-ти покорихъ Алжиръ.

366. Дръжавіе Триполь (простр. 30 хыл. четвр. лев. и 1—2 мил. ж.), между голѣмый и малкый Сиртъ, управлявася отъ одного Дея наслѣдствено. Гл. г. Триполь (20 хыл. ж.) съ пристанище, отъ което изваждатъ отъ по-вѣтрѣшны-ты мѣста произведенія-та, сир. златенъ пѣськъ, струтокамилскы пера и синамикъ.

367. Дръжавіе Тунисъ е камъ З. отъ горне-то, населено отъ Аравитяне и Бербере, смѣтваны около 4—5 мил. Въ Ю. часть има голѣмо езеро Лудеахъ. Тунисъ е гл. г. (150 хыл. ж.), съзиденъ близо до развалы-ты на ветхый Кархыдонъ, обръща добръ тръговіѣ. Каирванъ добъръ градъ съ джаміѣ украсенъ съ 500 гранитны стѣлпове. Габа (20 хыл. ж.), пристанище при залива на Малкый Сиртъ, нареченъ сега отъ тоя градъ.

368. Дръжавіе Алжиръ камъ З. (Джезаеръ), населенъ отъ 2 мил. и 800 хыл. и прохладвано отъ

много рѣкы истичваны отъ ряда на Атласъ, та правятъ весма плодоноснѣ землѣ-тѣ. Камъ Ю. отъ него е земля Забъ, населена отъ Бербере. Гр. Алжиръ, крайморскый и утврѣдѣнъ съ 45 хыл. жителе. Шерсель, крайморскый съ 3 хыл. ж. Константина въ сръдиземны-ты страны съ достойнозавѣлѣжителны ветхы развалы, (30 хыл. ж.). Оранъ, добра тврѣдиня на крайморіе (4 хыл. ж.) Бона съ пристанище (8 хыл. ж.). Филиппополе, крайморскый, населенъ на-скоро отъ Французы и нареченъ отъ тѣхный краль Лудовика Филиппа (хыл. ж.).

369. Самодрѣжява Марокко и Фець, подвластны на едного княза, който ся нарича Самодрѣжець или началникъ на вѣрны-ты и Султанъ, разложена е камъ З. отъ речено-то, распростирваны извѣтъ Гыбралтаръ до мысъ Кантинъ въ Океанъ; обема области Фець и Марокко, и что сѣ камъ Ю. отъ Атласъ Тафилетскѣ и Сигылмескѣ (народн. 10 мил.). Гр. Марокко, сѣдалище на Султана (70 хыл. ж.), изважда много мароккынскы кожи, разложенъ е на плодоноснѣ полянѣ высокѣ 1500 ногы надъ морскѣ-тѣ равнинѣ. Могадоръ (40 хыл. ж.), край Океанъ, обрыща голѣмѣ трѣговіѣ. Отъ тукъ излазять: клей, формы, слоновы жби, струтокамылскы пера и пр. Тангеръ и Кеута при Гыбралтарскый проливъ. Въ Тангеръ живѣять Европейскы консули (15 хыл. ж.); а Кеута (8 хыл. ж.), разложенъ сръща Гыбралтаръ, е яка тврѣдинѣ на Испанци-ты, въ който испращать испѣжданы-ты. Фець стол. на нѣкогажъ едноимно царство и сега завѣлѣжителенъ градъ, прохладанъ отъ едноимнѣ рѣкѣ; има много общи зданія, както: джамии, больницы, бани и повече отъ 200 ханища; населенъ е отъ 100 хыл. ж. има рѣкодѣліе и добрѣ трѣговіѣ.

Камъ Югъ на Атласъ ся простира бескрайна поляна, что пуца много соль и обема области Тафилетскѣ и Сигылмескѣ, Дарскѣ разложенъ камъ Ю.

Само-то извѣстно мѣсто е Тафилеть съ единъ палатъ, и обръща тръговѣж съ вѣтрѣшны-ты мѣста на Африкѣ. Камъ В. на речены-ты области и камъ Ю. на дрѣж. Алжиръ, възъ южно-то ребро на Атласъ до Тунисъ простирася земя Беледуджеридъ, населена отъ шатѣрници Аравитяне.

370. САХАРА или голѣма пустыня, разложена между Берберѣж и аза на р. Нигеръ, простирася отъ крайморѣя-та на Океанъ до Ливійскѣ пустынѣж камъ Египеть; има 220 левгы дльжинѣж и ся сравнява спорядъ пространство-то съ $\frac{1}{3}$ на Европѣ. Тя е бескрайно планинско равнище съ мръдаливъ пѣськъ, безводно и неплодоносно, напѣстревано съ нѣкои Оазы водны и плодоносны, дѣто живѣють нѣколко малкы народы на племена, и множество всякаквы звѣрове.

Сахара е бескрайно планинско равнище възвышявано малко надъ морскѣ-тѣ равнинѣж, на-мѣста съ голы и сухи дѣлове, негдѣ си распространены поляны съ мръдаливъ пѣськъ, всрѣдъ които ся намиратъ и нѣкои плодоносни оазы, прохладжвани отъ рѣкыци и долчинкы, или и съ солены езера или вадны воды. Тыз оазы сѣ уработени, та пуцать жито, просо, формы и добры южны овошкы; въ пустынѣж-тѣ растѣють трънѣ, наречено-то мимоза, манна; биряни и другы просты растенѣя, и множество соль ся изважда отъ Нигрициѣж прѣнасвана за тръговѣж, звѣрове ся намиратъ въ неѣж много и всякаквы; какъ: най-голѣмы зьми, левове, пантире, маймуны, струтокамиле и нѣколко газелы, по-многого отъ които не ся отдалячяватъ отъ водны-ты мѣста. А страна-та на пустынѣж-тѣ, испокрыта-та отъ сытенъ пѣськъ, виждася като вълнувано море, кога вѣють тамъ владани-ти буйни вѣтрове. Тога си пѣськъ-тѣ, задухванъ отъ едно мѣсто на друго, натрупвася на прѣспы и планины, които похлупватъ рѣкыци-ты и езерливы-ты воды, често заравя и цѣлы врьволицы на тръгуваны-ты съ около тѣж пустинѣж Берберскы

и Нигритскы дръжавія. На кжсо да ся раче, тая пустыня, за пространство-то и', за безводіе-то и най-гольмж-тж и' горяциж, е нетръпљива и опасна. Часто пжтници въ неж изминувать повече отъ 100 лев. пространство и не намиратъ водж, и ако ся изгубать отъ пжтя на Оазы-ты, умирають отъ жьдность. Аравитяне-ти много пжти ся принудявають да напоявають малкото си коніе съ млъко. Камилы имжть много, и съ тѣхъ пжтуютъ, и най-паче съ наречены-ты Дромады или Гръбаты камилы изминувать пустишж-тж; зачто камила-та, като яде малко, стои и срѣща жьдность-тж. Жителе-ти на Сахарж, смѣтвани около единъ мил. исповѣдвать Отоманскж вѣрж, и сж отъ рода на Бербере-ты и Негры-ты, управляваны на племена или малкы народы, и приказвани отъ оныя что тръгувать съ тѣхъ като варваре, врьли и звѣровити. Живѣжть изъ срѣдж-тж по Оазы-ты, едни като шатърници съ стада камилы, козы и овци, друзи, населени по села, бжжтся по между си часто и съ близосѣдны-ты Нигриты, които като заробувать продавать ги робы, и врьволицы-ты на заминуваны-ты прѣзъ тамъ тръговци обирать или налагать давань. Въ Южнж-тж часть, съединяванж съ океанъ, населявать прилични малкы народы, сиромаси и звѣровити, които събирать гуммы изъ горы-ты пљны съ клейевы дръвие, па го донасятъ въ Сенегалж, или въ Марокко. Въ това крайморіе сж мысове Боядоръ и Бланко, или Бѣлый, островъ Аргвинъ и нареченый заливъ Портендикъ.

371. НИГРИЦІЯ или СУДАНЪ. Съ това имя называвать собствено яза на р. Нигеръ или Зиоливж, която протичвана отъ З. камъ В. прѣминува срѣдземны-ты мѣста на Африкж и ся влива въ едно голъмо езеро, наречено Чядъ. Въ цѣлый той си язъ, разложенъ камъ Ю. на Сахарж, и въ срѣдулека на Африкж, намиратся много дръжавія Негри обрзовани; както: Томбукту, Хусса, Вамбара, Борну, а въ

Всѣ странѣ сѣ Сакату и Дарфурдѣ, които имѣтъ по-многото едноимны главны градове и рядовны Управленія Монархическы. Сакатскый Царь или Султанъ е днесъ по-силный, и неговый народъ, Фелетаси наречень, е по-рѣководѣльный отъ Нигритскы-ты народы. А царь-ть на Томбукту има многочетнѣ войскѣ собственно кавалеріѣ, на коѣто коніе-ти и въсѣдниці-ти сѣ заплетени съ жедѣзны ризници.

Мѣсто-то е до край горяще, ако и прохладѣно на-мѣста отъ много рѣкы и плодоносно, продѣлвано отъ песечливы пустыни и планины, покрыты отъ распространены гѣсталаці: пуца оризъ, памукъ, ленъ, синило, бананы и абаносъ; има и ископавано желѣзо, и злато събирвано на пѣсѣкъ, и всичкы-ты домашны животны, както и звѣрове-ти на Африкѣ: левове, камилопардале, морскы коніе, крокодиле, зѣмн, скорпіи и скакалци. Народн. 20 мил. въра Моаметанска и Фетишизмъ.

372. СЕНЕГАМБІЯ (или по-право Сенегалогамбія) камъ В. на Нигриціѣ, прѣдѣлвана камъ З. отъ Океанъ, и прохладѣвана отъ р. Сенегаль и Гамбіѣ, населена е отъ много народы Негры. По-главни-ти отъ тѣхъ сѣ: Фулахы, Мандингы, Фелупи и Улофи, които имѣтъ различны дръжвія. Бамбукъ ся наричя гл. г. въ царство-то на Мандингы-ты, и Тимбо на Фуласы-ты. Тя послѣдни-ти ся различяватъ между всичкы-ты народы въ Сенегамбіѣ за хубость-тѣ на лице-то и мирность-тѣ на нравы-ты имъ. Моаметанска въра и Фетишизмъ владать на мѣстны-ты, смѣтваны до 12 мил. а въ крайморія-та има нѣколко достойнозабѣлѣжителны села на Европейци. Твърдиня на Святого Лудовика, или Сантлуи, разложена е при устіе-то на Сенегаль и е на Французы-ты; твърдиня Сентіамъ при р. Гамбіѣ, е на Англичяне-ты.

Крайморія-та на мѣсто-то сѣ низкы и болестливы, и вливація-та на рѣкы-ты сѣ плъны отъ срѣдорѣци почти прилѣти съ водѣ; а изъ срѣдѣ-тѣ има

бескрайны поляны пѣсечливы, части горы, и вѣдолы водны и плодоносны. Растеніе-то тукъ изникнува колко ся може брѣже, зашто мѣсто-то е подложено на періодически дѣждове и разливанія, както Нубія и Абиссинія, и въ обще всичкы-ты мѣста что сж разложены извѣтрѣ троници-ты. Тукъ расте баоабъ, най-голѣмо-то отъ извѣстны-ты дръвие, което има околность до 120 ноги, и трѣва-та на Гвинеѣ става висока 14—15 ноги. Слонове, маймуны, камлопардале, антилопы, рогачи, левове, леопарди, и най-голѣма-та отъ зѣми-ты боа сж общи животны на това мѣсто. Изваждатъ отъ тукъ: злато, абанось, кехлибаръ, жлътъ камыкъ, гуммы, чернѣ-пиперъ, памукъ, струтокамылскы пера и рыскы кожи.

Камъ Ю. отъ Гамбіѣ сж села-та на Португалци-ты, Риограндо, и по'-южно, Сіера Леона. Между устія-та на Сенегаль и Гамбіѣ разложенъ е Зелений мысъ или Каповерто, и острови, Горей, и что сж на Французы-ты, Биссао.

373. ГОРНЯ или СЪВЕРНА ГВИНЕЯ ся простира по крайморіе-то на едноимный нейнъ заливъ, отдѣлявана отъ яза на р. Нигеръ съ Конгскы планины. Дѣлсия на много крайморія или брѣгове, както: пиперевый, жбный, златный и робскый, дадени имъ имена отъ изважданъ-тъ стока прѣзъ тѣхъ: пиперъ, слонови жби, златенъ пѣськъ и роби прѣназвани въ Америкѣ. Много Европейскы села ся намиратъ по тѣя крайморія, конто сж низкы, влажны и вонящи, обаче весма плодоносны съ распространены поляны много, въ конто не намира нѣкой си нито едно камыче. Памукъ, пиперъ, синило и захаротрѣсть ставать уработваны; а въ горы-ты ся намиратъ стада слонове, носорози и друзи звѣрове, колко и въ Сенегамбіѣ. Мѣста-та что населявать сж различни народи Негри, врѣли и варваре, по'-много-то фетишисти на вѣрж-тѣ, отъ конто нѣкои жрѣтвувать и человѣци. Като по'-бойливи и по'-

заможни ся приказвать Ахантине-ти чясто сбивани съ тамъ прѣселываны-ты Англичяне; Даомен-ти, сжще така бойливи и най-бесчеловѣчни камъ робы-ты; Еюи-ти, населени въ по'-сѣверны-ты страны на мѣсто-то, направихъ на-скоро подвластенъ самый царь на Даомен-ты; а жителе-ти въ Бенинско-то господарство ся имѣть за по'-мирны и по'-работливы. Тья господарства дръжать почти всичкы-ты речены крайморія, по които Англичяне-ти, Холландци-ти и Датчяне-ти имѣть нѣколко прѣселенія и села.

Въ кѣта на Гвинейскый заливъ е дръжявие-то на друго господарство наречено Бяфра. Народн. на цѣлѣ Гвинейж е 10 мил.

§. В. Южны Страны.

374. Тья страны ся простирать почти цѣлы камъ Ю. на Равноденственный, раздѣляванъ тѣжъ Голинж на двѣ неравны чясти: сѣвериж и южиж; послѣдняя-та ся простира отвѣдъ Равноденственный въ образъ тригленникъ, на когото връхъ-тъ ся начрътыва въ мысь Добрж-Надеждж: една-та му страна съставлява Югозападно-то крайморіе на цѣлый Полуостровъ, прохладжанъ отъ Атлантическый Океанъ; а друга-та, Юговъсточно-то прохладжвано отъ Индійскый. Така мѣста-та на тѣжъ чясть могъть ся раздѣлять на страны что сж по Югозападно-то крайморіе; в.) на страны по Юговъсточно-то и г.) на страны Срѣдиземны.
а.) Страны по Югозападно крайморіе:

375. ЮЖНА или ДОЛНЯ ГВИНЕЯ. Тя обема много крайморскы дръжявія, отъ които что сж камъ С. и В. подложены сж на самовластны монарсы. Отъ мысь Лопесъ дѣто ся свръшева камъ Ю. заливъ-тъ на Сѣв. Гвинейж, почнува крайморіе-то на Долниж или Южиж Гвинейж съ слѣдни-ты по'-главны дръжявія: Лоанго, Конго, Ангола и Бенгуела. Крайморскы градове сж: Санъ-Паоло-де-Лоандо и Санъ-Фи-

липпе-де-Бенгуела; гл. г. на Конго ся нарича отъ Португалци-ты Санъ-Салвадоръ. Народн. на земь-тѣ е до 5 мил.

376. Португалци-ти, что владѣють Анголж и Бенгуелж, прѣви открѣхж това мѣсто около 1847 л. дѣто направихж нѣкои тврьдини за задрѣжаніе на мѣсто-то и въведохж и христіянство-то исчезнато вече между самородны-ты, които имжть много опрѣдѣлены умствены силы и сж прѣдадени на Фетишизма. Португалци-ти най-паче гы издѣлжихж оце по-мно-го съ помысль да заздравятъ на себе си исключително дохожданы-ты отъ трѣговіж-тѣ на мѣстны-ты произведенія голѣмы печалбы, и повече отъ роботрѣговіж-тѣ на прѣнасованы-ты въ Бразиліж робы; зачто това мѣсто съ горніж Гвинеж даваше много Негры на роботрѣговіж, прѣнасованы продаваны като добытци въ прѣселенія-та на Америкж; обаче по доброщастіе Европейскы-ты Управленія вси сговорно опрѣдѣлихж да гонятъ такжж то трѣговіж, что докарва хулж на челоуѣчество-то. На вжтрѣ мѣсто-то е малко извѣстно, зачто Португалци-ти ся погрыжехж да отдалекжтъ оттамъ другы-ты Европейскы народы. Видждася, че камъ В. что іж забыкалятъ высокы-ты и заглѣхнжты планины, да ся намирать рудища за злато и сребро, а поляны-ты сж весма плодоносны, прохладжваны отъ много рѣкы, отъ които най-голѣма-та ся нарича Запра. Всичкы-ты животны на Сенегамбіж ся намирать и тукъ, другы хапливы смъртоносны, и едны весма голѣмы мравкы, които завирваны въ мръсолы-ты на слонове-ты уморяватъ гы и отъ тѣхъ пощръкляватъ. Климать-тѣ на мѣсто-то е весма горящъ, вонящъ и пакостенъ за Европейци-ты, които не живѣють повыше отъ 50 години, кога самородни-ти имжть най-длгъ животъ.

377. Страна-та на крайморіе-то, что ся простира по-долу Бенгуелж отъ мысъ Негро до р. Оранже, сир. отъ 16° до 28° Ю. ширинж, е пусто и

неизвѣстно мѣсто, обемано въ още по'южнѣ-тѣ зе-
мѣ на Оттентоты-ты; и срѣдиземны-ты мѣста на това
крайморіе до Мономотапа (380) сѣ мѣста пусты и
неизвѣстны, населены отъ Кафры; а Кафри-ти, или
по'право да речемъ Кяфри, сир. невѣрни отъ Ара-
витяне-ты наричвани, сѣ Негри, съставлявани много
народы малкы, отъ които повечето имѣтъ нѣкоѣ о-
собенѣ различителность; всичкы-ты въ обще сѣ Фе-
тишисти, варваре и окаяни.

378. ОТТЕНТОСКА ЗЕМЯ камъ Ю. наречена отъ
Оттентоты-ты, които сѣ Негри родомъ, тъмно чръ-
вень цвѣтъ, съ много изостренъ кучагъ на брадж-
тѣ, и челости-ты издадени на вѣнъ много. Съста-
вляватъ и тѣя много народы малкы варваре, отъ кои-
то най-главни-ти сѣ: Коране, Номакен и Босгесма-
не; послѣдни-ти сѣ до край варваре, звѣровити и
пустовѣрци, и често разграбватъ къщя-та на прѣ-
селенци-ты отъ Капо, стрѣлкани срѣщѣ имъ ядливы
стрѣлы. Оттентоти-ти имѣтъ градове, а живѣятъ
по села.

369. ПРѢСЕЛЕНИЕ на мысъ **ДОБРѢ-НАДЕЖДѢ**
или **КАПАНДЯ**, съставена отъ Холландци-ты о-
коло 1600 л. обема южнѣ-тѣ му странѣ. Ако и да
е равенъ спорядъ пространство-то си съ Велико-
Британіѣ, не е населенъ powyше отъ 200 хыл. отъ
които едва половина-та сѣ бѣли, а останѣли-ти Не-
гри и Оттентоти. Земѣ-та има климатъ благообразо-
венъ, па е най-хубава, водна и плодоносна, дѣто
и овошкы-ты на Европѣ ставатъ весма добрѣ, и най-
паче лозія-та, что пуцать прочюто-то вино Констан-
тинско. Отъ мѣсяць Маія до Августа ся разлива зе-
мѣ-та отъ дѣждове, зачто тога съ е зимно-то врѣ-
мя на Южно-то полуклѣбо; а лѣто-то ся упустѣва
отъ сгорящени-ты вѣтрове, като съсипватъ съ вѣя-
ніе-то си всяко растеніе что имъ ся случи отпрѣди.
Рѣчни коніе и струтокампле ся намиратъ доста, а
друзи-ти звѣрове, както: левове, іены и пантире

гонени станѣхъ рѣдкы, зачто другъ пѣть грабѣхъ жителе-ты изъ вѣтрѣ отъ кѣща-та имѣ. Гл. г. на Прѣселеніе-то е Капо, или Мысь (20 хыл. ж.), съзидень малко камъ С. отъ мысь Добрѣ-Надеждѣ при Тавласко заливче. Това прѣселеніе, было отъ 1806 л. на Англичяне-ты, е главно повече за мѣстоположеніе-то си колкото за мореплаваніе-то въ Индіѣ. Тукъ Ю. В. е и Белонійскый мысь, най-южный край на Африкѣ.

В'. По Юговъсточно-то крайморіе страны.

380. Камъ В. отъ Оттентотскѣ земѣ закачва Ю. В. крайморіе на Африкѣ край Индійскый Океанъ, въ което сѣ разложени: а.) Кафрерія или крайморіе Ноталь; в.) Софала; г.) Мозамбикъ и д.) Зангвебаръ. Европейци-ти отъ три вѣка на-самъ чыстятъ, по тыя крайморія за трѣговѣж-тѣ на злато-то, на слоновы-ты кости и роботы-ты, а пакъ тыя сѣ по'-малкото познаты тѣмъ мѣста на вселеннѣ.

А'. КАФРЕРІЯ или крайморіе Ноталь, С. В. отъ Капо, обема голѣмѣ странѣ земѣ населенѣ отъ Кафры (народи. 2 мил.), конто сѣ отъ чернѣ цвѣтъ, обаче по'-снажни и по'-якы отъ Негры-ты, залѣгвани на орачество и на скотовѣдство. Тыя сѣ въздрѣжни, живни, засмѣни, брѣзачи, и най-похватни ловци; та ловятъ слонове-ты и газелы-ты съ припканіе-то си. Земя-та има планины заглѣхнѣты съ горы, пѣсѣчливы поляны, и вѣдолы плодоносны на оризъ, просо и грахове, и дебелы пѣши; изважда златенъ и желѣзенъ пѣсѣкъ. Священноапостоли-ти сполучихъ да въведѣтъ и тукъ Христіянство-то.

В'. КРАЙМОРИЕ СЕНА или **СОФАЛА**, простирвано отъ заливъ Лагож до устія-та на р. Замбезе, която е най-голѣма-та отъ что ся вливать въ В. крайморіе на Африкѣ, извирвана отъ Лупатскы планины; а по'-на-вѣтрѣ е Мономотапа, нѣвгажъ на вет-

хо врѣмя голѣмо царство, разнопено сега между много князове. Земя-та е усой и плодоносна, има климатъ благорастворенъ и здравъ, и рудища за злато и сребро, най-паче въ область Софалѣ. Кылиманъ е най-главно-то пристанище на Португалци-ты, и Сена, сѣдалище на управителе врѣху там-кашны-ты прѣселенія (народн. 1,400,000).

Г. КРАЙМОРИЕ МОЗАМБИКЪ, срѣща о-въ Мадагаскаръ, наричяся отъ въ него утвърденый градъ Мозамбикъ, на Португалци-ты, които като владѣхъ мѣсто-то имѣтъ него столень на всичкы-ты имъ завладѣнія что сж камъ В. въ Африкѣ; а самородни-ти народи ся управляватъ всякога отъ свои-ты имъ князове. Земя-та е водна и плодоносна, има и рудища гѣбавы съ злато и сребро; а горы-ты сж пльны слонове, на които съ збы-ты става голѣма трѣговія. По'-главни-ти народи сж: Макни, Моузи и Мизимбри (народн. 2,600,000).

Д. КРАЙМОРИЕ ЗАНГВЕБАРЪ камъ С. обема много дръжвія, острова и на него что е градъ Квилож, столень другъ пѣтъ на едно силно царство. Малко още камъ С. е о-въ Занзибаръ до край плодоносенъ, и другъ Момфия, и два-та подвластни на Маскатского Имама както и Квилоа (320). Камъ С. е Царство Момбасъ, на което едноимный столень градъ стои на островъ завладѣянь отъ Англичяне-ты и напустихъ около 1827 л. Мелинда гл. г. на едноимно царство разложенъ е при вливанія-та на Квилимансы. Той испаднѣ много, като ся усвободи отъ деспотство-то на Португалци-ты, които прѣво на него пристахъ около 1498 л. Брава гл. г. на единъ малкъ републикѣ Аравитяне, подвластнѣ нѣкогажъ на Португалци-ты, сега независимѣ.

Крайморіе Зангвебаръ, прѣдѣлвано камъ В. отъ Лупатскы планины, е низко, воиящо и малко плодоносно. Има заглѣхнаты гѣсталаци пльны слонове и съ други зѣрове отъ Африкѣ. Жителе-ти сж А-

равитяне, дошляне на мѣсто-то, и Черни самородни-ти на които по'-главны-ты племена ся наричатъ Мангали и Маракати и вси исповѣдвать Моаметанскѣ вѣрѣ, въведенѣ отъ Аравитяне-ты; мѣсто-то изважда клей, слонови зѣбы, робы, антимонъ и витриоль, па обръща и добръ тръговѣж и съ крайморіа-та на Аравіѣж.

381. Близне на горне-то крайморіе камъ С. В. е крайморіе Аянъ, за което говорихме (362). Отъ всичко-то Ю. В. крайморіе на Африкѣ изваждатъ златень пѣсъкъ, клей и слонови зѣбы.

Г.) Срѣдиземны страны неизвѣстны.

382. Между Нигеръ и Земи-ты на Оттентоты-ты и Сомавлы-ты обеманы-ты срѣдиземны мѣста на Африкѣ, съ пространство powyше отъ 110 хыл. четвр. лев. сѣ съвсѣмъ неизвѣстны на Европейци-ты; защото неродливостъ-та на климата, фанатизмъ-тъ и зѣрство-то на жителе-ты правять ги непрѣпарны на обыходители-ты, отъ които и нѣкои прѣзъ години си падѣхѣжъ жрѣтвѣжъ за ревностъ-тъ имъ на открываніе-то тѣхъ мѣста. Казвать, че много народи варваре ги населявать, отъ които по'-главни ся имѣтъ наречени-ти Галласи, населени камъ С. В. и нападнѣли въ Абиссиніѣж; Бороре-ти камъ В. Казангы-ти населени около долнѣж Гвинеѣж, и Казамби-ти около Замбезъ. На Кжсо да речемъ само крайморіа-та на тѣжъ распространѣжъ Голинѣж, дѣ по'-широко, дѣ по'-тѣсно, познаватся колко годѣ малко подробно; а за изъ срѣдѣж-тъ, заедно и Сахара, Географци-ти имѣтъ кривы познанія за нѣкои мѣста, или и никаквы за другы по'-много, защото обыходители не можѣхъ да влѣзатъ на-напрѣдъ въ тѣхъ.

Д.) Африканскы острови.

383. Около Африкѣ дѣто сѣ острови-ти въ Ат-

лантический или въ Индійский Океанъ, обемать 600 хыл. четвр. хыліаметры пространство, и повыше отъ 4 мил. жит. Тыя ся владѣють отъ Англичяне-ты (народн. 113 хыл.); отъ Французы-ты (народн. 110 хыл.); отъ Испанци-ты (народн. 178 хыл.); отъ Португалци-ты (народн. 388 хыл.) и най-послѣ друзи сѣ населени и ся владѣють отъ Африканци-ты (народо-населеніе 3,200,000).

А.) Дѣто сѣ въ Индійский Океанъ:

384. Мадагаскаръ, отдѣляванъ отъ суши-тѣ сѣ Мозамбикский проливъ, е единъ отъ познаты-ты най-гольмъ островъ, длгъ 340 левгы, продѣланъ отъ С. камъ Ю. сѣ рядъ планины, а крайморія-та въ обще сѣ валевы и воиаци. Мѣсто-то е весма богато на скѣпы дръва и металлы. Тукъ ся намира и Зебо, сир. грѣбастъ волъ както камила-та. Казвать, че е населенъ отъ три мил. жителе, раздѣляваны на много и различны народы, конто вси обще ся наричатъ Мадекази, и говорятъ языкъ приличенъ сѣ оня на Малаи-ты (186), сѣ на Кафры-ты, и сѣ Арабский. Срѣдиземны-ты мѣста на острова сѣ малко познати; казвать, че сѣ добрѣ уработены на имѣть чистъ и здравъ въздухъ. Главни-ти му градове сѣ: Музангабъ, Помботокъ, Фулдантъ и Таматавъ.

386. Коморскы, 4 на брой, сѣ между Мадагаскаръ и суши-тѣ, населени отъ Аравитяне; най-главный отъ тѣхъ нареченъ Комора, изважда оризъ, портукалы, лимоны, захаръ и проч. Амирантскы камъ С. и Сейшелскы, два купа малкы острови и забыколены сѣ скалы, сѣ на Англичяне-ты. Сокотора С. В. на мысь Гвардафуй, каменистъ и голъ о-въ, на когото никне най-хубаво алое. Англичяне-ти имѣть едно село, обаче островъ-тѣ е населенъ отъ Аравитяне подвластны на Маскатского 20 Имама (327).

286. Иль-де-Франсъ, населенъ отъ 80 хыл. души, изважда кафе, захаръ и синило. Гл. г. Портъ-Луи, французско прѣселеніе, оставено на Англичя-

не-ты спорядь станжмый трактать на 1814 л. О-въ Бурбонъ камъ 3. достойнозаблжжителенъ за горяный въ него всегдашенъ волканский огнь; изважда: захарь, карамвиревы кореніе, кафе и жито, населенъ отъ 110 хыл. души; негово-то кафе е второ слѣд онова Моккѣ, той е на Французы-ты.

В.) Въ Атлантический Океанъ:

387. Св. Елена, малък о-въ съ околность де-вять левгы, доста плодоносенъ и прочють за испжж-даніе-то на Наполеона въ него. Заминувани-ти за въ Индіѣ Англичянскы кораби слазять на него. Въз-несеніе камъ С. гола могыла, на който пристаивать мореплавателе-ти само за намирано-то тамъ множе-ство костенуркы, и дѣто Англичяне-ти имѣть нѣкои стражи. Книжескы Острови, Св. Тома, Фернандо По, сѣ въ Гвинейский заливъ. О-въ Св. Тома изважда доста захарь и е на Португалци-ты. А всичкы-ти останжли ся задрѣжять отъ Англичяне-ты.

388. Острови на Зеленый мысъ сѣ около десять, каменисти по-многото; отъ тѣхъ Сентаго съ два или три другы, изважда синило, портукалы и лемонь. Тья сѣ на Португалци-ты.

389. Канарскы острови (Блаженни на ветхо врѣ-мя) сѣ седямь на четъ, отъ конто по-главни-ти ся наричать Лангеротъ и Фортавентура, дѣто ся хра-нить и много камилы, Канарія и Феро. Отъ тоя по-слѣдній ся приемаше и пръвый сговоромъ Меридіанъ (31). Тенерифъ, весьма плодоносенъ по крайморія-та, а въ срѣдѣ-тѣ му ся възвышава планина на-речена Пико-де-Тенерифъ, страшна огнедышна и вы-сока 11,500 ногы. Канарскы, открыти около 1345 л. отъ Европейци-ты, сѣ на Испаніѣ; испрѣво быле населени отъ единъ образованъ народъ Гванси на-реченъ. Пущать най-хубаво вино и овошкы; обаче множество скакалци завѣяни изъ Африкѣ отъ вѣтро-ве-ты, упуствать гы часто. Хубавы-ты птиченца за перошнѣка и пріятно-то имѣ пѣаніе, наречены

канаре, происходить отъ тѣхъ острова, отъ коихъ и нарекохъ. Камъ Сѣверъ съ острова Мадера и Портосанто на Португаліи. Мадера е прочюте за хубаво-то си вино, зашто и негова-та земля е волканическа; населенъ е отъ 100 хыл. души и има гл. г. Фунхаль.

390. Камъ С. В. съ Асорскы о-ви съ плодоноснѣ землѣ и пріятенъ климатъ, обаче съ подложени на часты земетрѣсенія за волканическо-то естество на землѣ-тѣ имъ (народн. 200 хыл.). По'-главни съ: Тенкера, Св. Михайлъ, Файаль най-гольмый отъ всичкы-ты, Гразіоза и Пико, послѣдній тойсь има еднѣ высокѣ планинѣ огнедышнѣ, а Св. Михайлъ има топлы бани. Гл. г. на управленіе-то възъ тѣхъ острова, подвластны на Португаліи, наричяся Ангра разложенъ на о-въ Теркерж.

Г Л А В А І V.

А М Е Р И К А.

391. Тая распространена Голина, разложена между Атлантическый и Тихый Океанъ, има повыше отъ три хылады левгы отъ С. камъ Ю. и състои отъ два голѣмы полуострова, които съединява Панамскый заливъ: единый ся наричя сѣверна Америка, а другый, Южна Америка. Тя ся откры около 1492 л. отъ Христофора Колумба, и ся населява днесъ повыше отъ 48 мил. человекъ. Отъ тѣхъ едни съ самородни наречени Индійци, които имѣтъ мѣдно чръвень цвѣтъ, друзи съ Европейци происходани почти отъ всичкы-ты Европскы народы; останжли-ти съ Арапи (Черни, Негри) прѣнасвани както роби отъ Африкѣ. А въ Америцѣ родени-ти отъ Европейци ся наричяте Креоли; а отъ Европейць и Арабкынѣ, Мулатри;

а отъ Европейць и Американкж Метиди. Много души отъ Самородны-ты живѣють още собственно диви и варваре на малкы народы въ бескрайны-ты горы на тѣхъ Голинж наречени Индійци. Всичкы-ты образовани народи исповѣдвать христіанскж вѣрж, и управы имѣть нецаруваны новоуправны, съвръзаны по-многого, освѣнь на Бразиліж что има самодръжавж Новоуправнж.

Въ Физическж Географіж говорихме за планины-ты (147), езера-та (178), рѣкы-ты (176), заливы-ты (120) и мысове-ты (118) на тѣхъ Голинж въ обще, и на свое-то имѣ мѣсто щемь прибавимъ что и да има свойствено за тѣхъ.

392. Америка ся распростира почти отъ сѣверный полюсь до Антарктический полярный крѣжъ, какъ обема всичкы-ты климаты и изважда всяко произведение на другы-ты Голины. Съгладвася, че топлина-та въ тѣхъ голинж е по-малка освѣнь въ другы-ты подъ еднаквж ширинж мѣста на Европж и Африкж; зачто неж продѣлвать много планины влачены отъ Сѣверъ камъ Югъ, па сж най-высокы и вѣчно покрыты съ снѣгъ, и самы-ты что сж подъ Равноденственный (147). Послѣ всичкы-ты мѣста изъ на-вѣтрѣ сж още цѣлизны испозакреты отъ непроминуваны горы, Саваны (143) и ливады, най-голѣмы езера и распространены валеы, прохладжваны отъ най-голѣмы-ты рѣкы на вселеннж (176 и 178). Освѣнь тѣхъ Америка ся вижда прѣдѣлвана камъ С. отъ голѣмо море съединявано Тихый съ Атлантический Океанъ, и покрывана отъ бескрайны настелы неразмръзнуваны ледове, конто ім начинвать непроминуванж, и климата на мѣсто-то най-студенъ.

Произведения изважда Америка почти всичкы-ты отъ на другы-ты Голины. Пытовни-ти добытъци и скотове, прѣнесени отъ открытеле-ты и Европейци, умножихъся до толко си, чтото стада говеда и коніе сега пасѣть въ диво състояніе; а отъ дивы-ты,

въ сѣверны-ты мѣста ся намирать всичкы-ти что пу-
щать скъпы кожусы, касторе, ренове, бонаси и бѣлы
мѣчкы; а въ южны-ты американскы пантире, тапи-
ре, различны маймуны, и овця камила, само-то че-
тыроножно животно, което намѣрохъ Европейци-ти
употрѣблявано като тварникъ отъ самородны-ты на
Ю. Америкъ. Отъ гадины-ты, намиратся почти всич-
кы-ты на ветхый свѣтъ, въ конто е множество пси-
таци и камилскы птичета, и свойствено кондоръ, най-
голѣма-та отъ грабительны-ты птици, и колыбра, най-
малка-та отъ вси, наричвано за това птичя муха. На-
миратся множество крокодиле и най-голѣмы змѣи и
насъкомы достойны за глядъ: едны за голѣминъ-тѣ,
нѣкон за лѣскавый имъ цвѣтъ, другы за свѣтлость-
тѣ, что пуцать нощемъ. Въ бескрайны-ты горы на
Америкъ ся намирать всичкы-ты дръвѣе на ветхый
свѣтъ, и повече магниолы, млѣчно дръво и другы. Въ
горящій поясъ ставать формы, абаносъ и другы бро-
шливы дръва скъпы, индѣйскый орѣхъ, какао, кафе,
захаротрѣсть, синило, всичкы-ты южны овошкы, вся-
каквы благовонны растенія, мухоловка на което по
листа-та като кацне муха тыя ся сгъвать той частъ
па ихъ улавять и доклѣ не умрѣ не ся распуцать, и
былкы и повече тамариндъ и кынкыцъ, листа-та на
което пуцать кынкъ. Барабой-тѣ, титюнь-тѣ и на-
речено-то майсъ (като рѣжь) сѣ самородны растенія
на тѣхъ Голинъ, въ която и есенскы-ты плодове
като ся прѣнесохъ и всичкы-ты другы потрѣбны ра-
стенія ся хванѣхъ чудесно. Има ископаемы доста,
та рудища-та за злато и сребро въ Мексико и Пе-
рувиѣ сѣ неисчерпваны. Мѣдь, желѣзо, елавъ, ти-
тюрът, каменна соль, и въ обще всичкы-ты метал-
лы ся намирать спорно; изважда безцѣны каменіе и
другы скъпы каменіе, па и бисерь ся лови въ мно-
го крайморія. На кѣсо да ся рече Америка е бо-
гато мѣсто за плодоносіе-то и изобиліе-то си, и
щаше бѣди още по-богато и по-плодоносно, ако

всичко-то ся населяваше отъ образованы народы, и ся уработваше колко трѣбваше. Всичкы-ти Европейци кога ся откри направиж въ неѣ завладѣнія и прѣселения, най-паче Испанци-ти завладѣхъ бескрайны мѣста и най-образованы-ты и най-богаты-ты тогаси. Англичяне-ти и Французи-ти населихъ по-гольмѣ-тѣ часть на сѣверный Полуостровъ, а Португалци-ти, Южный.

§. А'. Сѣверна Америка.

393. Гольма часть нейна е малко позната. Срѣдиземны-ты и мѣста продѣлва отъ С. камъ Ю. и камъ крайморско-то ребро гольмъ планинскый рядъ, съединяванъ съ Мексиканскый: единый ся нарича Аппалахскый планинскый рядъ, другой, Каменисти и Скалисты планины, дѣто живѣють и много самовластны племена на Самородны Индійци, които населени на села управляются отъ единый начяльникъ наречень Касикъ, и вси сѣ фетишисти (188).

394. Нейны-ты крайморія ся распространять камъ С. камъ З. и камъ В.

Пръвы-ты плакнуваны отъ Ледовито море сѣ почти неизвѣстны. А что сѣ камъ С. З. ся прохладать отъ Тихый Океанъ образяванъ Калифорнійскый заливъ, и Панамскый камъ Ю. при единомыный проливъ. А камъ В. отъ Атлантическый Океанъ образяванъ камъ С. Бафиновъ заливъ и Ведсонско море; камъ Ю. Антиллскый Архыпелагъ и Мексиканскый заливъ. Сѣв. Америка обема тыя дръжявы, камъ С. а.) Россійскѣ Америкѣ; в.) Новѣ Британіѣ или Британскѣ Америкѣ; г.) Гренландіѣ; камъ Ю. а.) Съединены Щаты Англоамериканскы; в.) Мексико и г.) Срѣдовитѣ Америкѣ разложенѣ възъ пролива.

395. РОССІЙСКА АМЕРИКА (народн. 50 хыл.). Крайморія-та камъ С. З. закачяваны отъ Беринговъ проливъ, и простиряваны до 55° сир. наричатся Рос-

сійска Америка; управлявастя отъ тръговскы дружества тѣя и островы Алеутскы (314) и Кадіакъ, и полуостровъ Аляска, отъ когото излазя сжко кожухарство. Тукъ ся намира и най-высока-та огнедышна планина на С. Америкъ, Св. Ілій, та е по-высока 2 хыл. ногы отъ Монте-Бланко на Алпы. Това непроминувано мѣсто, на което сж извѣстны само крайморія-та, населено е отъ различни Самородны народы, отъ които сж и Ескимосци-ти, родъ чловѣци прилични съ Самоѣды-ты и Лапландци-ты, който населява вси най-сѣверны мѣста на Америкъ. Въ о-въ Кодіакъ камъ Ю. на Аляскъ е село съ добро пристанище наречено Александрія, или Св. Павелъ, дѣто стои управитель-тѣ. Друго прѣселеніе Руссы има и на о-въ Ситхъ сжще така съ удобно пристанище. Русско-американско-то дружество има прѣселеніе отъ различни народы, на което народи възлазаше въ 1846 л. до 7,783 души, и отъ кожухарство-то приходъ до 950 хыл. среб. рубли.

396. Камъ Ю. на Россійскъ Америкъ около крайморіе-то има весма много островы, отъ които по-главни сж: о-въ на Царь Георгія, о-въ на Валлійскый Принць, царици Карлоты, на Ванкуверъ, камъ Ю. край когото ся посрѣща заливъ Нутка, прочюта тръговія съ кожухарство. Това мѣсто е въ дръжавъ-тѣ на Новъ Британіѣ.

397. Камъ Ю. отъ речены-ты островы сж устія-та на р. Колумбіѣ или Орегонъ, что поглѣща Дейсъ, брѣгове-ты на кождо снчять захластнѣти брѣстове, высокы 300 ногы; това крайморіе е въ дръжавъ-тѣ на Англоамериканско-то съврзваніе.

398. МЕКСИКО или МЕКСИКАНСКО СЪВРЪЗ-ВАНІЕ. Слѣдъ горне-то крайморіе камъ Ю. закачватъ Испанскы-ты владѣнія: Нова Калифорнія, Ново Мексико, Калифорнія и Мексико, распространяваны на 1200 левгы до пролива. Всичкы-ты тѣя распространены мѣста завладѣяны отъ Испанци-ты око-

ло IS'. вѣкъ сж днесь независимы, па имѣть свѣр-
занѣ управѣ нареченѣ Мексиканскѣ. Продѣляся Ме-
ксико отъ С. камъ Ю. съ ряда на Скалисты плани-
ны, на които отъ вѣстч. ребро извира р. Нортъ вли-
вана въ Мексиканскій заливъ; а отъ запад. нарече-
на-та Колорадъ, вливана въ Калифорнійскій заливъ.

Ново Мексико е като единъ ремыкъ 175 левгы
на дължь продѣжяванъ до Мексиканскій заливъ, и
прохлажданъ отъ р. Нортъ. Мексико е малолюдно
и по-главны градове има Сантафе и Тао.

Калифорнія камъ З. е дълговатъ Полуостровъ,
отдѣлванъ отъ суши-тѣ съ Чръвено море, и свѣр-
шванъ до нареченый мысъ Сентлукаръ, дѣто има у-
добно пристанище. Камъ С. на тоя полуо-въ край-
моріе-то ся казва Нова Калифорнія. Самородни-ти
на тья мѣста ся намирахъ въ най-последній стѣпъ
на скотско състояніе, обаче ревность-та на засѣде-
ны-ты тамъ священоапостолы спомогнѣ на тѣхно-то
учеловѣчаніе.

Забѣлѣж. Нова Калифорнія завладѣяна на 1847
л. отъ Англоамериканци-ты біяны съ Мексиканци-ты,
има крайморскій градъ Сентъ-Франциско съ весма
распространено пристанище чтото отъ него тоя градъ
и спорядъ мѣсто положеніе-то си може стане най-
трѣговскій. На раздалечъ тридесять часове отъ неѣж
камъ на-вѣтрѣ ся открыхъ около 1848 л. златоносны
настелы гѣбавы съ руды въ вѣдола на р. Сакраменто,
на коѣто долища-та и вливаны-ты въ неѣж притоци
влячатъ златенъ пѣськъ, както и околна-та имъ земля
е златоносна. Въ залива на Сентъ-Франциска ся
влива р. Сакраменто.

Мексико или Нова Испанія е распространено и
хубаво мѣсто, продѣжявано до начяло-то на Про-
лива; продѣляся отъ высокъ планинскій рядъ съ-
ставляванъ распространены планинскы равнища, вы-
сокоы 5—7 хыл. ногы, и продѣжяваны отъ великый
Океанъ до Мексиканскій заливъ. Тоя рядъ има и

огнедышны планины, отъ които по'—главны—ты ся наричатъ Попокатепелтъ и Истазихвалтъ, и брьдо Оризава, высокы до 16,000 ногы и съ рудища гъбавы злато и най—паче сребро, които всякъ годинъ пуцать около 300 мил. грошеве. Тукъ е и г. Мексико, ветха—та столица на образовано—то царство завладѣяно отъ Испанци—ты около 1521 л.

Съ Мексико ся съединява Полуостровъ Юкатанъ С. В. напръдиуванъ въ Мексиканскый заливъ, и образява него заедно съ насрѣщный му Полу—въ Флоридъ. На Юкатанъ гл. г. е Мерида, и Кампешъ въ запад. му крайморія, отгдѣто излазя и кампешко дръво брошливо (бакамъ).

399. Всичкы—ты горѣ описаны распространены Испанскы владѣнія, разгласены независимы отъ столицъ—тѣ имъ около 1821 л. съставихъ съвръзанъ управъ Мексиканскъ. Тя ся управлява както и Англоамериканскы—ты дръжавія на С. Америкъ (404), и обема днесъ 20 щати и 5 губернии. Гл. г. Мексико (250 хыл. ж.) разложенъ всрѣдъ голѣмо езеро, и на планинско равнище 7,000 ногы високо. Той е най—хубавый отъ всичкы—ты градове на Америкъ, и чюдесенъ за богаты—ты му цркви. Съборна—та има полиелей сребренъ исчуоканъ, толко съ голѣмъ, что три человекы влазять въ него, кога ищать да го исчистать. Пуебла (градъ наричанъ и Ангелскый, 68 хыл. ж.) разложенъ на онова мѣсто, дѣто е былъ нѣкогажъ Тласкала, столица на силнъ републикъ, коикто пріе спомощникъ Фернандъ Кортесъ за да покори Мексико. Холула камъ 3. (16 хыл. ж.) священь градъ на стары—ты Мексиканци, и достойнъ за глѣдъ сега за въ него развалы—ты на весма голѣмъ пирамидъ съзиденъ съ бѣлж гнилж и тувлы; тя е имала четвъртитж основа (на коикто всякой рогъ е былъ дългъ 480 м.), 4 покрывкы и высочинж 55 метры; а многоврѣміе—то и' толкова иж е прѣобрык—ло спорядъ образа, чтото приличя на естественж пла-

нинж. На едно отъ най-высокы-ты и равнища е съзидана цръква на дължъ 30 метры. Беракруза (14 хыл. ж.) най-пръво пристанище въ Мексиканскый заливъ, и срѣдулекъ на тръговѣж-тж съ Европж; обаче е мѣсто вонящо, на което мыслятъ да ся ражда жльта-та трѣска.

Въ Мексико става добрѣ всякакво растеніе отъ употребляваны-ты за гозбж на человекъ; както: вананы, чръвенка, барабой, пченица, ржъ и проч. обаче ся подлага това мѣсто пакъ на голѣмж скжшж по причинж на сушж-тж. Изважда спорно: захаръ, сицло, какао, титюнь, и брошливы дръва, наречены кампешкы, акайскы, абанось, ялапа, и нопала въ което живѣе боболечка кошениль, отъ кождо става кръмазъ. Има и рудища за мѣдъ, свинець, елавъ и желѣзо; а за сребро-то сж най-гжбавы-ты отъ вси на вселеннж, зашто тыя самичкы пуцать всякж годинж по-многo сребро освѣнь колкото давать заедно всичкы-ты останжлы рудища на Африкж.

Всичкы-ти жителе на съвръзованіе-то ся набирать до 7,700,000 и сж Испанци, Негри и Самородни. Тыя сж оставкы-ты отъ ветхый народъ на Асици-ты, които, кога ся испозавладѣхж отъ Испанци-ты, бяхж напръднжти въ нѣкой стжпъ образованіе, обаче вѣрж имахж варварскж и бесчеловѣчнж, зашто коляхж и человекы на богове-ты имъ. Владана-та сега вѣра, и сама-та отворена по цѣлж-тж дръжявж на Мексиканско-то съвръзованіе, е христїанска-та отъ Западнж-тж Цръквж.

399. ТЕКСИКА е разложена между Мексиканскый заливъ, Англоамериканско-то съвръзованіе и Мексика, отъ което и ся откжснж около 1826 л. и ся състави въ независимж управж нецаруванж. Крайморїя-та сж въ обще низкы и глибовны; а срѣдиземны-ты сж здравы и плодоносны, обаче малолюдны. Много прѣселенци врьвать всякж годинж да населявать новы-ты градове, които сж малолюдни. Гл. г.

е още неопредѣленъ; а Управленіе-то стои сега въ Авшингъ. Всичко-то народонаселеніе на Тексикъ ся набира до 100 хыл.

400. ГВАТИМАЛА или Съвързаны дръжavy на Сръдовитѣ Америкѣ. Обемать всичко-то мѣсто отъ Юкатангъ до Пролива, съединяваный два-та полуострова, което по врѣмя-то на Испанократіѣ-тѣ съставляваше часть на Мексиканско-то царство, заедно съ което ся отърва отъ столицѣ-тѣ, обаче като ся откъснѣ отъ Мексик. спомощъ около 1824 л. състави ся въ съвързанѣ управѣ съ шесть щатове.

401. Земя-та ся продѣлва по всичкѣ-тѣ си длѣжинѣ отъ планинскый рядъ на Анды много огнедышны, които често докарвать страшны и пакостны земетрѣсенія. Една отъ тѣхъ огнедышны наречена Ме-заія не изважда дымъ нитолѣвѣж, обаче что сѣ въ кратера нажежены-ты вещества врятъ приличны съ злато въ ступъ; за това прѣви-ти завладѣтеле Испанци, като мыслили тѣхъ вещества за раступено злато, мѣчили ся, обаче на пусто, да извадятъ отъ длѣбинѣ-тѣ на кратера. Дѣждове валять често и спорно та прѣобрънувать отъ наблизны-ты рѣкы и долчинки на мѣсто-то въ брѣзы притоци; оттова става земля-та весма плодоносна, обаче горяща и вонеща повече по крайморія-та. Наслѣдваніе-то на никнуваніе-то и плодоносіе-то не ся прѣсачя отъ различни-ты врѣмена на годинѣ-тѣ; изважда спорно: памукъ, синило, крьмазъ, захаръ, кафе, най-хубаво какао, ваниль, добъръ титюнь и брошливы дръва. Всичкы-ты домашны животны отъ Европѣ ся вѣдятъ добрѣ, а отъ звѣрове-ты ся намира само тапиръ. Езеро Никаранкуа камъ Ю. дръжи доста часть отъ ширинѣ-тѣ на Пролива, и ся съединява съ Мексикан. заливъ; затова намыслихѣ еднажъ да съединять съ отваряніе на единъ прокопъ два-та Океана, Атлантическый съ Тихый.

402. Гр. Гватимала, столень градъ разложенъ на

хубавъ вѣдоль между океана и рядъ огнедышны планины, близо другъ по-ветхъ едноименъ градъ потыжтъ на 1777 л. отъ страшно земетраженіе, добръ съзиденъ и прочють за ржкодѣліе-то и тръговѣж-тѣ си (30 хыл. ж.). Кобанъ гл. г. на область, въ коюто вали дѣждъ 9 мѣсяци прѣзь годинѣ (12 хыл. ж.). Катаргъ, гл. г. на область Костарикѣ (богаты брѣгъ) по крайморія-та на коюто ловятъ мерджанъ.—Управленіе-то е съвръзана управа нецаруванна. Владана вѣра е Запад. Цръква. Народн. 2 мил.

403. СЪЕДИНЕНИ ЩАТИ на С. Америка или съвръзаны дръжавы Англійскоамериканскы.

Тая бескрайна дръжава ся простира отъ Атлантический океанъ откамъ В. до Тихый камъ З. до 40° Сѣвернѣ ширинѣ (393) съ слогъ З. Ю. съ Мексико, и отъ Мексиканскый заливъ до брѣгове-ты на Святого-Лаврентія, прѣдѣлвана камъ С. отъ Новѣ Британіѣ. Има пространство 266,530 четвр. лев. и ся дѣли на 26 съвръзаны щаты и 4 губерніѣ съ съвръзанѣ управѣ и народн. 15—18 мил. отъ които 1,200,000 сѣ роби Негри, и до 300 хыл. Индіѣци. Войскѣ по сухо много нѣмѣтъ, обаче народнѣ вардѣж, и морскѣ силѣ отъ день на день умножяванѣ, чото слѣдъ Англійскѣ-тѣ става тя по'-страшна. Все вѣры сѣ свободны, обаче Протестанска-та влада; затова различни-ти ереси раждани въ срѣдѣ-тѣ и' (190) по тѣя мѣста сѣ бескраино умножени, а западно-католици ся намирать весма малко. Кратко-то образованіе е много распрѣснѣто въ народа, та ржкодѣліе-то и тръговія-та цѣвтять. Много рѣкы плавателны, много прокопи, и распространены крайморія прѣплавуваны отъ бесчетны пароплувы, още изъ на-вѣтрѣ има и желѣзны пѣтица, улеснявать съобщеніе-то на градове разложены въ голѣмо разстоянія изъ тѣѣ бескраинѣ дръжавѣ.

404. Редъ-тѣ на Аллеганскы или Апалахскы планины, простирванъ отъ изливанія-та на Миссисипы до

оня на Св. Лаврентія, продѣла земѣ-тѣ та съставлява много други ребра (отъ които приближаваны-ты камъ Вѣс. крайморія ся казвать Зелены планины), и ся раздѣля на три: на Вѣсточнѣ, между ряда на п. Зелены и крайморіе-то на Атлантический; на планинистѣ разложенѣ въ срѣдѣ-тѣ, и на Западнѣ. Распространены-ты и крайморія, по Мексик. заливъ и Атлантический Океанъ, процѣвять бескрайны малкы и голѣмы пазухы, отъ които по-многого сѣ вливанія-та на голѣмы рѣкы. По-главны-ты отъ тѣхъ рѣкы, станвано начало отъ С. сѣ Удзонъ и Делаверъ вливаны въ Атлантический Океанъ, Сускеванна въ Сіезапикский заливъ, р. Юркъ, Ямъ, Саванна и сетнѣ най-голѣма-та отъ рѣкы-ты на С. Америкѣ Миссисипы. Тя извирвана въ С. З. страны (около 47° С. ширинѣ) и съединявана съ по-западнѣ-тѣ извирванѣ тукъ Мизуры и изминуванѣ 600 левгы прѣди вливаніе-то си, поглѣща много други забѣлѣжителны рѣкы откамъ В. отъ които сѣ Охейо и Иллуа, на ся влива въ Мексиканский заливъ камъ З. на полуостровъ Флоридѣ, изминувана пѣтъ 1080 левгы отъ изворы-ты до вливанія-та си. Отъ тѣхъ климатъ-тѣ става пѣстъръ и непостоянъ: тяжкѣ въ южны-ты страны и крайморія-та, и примателенъ на жльтѣ-тѣ трѣскѣ, която въвождана тамъ прави много пакость; здравъ и благорастворенъ въ срѣдиземны-ты, дѣто и поле-то е по-высоко; а въ сѣверны-ты става много студъ зимѣ и весма голѣмѣ маринѣ лѣтемъ. Вѣс. области около Атлантический океанъ сѣ добрѣ уработены и населены. Между Аллеганскы планины и Миссисипы ся прѣдставляють респространены блатливы поляны, плодоносни въдоли, и непроминувани гѣсталаци; камъ З. на Миссисипы до Кумберландскы планины, напиратся бескрайны поляны голы отъ дрвѣе, обаче покрыты съ высокы трѣвы, наречены Саваны (143) или ливады. Отвѣдъ планины-ты никнуваніе-то е въ всичкѣ-тѣ зрѣлость, и дрвѣе растѣтъ;

зачто тамъ ся намирать, както казвать, брѣстове высоки 100 м. и 15 м. околность (393). Уработваны-ты мѣста на сѣверны-ты страны пуцать вси-кы-ты житны растенія на Европѣ и овошкы-ты найспорно; а южны-ты пуцать: оризъ, синило и хубавъ титюнь.

405. По-многото отъ Съединены Щаты, най-паче Вѣсточни-ти, бяхъ испрѣвъ Английскы прѣселенія подвластны на Англиѣ. Тья въздвигнѣти около 1775 л. ся разгласихъ независимы, съставены на едижъ общъ спомощъ, въ кождо сетнѣ ся прибавихъ и други та са набирать сега 26 щаты и 4 губернии. Всяка дръжава е самоуправна и независима, па има свое собствено Управление за мѣстны-ты си работы, собствены законы и обыкновения; а вси-кы-ти припознавать едно Главно управление, съставлявано отъ едижъ сборъ Прѣдставителе отъ вси-кы-ты дръжавы, раздѣляванъ на Сѣвѣтъ и Старостіѣ, и одного прѣдсѣдателя на Законоиспълнителнѣ-тѣ власть избирванъ прѣзъ четыре години. Това обще Управление дръжи събранія, законополага и дѣйствува, колкото вжтрѣшно и вѣнкашно ся темятъ за общи-ты ползы на вси-кѣ-тѣ спомощъ.

Въ обще-то Събраніе всякой щать праца одного Прѣдставителя Сѣвѣтника на 40 хыл. жителе всякои двѣ години, и само двамина изборны прѣзъ шесть годинѣ; а колкото страны нѣмжтъ още 60 хыл. народонаселеніе, тья ся наричатъ губернии, па нѣмжтъ свое управление, обаче управитель испращанъ отъ Главно-то Управление. Като станжтъ и тья 60 хыл. народъ, смѣтатся като едижъ щать на Съврзование-то да праца свои-ты си Прѣдставителе на Събраніе-то, и съставя и собствено-то си Управление. Въздвигнѣти-ти испрѣво щати бяхъ 13 съ едва 3 мил. жителе; обаче брой-тъ на жителе-ты всякой день умножванъ съ часты-ты отъ Европѣ прѣселенія, и за изобиліе-то на потрѣбны-ты за живѣніе колкото отъ

бескрайно-то пространство на земѣ-тѣ и на добро-
плодоносіе-то, станѣхъ и щати-ти сега 26, и на-
родн. скоро ся умножи, чтото ся смѣта, че въ раз-
стояніе на единъ вѣкъ, врьвяны работы-ты така, Съ-
единени Щати щѣтъ имѣтъ 200 мил. народн. Тоя
образъ на съвръзованіе-то пріяхъ всичкы-ти обра-
зовани и усвободени щати на Америкѣ освѣнь Бра-
зиліѣ.

406. По'-главни и по'-ветхы между 26 щаты
като ся започне откакъ С. *) сѣ: Нью-Ашмиръ, Вер-
монтъ, Массечузетсъ, Родъ-Ейландъ, Коннектикутъ,
Нью-Йоркъ, всичкы-ти сѣставляють нареченъ-тѣ соб-
ствено Новѣ Англиѣ, Нью-Джерси, Пенсилванія, Де-
лаверъ, Мериландъ, двѣ-ты Каролины (сѣверна и юж-
на), Георгія, Кентуккы, Охейо, Тенесси и проч.

407. По'-главни градове сѣ: Бостонъ, (61 хыл.
ж.) гл. г. на Массечузетсъ, малѣо камъ С. разло-
женъ отъ Мысъ Коддъ, дѣто ся лови бесчетно мно-
жество рыбы гады. Бостонъ е мѣсто рожденіе на
Франклина и прѣва трѣговщина съ Нью-Йоркъ разло-
женъ при вливанія-та на р. Удзонъ (288 хыл. ж.).
Филадельфія въ Пенсилваніѣ, при р. Делевиръ пла-
вателна до него отъ най-голѣмы кораби; той е единъ
отъ по'-прочюты-ты градове съ 220 хыл. жителе.
Балтимора въ Мериландъ, пристанище добро и най-
удобно (81 хыл. ж.). Вашингтонъ, при р. Потомакъ,
новъ градъ сѣзиденъ въ честь на славного Вашинг-
тона населенъ около 1792 л. дѣто ся свиква събра-
ніе-то. Ризимондъ въ Виргыніѣ. Карлестунъ, най-
трѣговско и удобно пристанище (30 хыл. ж.). Новый
Орлеанъ (60 хыл. ж.) при вливанія-та на Миссиси-
пы, гл. г. на Луизианѣ, область плодonoсна и простран-
на, продлѣжявана край дѣсныи брѣгъ на Миссисипы.
Тя населена испрьво отъ прѣселенци Французы на-

*) Тѣя сѣ что ся разгласихъ испрьво независими и сѣставихъ се-
динены Щаты.

речеса отъ тѣхъ отъ Лудовика ІД. краля имъ, и ся остави около 1803 л. на Съединены Щаты. И Флоридж, испанско владѣніе, обласа отъ Съединены Щаты.

Полуостровъ Флорида, който склучва С. В. Мексик. заливъ, има плодovitѣ земѣ, распространены Саваны, езера и блатъ, и климатъ до край влаженъ и примателенъ на жлтѣ-тѣ трѣскѣ, който упуствѣва много пѣти това мѣсто. Св. Августинъ ся нарича гл. г. при Атлантический Океанъ съ пристанище и тврѣдини; а на-вѣтрѣ при вливаніе-то на Миссисипи съ Миссуры е Св. Лудовикъ гл. г. на щатъ Миссуры, съзиденъ отъ Французы. Щатове Охейо и Индіана распространявани до п. Алеганскы, и Коннектикутъ камъ Ю. испоприливанъ періодически отъ р. Охейо, сѣ гористи и плодоносни, обаче малолудни, населявани и отъ малкы народы самородны варваре, който прѣнесе Главно-то Управленіе прѣди нѣколко годинъ въ ю. страны камъ Миссисипи, дѣто живѣжтъ и наречени-ти Сіукси, най-бойливи-ти отъ вси, както и Сикси-ти и друзи что живѣжтъ по'-южно и отвѣждъ Миссуры. Най-западно-то мѣсто отъ Скалисты планины до крайморія-та на Океанъ прохладвано отъ р. Колумбіж, казвася Колумбія или Орегонъ, населено сѣще така отъ племена Индійци. По'-главни отъ тѣхъ и по'-много сѣ наречени-ти плоскоглави, зачто сплѣскватъ главы-ты на гушлета-та съ витлическо натискваніе, и Хохони-ти прѣкорявани Индійци зѣмн за бойливостъ-тѣ и звѣростъ-тѣ имъ. Много отъ тѣя диваци сѣ и человѣкоѣдци.

408. НОВА БРИТАНІЯ или Британска Америка. Камъ С. на съединены-ты Английскоамериканскы щаты простирвана отъ Атлантический отъ В. до Великий Океанъ камъ З. и до Ледовито море камъ С. обема повече пространство и отъ самый Английскоамериканскый щатъ, кога има едва 1,300,000 жители. Дѣлися на 4 части и сѣ тѣя: Сѣверна, что

обема острова-ты на Баффиново море; Западна, что обема Новѣ Калидоніѣ, Новѣ Норфолкѣ, крайморія-та на Великій океанъ, и купове-ты на близни-ты острова, на Царици Карлотты и проч. (392); часть Главна, что обема бескрайно мѣсто, простирвано отъ Ю. З. крайморія на Гудзоновъ заливъ до Ледовито море и на Западнѣ-тѣ часть, па обема голѣмы-ты езера: Виннипегъ, Горско, Робско заедно съ другы по'-малкы и много рѣкы. Всичко-то това мѣсто ся населява отъ дивы племена, отъ които по'-главны сѣ Сіукси-ти и великы-ти Ескимои. И най-послѣ въ В. часть или вѣсточны-ты страны, колко годѣ извѣстны-ты и населены повече отъ Европейци. Тья обемать: Лабрадоръ, Канадѣ, Новый Брауншвейгъ, Новѣ Шотландіѣ, Нью-Фаундлендъ и нѣкои острова.

409. Канада разложена камъ С. на Съединены Щаты, прохладяся отъ З. камъ В. отъ р. Св. Лаврентія, прѣзъ кождо врьвятъ въ море-то воды-ты на пять-ты съединяваны голѣмы езера (178), истичвана отъ най-вѣсточно-то, наречено Онтарио, вжтрѣ въ което вливана вода-та на Еры образява славный Ниагарскый хлябъ. Това мѣсто е по'-студено отъ колкото нѣкой може размысли отъ Географическо-то му положеніе; зачто, ако и да стои въ еднакъ ширинѣ съ Францѣ, намирася нѣвгажъ живакъ-тѣ замръзжѣтъ. Кожухарство-то най-паче на касторе-ты, видры-ты и другы животны, правятъ това мѣсто достойно забѣлѣжаніе, прѣселено и дръжяно испрьво отъ Французы, и послѣ (отъ 1763 л.) отъ Англичяне.

Раздѣлявано на Горниѣ и Долниѣ Канадѣ има значителны градове тья: Квебекъ (30 хыл. ж.) гл. г. на долниѣ Канадѣ при рѣкѣ-тѣ, и Монреаль (25 хыл. ж.) въ единѣ срѣдорѣкъ отъ истѣ-тѣ рѣкѣ. А на долниѣ Канадѣ (наречена така Ю. З. часть прохладявана отъ езера) гл. г. е Юркъ, при западный край на езеро Онтарио, сѣдалище на Управление-то.

Новый Брауншвейгъ, простирванъ край залива на Св. Лаврентія, има мѣсто малко достойнозабѣлжваніе.

Нова Шотландія е полуостровъ съедняванъ прѣзь весма тѣсенъ провакъ съ голинж-тж, има добры пристанища Алифаксъ и Анаполь. Все вышеречены-ты области имжъ най-студенж зимж и най-горящо лѣто; тыя сж усойны и плодоносны на жита, ленъ, клѣчища и титюнь.

410. Край устие-то на заливъ Св. Лаврентія ся намирать тыя острови: на мысъ Капъ Бретонъ, почти напустижтъ сега; на Св. Іоанна, о-въ весма плодоносенъ на жита; Ньюфаундлендъ сключва залива на Св. Лаврентія и е вядомъ неплодоносенъ, освѣнь нѣкои крайрѣчны мѣста; изважда горж за направи. Жители-ти ся смѣтатъ около 70 хыл. и обръщатъ тръговнж съ кожухарство и горж. Ю. В. ся намира голѣма-та пѣсечлива прѣспа отъ Ньюфаундлендъ продѣжявана до 300 левгы; та е прочюта по най-придобыточнж-тж рыбнож ловъ на трѣскы.

О-ви Бермудскы; камъ Ю. срѣщани въ крайморія-та на Англійскоамериканскы-ты щаты сж верѣдъ Атлантический Океанъ, населени отъ 10 хыл. жители, отъ които половина-та сж Негри. Тыя ся броятъ до 400, отъ които едва седамъ ся покрыти съ малко растителнж земж, обаче безводни и сухы; а останжли-ти сж скалы отъ миды и плушковы най-опасны на корабн-ты. Англичяне-ты гы дръжатъ като за прибѣжище на флоты-ты имъ.

411. Камъ З. на Ньюфаундлендъ и камъ С. на Канадѣ обеманыи най-голѣмъ полуостровъ, между заливъ Гудзоновъ и на Св. Лаврентія, наричяся Лабрадоръ, или собственно Нова Британія. Тая бескрайна земя, обемвана до 60 хыл. четвр. лев. про странство е студена и неплодоносна, и е познавана другадѣ освѣнь по крайморія-та, дѣто има нѣколко селца наречено-то Гудзонско дружество за събирание на кожухарство-то, что е най-хубаво. Мѣсто-

то е населено отъ нѣкои племена Индійци и отъ Ескимци, които сж и по-сложни; тѣя народи живѣхъ отъ рыболовство и отъ ловъ. Братія Моравци (единъ християнскій ересь) направихъ три прѣселенія между тѣхъ, въ които ся намиратъ и до 600 Ескимци християни. Управление-то на Вѣсточны-ты области е прѣдставително, и жителе-ти имъ сж християни отъ Западнѣ и Протестанскѣ цркви. Ако и всичка-та тая бескрайна земя Нова Британія ся смѣта да е на Англиѣ, обаче племена-та на дѣто иж населявать Самородны-ты сж свободны, като си дръжатъ по-многого варварство-то, провиденія-та и щенія-та имъ камъ дивый животъ.

412. ГРЕНЛАНДИЯ. Камъ С. на Лабродоръ сж разложены най-сѣверны-ты и най-студены-ты мѣста, что изваждатъ най-малко и най-слабо растенія, а бѣлы мечкы много, ренове, бѣлы зайци, черны лисици, фалены и фоки. По-извѣстны-ты между тѣхъ е Гренландія простирвана камъ С. В. на Баффиновъ заливъ, и населена отъ Ескимци и прѣселенци Датчане, които живѣхъ отъ произведение-то на фаленско-то рыболовство. Близу ней е о-въ Исландія (219) камъ В. и Спицбергенъ С. В. съставляванъ отъ много ненаселены островы. Гренландія е най-сѣверно-то отъ извѣстны-ты мѣста, дѣто най-голѣми-ти дни както и нощи-ты, дръжатъ до 2 мѣсяца. Камъ полюса по-близны-ты мѣстоположенія сж до 72° С. ширинѣ.

413. Гренландія (зелена земя) ся вижда, че ся засели около Ө'. вѣкъ слѣдъ Р. Х. отъ Датчане за ловение-то на фалены-ты, обаче това прѣселение ся забрави отъ столицѣ-тѣ си и ся напустнѣ. Ново прѣселение станѣ около 1721 л. отъ Датчане смѣтваны сега до 6 хыл. между които има и до хыляда отъ наречены-ты братія Моравци, които прѣснѣхъ християнство-то между самородны-ты. Тѣя сж Ескимци, малосважни както Самоѣди-ти и Лапландци-

ти, и живѣють най-окаянно, зимѣ по 30—40 души заедно правять въ земѣ-тѣ дупки и колыбы съ снѣгъ, усвѣтляваны и стоплеваны отъ весма голѣмо запалено свѣтилище; а прѣзь най-малко-то лѣто живѣють подъ шятры правены отъ кожи на фоки. Зимень день въ разстояніе 6 недѣли не ся вижда николко блюдо-то на слѣнце-то, обаче мѣсячина-та на лунж-тѣ, на звѣзды-ты и на сѣверно-то сіяніе (132) умѣрвать тѣмниж-тѣ на неж малкж нощ. Само Ю. З. крайморіе ся познава; а вѣсточно-то е недоближавано отъ ледове-ты, и западно-то отъ забыкалваны-ты него снѣгопокрыты планины. Въ обще земя-та ся вижда испозакрыта отъ купове ледове и скалы; а прѣзь маловрѣмено-то, обаче доста горящо, нейно лѣто ся покрыва отъ кѣжж и слабж трѣвицж и иѣкои бурѣнаци; дрѣва влачять тамъ теченія-та на море-то отъ другы мѣста. Отъ домашны-ты животны имѣть само кучета, които впрѣгать на хамове, и мясо-то имѣ ѣдѣть, както и на ловены-ты фоки, на които кожи-ты носять и масть-тѣ употрѣблявать на-мѣсто масло и лой. Планины-ты имѣть зеленикавъ камыкъ, каменны вѣглища, гранитъ и мягкъ камыкъ, отъ когото Гренландци-ти си правять сѣдове и свѣщници.

§. В'. Южна Америка.

214. Южна Америка е най-голѣма-та, най-богата-та и най-плодоносна-та отъ вси голины на свѣта. Южна-та и' часть съставлява планинско равнище доста распространено, по което ся въздвигать планинскы рядове. Андскы, по'-главный рядъ, закачванъ отъ Проліва, что съединява два-та полуострова (407) повлачяся по цѣлж Ю. Америкж разсиопяванъ на много другы планинскы рядове, наречени съ едно обще имя Кордиліерскы сир. рядове, по'-главни отъ които сж Кымборасо, Котопаксъ и Пизингъ; всичкы-ты тѣя планины сж огнедышны сега

разгорѣваны, и по'-высоки-ты отъ планины-ты на идрогыческо-то клѣбо слѣдъ оныя въ Тибетъ и Бонливѣж (147 и 417). Отъ тоя рядъ приближиванъ много до З. крайморіе, не слазять много голѣмы рѣкы отъ тѣхъ странѣ; обаче отъ другѣ-тѣ извирать най-голѣмы и течѣтъ отъ З. камъ В. Отъ тѣхъ е Амазонска, или Мараніонъ, която поглѣща множество други голѣмы рѣкы по всичкый си врьвежъ, и Ориноко като тече 600 левгы пѣтъ съединявася съ Амазонскѣ прѣзъ р. Касиквіары. Амазонска е най-голѣма-та отъ рѣкы-ты на свѣта и за ширинѣ-тѣ и за длѣжинѣ-тѣ на врьвежя си; единъ дикротъ може плава по неѣ на разстояніе 500 левгы*). Ріо-Плата извирвана отъ Кордиліерскы и въ планининско-то равнище Матогросъ камъ Ю. на Амазонскѣ, тече отъ С. камъ Ю. на приема и много други рѣкы и образява при вливанія-та си прилично съ Амазонскѣ пространенъ и най-широкъ заливъ.

И Южна Америка ся откры и облада отъ Европейци-ты, отъ които Испанци-ти и Португаллици-ти имахъ по'-значителны-ты завладѣнія, обаче и тя почти цѣла, освѣнъ Гвіанѣ и островы-ты, днесъ е независима отъ всякъ Европейскѣ власть, съставена на владѣнія самозаконны. Неѣ населявать и множество Индійци още диваци, които живѣхтъ на племена, хранятся съ рыболовство и ловъ, и ся бѣхтъ по меж-

*) Тя извирвана отъ п. Андскы въ Перувѣж, на высочинѣ 12 тыл. нолы надъ морскѣ-тѣ равнинѣ, приема прѣзъ двѣ главны рѣкы, отъ които една-та ся наричя ветѣа Мараніонъ или Укалѣ, друга-та нова Мараніонъ или Тунгурагеа, и прѣди вливаніе-то на тыл двѣ и послѣ множество други значителны рѣкы, кога прѣминува 1300 левгы пѣтъ, вливася като прохладѣа Колумбѣж и съвернѣ-тѣ часть на Бразилѣж въ Атлантическый Океанъ подъ Равноденственый. Лѣгло-то нейно има ширинѣ нѣгдѣ си единъ левгѣ, нѣгдѣ си и повече, и обема въ него много срдорци; а на-мѣста ся разлива толко съ прѣзъ зименъ день, чтомо ся вижеда като бескрайно езеро. При устїа-та нейны ставать много островы, отъ които нареченый Мараго има 50 левгы длѣжинѣ и 30 ширинѣ.

ду ся и съ бѣлоцвѣтны-ты на непримирнѣ войнѣ. Тѣхнѣ брой ся смаява повреждани всякой день отъ сипаницѣ-тѣ и отъ междуособны-ты имѣ бойеве, и отъ злоупотрѣбленіе-то на ракиж-тѣ, на кождо пияніе-то гы научихѣ Европейци-ти.

415. КОЛУМБИЯ. Начнувана отъ Даріенскій проливъ, на когото ширина-та въ тѣж странѣ, отъ заливъ Панамскій до Даріенскій, е само 4 хыліаметры, обема почти всичкѣ-тѣ С. часть на Южнѣ Америкѣ, прохладвана камъ С. отъ воды-ты на Мексиканскій заливъ, и камъ З. отъ Великій Океанъ. Тя обема три съвързаны републики: а.) Новѣ Гренадѣ раздѣляванѣ на 5 области; в.) Еквадоръ раздѣляванѣ на три; и г.) Венесуела съ 4 области. Всякой отъ тѣх ся управлява отъ одного приврѣмennyй Прѣдсѣдатель, и отъ едно събраніе прѣдставителе. Народи. на вси ся смѣта до 3 $\frac{1}{2}$ мил. и вѣрѣ пріемать само католическозападнѣ-тѣ.

416. Венесуела, наречена и Тетрафирма (Голина), простирася край Мексик. заливъ, покрита е отъ горы брошливы дръвие и за направѣ, и пуца спорно какао и титюнь. Гр. Каракасъ, гл. г. разложенъ малко далечъ отъ море-то, трѣговскій и богатъ, пострададѣ много отъ земетрѣсенія, има доста учебны заведения и 30 хыл. жителе. Кумана камъ В. гл. г. на едноимнѣ область, утвърденъ, крайморскій и трѣговскій (10 хыл. ж.). Маракаибо камъ З. при едноимно езеро (25 хыл. ж.). На тѣж републикѣ е и прѣво наречена-та Испанска Гвіана, сега область на Ореноко, отъ кождо ся прохладва какъ бескрайна поляна, на длѣжъ повыше отъ 400 левгы и съ найгжсты горы пусты и бесплодны, конто наричатъ мѣстни-ти ліаны и пампы, приличны на саваны-ты и степи-ты (143); затова и мѣсто-то е малолюдно, населено отъ дивы племена Индійци независимы, и храни много стада говеда и коніе дивы.

417. Нова Гренада е С. З. часть на Колумбиѣ

простирвана камъ В. до р. Ореико, и на пѣкои мѣста възвышена на планинско равнище много високо, подложено на огнедышны земетрѣсенія. Има рудища за злато и платинѣ, также изважда изумруды и алмазы наречены отъ Перу и прѣдпочитваны за най-добры. Санта-Фе-де-Богота, разложенъ на планинско равнище 8 хыл. ногы високо надъ морскѣ-тѣ равнинѣ (сир. по`-высоко отъ чюждилницѣ-тѣ на великого Сербернанда 149) и обыколенъ съ планины; има климатъ доста студень, ако и да стои подъ 4⁰ 55' С. ширишѣ. Той е столенъ на републикѣ-тѣ па има 50 хыл. жителе, най-богаты монастыре и цркви и много учебны заведенія *). Картагена въ Магдаленскѣ область, утврѣденъ и съ удобно пристанище градъ на Мексик. заливъ (20 хыл. ж.) Панама въ область-тѣ на Пролива и край залива отъ Великий Океанъ, и Порто-Белло при Мексик. заливъ, два-та града потрѣбни за съобщеніе на два-та океана прѣзь Провлака, обаче сѣ разложени на най-воняще мѣсто, и затова сѣ малолюдни. Другъ пѣтъ тѣхны-ты пристанища бяхъ значителны за изваждане-то на скѣпы-ты металлы.

418. Република Еквадоръ или Квито обема Ю. З. мѣста на Колумбиѣ, които по Испанско врѣмя бяхъ области на Новѣ Гренадѣ, и прѣди дохождане-то имъ бяхъ на силнѣ-тѣ Перуанскѣ монархія. Андскы п. отъ С. камъ Ю. продѣлвать това мѣсто, дѣто стиганы най-голѣмѣ-тѣ си высочинѣ съставлявать най-

*) Близъ той градъ р. Богота, что поглѣща на цѣлый онъ си еждоля воды-ты, скачя въ р. Магдаленѣ и образява въ едно отъ най-высокы-ты мѣста на идрогическо-то клѣбо заглѣстикмый скокъ нареченъ Текенгана (180). Вода-та на рѣкѣ-тѣ, на-ширѣ 140 ногы малко прѣдъ скачаніе-то, стѣсняваея на-ширѣ 35 ногы и скачя отъ 610 ногы высочинѣ съ весьма страшно рученіе. Около тѣх мѣста при едно село наречено Панды има два естествены моста отъ скалы образени отъ притока Сумманазъ, отъ които единый има высотѣ 298 ногы отгоръ на притока и длѣжинѣ 44.

высоко-то планинско равнище на Квито; а камъ В. отъ тѣхъ ся простирать бескрайны поляны около Мараніонъ населены отъ Индійци. Квито е г. г. на републикѣ-тѣ, трѣговскій и рѣководѣльный; има 70 хыл. жителе, общъ библиотекъ, университетъ и другы учебны заведенія. Той стои подѣ Равноденственный, обаче топлина-та на врѣмя-то е най-умѣрена, зачто е 9 хыл. ноги высокъ надѣ морскѣ-тѣ равнинѣ, при полы-ты на Кымборасо (410), на планинско равнище забыколено отъ най-высокій рядѣ на Андскы планины. Тамъ близо сѣ и другы-ты огнедышны Котопаксъ, Пизинка и Тункурагва, затова земетрѣсенія-та сѣ тамъ най-чясты. Кымборасо е най-страшна-та отъ огнедышны-ты; зачто ся съгляда, че пламыкъ-тѣ и' исврѣкнѣ около 1738 л. на 3 хыл. ноги высотѣ, и другъ пѣтъ лавы-ты и' на 25 левгы отстояніе.

Колумбія ся прохладжа отъ Ореноко и Мараніонъ вливаны въ Атлан. Океанъ. Има 2—3 мил. жителе и земѣ повечето плодоноснѣ, та пуца оризъ, захаротрѣсть, какао, барабой, памукъ, ваниль, титюнь, сишило и цѣрителны былкы.

418. Перу, разложена камъ 3. на Бразиліѣ и камъ Ю. на Колумбіѣ на-дѣжь крайморія-та на Тихый Океанъ, и продѣлвана отъ п. Кордилиерски (Андскы) дѣлися на горне и долне Перу. Обзема-но-то мѣсто между рядове-ты на Андскы има по-богаты рудища сребро; а бесчетны-ты неговы рѣкы, отъ които едни ся вливать въ Мараніонъ, другы въ Лаплатѣ, влчатъ множество златенъ пѣськѣ Въ обще всичка-та земя пуца произведенія, колкото и Колумбія; а особито скѣпы дровіе и благовонны, и кынкынѣ отъ корѣ-тѣ на което ся вади кына и животны, лама и овчя камилѣ, която пуца най-тънкѣ влась. Кога Испанци-ти открьхѣ и завладѣхѣ това мѣсто около 1524 л. намѣрохѣ съставено едно силно царство, на което царіе-ти ся казвали

Инкы, и народъ доста образованъ. То царство обемало още и область Квито камъ С. и камъ Ю. часть по-гольмѣхъ отъ сегашнѣхъ Лаплатѣхъ. Слѣдъ съсипваніе-то на Испанократіѣхъ-тѣхъ горне и долне Перу ся отдѣлихъ на двѣ независимы республики: Перуанскѣхъ и Боливійскѣхъ, управляваны отъ одного приврѣменный Прѣдсѣдатель и отъ събраніе-то на народны-ты Прѣдставителе.

419. Долне Перу камъ Ю. на Колумбіѣхъ, раздѣлявано на 7 области обема 65 хыл. четвр. лев. пространство, па има плодоносны вѣдолы и бесплодны пустыни, най-паче при крайморія-та на Великий Океанъ, и жителе около 1,700,000 отъ които много сѣхъ диваци Индійци на племена управляваны отъ Касици. Гр. Лима гл. г. малко далечъ отъ море-то съ заточный градъ Каляо (60 хыл. ж.). Кузеско, сѣдалище-то на мѣстны-ты ветхы царіе (46 хыл. ж.). Арекипа, близо огнедышнѣхъ планинѣхъ на гыздаво мѣсто, обаче испотрошаванъ отъ земетрѣсенія, по причинѣхъ на които почти всички-ти тѣхъ градове имѣть еднокровны кѣщя.

420. БОЛИВІЯ или Долне Перу (или по-право отъ основателя на независимость-тѣхъ и Боливаря) разложена на е Ю. В. отъ прѣвѣхъ-тѣхъ, почти съ еднакво пространство и народонаселеніе, и раздѣлявана на 6 области. Посрѣдъ ся възвышавать по-высоки-ти рядове отъ п. Андскы, сухы и голи, продѣлвани отъ плодоносны и уработены вѣдолы, които имѣть всегдашнѣхъ пролѣть, и пущать гроздіе, маслины и другы южны растенія; а камъ В. ся простирать бескрайны поляны покрыты съ горы, испоразливаны въ дѣждовны врѣмена, и населяваны отъ Индійци; а южна-та часть на мѣсто-то, между Андскы и Океанъ, е пѣсечлива и ненаселена пустыня наречена Атакама. Гр. Чукузака гл. г. на едномнѣхъ область и сѣдалище на Управленіе-то, разложенъ на гыздавъ и плодоносенъ вѣдолъ высокъ 8750 ног. надъ морскѣхъ-тѣхъ равнинѣхъ;

има учебны заведенія, общѣ библиотекѣ и 12—20 хыл. ж. Испанци-ти го наричяхѣ Плата, сир. сребренѣ, за близни-ты му богаты рудища на сребро. Потоза, другѣ градѣ (10—12 хыл. ж.) прочють по богаты-ты въ него рудища за сребро, вторны слѣдѣ Мексиканскы-ты. Разложенѣ е на планинско равнище високо 12,500 ног. надѣ морскѣ-тѣ равнинѣ; а рудища-та му сѣ на высочинѣ 15 хыл. ног. Лапасѣ Ю. В. на езеро Титикакѣ и на планинско равнище високо 11,400 ног. надѣ морскѣ-тѣ равнинѣ, и близо до по-высокы-ты планины отѣ прѣмѣрены-ты въ Америкѣ. Неречена-та Невада-ди-Сората има высочинѣ 7696 метр. а Иллиманѣ 7315 м. затова Шимборазо, смѣтвана до сега за най-высокѣ отѣ планины-ты въ Америкѣ, остава вторна; а Потоза е най-высоко населеный градѣ на идрогыческо-то клѣбо (147 и 149). И въ двѣ-ты республики само Католическозападна-та вѣра е отворена; а независими-ти Индійци сѣ Фетишисти.

421. Кыли камѣ Ю. на Боливиѣ и камѣ З. на Лаплатѣ распростирася край Океанѣ както тѣсенѣ ремыкѣ, прѣдѣлвана между Океанѣ откамѣ З. и Кордиліерскы откамѣ В. Мѣсто-то има ревнивѣ и добърѣ климатѣ, и земѣ все плодоносна, населявана отѣ 1 $\frac{1}{2}$ мил. души. Гр. Сантяго, гл. г. на републикѣ-тѣ сѣ 60 хыл. жителе, потѣнѣлъ отѣ земетрѣсеніе около начяло-то на 1834 л. Валпарайсо (35 хыл. ж.) крайморскый и трѣговскый градѣ сѣ тврѣдинѣ, заточенѣ на гл. г. Валдивіа, добро пристанище (5 хыл. ж.). Въ Ю. крайще на Кылы сѣ острови Кылойскы до 47, отѣ които 25 сѣ населени, и най-гольмый отѣ тѣхѣ ся нарича Кылое сѣ 550 четвр. лев. пространство, па изважда жито и ленѣ. По-сѣверно 160 левг. далечѣ отѣ крайморіа-та има два о-ва на Іоаннѣ Фернандеца, извѣстны по страданія-та на Англійскый матрозѣ Селкырка, които станѣхѣ подлогѣ на Робенсыновѣ-тѣ истин-

скж-приказницж съчиненж отъ Данаила Фой. Отъ Кылы излазя много желъзо, злато и сребро, и елавъ, а отъ безцѣны-ты каменіе сапфиръ и топазъ. Между иманы-ты тамъ птици най-голѣма-та е Кондоръ, грабителна, и най-малка-та. колибра, кождо исушаванж ся носи на-мѣсто мингуши.

Кылы ся завладѣ отъ Испанци-ты на 1540 л. конто неможахж никогаж до покорять Араукарійциты, народъ бойливъ населенъ въ еднж часть на мѣсто-то. Около 1848 л. въздвижѣта противъ Испаніж състави републиканскж прѣдставителнж управж, въ кождо само католическозападна-та вѣра е отворена.

422. Дръжавы на Платж. Така ся наричатъ много области разложены камъ В. на Кылы и камъ Ю. на Боливиж, конто ся прохладять отъ р. Лаплатж и отъ много другы вливаны въ неж, отъ конто е Парана и Парагвай. Земя-та е на-мѣста планиниста съ богаты рудища злато и сребро, а на-мѣста има пѣсечливы поляны наречены пампы. Пущать всичкы-ты произведенія на Ю. Америкж и собствено нареченый маттай или Парагвайскый чай, ставанъ отъ листіе-ты на кѣкое дръво. Отъ речены-ты области ся съставляватъ сега тѣя щатове:

423. СЪЕДИНЕНИ ЩАТИ ЛАПЛАТА сж бескрайна земя, простирвана отъ прѣдѣлы-ты на Боливиж и Кылы до устія-та на р. Лаплатж камъ В. раздѣлена на 14 съврзаны щатове, населены едва отъ 2 мил. души малко напрѣднаты въ занаяты-ты. Буенось-Айресъ е гл. г. весма тръговскый при дѣсныи брѣгъ на Лаплатж съ 80 хыл. жителе, изважда много добытъкъ; както: волове, коніе, мулета, кожи, вълна и проч. Мендоза при полы-ты на Андскы, изважда вино прилично съ онва отъ Малагж (16 хыл. ж.). Кордуа; срѣдиземенъ (15 хыл. ж.). Въ обще мѣсто-то е малолюдно колкото камъ пространство-то си, а плодоносны-ты страны малко ся уработевать; разлива ся по-многого прѣз зимъ, и пампы има бес-

крайны камъ южны-ты страны, дѣто тече и р. Рио-Негро ставана прѣдѣль камъ Патагоніѣ.

424. УРАГВАЙ отвѣдъ устія-та на Лаплатѣ, разложена между Лаплатѣ, Бразиліѣ и Океанѣ. Монтевидео (30 хыл. ж.) при дѣсныи брѣгѣ на Лаплатѣ, и близо устія-та и, е самый значителный градъ на мѣсто-то, пусто и то по малолюдство-то. Всичко-то народонаселеніе ся смѣта до 175 хыл. отъ кое-то осма-та часть сѣдва Европейци. Управа има републиканска прѣдставителна.

425. ПАРАГВАЙ е разложена по-сѣверно, между Боливіѣ, Лаплатѣ и Бразиліѣ, обемана между р. Паранѣ и Парагвай; има распротраны поляны, горы, езера и валеы, па изважда всички-ты произведенія на Америкѣ и собствено маттай (420), на което става значително изнасяніе. Асумсионѣ е самый гл. г. възъ дѣсныи брѣгѣ на р. Парагвай; а управа-та е управленіе на единѣ независимѣ и доклѣ бѣде живѣ Диктаторѣ, приемана само католическозападнѣ вѣрѣ, па има до 300 хыл. народи. Мѣсто-то е населено и отъ много Индійци диваци, които често съсипватъ жилища-та на бѣлообразны-ты.

426. Все до сега описаны мѣста на Южнѣ Америкѣ бяхѣ на Испанци-ты завладѣнія съ 8—9 мил. жителе, отъ които $\frac{2}{3}$ бяхѣ самородни, раздѣлявани на бесчетны малкы народы пытомны и диваци, които имѣтъ языкѣ, различны нравы и обыкновенія. Около начяло-то на сегашный вѣкѣ, като ся облада Испанія отъ Наполеона, откъснѣхѣся отъ столицѣ-тѣ, и ся съставихѣ на независимы щаты. Парагвай была по вѣрѣмя-то на Испанократіѣ-тѣ съединена съ Лаплатѣ, населена отъ Индійци диваци. Тѣя наречени Гваране ся упытомихѣ отъ Іезуиты-ты населени въ села, и поучени да живѣютъ отъ работѣ-тѣ на рѣцѣ-ты имѣ, и управлявани отъ тѣхѣ, затова ся нарече и мѣсто-то земя на Священоапостолы-ты. Слѣдъ паданіе-то на Іезуитскый порядѣ, и испѣд-

ваніе—то имъ отъ мѣсто—то около 1767 л. намаляхъ отъ тога си такыва—то села на Индійци—ты, обаче ся умножи народонаселеніе—то имъ съ успѣха въ хытлости—ты на пытомный животъ. Слѣдъ обще—то въздвиганіе противъ столицѣ—тѣ, Докторъ Франси самородень ся разгласи Диктаторъ за три годинѣ, послѣ доклѣ бѣде живѣ, та като управляваше той утврѣди рядовно управление, надокара значителны удобренія въ орачество—то и въ просвѣщеніе—то на народа.

427. ПАТАГОНІЯ е най—южна—та часть на Америкѣ камъ Ю на Лаплатѣ стѣсняванѣ на остро, наричвана още и Магеланова земя отъ нейный открыватель Магелана около 1519 л. Земя—та е студена и неродлива, населена отъ различны варваре малкы народы, между които сѣ и, наречено отъ тѣхъ мѣсто—то, Патагонци—ти, които имѣтъ по—высокѣ врѣсть отъ други—ты человекы.

Западно—то крайморіе на Патагоніѣ ся забыкала отъ много пусты и населены острова изврѣшваны въ Хылое что е на Кылы (419); а въ Вѣсточно—то крайморіе, 100 левгы далечъ сѣ Малвинскы островы, станихти прибѣжище на рыбае—ты за фокы и фалены.

428. Патагонія ся отдѣла съ Магелановый заливѣ отъ нареченѣ—тѣ Огненѣ Землѣ, която е огнедышни островы студени и бесплодни. Мысѣ Хорнѣ на малѣкъ о—въ е най—издаденый край на Южнѣ Америкѣ, когото мореплавателе—ти като прѣминувать влизать отъ Атлантический въ Тихый или Великий Океанѣ.

429. БРАЗИЛІЯ е земя почти равна спорядъ пространство—то съ Европѣ, прѣво владѣяна отъ Португаліѣ, и сега независимо управлявана като новоуправна самодръжява. Разложена е въ В. часть на Ю. Америкѣ, па има камъ В. и Ю. Атлантический Океанѣ, камъ Э. Перу и Парагвай, и простирвана отвѣдъ р. Амазонскѣ, продѣлвана отъ различны ребра на Кордиліерскы и прохладжвана отъ много рѣкы, обема распространены поляны, весьма гѣ—

сты горы, и непроминуваны блатъ, като подлагана, както вси подь горящій поясъ мѣста, на періодическы дъждове и разливанія на различни-ты рѣкы, что течѣтъ прѣзь неѣ. Въ сѣвернѣ-тѣ часть прохладжана оть р. Амазонскѣ има бескрайны поляны блатливы, горящи и вонещи; а камъ Ю. различни планинскы ребра, не яко высокы, повлачваны оть Андскы продѣлвать земѣ-тѣ, та съставлявать различни вѣдолы плодоносны и гыздавы, бескрайны садены и дебелы пѣши, дѣто пасѣтъ бесчетны стада говеда и коніе, на които съ кожи-ты, рога-та и лой-тѣ ся обрѣща голѣмѣ трѣговиѣ за на-вѣнѣ. Оть дивы-ты животны ся намирать пантире, множество маймуны, камилскы птичета, крокодиле, най-ядовиты свирливы змїи, пситаци и пїтеругы съ весма дѣскавы шарове. Оть крайморїя-та по-далечны-ты мѣста сѣ още малко познаты, пусты или населены оть различни племена Индійци независимы, оть които оныя что сѣ населены по мѣста-та около р. Маранїонѣ казватьгы за най-звѣровиты. Жителе-ти и сѣ смѣтать повече оть 5 мил. оть които 500 хыл. сѣ Европейци, а останѣли-ти самородни, Негри и Мулатри; владана-та вѣра е Католическо-западна-та.

Тая бескрайна земля въ обще става за добро уработваніе, и най-богата е на растителны произведенія, на рудища за злато и безцѣны каменіе и найпаче діаманты. Излазя спорно: памукъ, синило, кафе, захаръ, какао, цѣровиты былкы, бразилїанскы дръва, потрѣбны за брошуваніе и наречены фернабукскы. Всичка-та Самодрѣжява ся дѣли на 19 области оть които 7 сѣ въ сѣвернѣ-тѣ часть, 6 въ юж. и 6 въ срѣдѣ-тѣ. Гр. Рїо-де-Женеїро въ края на добѣръ заливѣ, что има най-голѣмо и най-задушно пристанище на Вселенѣ; той е хубавѣ, пространенѣ и трѣговскый градѣ, има университетѣ, библіотекѣ, различни другы учебны заведенія, найбогаты цркви и 200 хыл. жителе. По-сѣверно е

разложенъ Бахія или Санъ-Салвадоръ (св. спаситель) при залива на Всѣхъ Святыхъ; той е второй градъ на мѣсто-то, населенъ съ 120 хыл. души, былъ и столица до 1773 л. Още камъ С. е Фернамбукъ (60 хыл. ж.) крайморский градъ, прочють за изважданы-ты оттамъ памукъ и брошливы дръва. Вилларика въ срѣдѣ-тѣ, прочють по богаты-ты му рудища (20 хыл. ж.). Минасъ-Жераесъ (40 хыл. ж.) и Пара (30 хыл. ж.) тръговскы градове.

430. ГВИЯНА. Камъ С. на р. Амазонскѣ простирвана-та земя до Орекоко ся нарича Гвиана, като е по-много-то валева и плодоносна на Американскы произведенія, па има само крайморія-та и крайрѣчны-ты мѣста уработены, а въ срѣдѣ-тѣ сѣ пусты, плъны звѣрове и страшны свирливы усойны зѣми. Една голѣма часть отъ Гвианѣ ся прибави въ управѣ-тѣ на Колумбиѣ, и другѣ на Бразилиѣ; а останѣла-та изъ по между ся дръжи отъ Французы-ты, Холландезы-ты и Англичяне-ты. На-вѣтрѣ земя-та е още малко позната, населявана отъ Индійци и Негры независимы.

Французска Гвиана има народи. 66 хыл. и гл. г. Каенна на вонещ островъ, дѣто ся сѣжѣтъ каламфиреви кореніе, москокарди и кафе. — Холландска има 70 хыл. народи. и гл. г. Парамарибо при Суринамъ. — Англичянска (народон. 144 хыл.) гл. г. Стабрукъ, отгдѣто излазя ромъ, захаръ, кафе и памукъ.

§. Г. Острови въ Мексиканскый заливъ.

431. Тья о-ви сѣ изъ отпрѣдъ на Мексиканскый заливъ на подобъ лжковѣ стрѣлѣ, и оттова ся нарекохѣ Антильскы. Тья ся наименовахѣ испрѣвъ Западна Индія, зачто Колумбъ, като трѣсяше новъ пѣтъ да отійди въ Вѣсточнѣ Индіѣ, откри между тѣхъ прѣво-то ново мѣсто (о-въ Санъ-Салвадоръ) отъ Новый Свѣтъ.

Забѣлж. Все тѣя острови имѣть земѣя отъ огнедышны планины и множество волканы, климать найгорящъ, весма влаженъ, най-вонещъ и смрътоносенъ най-паче на Европейци-ты, обаче весма плодоноснѣ на растенія. Морскы-ты силы на Европж, что съставихж прѣселенія, примать отъ тѣхъ съкровища богатство, зачто ся уработева съ Негры-ты отъ Африкж памукъ, захаръ, какао, кафе, синило, всичкы-ты произведенія на Африкж и Азиж, хубавы о-вошки и различны дръва скѣпы и рѣдкы. О-ви Антилскы ся дѣлятъ на голѣмы и малкы.

Голѣмы острови Антилскы.

432. Куба, най-голѣмый и най-западный, има 280 левгы длѣжинж, простираніе почти равно съ Велико-Британиж и единъ мил. жителе. Ханавя ся наричя гл. г. съ 120 хыл. жителе и съ най-добро пристанище въ Америкж. Сантяго, другъ градъ съ удобно пристанище; о-въ-тъ е на Испаниж. — Ямайка, цвѣтовень и благополученъ островъ отъ произведенія-та на кафевы-ты и захаревы-ты расталаци, смѣтважъ като най-главно Английско прѣселеніе въ Антилскы; има 750 четвр. лев. простираніе, высокы планины, распространены горы, много рѣкы и вѣ-долы добрѣ уработены. По-добрый му градъ е Кингстонъ съ 400 хыл. жителе, отъ конто 30 хыл. сж Европейци; оттукъ излазя най-добъръ ромъ.

433. Сендоминго или Хаити е второй спорядъ голѣминж-тѣ, обаче е най-богатый и най-чютовный отъ о-вы-ты на залива, нареченъ Испаниола испрѣвѣ отъ неговый открытель Колумба на 1492 л. Чѣсть отъ него бѣше подвластна на Испаниж и чѣсть на Францж; обаче по врѣмя-то на французскж-тѣ размирицж тамкашни-ти Негри ся разгласихж независими, и съставихж републиканскж управж па ѣж нарекохж Хаитскж републикж. Хаити ся наричяше от-

колѣ една область на острова, на когото народонаселеніе-то ся смѣташе до единъ мил. О-въ-ть о-бема 12 градове, отъ които по-главни сж: Капо, тръговскій градъ. Портопренсъ, гл. г. на републ. Ханты. Сендоминго, гл. г. нѣкогажъ на мѣста-та подь власть-тж на Испанци-ты. Тоя о-въ има заглѣхнѣлы горы и рудоносны планины, высокы до 8 хыл. ног. най плодоносны вѣдолы и поляны. — Управленіе Новоуправно. Народн. единъ мил.

434. Порто-рико, камъ В. Испанскій о-въ послѣдній отъ Антильскы съ едноименъ градъ; той е весма плодоносенъ на сахарь. — Камъ С. на Кубѣ е Сендоминго, и камъ В. на Флоридж, сж купъ острови Лукейскы, или Бахамскы, до 500 на брой, отъ които нѣкои сж голы скалы, а дванадесять голѣмы и плодоносны. По-главни-ти отъ тѣхъ ся наричатъ единъ Бахама, другъ Саисалвадоръ. На послѣдній пристанж Колумбъ, прѣди да стѣпи на другъ земжъ отъ Америкж; затова ся нарече отъ него Св. Спаситель. О-ви Лукейскы сж на Англичяне-ты, и главно-то имъ произведеніе е памукъ.

Малкы острови Антильскы.

436. Дѣвическы о-ви, отъ които три дръжатъ Англичяне-ти, и два Датчяне-ти: Св. Тома и Св. Кръста. Караибскы о-ви, сир. Ангила, Барбуда, Антигоа, Доминика, Сентъ Люси, Сентъ Вицентъ, Барбада, Гренада, Табаго, и Тринидатъ сж всичкы-ти на Англичяне-ты. Французи-ти удръжяхъ само Гваделупж, раздѣленъ на два о-ва, и Мартиникж, отъ които приемать най-добро кафе, захарь и другы-ты произведенія на тѣя островы.

436. Камъ З. сж острови, наречени отъ мореплавателе-ты Вѣтрилиши, сир. които прѣвѣ гы захващатъ вѣтрове Ализи (136. 137). По-главни отъ тѣхъ сж: Курасао, Бонера и Арава, сж на Холланд-

ци-ты; въ послѣдній отъ 1825 л. намирать доста злато.

437. Острова-ти по Мексиканскій заливъ, разложены на горящій поясъ, имѣть двѣ различителны врѣмена на годинѣ-тѣ: сушѣ, отъ свръшеваніе-то на мѣсяць Октоврія до Априлія, и дѣждовно прѣзь други-ты мѣсяци на годинѣ-тѣ, па изваждать исты-ты произведенія, сир. захарь, кафе, синило, памукъ. Почти всичкы-ты растенія прѣсадены отъ вѣтъ отъ Европейци-ты по тыя о-вы, правять днесь съ трѣговіѣ-тѣ богатсво-то на Антилскы. Обаче тыя о-ви сѣ подложени на три наказанія страшны: на земетрѣсенія что съсипвать часто градове-ты; на буры и вѣтрушки, конто събарять кѣща и искоренявать дровіе; и на жльтѣ трѣскѣ (599), която е смрътоносна или епидимическа болестъ опасна и най-пакостна; при всичко това доброплодоносіе-то привлача всякой день прѣселенци отъ Европѣ.

АНТАРКТИЧЕСКЫ СТРАНЫ.

а.) Острова въ Антарктическій Океанъ.

438. По-южно на Мысь Хорнъ има и други купове острови при Огненъ Земѣ, открыти отъ мореплавателя Кукка на 1735 л. тыя сѣ: Нова Георгія Южна, Сандвичска Земя, и най-послѣ на-скоро открыти-ти въ Антарктическій океанъ отъ 60° до 63° Ю. ширинѣ, и наречени Южни или Оркадскы, и Южна Шетландія. Тыя вси сѣ голы и неродливы, вѣчно покрыти съ ледове и пусти, на конто приставать само рыба-ре-ти за фоки и фалены.

в.) Суши и острови въ Антарктическій Ледовитый Океанъ.

Освѣнь горни-ты острови и други мореплавателе

Англичане и Французи отишли на-напрѣдъ нѣколко годинъ до 65° Ю. ширинъ, открытыхъ и голѣмъ суши: Палмеревъ Земля, Грахманскя и др. Около 1840 л. мореплаватель Англичанинъ Россій, слѣдъ много опасности и лѣкы трицѣти наетъ да распори подъ полярный крѣгъ вѣчны-ты ледове, сполучи най-послѣ еднажъ да достигне до $72^{\circ} 32'$ Ю. ш. дѣто откры острова испозакрѣты отъ ледове и голѣмъ суши вѣчно покрытъ съ снѣгъ; на коѣто ся възвышаваше огнедышна планина 12 хыл. ног. высока та изврѣляше пламыкъ и дымъ отгорѣ надъ ледове-ты. Неѣ страшна планина нарече ѣ мореплаватель-тъ Еребъ, и слѣдъ нѣкои съгядванія, отъ конто разсѣди, че и при Антарктический Полюсъ има, както и на Сѣверный, единъ и самъ Магнитенъ Полюсъ, побрѣза да ся отдалечи отъ оныя страшны мѣста, въ конто еднажъ заключенъ испаднѣ въ опасность да остане робъ и жрѣтвѣ на вѣчнѣ-тѣ зимѣ.

Другъ прѣди него мореплаватель Французинъ около 1828 л. по зачяло на Февруарія (сир. прѣсполвявано лѣто-то камъ Южно-то полуклѣбо) срѣщнѣ едно отцѣпваніе отъ часть ледъ, влачено камъ Югъ, та навлѣзе въ него съ надеждѣ да приближи камъ Южный Полюсъ, влѣзе на-напрѣдъ до $74^{\circ} 15'$, дѣто завчясъ ся намѣри забыколенъ отврядомъ съ весма высокы грамады ледове и слѣдъ голѣмы опасности можа да ся отрѣве и заврѣне камъ Америкѣ *).

*) *Это какъ той Французинъ мореплаватель ся изрекѣ за онѣжъ бескрайнѣ назиденѣж полнѣж, что му прѣтворяше по-нататашноту плаваніе. Врѣлѣ с казва нейный поглядѣ и весма великолѣпенѣж, като убедущава душѣж-тѣж, плѣни ѣж едновременно и съ никакѣвъ страхъ безъ шеніе; никждѣ другадѣж человекъ не чувствовѣа смѣлѣваніе-то си . . . До край на оризонта отъ възтокѣ до западѣ ся простираше непромишувана поляна дебелѣ ледове съ различны образы испомысено расврѣляни на безрѣдно натрупваніе. Кога начѣлѣж да ся растопяватѣ, высочина-та на по-много-то отъ тѣхъ бѣше само 4 до 5 метры обаче изъ по-между ся възвышавѣж нѣкои до 30 и 40 метры; на имаѣж сравнено и другы-ты*

Отъ голѣмо-то пространство на тыя ледове, простирвани много повече камъ Тропика освѣнь оныя на Арктический полюсь, и отъ приличны открыванія въ Антарктическѣ Земѣ станжлы въ Вѣс. полуклѣбо, изважда ся что Южный полюсь ся покрыва отъ суши много повече распространѣнъ отъ оныхъ около Сѣв. полюсь.

Г Л А В А V.

Пятая часть на свѣта

ОКЕАНІЯ.

439. Наричать пятѣ часть на свѣта, или Океаніѣхъ (113), всички-ты острова что сѣ камъ Ю. на Азіѣхъ заедно съ Новѣхъ Холландіѣхъ, и съ всички-ты распрѣснѣты острова въ Великій Океанѣ, зачто имѣть своествены различителности, конто, колкото спротивѣ жителе-ты и произведенія-та имѣ, различивать ги отъ другы-ты части на Земѣ-тѣхъ.

Дѣлятъ Океаніѣхъ на три различителны части, наречены: Южна Азія или Нотазія, Австралія и Полинезія.

Океанія има по-голѣмо пространство отъ на Европѣхъ и народон. около 25 мил. Дѣто ихъ населявать ся относятъ собственно на две племена: на Малайско

имѣ отстоянія. Тыя ся виждахъ както голѣмы алабастринны зданія награждены на градѣ до край каменосзиденъ. Обыкновенно въ тѣхъ ледове ся валеше гѣста тѣта, и тогда съ испѣт-тѣ имѣ бѣше малко черникавъ; обаче ако по-нѣкогажъ въгърѣ-тѣ отелѣ члше тѣмъ-тѣхъ и слѣнце-то докачи низидено-то пространство, тогда си то представлява захластикѣхъ оптичскій изгледъ; виждася както бескрайнъ градѣ да има кщя-та си, ирѣкои-ты си, звонилници-ты си. А пакъ въ тол мрътѣвъ градѣ владѣе съвршено млѣчяніе, и сама-та жива дыха е нѣкое заминувано птиче прѣврѣжвано млѣчешкомъ, или нѣкой китъ да пуха тѣжко и замурвно, и да прѣсачя по-нѣкогажъ то страшно спотаніе.

и на Арапско, намирвани едни-ти въ различень стѣпъ образованіе; друзи-ти, въ различно състояніе варварство.

§. А'. ПОТАЗІЯ.

440. Подъ това имя обземасть простирванный Архипелагъ (103) между Азіѣ и Новѣ Холландіѣ съ три купове острова, и сѣ тѣя:

Зондскы о-ви сѣ три: а.) Суматра, (народн. 3,200,000) най-голѣмъ и най-значителень отъ три-ты, продѣляся отъ высокъ планинскый рядъ съ волканы. Тоѣ о-въ разложенъ подъ Равноденственый храни весь ядрый добытъкъ на Азіѣ, и най-голѣм-ты маймуны упрасяваны въ Борнео; пуца черъ пиперь, кымеонъ, камфоръ и горъ, има и рудица за злато, мѣдъ и желѣзо. По'-голѣма-та му часть е подвластна на Холландци-ты, на конто г. г. е Падангъ (10 хыл. ж.), и Палембангъ (20 хыл. ж.) друга столица на независимѣ дръжавѣ, завладѣянѣ отъ Холландци-ты на 1821 л. Въ С. страны на о-ва има още независимы дръжавы отъ Самародны, конто имѣть образованіе и добъръ поминокъ. Ахемо крайморскый (10 хыл. ж.), и Сяка (3 хыл. ж.) сѣ по'-главни-ти имѣть градове.

441. Ява ся отдѣля отъ Суматрѣ съ Зондскый проливъ полѣгванъ отъ В. камъ З. той е най-плодоносень, а повече населень отъ о-вы-ты на Океаниѣ и пуца всичкы-ты Индійскы произведенія (народн. 5 мил.); подвластенъ е почти цѣлъ, непосредственно, на Холландци-ты. Батавія, разложенъ възъ сѣверно-то крайморіе е срѣдулекъ на трѣговіѣ-тѣ съ Индіѣ, Кытай и Японіѣ, обаче най-вонещъ градъ на свѣта. Друзи тѣхни градове достойнозобѣлжителни сѣ: Керамъ камъ З. Херибонъ, Самарангъ и Сурабайя възъ С. крайморіе. На това мѣсто има много дръжавія отъ Самородны подвластны на Хол-

ландци-ты. Тѣмъ сж подвластни и близни-ти о-ви: Банга, Балль, Сумбуя, Тиморъ и Билитонъ.

442. Борнео, камъ С. на Явж, е заедно съ Новж Холландіѣ най-голѣмъ отъ другы-ты острова (народи. 4 мил.). И той има крайморія-та си во нещи, и жители изъ срѣдѣ-тѣ весьма звѣровиты, затова и Европейци-ти го познавать малко. Холландци-ти имѣтъ на него нѣколко села, като покорижх нѣкои князове отъ Самородны-ты; по-главно-то му произведеіе сж безцѣни-ти каменіе, намирвани само тамъ, въ Индіѣ (428) и въ Бразиліѣ (424), и рудища за злато. Борнео (10 хыл. ж.) гл. г. на одного Султана владѣяль другъ пѣтъ по-многото народы на острова.

443. в.) Молукскы или Бахароносни о-ви (народи. 3 мил.), между които какъ по-главни ся различавать Целебъ, най-голѣмый слѣдъ Суматрѣ и Борнео, който пуца бахарскы растенія, както: каламфиреви кореніе, черъ пиперь, женживиръ и проч. оризъ, камфора, памукъ. Тукъ расте и бохонупасъ, дрѣво знаменито за изважданѣ-тѣ отъ него ядовитѣ мѣзгѣ, съ коікто диваци-ти мажѣтъ стрѣлы-ты си да отравятъ. Макасаръ, възъ Ю. В. крайморіе, е сѣдалище-то на Холландскый управитель, и другъ пѣтъ столица на-силно царство.

Камъ В. сж наречени-ти собствено Бахароносни о-ви, быле нѣкогажъ на Холландци-ты изворъ спорно богатство. По-главни отъ тѣхъ. сж: Гылоль, Керамъ, Амбоинъ, Банда и пр. па пуцать москокардъ, женживиръ, черъ пиперь, канелж, каламфиреви кореніе. Въ Амбоинъ сѣди Холландскый управитель на Молукскы; на тоя о-въ ся сѣкътъ собствено каламфиреви кореніе, както на Бандѣ москокардъ. Камъ З. на Гылоль ся намира о-въ Тернатъ, сѣдалище на одного Султана подвластенъ на Холландци-ты; другъ пѣтъ (около ІЕ. вѣкъ) Тернатскый Султанъ былъ владѣтель на всички-ты Молукскы.

444. г.) Филиппинскы, купъ повече отъ хлыадо островы прьснжты при Кытайско море камъ С. на Молукскы, и подвластны по-многого на Испанско госнодарство. Десять до дванадесать отъ тѣхъ сж достойнозаблѣжителни за голѣминж-тж, и по-голѣми-ти ся наричатъ Манила или Лиосонъ и Минданао.

Манила, (народн. 2,300,000) ся отдѣля на два полуострова отъ единъ тѣсенъ проливъ, а единъ рядъ огнедышны планины провлачванъ прѣзь него надокарва често весма страшны земетръсенія. Испанци-ти прѣсадижъ тамъ всичкы-ты доброупотрѣбителны растенія на Европж, и направихж гл. г. на тамкашны-ты имъ села Манилж, голѣмъ; богатъ и трѣговскый градъ (60—80 хыл. ж.) разложенъ възъ плавательнж рѣкж и близо до море-то. Голѣма страна на о-ва е населена отъ независимы народы, отъ които нѣкои сж най-звѣровити и до край диваци. Минданао е най-плодоносенъ о-въ (народ. 1,200,000) на който гл. г. имжъ Испанци-ти Самбоангъ разложенъ камъ З. на о-ва; а Саланганъ е гл. г. на независимо царство. Единъ рядъ малкы острови съврѣзва Минданао съ Борнео; тыя ся наричатъ Сулуйскы о-ви, на които жителе-ти живѣжтъ отъ пиратство. Тѣхный Султанъ владѣе часть отъ Борнео и Палванъ, другъ голѣмъ о-въ отъ Филиппинскы, на който въ С. В. странж Испанци-ти имжъ едно селце.

445. Всичкы-ти о-ви на Нотазіж сж населени собствено съ челоуѣци отъ Малайско племя (182), съ Европейци засѣдижти по крайморія-та, и отъ Самородны живѣяны по срѣдъ-тж. Малайци-ти ся виждатъ да происхождатъ отъ Суматрж и Малакж, дѣто вѣрно да сж имали нѣкогажъ голѣмо и силно царство, распрострѣно въ цѣлж Нотазіж, нареченж отъ тѣхъ и Малазія; тыя исповѣдватъ Моаметанскж вѣрж. Неж вѣрж въведохж Аравитяне-ти около IV. и V. вѣкж като съставихж и много прѣселенія завладѣяны послѣ

около IS'. вѣкъ отъ Португалци-ты и Испанци-ты; затова и всички-ти князове ся наричатъ Султани и управляватъ най-деспотически. А необразовани-ти още народи исповѣдватъ многобожество-то най-скотско-то. Португалци-ти ся прѣдѣлятъ сега въ малки завладѣнія на о-въ Тиморъ (439). А Холландци-ти и Испанци-ти като влѣдѣхъ по-многото островы на Нотазіѣ ставатъ гѣбави съ неисчерпвано богатство, не токо отъ скѣпы-ты произведенія на мѣсто-то, обаче и отъ голѣмѣ-тѣ трѣговиѣ, коѣто обрѣщатъ тѣя о-ви собствено съ Кыѣѣ.

§. В'. АВСТРАЛІЯ.

Тя състон отъ Голинѣ-тѣ на Новѣ Холландіѣ и отъ много други голѣмы островы.

446. Нова Холландія е почти равна съ Европѣ спорядъ голѣминѣ-тѣ (народи. 400 хыл.), обаче само крайморія-та и' сѣ извѣстни отъ прѣселены-ты на неѣ Англичяне. Какъ различително познаваніе на тоя най-голѣмъ островъ ся вижда неплодоносіе-то на потрѣбны-ты растенія собствено за прѣхранваніе на челоуѣка; и нѣманіе-то на рѣкы-ты, зачто до днесъ не сѣ намѣрили освѣнь вады или притоци. Оттова на-вѣрно размыслевать, че въ центра на тѣѣ Голинѣ трѣбва да има нѣкое срѣдиземно море, какъ Каспійско. На неѣ никѣхъ растенія, и ся хранять животны до край своествены и ненамирваны другадѣ никѣдѣ; и сѣщій челоуѣкъ ся намира тукъ въ прѣвобытнѣй стѣпѣ на диво-то или скотско-то състояніе; Самородни-ти сѣ черновати или черни или жълточерновати съ рудѣ или и кѣдрѣ коѣ както на Негры-ты, най-грозни и най-скотскы, происхождани отъ племя-то на Океанскы-ты Арапы и отъ рода на Ендамине-ты (450) населени въ нѣкои о-вы на Индіѣ и Австраліѣ*). Отъ 1787 л. Английско-то У-

*) Тѣя челоуѣци приличять на маймуны, зачто образ-тѣ имѣ е ед-

прав. начнѣ да прѣселява мѣста-та на Новѣ Холландіѣ съ испращаніе-то на наказаны-ты за грѣшкы. Тыя челоуѣци, лоша-та на общество-то, така да ся рече, смѣтъ, подлагвани на врѣло поведеніе, завръщатся повечето въ правый пѣтъ и живѣють почтенно. По-ветхо-то отъ такывы прѣселенія е Ботанибей при заливѣ Ясонѣ въ южнѣ-тѣ область Новѣ Галліѣ, сега нареченѣ Сидней съ 20 хыл. жителе. Нова Холландія ся отдѣля съ проливѣ Бассѣ отъ земѣ Вандіеменовѣ, или о-въ Тасманіѣ съ най-студенѣ климатѣ. И на него Англичяне-ти имѣтъ прѣселенѣ градѣ сега съ 16 хыл. жителе; а самородни-ти Негри сѣ най-звѣровити и отъ оныя на Южнѣ Новѣ Галліѣ (народн. 45 хыл.).

447. Между голѣмы-ты острова на Австраліѣ ся различяватъ: а.) Нова Гвинея, камѣ С. на Холландіѣ наричвана и Папуа, или земя на Папуи-ты, равна почти спорядѣ голѣминѣ-тѣ съ Борнео; населена отъ племя челоуѣци черни грозни и много диваци,

наказъ съ на маймунѣ Урагутанѣ песоглавецѣ, и ржѣ-тѣ сравнено, колкото камѣ връста на снаж-тѣ, сѣ по-малки, и краката по-тънки; вскачаватся съ загласнѣ-тѣ лесникѣ на най-высокы-ты дрѣвѣ, та гонятъ верверици и другы животны что ся лѣдѣтъ; ходять всякога голничкы на дупчѣтъ снаж-тѣ, и собствено образа, и носять на връхѣ носа брынка или нѣкожъ кость. Хранятся съ рыбакѣ, раци, дивы орѣхы и кореніе; непознаватъ никакъ употребленіе-то на метали-ты и задрѣжяніе-то на огня, който запалватъ съ трѣканіе на двѣ цѣпелици дрѣва; носять каменны брадвы и длѣгы копія, на който бодель-тѣ е или отъ рыбіе кость, или отъ островърхѣ камыкѣ. По-многого живѣють на челяди, зематъ колко ся може жымы, заедно съ който кога умрять закопаватъ и гушлета-та, който много пѣти и сжѣм-тѣ майкы отъ достѣгваніе на ражданіе-то убиватъ; правять колбы отъ ерѣгарѣ, вжтрѣ въ който нѣмѣтъ никакожъ покщѣникѣ. Тыя сѣ дрѣзети, обаче врагове и отмѣстителе. Той часъ ся спускатъ камѣ чюждинецѣ, съ когото ся виждатъ да сѣ приятеле, и тутакси ся завръщатъ спотаени въ обыкновенно-то имъ равнодушіе и безстрастіе. Въ никожъ земѣ отъ толко си пространство не ся намери челоуѣкъ още въ таково най-диво състояніе (в. и 452).

които ся наричатъ Папуи, и отъ други племена Ма-
лайскы; има и птици наречены райскы за хубавый и
лѣскавый имъ перошинькъ, черны жеравы и казоаре
(народи. 500 хыл.); Камъ В. на горній: в.) Архы-
пелагъ Луизенъ забыколенъ съ скалы и брѣгове отъ
миды и плушкове, както и наречена-та Нова Бри-
танія. Тя е послѣдне-то мѣсто камъ В. дѣто расте
москокардъ; и г.) Нова Ирландія, тя заедно съ Но-
вж Британіѣ е населена отъ Папуи по-малко гроз-
ны, и повече упытомены отъ оныя на Новж Гвинеѣж.

448. Камъ В. е нареченый голѣмъ Архыпелагъ
Соломоновъ, съставенъ отъ шесть най-главны остро-
вы, които имѣтъ весма высокы планины и гористы и
жителе бойливы и звѣровиты. Камъ Ю. сж Нови Е-
бриди населени отъ Негры (народи. 150 хыл.) отъ
които нѣкои народи сж и человѣкоѣдци. Нова Кали-
донія е голѣмъ, тѣсенъ и длъгнестъ о-въ, плодоно-
сенъ, обаче малолюдень; нейни-ти жителе Негри,
сжще така варваре и человѣкоѣдци, хранятся съ я-
деніе-то по нѣкогажъ на еднж мазнж прѣсть. Оче
по-южно камъ В. на Тасманіѣж е Нова Зеландія (на-
роди. 250 хыл.) съставена отъ два голѣмы острова
отдѣляваны изъ по между съ Куккскый проливъ. Ней-
ни-ти жителе сж най-бойливи, обаче и най-звѣро-
вити, зачто ѣдѣтъ мрътвы-ты тѣла на врагове-ты,
что убивать на бой. Англичяне-ти владѣжтъ сега
часть отъ тоя о-въ. Малко камъ З. е бѣлѣгъ-тъ дѣ-
то падать антиподи-ти на Парижъ, сир. оный, что е
разложенъ подъ еднаквж ширинж въ южно-то полу-
кълбо, и далечъ 180° стѣпове отъ меридіана на
французскж-тж столицж.

§. Г'. ПОЛИНЕЗІЯ

449. Подъ това имя ся обземають что сж между
тропици-ты купове острова въ Великий Океанъ; на-
селени сж отъ едно и сжще племя человѣци, които

сж напръднѣли почти въ истый стѣпъ на образова-
ніе, и говорятъ языци вси происхожданы отъ Ма-
лайскый. Имѣть и вѣры почти еднаквы, подлагвани
подъ начялници и управлявани монархическы, и нѣ-
кои навыци дръжать общи, отъ които най-обще-то
почти на вси жители отъ Полинезіѣ е да продуп-
чевать снагж-тж си съ различны чръты и шярове за
украшеніе. Изглядъ-тъ на о-вы-ты и произведенія-
та имъ сж исты-ты; сир. собственно хлѣбно-то дръво,
сладкый барабой, игнямы, кокосови орѣси и другы
растенія за ѣденіе. Голѣмъ добытъкъ пытоменъ не
ся намира въ всичкы-ты тья острова, обаче кокош-
кы, гължи и свини множество, прѣнесены и тья
тамъ отъ мореплавателе-ты Европейци.

Камъ С. на Равноденственный (начнувано отъ З.) сж:
450. Архипелагъ или острови Маріанскы, откры-
ти отъ Магелана, между които единъ наречень Бо-
нисима е населень отъ прѣселенци Японци.

Острови Палайскы, усойни съ най-гѣсты горы
(народн. 10 хыл.), отъ които ся познавать седямъ
най-главны: Нови Филиппинскы, или Каролинскы,
простираны отъ В. камъ З. параллельно на Равно-
денственный въ разстояніе 600 левгы (народн. 50
хыл.). Отъ малкы-ты народы на тья о-вы има нѣ-
кои весьма искусни на мореплаваніе-то съ пирогы-
ты имъ (ладіи) направены похватно.

Камъ В. сж Милгравскы острови, послѣ Ларон-
скы, простираны отъ С. камъ Ю.

Сандвихскы острови, най-вѣсточны-ти отъ вси,
камъ Тропика на Рака, състоять отъ 14 о-вы, отъ
които най-главный Ойхей наречень, е най-голѣмъ
въ Полинезіѣ, па има и планинж 800 ногы по'-вы-
сокж отъ Монтебланко (144); на тоя островъ ся уби
прочютый мореплавателъ Кукъ около 1779 л. Жи-
теле-ти на Сандвихскы сж доста образовани и стѣн-
нжти угласени прѣди нѣколко годинъ на христіан-
скж-тж вѣрж. Имѣть рядовно Управление, общи у-

чилища, голѣмъ трѣговѣж и добры пристанища (народн. 150 хыл.).

451 Камъ Ю. на Ревноденственный (започевано откамъ В.) сѣ острови: Маркезскы, владѣяни сега отъ Французы-ты (народн. 150 хыл.); тыя ся наричатъ и Менданскы отъ открывателя имъ около 18 вѣкъ; Опасный архипелагъ, плѣнь отъ малкы о-вы забыколени отъ скалы мидены. Тыя ся наричатъ равни острови и низкы, че сѣ по-многого пусти. Дружескы острови, 60—70 на брой, отъ конто прѣвъ е Отаити, най-славный въ Полинезіѣ за мирный нравъ и работливость-тѣ на жителе-ты му, конто отъ 1815 л. прѣхѣ христіянство-то. Единъ тѣсенъ проливъ го дѣли на два полуострова захластнѣты за плодonoсіе-то на земѣж-тѣ имъ. Французы-ти на-скоро ся засѣднѣхѣ въ Отаиты.

Мореplавателскы острови, приличать на Дружескы; плодonoсіе-то имъ е весма добро. Камъ Ю. сѣ прѣятелскы острови, разложени подъ тропика; по-главный отъ тѣхъ ся нарича Тонкатабо, на който около 1826 л. ся засѣднѣхѣ Священо-Апостоли Англичяне; нарекохѣся Прѣятелскы о-ви отъ Кукка, за что жителе-ти имъ го прѣхѣ най-прѣятелскы. Фидейскы острови Ю. З. до 50 на брой, сѣ забыколени отъ мидены скалы весма опасны; населени сѣ отъ народы бойливы и колко годъ упытомены.

Вѣскрсьный островъ, е по-вѣсточно и усамотенъ, има тѣжъ особеность, че негови-ти жителе пѣхѣ морскѣ водѣ безъ да ся неповредять николко.

Още по-В. е Нова Калидонія камъ тропика, и по-сѣверно Нови Ебриди полагавани отъ нѣкои си въ Полинезіѣ, а тукъ станѣ рѣчь за тѣхъ въ описаніе на Австраліѣ (446).

450. Жителе-ти на Океаніѣ ся смѣтать до 24 милліоны и ся относятъ собственно на два рода: Малайскый что сѣ отъ Малайско-то племя (188), и населявать собственно Нотазіѣ и Полинезіѣ; и Океан-

ски-ти Негри населени въ Австралиѣ. Отъ народы-ты на прѣвый родъ едни съставихъ нѣкои дръжавы доста голѣмы въ Нотазіѣ, на исповѣдвать Моаметанство-то, което ся научихъ отъ дошлияне-ты на мѣсто-то Аравитяне (440); а повечето отъ другы-ты народы отъ тоя родъ ся виждатъ по-упытомени отъ Океанскы-ты Негры и по-искусни въ образова-ніе-то; зачто тыя ся залѣгать въ орачество, правятъ си дръхы, съчева и лади, наречени пироги, на кои-то и сами-ти мореплаватели Европейци ся исcludватъ. Имѣтъ Управленія, и приѣмать чуждинци-ты пріятелски; а весма малко ся намиратъ още въ варварско и съвсѣмъ диво състояніе, чтото да изядатъ робо-ты си.

А Океанскы-ти Негри, различни отъ Африканскы-ты (182), сѣ отъ две различителны племена: Папуйско и Ендаменско. Прѣви-ти ся виждатъ да имѣтъ нѣкои начяла образование, нѣкое народно исповѣданіе, храмове, и занаятъ да правятъ пироги и нѣкои съчева; а Ендаменци-ти ся виждатъ най-безумны-ты и най-скотскы-ты сътворенія на человѣческий родъ, че нѣмѣтъ никакво познаніе за уработеваніе на земѣ-тѣ, не ся грыжатъ за никакъвъ занаятъ или работѣ, обаче ся хранятъ отъ самораслы-ты плодове или отъ рыбарство и ловъ. Отъ тѣхъ сѣ приказани-ти въ за Новѣ Холландіѣ песоглавци и най-скотскы человѣци (444), които за образа, за опрѣдѣленіе-то на мысль-тѣ и за искусство-то да ся вѣскачватъ на най-высокы дръвие, уприличихъ гы нѣкои отъ обыходители-ты съ маймуны-ты; много народи малкы отъ Ендаменци-ти сѣ и человѣкоѣдци.

Острови-ти на Океаніѣ въ обще имѣтъ горящ и благорастворенъ климатъ, и крайморія повечето опасны на пореплаватели-ты за забыколяваны-ты тѣхъ скалы отъ миды и плушковы. Имѣтъ и много волканы; най-высока-та планина въ тѣхъ чясть на Свѣта е Офирый въ Суматрѣ высока 3950 м. Произведенія на животны, растенія и минераллы, Нотазія

има колкото и Азия; а Нова Холландія има своествени животны наречены диделфы; отъ растеніята не поникнж ничто отъ потрѣбны-ты за хранж на чело-вѣка, обаче тѣхъ прѣсадиж тамъ послѣ прѣселен-ци-ти Европейци, които и въ Полинезиѣ прѣсенохж домашны-ты животны по насъ. Полинезія е плодо-носна на вси растенія за хранж на чело-вѣка, и соб-ствено има самораслекъ хлѣбно-то дръво, барабой, игнамы и проч. (444). Европейци-ти имжть по-мно-го завладѣнія и села въ Нотазіѣ за тяжкж-тж цѣнж на произведенія-та и'. Въ Австралиѣ имжть прѣсе-ленія собствено Англичяне-ти; а въ Полинезиѣ на-скоро ся засѣдижж тья и Французи-ти: един-ти въ Пріятелскы островы, друзи-ти въ Маркезскы и въ Отаиты (449).

ОГЛАВЛЕНИЕ

отъ Краткж Географіж.

ЧАСТЬ ПРВА.

	Образ.
Въведеніе	1
Козмографія	2
Образъ и голѣмина на Земѣ-тж	4
Кржгове прокарвани възъ клжбо-то	11
Длѣжина и ширина	13
Какъ ся опрѣдѣлявать длѣжина и ширина	17
Клжба и Земеvidи	20
Земя-та пріемвана спорядъ сношенія-та и камъ Небесны тѣла	22
Слънце, и наименованія на собствено наречены Планеты	23
Врътеніе и образъ тѣхни	24
Отстоянія на Планеты отъ Слънце	26
Кометы, и Слжтници	28
Врътеніе на Земѣ-тж около Слънце-то	30
Луна и нейны движенія	39
Звѣзды и распространеніе на Вселеннжж	44

Физическа Географія.

Обще дѣленіе на земнж равнинж	46
Голины	48
Морета и острови	50
Атмосфера (въздухъ)	53
Пара	55
Вѣтеръ	56
Въздухообразны влаги	58

	Образ.
Опрѣдѣленіе земны суши	59
Рядъ планинскы брьда	60
Волкани	62
Произведенія	63
Видъ на земны пластове	66
Воды	67
Морска вода	68
Воды суши	72

ЧЯСТЬ ВТОРА.

Политическа Географія.

Прѣдварителны познанія	76
Краткы познанія отъ ветхъ Географіж	84

Географія Сегашна.

ЕВРОПА	86
Британскы острови	89
Данія	97
Исландія	99
Швеція и Норвегія	100
Россія	104
Франца	108
Нидерландія	114
Холландія	115
Германія	118
Кралевство Пруссія	130
Австрійска Самодръжава	133
Швейцарія	140
Испанія	144
Португаллія	146
Италія	148
Турска Самодръжава и Европ. Турція	157
Княжество Молдова и Валахія	160

	<i>Образ.</i>
България	163
Княжество Сръбія	175
Босна	177
Тракія (Румелы)	180
Македонія (Филива-вилаети)	190
Албанія (Ветха-България)	194
Ипиръ	196
Тессалія	198
Черна Гора	201
Кралевство Гръція	201
Република на Іоническы островы	204
АЗІА	204
Сибирь	207
Кавказкы страны	208
Азіатска Турція	209
Аравія	214
Персія	216
Белучистанъ	217
Индіа	218
Англійскы владѣнія	221
Владѣнія на другы Европейци	227
Независимы дръжавы	228
Индіа отвѣдъ Гангъ	230
Асамъ, Бирманія, Сіамско царство	231
Аннамска Самодръжава	232
Кытайска Самодръжава	235
Велика или Кытайска Татарія	235
Независима Татарія	238
Японскы острови	240
АФРИКА	242
Египеть	244
Нубія	246
Абиссинія	247
Адель и Аянъ	248
Ливійска пустыня и Берберія	249
Сахара	252

	Образ.
Нигриція или Суданъ	253
Сенегамбія	254
Горня Гвинея	255
Долня Гвинея	256
Оттентотска земля	258
Прѣселеніе на Добръ-Надеждъ или Капандія, Кафрерія и Сена или Софала	259
Мозамбикъ и Зангвебаръ	260
Срѣдиземны страны неизвѣстны	261
Африканскы острови	261
АМЕРИКА	264
Сѣверна Америка	267
Россійска Америка	—
Мексико	268
Калифорнія	269
Тексика	271
Гватимала	272
Съединени Щати	273
Нова Британія	277
Гренландія	280
Южна Америка	281
Колумбія	283
Болівія	286
Съедин. щати Лаплата	288
Урагвай и Парагвай	289
Патагонія и Бразилія	290
Гвіана	292
Острови Антильскы	293
Антарктическы страны	295
ОКЕАНІЯ	298
Австралія	301
Полинезія	303
Почтены-ты имена на спомагателе-ты	312

ПОЧТЕНЫ-ТЫ ИМЕНА НА СПОМАГАТЕЛЕ-ТЫ.

Букурещь.

	<i>Книгы.</i>
Г. Докторъ Г. Атанасовичъ	5
„ Докторъ П. Протичъ Тръновець	3
„ Николай М. Германъ, даръ за Българскы-ты училища	10
„ Х. Донче Христевь	5
„ Христофоръ Соколовичъ за Габровско-то учил.	5
„ Василакый Недѣлковичъ за Сливенско-то учил.	10
„ Христе Георгиевъ	5
„ Константинъ X: Пантелиевъ	3
„ Христе Петровичъ	2
„ Тома Христевь	2
„ Прокопый Балановъ	2
„ Йорданъ Ивановъ Деблеву	2
„ Памфилий Г. Малерчюкъ, Колежкый Регистраторъ	2
„ В. Діамантиевъ отъ Пюещь	3
„ Косма Тричковъ отъ Вратѣж за Вратчанско-то училище	5
Гг. Братія А. Нанкови	2
Г. Петъръ Стефановъ	2
„ Авраамъ Поповичъ	1
„ Димитрий А. Икономовичъ Свищовець	1
„ Георгый X: Сарафимъ Хаджарець	1
„ Павелъ X: Стояновъ	1
„ Григорче Драгоновъ Ловчанецъ	1
„ Яковъ Илиевъ	1
„ Иванче X: Димитриевъ Сопотненецъ	1
„ И. Минчевъ Карловець	1
„ Николай Триандафиловъ Сливненецъ	1
„ Петъръ X: Димитровъ Тръновець	1

Г. Статый И. Станковъ Тръновець	1
„ Илій Стояновичъ — —	1
„ Димитръ В. Нитовичъ — —	1
„ Поче Руссковичъ Троянецъ	1
„ Стане Пчевичъ Ловчанецъ	1
„ Стефанъ Иоанновъ Казанлъчанецъ	1
„ Михаилъ Х. Кыровичъ Сопотненецъ	1
„ Иванъ Михайловичъ балканскій	2
„ Атанасъ Поповичъ Карловець	1
„ Анастасій Бешковъ	1
„ Василий Х: Ваковичъ Габровецъ	1
	<hr/> 90

П л о е щ ь (Сливненци).

Г. Х. Петръ Х: Божиловъ	5
„ Димитракый Нелѣлковъ	2
„ Диамантый Иоанновъ	2
„ Добрый Кръстевъ	2
„ Юванче Стойковъ	1
„ Захарый Калчевъ	1
П. Хрисантъ Твердевичъ священникъ и прото- пресвитеръ	1
Г. Танасъ Георгиевъ	1
„ Стефанъ Димовъ	1
П. Антимъ Иеромонахъ Зографскій	1
„ Священникъ Савва Х: Руссковъ	1
Г. Пене Конс. Гынооглу	1
„ Георгый Х. Атанасовъ	2
„ Юфко Христовъ Ловчанецъ	2
„ Василий Георгиевъ	1
„ Георгый Желѣсковъ	1
„ Николай Ивановъ	1
„ Бонче Захариевъ Жеравненецъ	1
„ Стане Василевъ	1
„ Николче Добревъ	1

Г. Сотирь Добревъ	1
» Павель Цаковъ	1
» Георгый Димитровъ	1
Гг. Братія В. Димитрієви	1
Г. Георгый X: Теодоровъ	1
» Андрей Атанасіевъ	1
» Атанасъ Димитровъ	1
» Георгый Павлевъ Свищовець	1
» Теодоръ Добревъ	1
» Василий Цвѣтковъ за Сливненско-то училище	5
» Тене Тенасовъ	1
» Танасъ Пановъ	1
» Димитрий Петковъ	1
» Иванче Недевичъ	1
» Димитрий Діамантіевъ	1
» Раче Теневъ	1
» Михаль Константиновъ	1
» X: Атанасъ X: Пасхалиевъ	1
» Георгый Стояновъ	1
» Атанасый Данаиловъ	1
» Алеко Атанасіевъ	1
	<hr/> 54

Александрія.

Г. Юрданъ Цановичъ Свищовець	1
» Глигоръ Георгіевъ	1
» Макавей Димитріевъ	1
» Георгый Велевъ	1
» Стефанъ Ковачевичъ	2
» Цоко Н. Бояджій	1
» Ангелъ Теодоровъ бакаль	1
» Панче Димитріевъ	1
» Теодоръ X: Іоанновъ	1
» Петъръ А. Чикердерь	1
» Маринъ Андреевичъ	1

	<i>Книги.</i>
Г. Митро Недѣлковъ Свищовець	1
” Ангелъ Авраамовъ —	1
” Трифонъ Георгиевъ	1
” Василь И. Табаковичъ	1
” Луче Петровъ	1
” Лало Саловъ	1
” Ставре П. Димитровъ Свищовець	1
” Йорданъ Ивановъ —	1
” Коста Тоце Ловчанецъ	1
” Георгый Ил. Данаилоглу Свищовець	1
” Иванче Димитр. Сопотненецъ	1
” Цонко Танасовичъ Тръновець	1
	<hr/> 24

Ф о к ш а н ъ.

П. Г. Миронъ Иеромонахъ	1
Г. Благород. Пытаръ г. Г. Петровичъ	1
” Златко Николовъ Сливненецъ	1
” Стефанъ Станчевъ	1
” Константинъ Мавродіевъ Сл.	1
” X: Никола X: Коста Тръновець	1
	<hr/> 6

Г ю р г и е в ъ.

Г. Андрей Геновичъ	1
Гг: Панаотъ и Тома Братія Димитріеви	1
Г. Недѣлко Андреевичъ	1
” Николай X: Бякалоглу	1
” Лука Икономовичъ	1
” Влько Михайловъ	1
	<hr/> 6

Р у х ч ю к ъ .

	<i>Книгы.</i>
Г. Х: Иванче Х: Великовичъ	2
Гг. Братія Х: Петковичъ	2
Г. Иоаннъ Г. Мавридый	1
” Теодоръ Георгіевъ	1
” Иваница Лазаричъ	1
” Петъръ П. Сакеларіевичъ	1
” Михаль Мариновичъ	1
” Димитрій Бойчевъ	1
” Тихо Обрѣтеновичъ	1
” Гоче Георгіевичъ	1
” Мате Николовичъ въ Силистрѣ	1
” Генко Станчевъ	1
” Марко Марковичъ	1
” Димитрій Ганевичъ	1
” Николче Димитріевичъ	1
” Ангелъ Николовичъ	2
” Михаль Анастасіевичъ	2
” Станче Джумааянчанецъ	1
” Янакий Мариновичъ	1
” Недѣлче Миневичъ Ескы-Захарецъ	1
” Параскева Дамяновъ, учитель	2
” Христе Данійловичъ, учитель	1

У ч е н и ц и .

Г. Евстатій Георгіевичъ	1
” Лазаръ Енчевичъ	1
” Димитръ Игнатовъ	1
” Димитрій Теодоровъ	1
” Димитрій Петровъ Свищевецъ	1
” Петъръ Спиридоновъ	1
” Стоянъ Керчевичъ	1
” Тодоръ Икономовичъ Жеравненецъ	1
” Юрданъ Петковъ Юсенчанецъ	1
” Костакый Куніе Свищевецъ	1

„ Иванъ Гецовъ Силистранецъ	1
„ Стефанъ Георгіевъ	1
„ Вльче Даневъ	1
„ Атанасъ Христовъ	1
„ Николай Панаевъ	1
„ Георгій Дргановъ	1
„ Енче Ивановичъ Карловецъ	1
„ Петракий Ганчевъ	1

45

Село Калипетра.

Г. Райко Иліевичъ, учитель	1
Гг. Любезни негови сынове Илій и Димо	1

Ученици.

Г. Христе Вльчевъ	1
„ Неде Димовъ	1
„ Христе Мариновъ	1
„ Куртый Жечковъ	1
„ Желъско Радуловъ	1
„ Димо Нейковъ	1
„ Велико Милчевъ	1
„ Стефанъ Димовъ	1
„ Иванъ Бовчевъ	1
„ Георгій Ивановъ Афлатарецъ	1
„ Русский Стояновъ	1
„ Илій Янакевъ Кара-умурчянецъ	1
„ Христе Юфчевъ Алмаліецъ	1
„ Чико Великовъ	1
„ Николай Пеніевъ	1
„ Юфко Пеніевъ	1
„ Стойко Георгіевъ	1
„ Желъско Великовъ	1
„ Стамать Михалевъ	1
„ Георгій Иліевъ	1

Г. Добрий Дуловъ	1
„ Василь Павлевъ	1
„ Георгий Мариновъ	1
„ Петъръ Николовъ	1
„ Куртый Димитровъ	1
„ Христе Илиевъ	1
„ Пеніе Вльчевъ	1
„ Иванъ Коевъ	1
„ Кралий Желевъ	1
„ Петъръ Златевъ	1
„ Пейе Кралевъ	1
„ Вльче Милчевъ	1
„ Златый Петровъ Липничянецъ	1
	<hr/> 35

Т р о я н ь

Г. Власый X: П. Балевъ	1
Пр. Г. П. Стефанъ, Иеромонахъ	1
Г. Пенче Банковъ, учитель	1

Ученици:

Г. Иванъ Стойковъ	1
„ Пенче X: Василевъ	1
	<hr/> 5

П л ъ в е н ь

Почетна-та община на училище-то	5
Г. X: Константинъ X. Паковъ	1
„ X: Александръ X: Т. Живкокъ	1
	<hr/> 7

М а ч и н ь

Г. Николай И. Базуловъ, учитель	10
---------------------------------	----

Царйградъ.

	<i>Книгъ.</i>
Гг: Братя П. Тъпчилещеви	5
„ Братя И Гешеви	5
Гг: Кентинтеноглу Моровеновъ	5
Г. Г. С. Раковский	10
„ Георгый Тошковичъ	5
„ Димитрий М. Тошковъ	5
„ Дече Георгакевъ	1
Гг: Братя Р. Аджарови	2
Г. Христе С. Дундевъ	1
„ Бенче П. Ласковъ	1
„ Константинъ В. Славчевъ Едринець	1
„ Ненче Колчевъ Клисурець	1
„ Генго Г. Комсиевъ	1
„ Христе Г. Комсиевъ	1
„ Теодоръ Г. Комсиевъ	1
„ Николай Аврамовъ	1
„ К. Мариновичъ Рухчюкчянецъ	2
„ Антонъ П. А. Шумянецъ	1
„ Христе Добревъ	1
„ Х. Генче Жечевъ Хомовичъ Котленецъ	1
„ Иванъ Калчевъ Котленецъ	1
„ Радулъ Лукановъ	1
„ Ненко Пендевъ	1
„ Врьбанъ Димовъ	1
„ Петъръ Божиловъ	1
„ Х: Георгый П. Х: Райноглу Сливненецъ	1
„ Ненче Златевъ	1
„ Христе Атанасовъ словорядитель на Ц. В.	1
„ Петъръ Табаковъ Габровецъ	1
„ Теодоръ Х: Вачевичъ Свищовець	1
„ Тене Коевъ Захарецъ	1
„ Цвѣтко Хр. Илиевичъ Калоферецъ	1
„ Георгый Зафиропуло	1
„ Теодоръ М. Бръзолеско	1
„ Христе Г. Симовъ	1

Г. Г. Данчевъ Сливенецъ	1
„ Василь С. Черга Сливенецъ Абаджий	1
„ Драганъ Матеевъ Котленецъ	1
„ Василь Станчевъ Сливенецъ	1
„ Господинъ Ивановъ	1
„ Димитрий Добровичъ	1
„ Иванъ Д. Бацовъ	1

74

К а л о ф е р ъ.

Г. Боте Петковъ, учитель	100
--------------------------	-----

